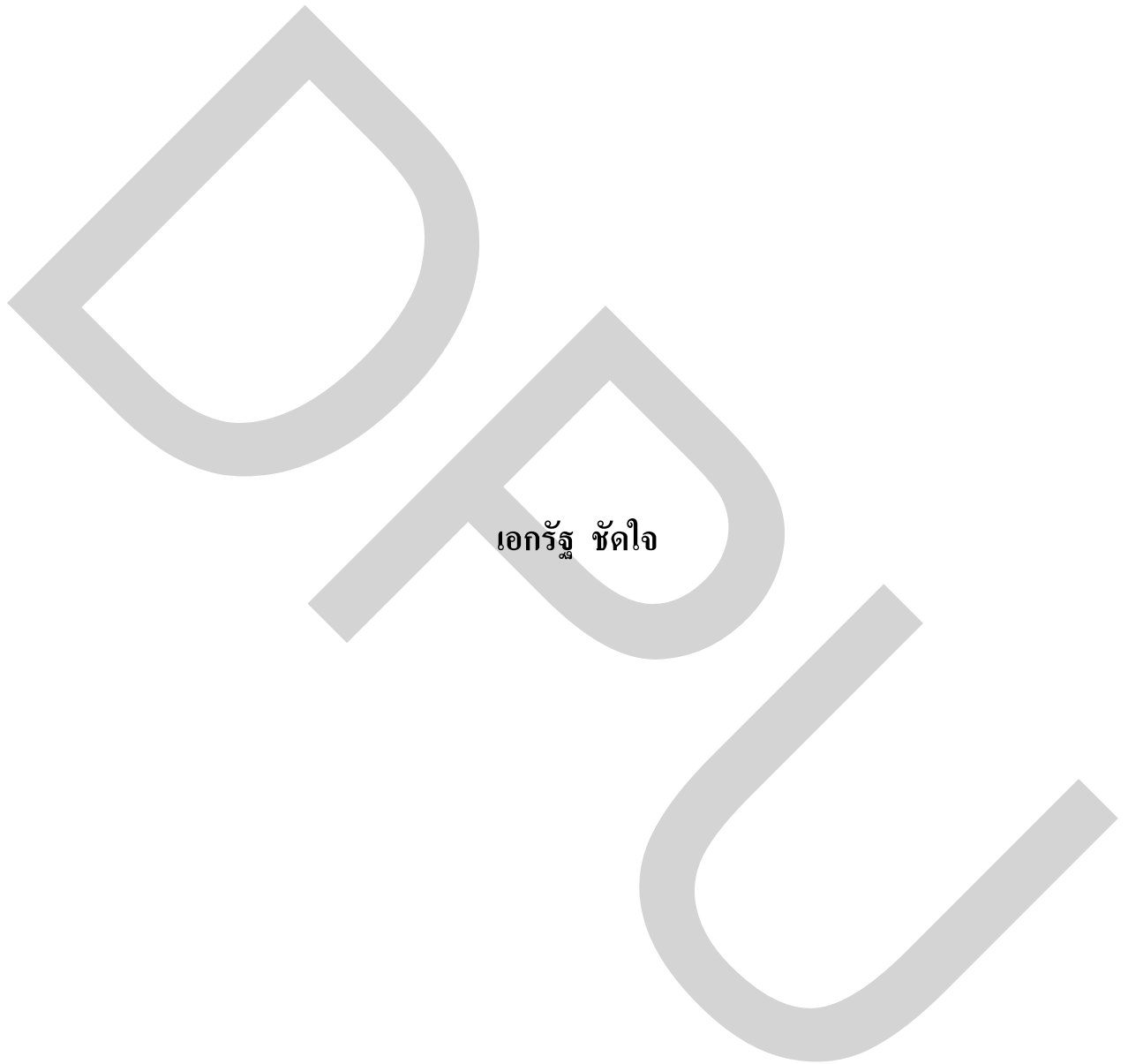

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปุ๋ย: ศึกษามาตรการ
เกี่ยวกับการผลิต การนำเข้า และการจำหน่ายปุ๋ยเคมี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2555

**LEGAL PROBLEM ON FERTILIZER BUSINESS LAW:
CASE STUDY OF MANUFACTURING IMPORT AND DISTRIBUTE
CHEMICAL FERTILIZER MEASUREMENT**

EKARAT CHATJAI

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2012

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปุ๋ย : ศึกษามาตรการเกี่ยวกับการผลิต การนำเข้า และการจำหน่ายปุ๋ยเคมี
ชื่อผู้เขียน	เอกรัฐ ชัดใจ
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2555

บทคัดย่อ

ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศไทยมักประสบปัญหาเรื่องผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ตกต่ำ อันเนื่องมาจากปัญหาเรื่องดินไม่มีคุณภาพ การที่จะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นจึงต้องอาศัยปุ๋ยเป็นตัวช่วย ปุ๋ยจึงมีบทบาทที่สำคัญต่อการเกษตรกรผู้บริโภค แต่เนื่องจากปุ๋ยเคมีประเทศไทยไม่มีแหล่งวัตถุดิบที่จะนำมาผลิตเป็นปุ๋ยเคมีได้ ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีต้องนำเข้าแม่ปุ๋ยซึ่งเป็นส่วนประกอบของปุ๋ยเคมีและปุ๋ยเคมีสำเร็จรูปจากต่างประเทศ เพื่อนำมาผลิตเป็นปุ๋ยเคมีและจำหน่ายปุ๋ยเคมีให้เกษตรกรผู้บริโภค เมื่อกระบวนการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการผลิต การนำเข้าและการจำหน่ายปุ๋ยเคมี ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นในต่างประเทศจึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีไม่ได้มาตรฐาน โดยได้สร้างปัญหาอย่างมากให้กับเกษตรกรผู้บริโภคปุ๋ยเคมี

จากการศึกษาพบว่า การเปิดเสรีทางการค้าก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีในประเทศไทย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเริ่มตั้งแต่การนำเข้าแม่ปุ๋ยและปุ๋ยสำเร็จรูปจากต่างประเทศ แล้วนำไปผสมกับวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในประเทศ โดยมีผู้ประกอบการปุ๋ยเคมีรายใหญ่เป็นผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อจำหน่ายรวมถึงนำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อนำมาผลิตเป็นปุ๋ยผสมจำหน่าย โดยจัดจำหน่ายผ่านทางผู้แทนจำหน่ายและผู้ค้าปลีก ซึ่งในแต่ละขั้นตอนไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายควบคุมไว้เป็นการเฉพาะ รวมถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบควบคุมคุณภาพปุ๋ยเคมีไม่สามารถให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกิจปุ๋ยเคมีได้อย่างเต็มที่ เนื่องมาจากปัญหาและอุปสรรคหลายอย่าง อีกทั้งกฎหมายในบางเรื่องยังขาดความชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการขายตรงปุ๋ยเคมี รวมถึงในกรณีของการโฆษณาที่ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการควบคุมการส่งเสริมการขายประกอบการโฆษณา อีกทั้งปัญหาในเรื่องของมาตรการลงโทษที่ยากต่อการพิสูจน์และไม่สนองต่อความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรผู้บริโภคปุ๋ย

จากการศึกษาปัญหาดังกล่าวผู้เขียนจึงได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยให้เพิ่มบทบัญญัติในพระราชบัญญัติปฎิพ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปฎิพ.ศ. (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ในเรื่องมาตรฐานของการผลิต การนำเข้า และการจำหน่ายปุ๋ยเคมีว่าในแต่ละขั้นตอนควรมีมาตรฐานเป็นอย่างไร กำหนดให้การ โฆษณาขายปุ๋ยเคมีต้องบอกส่วนผสมพร้อมทั้งคุณสมบัติทางเคมีที่มีอยู่เพื่อต่อการตรวจสอบ เพิ่มบทบัญญัติว่า “ห้ามมิให้นำปุ๋ยเคมีไปขายเป็นสินค้าในธุรกิจขายตรง” รวมถึงกำหนดโทษจำคุกและโทษปรับสำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืน กำหนดมาตรการเยียวยา ชดเชยความเสียหายในทางแพ่งให้แก่เกษตรกรไว้เป็นการเฉพาะ รวมถึงจัดตั้งหน่วยงานระดับกรมขึ้นเพื่อทำหน้าที่ควบคุม กำกับ ดูแลเรื่องปุ๋ย และรัฐบาลควรมีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องของการปราบปรามปุ๋ยเคมีปลอม หรือปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐาน

Thesis Title	Legal Problem on Fertilizer business law : Case Study of Manufacturing Import and Distribute Chemical Fertilizer measurement
Author	Ekarat Chatjai
Thesis Advisor	Asst.Prof. Dr Kalaya Tansiri
Department	Law
Academic year	2012

ABSTRACT

At present most Thai agriculturists often face a problem concerning low price of agriculture product due to low quality of soil. Therefore, in order to increase a number of agricultural products, fertilizers are used. Fertilizers play an important role to agriculture. However, Thailand does not have material to produce chemical fertilizers. It is necessary to import fertilizer materials, components of chemical fertilizers and instant chemical fertilizers to produce and distribute chemical fertilizers to agriculturists. Once one of the processes such as production, importation and distribution of chemical fertilizers occurs abroad, there are problems such as fake fertilizers, and nonstandard fertilizers, which cause difficulty to agriculturists.

This study finds that free trade causes problems to chemical fertilizer business in Thailand. The problems begin with importation of fertilizer materials and of instant chemical fertilizers, then mixing these fertilizers with raw material easily found in Thailand. Major chemical fertilizer business operators import such fertilizers to distribute or produce and then distribute via distributors or retailers. Nevertheless, there is no specific law concerning each process. Responsible authorities, moreover, cannot fully provide protection to agriculturists because of many hurdles. Strictly speaking, some laws such as direct sale of chemical fertilizers, and advertisement are unclear. There is no legal provision concerning controlling promotion in advertisement. Punishment is difficult to prove and does not respond to agriculturists' actual needs.

From the abovementioned problems, this author recommends adding new provisions in the Fertilizer Act B.E. 2518 (1975) as amended by the Fertilizer Act (No. 2) B.E. 2550 (2007) in issues concerning standard of production, importation, and distribution of chemical fertilizers.

It should specify standard of each process. An advertisement of chemical fertilizer should mention its component and chemical qualification so it is easy to check. A provision mentioning “chemical fertilizers cannot be merchandise in any direct business.” should be added. It should also prescribe an imprisonment and a fine, remedial measures and civil compensation to agriculturists. A department should be established to control and regulate issues concerning fertilizers. Furthermore, the government should have a clear policy concerning suppressing fake fertilizers and nonstandard fertilizers.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดีก็ด้วยความเมตตาและกรุณาอย่างยิ่งของ รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยท่านได้กรุณาใช้เวลาช่วย ชี้แนะ ชักถาม ให้แนวคิดในทางวิชาการ รวมทั้งด้านตำรา แหล่งข้อมูลการศึกษาอย่างใกล้ชิด ทำให้ วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ. โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่ได้เมตตาได้รับเป็น ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งรองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์และรองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะที่ได้เมตตาและเสียสละเวลาอันมีค่ารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่าง ของท่านอาจารย์ทั้งสามท่านสูงค่า และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับ ผู้เขียนใน การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้พอจะมีคุณค่าและประโยชน์ในการศึกษาอยู่บ้าง ผู้เขียนขอมอบ แต่ครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้เขียนมาตั้งแต่เยาว์วัย แต่หากวิทยา นิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใดแล้ว ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

เอกรัฐ ชัดใจ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจเสรีและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค.....	5
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ.....	5
2.1.1 แนวคิดเรื่องเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ.....	5
2.1.2 ทฤษฎีกฎหมายในระบบเศรษฐกิจแบบเสรี.....	9
2.2 บทบาทของรัฐในการควบคุมธุรกิจ.....	9
2.2.1 แนวคิดเรื่องบทบาทของรัฐในการควบคุมธุรกิจ.....	10
2.2.1.1 การผูกขาดในตลาด.....	10
2.2.1.2 ความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูลระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย.....	10
2.2.1.3 การควบคุมดูแลความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริโภค.....	10
2.2.2 วิวัฒนาการของรัฐในการเข้าควบคุมธุรกิจ.....	11
2.2.2.1 ช่วงก่อนที่รัฐจะเข้าแทรกแซง.....	11
2.2.2.2 ยุคแห่งการแทรกแซงโดยภาครัฐ.....	11
2.2.2.3 ช่วงหลังยุคแห่งการแทรกแซงโดยภาครัฐ.....	11
2.3 แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ.....	12
2.4 วิวัฒนาการแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค.....	13

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.4.1 ความหมายของผู้บริโภคและสิทธิของผู้บริโภค.....	14
2.4.1.1 ความหมายของผู้บริโภค.....	14
2.4.1.2 สิทธิของผู้บริโภค.....	15
2.4.2 วัตถุประสงค์และแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค.....	18
2.4.2.1 วัตถุประสงค์ทางเอกชน.....	19
2.4.2.2 วัตถุประสงค์ทางมหาชน.....	21
2.4.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค.....	21
2.4.3.1 แนวคิดและทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญา.....	22
2.4.3.2 ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางละเมิด.....	24
2.4.3.3 ทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด.....	27
2.4.4 ความเป็นมาของการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย.....	29
2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการขายตรง.....	32
2.6 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ป้ายเคมี.....	33
2.6.1 ประวัติความเป็นมาการผลิตป้ายเคมีในประเทศไทย.....	34
2.6.2 ปัญหาเรื่องป้ายเคมีในประเทศไทย.....	35
3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจป้ายเคมีในประเทศไทย	
เปรียบเทียบกับต่างประเทศ.....	38
3.1 พระราชบัญญัติป้าย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดย	
พระราชบัญญัติป้าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550.....	38
3.1.1 ความหมายป้ายเคมี.....	39
3.1.2 การแบ่งประเภทของป้ายเคมี.....	40
3.1.3 ผู้เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจป้ายเคมี.....	42
3.1.3.1 ผู้ผลิตป้ายเคมี.....	43
3.1.3.2 ผู้นำเข้าป้ายเคมี.....	46
3.1.3.3 ผู้จำหน่ายป้ายเคมี.....	49
3.1.4 ผู้บริโภคป้ายเคมี.....	52
3.1.4.1 นิติบุคคล.....	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.1.4.2 บุคคลธรรมดา.....	52
3.1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบกำกับดูแลการประกอบธุรกิจปู้ยเคมี.....	52
3.1.6 อำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแลการประกอบธุรกิจปู้ยเคมี.....	53
3.1.6.1 ผู้ผลิตปู้ยเคมี.....	53
3.1.6.2 ผู้นำเข้าปู้ยเคมี.....	54
3.1.6.3 ผู้จำหน่ายปู้ยเคมี.....	54
3.1.7 มาตรการลงโทษผู้ประกอบธุรกิจปู้ยเคมี.....	55
3.1.7.1 มาตรการลงโทษทางแพ่ง.....	55
3.1.7.2 มาตรการลงโทษทางอาญา.....	55
3.1.7.3 มาตรการลงโทษทางปกครอง.....	60
3.2 กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในการประกอบธุรกิจปู้ยเคมี.....	61
3.2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 254.....	61
3.2.2 การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา.....	62
3.2.2.1 ความหมายของการโฆษณา.....	62
3.2.2.2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา.....	63
3.2.2.3 การตรวจสอบข้อความโฆษณา.....	65
3.3 กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปู้ยเคมีของต่างประเทศ.....	66
3.3.1 ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common law).....	67
3.3.1.1 กฎหมายการประกอบธุรกิจปู้ยเคมีของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	67
3.3.1.2 กฎหมายการประกอบธุรกิจปู้ยเคมีของประเทศแคนาดา.....	72
3.3.2 ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร(Civil law).....	75
3.3.2.1 กฎหมายการประกอบธุรกิจปู้ยเคมีของประเทศญี่ปุ่น.....	76
3.4 เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปู้ยเคมีประเทศไทย กับต่างประเทศ.....	77

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการผลิต การนำเข้า และการจำหน่าย ปุ๋ยเคมี.....	81
4.1 ปัญหาเรื่องมาตรฐานด้านการผลิต การนำเข้าและการจำหน่าย.....	82
4.2 ปัญหาเรื่องหน่วยงานที่รับผิดชอบควบคุมคุณภาพ.....	84
4.3 ปัญหาเรื่องการโฆษณา.....	86
4.4 ปัญหาเรื่องการจำหน่ายปุ๋ยเคมีในธุรกิจขายตรง.....	88
4.5 ปัญหาเรื่องมาตรการลงโทษ.....	90
4.6 วิเคราะห์บทสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง.....	94
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	97
5.1 บทสรุป.....	97
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	100
บรรณานุกรม.....	102
ภาคผนวก.....	107
ภาคผนวก ก พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550.....	108
ภาคผนวก ข บทสัมภาษณ์เกษตรกรอำเภอ นักวิชาการเกษตร สารวัตรเกษตร ผู้ประกอบ การธุรกิจปุ๋ยเคมี เกษตรกรสวนยาง เกษตรกรสวนผลไม้.....	134
ประวัติผู้เขียน.....	147

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แม้ว่าประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นใน 30 ปีที่ผ่านมา แต่พื้นฐานของประเทศยังเป็นประเทศเกษตรกรรมในปัจจุบันพลเมืองกว่าร้อยละ 70 ยังมีอาชีพเกี่ยวเนื่องกับการเกษตรเนื่องจากความเหมาะสมของพื้นที่ประกอบกับความสามารถพิเศษด้านเกษตรกรรมของคนไทย

ปัญหาของเกษตรกรไทยที่พบส่วนใหญ่มักเป็นปัญหาเรื่องที่ดินและผลผลิตที่ได้ต่ำ ดังนั้น การที่จะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่ม จึงต้องอาศัยปุ๋ยเป็นตัวช่วย ปุ๋ยจึงมีบทบาทที่สำคัญต่อการเกษตรและความอยู่รอดของชาติเกษตรกรจึงมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยที่มีคุณภาพเข้ามาเสริมในการเพิ่มผลผลิต

ซึ่งปุ๋ยตามความหมายของเกษตรกรหรือนักวิชาการเกษตรก็คือสารอินทรีย์หรือสารอนินทรีย์ใดๆ จะเป็นธรรมชาติหรือสังเคราะห์ก็ตามเมื่อใส่ลงไปในดินโดยวัตถุประสงค์ในการเพิ่มเติมธาตุอาหารพืชให้แก่ดินหรือตามความหมายตามพระราชบัญญัติปุ๋ย ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2550 ให้ความหมายว่า “ปุ๋ย” หมายความว่าสารอินทรีย์ หรืออนินทรีย์ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือทำขึ้นก็ตามสำหรับใช้เป็นธาตุอาหารแก่พืชได้ไม่ว่าโดยวิธีใดหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเคมีในดินเพื่อบำรุงความเติบโตแก่พืชในพระราชบัญญัติปุ๋ย ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2550 ยังให้คำนิยามของ “ปุ๋ยเคมี” ไว้ว่าเป็นปุ๋ยที่ได้จากสารอนินทรีย์หรืออินทรีย์สังเคราะห์รวมทั้งปุ๋ยเชิงเดี่ยวปุ๋ยเชิงผสมปุ๋ยเชิงประกอบและหมายถึงปุ๋ยอินทรีย์ที่มีปุ๋ยเคมีผสมอยู่ด้วยแต่ไม่รวมถึงปุ๋ยขี้วัว ปุ๋ยคอก ปุ๋ยขี้หมู ปุ๋ยขี้ไก่ หรือขี้สัตว์หรือขี้คนหรือขี้มูลสัตว์ที่มีค่านิยามของปุ๋ยก็เพื่อเป็นความรู้และเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้น

อีกทั้ง ประเทศไทยได้ทำการเพาะปลูกพืชติดต่อกันมานานประกอบกับการบำรุงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ปุ๋ยเคมียังไม่มากพอเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณธาตุอาหารที่พืชนำออกไปจากดินจึงทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงแม้ในปัจจุบันเกษตรกรไทยจะนิยมใช้ปุ๋ยเพิ่มขึ้นทุกปีก็ตามแต่โดยเฉลี่ยแล้วประเทศไทยมีการใช้ปุ๋ยน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วเช่นในสหรัฐอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น หรือแม้ประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ปัญหาที่เกษตรกรไทยยังมีการใช้ปุ๋ยเคมีในการเพิ่มผลผลิตน้อยกว่าประเทศเกษตรกรรมอื่นๆ อาจมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1) ปัญหาราคาปุ๋ยเคมีแพงเกินไปและราคาผลผลิตทางการเกษตรต่ำจึงทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากการใช้ปุ๋ยเคมีไม่คุ้มค่ากับการลงทุนการนำส่งปุ๋ยเคมีเข้ามาจากต่างประเทศจึงทำให้ระบบราคาการจำหน่ายปุ๋ยไม่สม่ำเสมอในช่วงที่ยังไม่ถึงฤดูเพาะปลูกปุ๋ยค่อนข้างจะมีราคาถูก แต่เมื่อถึงฤดูกาลปลูกพืชปุ๋ยเคมีมักจะมีราคาแพงตามกลไกของตลาด

2) ปัญหาการถือครองที่ดินและระบบการเกษตรของประเทศไทยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองพื้นดินที่เหมาะสมกับการเกษตรหรือพื้นที่ในเขตชลประทานได้ถูกจัดสรรเป็นที่อยู่อาศัยหรือกิจกรรมอื่นที่ไม่ใช่การเกษตรเมื่อเกษตรกรไม่มีที่ดินทำกินก็ได้บุกกรุกที่ทำมาหากินใหม่ในเขตป่าสงวนจนเป็นปัญหาต่อๆ ไปแต่ถึงแม้เกษตรกรบางส่วนจะมีที่ดินเป็นของตนเองที่เหล่านั้นมักมีความเสี่ยงสูงในการใช้ปุ๋ยสำหรับการเพิ่มผลผลิตจึงทำให้ต้นทุนการผลิตด้านการใช้ปุ๋ยสูงไปด้วย

3) ปัญหาการขาดการจัดระบบการให้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การให้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพจะเป็นการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพและลดความเสี่ยงด้านการใช้ปุ๋ยเคมีในการเพิ่มผลผลิตพืช

4) ปัญหาเรื่องคุณภาพและปริมาณปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดรวมถึงปัญหาการเอาเปรียบของผู้ประกอบการค้าปุ๋ยบางคน และบางกลุ่มในเรื่องปุ๋ยปลอมปุ๋ยด้อยมาตรฐาน ปุ๋ยเสื่อมคุณภาพ ปุ๋ยมีน้ำหนักไม่ตรงตามที่ระบุไว้ในฉลากตลอดจนการโฆษณาโอ้อวดคุณภาพของปุ๋ยจนเกินความเป็นจริงซึ่งเป็นสาเหตุของการเพิ่มราคาของปุ๋ยและต้นทุนการใช้ปุ๋ย¹

รวมถึงจากข้อมูลการศึกษาของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เกี่ยวกับการทำธุรกิจปุ๋ยของสหกรณ์ในปี 2550 ที่ผ่านมา ในกลุ่มธุรกิจซื้อขายปุ๋ยล่วงหน้าในรูปแบบของตัวปุ๋ยจากสหกรณ์ที่ทำธุรกิจปุ๋ยจำนวน 1,418 แห่ง พบว่าปริมาณการจัดซื้อปุ๋ยมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นโดยรวมถึงร้อยละ 85 เมื่อเทียบกับปี 2547 มูลค่า 7,820.66 ล้านบาท แบ่งเป็นปุ๋ย 5,144.24 ล้านบาท และตัวปุ๋ย 2,676.42 ล้านบาท และจากการจัดซื้อปุ๋ยของสหกรณ์ พบว่า สหกรณ์จำนวน 314 แห่ง หรือร้อยละ 22.14 ไม่มีการสำรวจความต้องการปุ๋ยของสมาชิกก่อนการจัดซื้อ จำนวน 290 แห่งหรือร้อยละ 20.45 ไม่ผ่านการอนุมัติให้จัดซื้อปุ๋ยตามมติที่ประชุมคณะกรรมการและอีกจำนวน 217 แห่ง หรือร้อยละ 15.30 ได้รับการอนุมัติจัดซื้อได้เป็นบางครั้งเท่านั้น

ขณะเดียวกัน กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ยังได้ตั้งข้อสังเกตถึงการทำธุรกิจซื้อขายตัวปุ๋ยล่วงหน้าของสหกรณ์ พบว่ามีอัตราการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับปี 2547 โดย

¹ บทความเรื่อง “ปัญหาเกษตรกรไทยกับการใช้ปุ๋ยเคมี.” ระบบออนไลน์. สืบค้นวันที่ 5 พ.ค. 2554, จาก http://www.nsruc.ac.th/e-learning/soil/lesson_11_6.php

เพิ่มขึ้นจาก 622.90 ล้านบาทในปี 2547 ขยายเพิ่มขึ้นเป็น 2,676.42 ล้านบาท ในปี 2550 โดยขยายตัวเพิ่มขึ้นถึง 3.3 เท่าตัว โดยเฉพาะปริมาณการจัดซื้อตัวปุ๋ยที่เป็นเงินเชื่อมีอัตราการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นถึง 4.4 เท่าตัว โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 70 เป็นการจัดซื้อกับบริษัทหรือตัวแทนจำหน่ายปุ๋ยและพบว่าบริษัทหรือตัวแทนจำหน่ายปุ๋ยส่วนใหญ่ร้อยละ 53.20 ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลรวมถึงตามที่ปรากฏเป็นข่าวทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์อินเทอร์เน็ต เรื่องผลิตภัณฑ์ปุ๋ยปุ๋ยแฉงโคโรซาน ที่นอกจากจะด้อยคุณภาพแล้วยังเข้าข่ายแชร์ลูกโซ่ และส่งผลเสียอย่างมากในปัจจุบัน

ซึ่งจากปัญหาดังที่ได้กล่าวไปแล้วกฎหมายเกี่ยวกับปุ๋ยเคมีประเทศไทย ในปัจจุบันมิได้มีกฎหมายออกมารองรับเป็นการเฉพาะ ผู้เขียนเห็นว่าควรจะต้องมีมาตรการทางกฎหมายที่ออกมารองรับ รวมถึงควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมคุณภาพปุ๋ย ตั้งแต่กระบวนการในขั้นตอนของการผลิต นำเข้า จำหน่าย เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศให้ได้ใช้ปุ๋ยเคมีราคาถูกและมีคุณภาพรวมถึงยังเป็นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้กับประเทศชาติอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจแบบเสรี และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค
2. เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหากฎหมาย เกี่ยวกับการผลิต การนำเข้า และการจำหน่ายปุ๋ยเคมี
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการผลิต การนำเข้า และการจำหน่ายปุ๋ยเคมี

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ปัญหาปุ๋ยปลอมปุ๋ยด้อยคุณภาพได้สร้างปัญหาอย่างมากให้กับผู้บริโภค ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายที่มีอยู่เดิมรวมทั้งที่เกี่ยวข้องยังขาดสาระสำคัญเกี่ยวกับการผลิต การนำเข้าและการจำหน่ายปุ๋ยเคมีเป็นการเฉพาะ รวมถึงรัฐเองก็มิได้เข้ามาทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลธุรกิจปุ๋ยเคมีอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้กับผู้บริโภค รวมถึงทำให้เกษตรกรได้ใช้ปุ๋ยที่มีคุณภาพ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของรัฐในการควบคุม ดูแล การผลิต นำเข้า จำหน่าย การโฆษณาและคุณภาพ รวมทั้งมาตรการลงโทษให้เหมาะสม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ บทบาทของรัฐในการควบคุมการประกอบธุรกิจ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปุ๋ย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาถึงกฎหมายปุ๋ยและมาตรการในการควบคุมปุ๋ยเคมีของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common law) อันได้แก่ สหรัฐอเมริกาและแคนาดา ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil law) คือ ประเทศญี่ปุ่นเพื่อนำเอาผลที่ได้รับจากการศึกษามาปรับใช้กับการควบคุมการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีของไทยต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากหนังสือ วารสาร รายงาน บทความ หนังสือพิมพ์ งานวิจัยต่างๆจากเอกสารภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และจากอินเทอร์เน็ต อีกทั้งได้ทำการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เจาะลึกบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับการผลิต การนำเข้า การจำหน่ายและเกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ยเคมีรวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจแบบเสรี และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค
2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ
3. ทำให้ทราบถึงปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการผลิต การนำเข้าและการจำหน่ายปุ๋ยเคมี
4. ทำให้ทราบแนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการผลิต การนำเข้า การจำหน่ายปุ๋ยเคมี

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจเสรีและแนวคิด ทฤษฎีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

ธุรกิจปุ๋ยเคมี ไม่ใช่เรื่องระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภคเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาว่าเหตุใดธุรกิจประเภทนี้ รัฐจึงต้องเข้ามาแทรกแซง ทั้งที่เป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชน ซึ่งในบทนี้ ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาดังแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ รวมถึงบทบาทของรัฐในการควบคุมธุรกิจ ตลอดจนแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ

ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือทุนนิยม (Laissez-Faire or Capitalism) เป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้เสรีภาพแก่ภาคเอกชนในการเลือกดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเอกชนสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มีเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามที่ตนถนัด และมีระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นแรงจูงใจให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเนื่องจากความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลโดยพื้นฐานทำให้ความสามารถในการหารายได้ไม่เท่ากัน ผู้ที่มีความสามารถสูงกว่าจะเป็นผู้ได้เปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่าในทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในกรณีของธุรกิจปุ๋ยเคมีซึ่งเป็นปัญหาในระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคซึ่งเป็นเกษตรกรรากหญ้า ซึ่งเป็นผลมาจากแนวคิดในเรื่องของเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ

2.1.1 แนวคิดเรื่องเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ

เดิมการค้ายังคงจำกัดอยู่ในลักษณะแคบ คือ เป็นการค้าในท้องถิ่นไม่สลับซับซ้อนรัฐไม่มีความจำเป็นในการเข้าแทรกแซงการทำสัญญาเพราะทุกคนตั้งอยู่บนพื้นฐานความมีอิสระและเสรีภาพของบุคคลในการทำสัญญาก็เท่าเทียมกันซึ่งส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Laissez-Faire)เกิดขึ้น โดยสมมติฐานว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจในการเลือกบริโภคสินค้าต่างๆ กันรัฐจะไม่เข้าแทรกแซงเสรีภาพในการตกลงเข้าทำสัญญาของเอกชนหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยการค้าหลักหนึ่งจึงเกิดขึ้นนั่นคือในการซื้อขาย“ผู้ซื้อต้องระวัง”คือหากมีความเสียหายใดๆ

เกิดขึ้นจากการทำสัญญาซื้อขายหรือมีความชำรุดบกพร่องจากทรัพย์สินที่ซื้อขายความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นผู้ซื้อต้องรับความเสียหายที่เกิดขึ้นเองนั่นคือหลัก Let the buyer beware หรือภาษาโรมัน Caveat Emptor (หลักผู้ซื้อต้องระวัง)¹ กล่าวคือ

ในสมัยโรมันยุคกลางถือเป็นยุคเริ่มต้นแห่งการคุ้มครองผู้บริโภคเพราะได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองผู้ซื้อหรือผู้ใช้สินค้านั้นคือกฎเกณฑ์ในเรื่องความชำรุดบกพร่องของสินค้ากลางซึ่งกฎเกณฑ์ดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนากฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคในสมัยต่อมาศาสนาจักรถือว่าเป็นกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคโดยใช้อำนาจในทางวัฒนธรรมและในทางศาสนาเข้ามามีส่วนในการคุ้มครองผู้บริโภคเช่นข้อบังคับเกี่ยวกับการจำหน่ายสินค้าการห้ามการโฆษณาเป็นต้นถ้าละเมิดข้อบังคับดังกล่าวจะต้องถูกลงโทษแต่อำนาจและจริยธรรมของศาสนาจักรตลอดจนกฎเกณฑ์ข้อบังคับของกลุ่มอาชีพต่างๆยังไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองผู้บริโภคดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่รัฐจะต้องออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคอีกทางหนึ่งด้วยกฎหมายดังกล่าวมุ่งเน้นที่จะให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในทางเศรษฐกิจโดยกำหนดว่าสินค้านั้นจะต้องเป็นสินค้าตามความต้องการของผู้บริโภคต้องไม่หลอกลวงไม่ชำรุดบกพร่อง

ต่อมาในศตวรรษที่ 18-19 เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากซึ่งมีแนวคิดว่าการประกอบธุรกิจการค้าควรเป็นไปอย่างเสรีการที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการทางด้านธุรกิจโดยเข้ามามีบทบาทแทรกแซงการทำสัญญาได้นั้นจะส่งผลให้เศรษฐกิจไม่ก้าวหน้ารัฐควรปล่อยให้เอกชนประกอบธุรกิจได้โดยอิสระซึ่งจะทำให้เอกชนแต่ละคนต้องแข่งขันกันและกระทำในสิ่งที่ดียิ่งขึ้นท้ายที่สุดเศรษฐกิจจะก้าวหน้ามากกว่าที่เคยเป็นแนวความคิดดังกล่าวนี้ได้วางข้อห้ามไม่ให้รัฐเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการค้าโดยถือว่ารัฐควรมีหน้าที่ในด้านการต่างประเทศและรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเท่านั้นจากแนวความคิดดังกล่าวจึงได้เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงที่สำคัญขึ้นเรียกว่า “การปฏิวัติอุตสาหกรรม” ซึ่งเริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1760 เป็นต้นมานอกจากนี้ยังได้เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมการเมืองและการปกครองของประเทศต่างๆ คือการประกาศอิสรภาพในประเทศสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1776) การปฏิวัติในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส (ค.ศ. 1789-1799) ได้มีการนำระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐ (Republic) มาใช้โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการปกครองตนเองลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งเป็นแก่นของระบบการปกครองดังกล่าวได้รับความนิยมน้อยลงหลายและแผ่อิทธิพลขยายไปสู่แนวความคิดระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Laissez Faire) มีการกำหนดหลักกฎหมายใหม่ๆ โดยถือว่าประชาชนทุกคนมี

¹ สุขุม สุกนิษฐ์. (2546). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 1-2.

อิสระที่จะทำสัญญากันอย่างใดก็ได้ (Freedom of Contract) ซึ่งเมื่อตกลงกันเช่นใดแล้วก็ต้องบังคับกันเช่นนั้นโดยเคร่งครัด (Sanctity of Contract) เช่นในการซื้อขายสินค้าถ้ามีข้อบกพร่องในสินค้าอย่างใดก็เป็นเรื่องที่คุณซื้อเองจะต้องรับภาระในความเสียหายนั้นเนื่องจากตนเป็นผู้เลือกซื้อสินค้าประเภทนั้นเองหลักนี้เรียกกันว่า “Caveat Emptor หรือ Let the buyer beware”² ซึ่งเป็นหลักที่ได้รับการยอมรับและขยายความจนถือเป็นหลักสำคัญในกฎหมายพาณิชย์ตั้งแต่นั้นมาหลักกฎหมายเช่นนี้มีขึ้นเพราะถือว่าคนทุกคนมีความเท่าเทียมกันมีความเสมอภาคกันมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันที่จะตกลงให้มีนิติสัมพันธ์กันเช่นใดก็ได้เมื่อมีความเสียหายใดเกิดขึ้นตนก็ต้องรับภัยพิบัตินั้นเองเพราะตนเป็นผู้ก่อขึ้นไว้

หลังจากระบบเศรษฐกิจแบบเสรีได้นำมาใช้อย่างกว้างขวางเวลาได้พิสูจน์ให้เห็นว่าหลักการของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีมิได้ถูกต้องทั้งหมดการปล่อยให้มีการแข่งขันกันอย่างเต็มที่กลับทำให้มีการรวมตัวกันเพื่อแข่งขันฝ่ายที่มีพลังทางเศรษฐกิจและการเมืองสูงกว่าจะชนะและล้มคู่แข่งรายย่อยได้ทำให้เกิดแนวโน้มที่จะเกิดภาวะตลาดแบบผูกขาด (Monopoly) ในศตวรรษที่ 20 ปี ค.ศ.1930 เริ่มเด่นชัดขึ้นในแถบประเทศตะวันตกซึ่งประเทศแถบตะวันตกเริ่มตระหนักถึงผลนี้ประกอบกับแนวความคิดทางด้านสวัสดิการสังคม(Social Welfare)เริ่มได้รับความนิยมนมากขึ้นเพราะดูจะสมควรและมีความเป็นธรรมมากกว่าประเทศในโลกตะวันตกรวมทั้งสหรัฐอเมริกาเองก็ยอมรับว่าการแข่งขันอย่างเสรีโดยไม่มี การควบคุม นั้น ไม่ถูกต้องและเห็นกันว่ารัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองประชาชนด้วยจึงเริ่มมีการออกกฎหมายมาบังคับการประกอบธุรกิจต่างๆที่กระทบถึงความปลอดภัยและสุขภาพแห่งสาธารณชนซึ่งเท่ากับถือว่าในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีสมัยใหม่ (Modern Capitalism) รัฐมีอำนาจเข้ามาแทรกแซงการประกอบธุรกิจของเอกชนได้ตามสมควรเพื่อพิทักษ์ให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรมและเพื่อประโยชน์สาธารณะนอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงภาวะการณ์ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประชาชนผู้บริโภคไม่ได้มีฐานะความรู้และความสามารถเท่าเทียมกับผู้ประกอบธุรกิจจนมีผู้ให้ข้อสังเกตว่าผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่ถูกแสวงหาประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว³

การคุ้มครองผู้บริโภคจึงมีความจำเป็นเมื่อความเท่าเทียมกันไม่มีแล้วหลักกฎหมายก็ควรเปลี่ยนไปโดยน่าจะให้ผู้ขายเป็นฝ่ายต้องระวังบ้าง (Let the seller beware) เพราะผู้ขายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบกว่าแนวความคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคได้ปรากฏออกมาในหลายรูปแบบและมี

² Gordon Borrie and Aubrey L. Diamond. (1964). *The Consumer, Society and the Law*. pp. 15-49. อ้างใน พิทยา วิทยาไพโรจน์. (2549). *ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาไม่เป็นธรรม: ศึกษากรณีสัญญาประกันวินาศภัย*. หน้า 8.

³ Richard H. Buskirk and James T. Rothe. (1973). “Consumerism : An interpretation.” *Consumerism :The Eternal Triangle : Business, Government and Consumers* 31,8. p. 29. อ้างในแหล่งเดิม.

การรวมตัวในกลุ่มของผู้บริโภคมากขึ้นทุกขณะเพื่อให้เกิดน้ำหนักในการเรียกร้องจนทำให้กลุ่มผู้ประกอบธุรกิจซึ่งจับตามองการเคลื่อนไหวชนิดนี้ขนานนามกระบวนการนี้ว่า “ลัทธิผู้บริโภคนิยม” (Consumerism)⁴ การศึกษาต่ำของผู้บริโภคความไม่รู้ในคุณภาพของสินค้าที่ทันสมัยความยุ่งเหยิงของข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าการมีสินค้ายี่ห้อต่างๆ มากเกินไป ตลอดจนการชักจูงใจให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกอยากซื้อสินค้าเหล่านี้ทำให้เห็นกันว่าผู้บริโภคจะต้องรวมตัวกันให้มากขึ้นเพื่อคุ้มครองตนเองและชดเชยการทำงานล่าช้าของรัฐและรัฐเองก็ควรจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นรับภาระในด้านนี้โดยเฉพาะ⁵

ในภาวะที่ผู้บริโภคต้องอยู่ในฐานะเสียเปรียบดังกล่าวข้างต้นทำให้มีผู้คิดกันว่าผู้บริโภคจะต้องมีสิทธิบางอย่างเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะสังคมสมัยใหม่และโดยมากจะเห็นด้วยกับคำพูดของประธานาธิบดีเคนเนดีเมื่อปี ค.ศ. 1962 ในการให้นโยบายแก่ Consumer Advisory Council⁶ ซึ่งรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นจัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาหาทางคุ้มครองผู้บริโภคว่า “ถ้ารัฐบาลจะกระทำให้สมกับความรับผิดชอบที่มีต่อผู้บริโภคในการใช้สิทธิของเขาเหล่านั้นแล้วจะต้องมีกฎหมายและการดำเนินการของฝ่ายปกครองเพิ่มขึ้นและสิทธิทั้งหลายที่บรรดาผู้บริโภคที่อยู่จะต้องรวมถึง

- 1) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัย
- 2) สิทธิที่จะได้รับข่าวสาร
- 3) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าและบริการ
- 4) สิทธิที่จะเรียกร้องนโยบายของรัฐ
- 5) สิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยความเสียหาย
- 6) สิทธิที่จะอยู่ในสังคมแวดล้อมที่สะอาดและ
- 7) สิทธิที่จะได้รับความรู้”

ถ้ามองของประธานาธิบดีเคนเนดียังคงยึดถือเป็นหลักกันเรื่อยมาประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงภาวะการณ์ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประชาชนผู้บริโภคไม่ได้มีฐานะ ความรู้และความเท่าเทียมกันกับผู้ประกอบธุรกิจจนมีผู้ให้ข้อสังเกตว่าผู้บริโภคที่อยู่ในฐานะที่ถูกแสวงหาประโยชน์

⁴ Ralph Nader. (1974). “The Great American Gyp.” *Consumerism: Search for the Consumer Interest* 23, 7. p. 12. อ้างในแหล่งเดิม.

⁵ Louis L. Stern. (1971). “Consumer Protection Via Self-Regulation.” *35 Journal of Marketing* 3, 7. p. 47. อ้างใน เล่มเดิม หน้า 9.

⁶ Consumer Advisory Council. (1963). *First Report 5, Executive Office of the President.* อ้างใน เล่มเดิม. หน้า 9.

แต่ฝ่ายเดียวการคุ้มครองผู้บริโภคจึงมีความจำเป็นเมื่อความเท่าเทียมกันไม่มีแล้วหลักกฎหมายก็ควรเปลี่ยนไปเนื่องจากวิวัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมยุคอุตสาหกรรม⁷

2.1.2 ทฤษฎีกฎหมายในระบบเศรษฐกิจแบบเสรี

ในสมัยที่มีการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Laissez Faire) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) คือประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการปกครองอันเป็นแนวความคิดที่เชิดชูความเท่าเทียมกันแห่งสิทธิของประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันจากแนวความคิดดังกล่าวก่อให้เกิดทฤษฎีกฎหมายที่สำคัญซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่ารัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงเสรีภาพในการเข้าทำสัญญาของเอกชนคือ

ทฤษฎีความศักดิ์สิทธิ์ของทรัพย์สินส่วนบุคคลมาจากแนวความคิดของจอห์นล๊อคนักคิดชาวอังกฤษที่ว่าทรัพย์สินส่วนบุคคลช่วยให้บุคคลนั้นมีศักดิ์ศรีขึ้นและทำให้มีเสรีภาพมากขึ้นความคิดนี้ได้มีการรับรองและประกาศเป็นปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ของฝรั่งเศสโดยกล่าวว่า“สิทธิในทางทรัพย์สินนั้นเป็นสิทธิที่พรากไปจากบุคคลไม่ได้” นอกจากนี้ในมาตรา 17 ของปฏิญญานี้เองยังได้บัญญัติต่อไปอีกว่า “กรรมสิทธิ์เป็นสิทธิที่ละเมิดไม่ได้และศักดิ์สิทธิ์”

ทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญาวางหลักไว้ว่าเสรีภาพของเอกชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งจะนั้นความเป็นอิสระของเอกชนจะถูกจำกัดได้ก็โดยความสมัครใจของตนเองเท่านั้นเสรีภาพของเอกชนในการทำสัญญาจึงเป็นบ่อเกิดแห่งความยุติธรรมแนวความคิดของทฤษฎีนี้ปรากฏอยู่ในมาตรา 1134 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสหรือที่นิยมเรียกกันว่าประมวลกฎหมายนโปเลียนของฝรั่งเศสที่ว่า “ความตกลงที่เพิ่มขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายย่อมมีผลใช้บังคับแก่ผู้ที่ทำความตกลงนั้น”

ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางละเมิดมีหลักอยู่ที่ว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบเมื่อเขากระทำผิดทางศีลธรรมหรือทำชั่วถ้ามิได้ทำชั่วก็ไม่ต้องรับผิดชอบ” และ “ความรับผิดชอบนั้นต้องรับผิดชอบเพื่อตนเอง”⁸

2.2 บทบาทของรัฐในการควบคุมธุรกิจ

ในภาวะที่เศรษฐกิจมีการขยายตัว นอกจากจะส่งผลให้การใช้ น้ำมันเชื้อเพลิงสูงขึ้นแล้วสินค้าหลายประเภทก็มีการปรับราคาสูงขึ้น ซึ่งปัญหาก็เป็นอีกผลิตภัณฑ์หนึ่ง ที่มีอัตราการขยายตัวทางการตลาด และมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง และมีผู้ผลิตหลายรายคิดค้น พัฒนา เพื่อออกสินค้าใหม่ๆ

⁷ ขวัญชัย สันตสว่าง. (2537, 9 ธันวาคม). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. หน้า 1-15.

⁸ วิชามหาคุณ. (2517, กันยายน). “ทฤษฎีกฎหมาย.” *วารสารกฎหมาย*, 1, 3. หน้า 75-76.

มาจำหน่ายอยู่เสมอ ซึ่งจุดนี้เองได้กลายมาเป็นต้นเหตุให้เกิด ปุ๋ยเคมีปลอม หรือปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐานระบาคอย่างหนัก แต่การจะพิสูจน์ว่าปุ๋ยเคมีใดเป็นปุ๋ยเคมีปลอม หรือเป็นปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐาน จะต้องได้รับการตรวจสอบโดยเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ ซึ่งกว่าที่จะพิสูจน์ได้ผู้บริโภคก็ต้องจ่ายเงินซื้อปุ๋ยเหล่านั้นไปใช้แล้ว ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานภาครัฐ จะต้องเข้ามาจับตาดู เพื่อกำกับดูแลตั้งแต่ต้นทางของการผลิตปุ๋ยเคมี ไปจนถึงปลายทางคือการจำหน่าย อันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้ใช้ปุ๋ยเคมีที่มีคุณภาพ และลดความเสียหายที่เกิดจากการใช้ปุ๋ยเคมีปลอม หรือปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งบทบาทของรัฐในการควบคุมธุรกิจนั้น มีแนวคิดและวิวัฒนาการดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.2.1 แนวคิดเรื่องบทบาทของรัฐในการควบคุมธุรกิจ

แนวคิดของรัฐในการเข้ามาควบคุมดูแลการประกอบธุรกิจนั้น มีหลักมาจากทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ที่ว่า ภาครัฐไม่ควรแทรกแซงตลาด ยกเว้นในกรณีที่มีความล้มเหลวทางตลาด บางประการซึ่งจะทำให้การแข่งขันในตลาดไม่เป็นผลดีต่อผู้บริโภคหรือสังคมโดยรวม ความล้มเหลวในตลาดที่ทำให้รัฐมีความจำเป็นต้องคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผลมาจากแนวคิด 3 ประการ คือ⁹

2.2.1.1 การผูกขาดในตลาด

ถ้าตลาดมีการผูกขาดโดยผู้ประกอบการรายหนึ่งรายใดนั้นผู้ประกอบการดังกล่าวอาจค้ากำไรเกินควร ซึ่งจะเป็นการเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค รัฐจึงต้องเข้ามาควบคุมราคาหรือกำหนดอัตรากำไรสูงสุดของผู้ขายเพื่อที่จะให้ราคาของสินค้าหรือบริการเป็นธรรมแก่ผู้ซื้อ

2.2.1.2 ความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูลระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย

ในการซื้อสินค้าหลายๆ ประเภทนั้น ผู้บริโภคไม่สามารถหยั่งรู้ได้ถึงคุณภาพหรือปริมาณของสินค้านั้นๆ เพียงจากการสังเกตลักษณะทางกายภาพ โดยขายสินค้าที่คุณภาพไม่ได้มาตรฐานหรือสินค้าที่มีปริมาณบรรจุน้อยกว่าที่ระบุไว้

2.2.1.3 การควบคุมดูแลความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริโภค

โดยเฉพาะสินค้าอาหารและยามีนั้นสำคัญต่อความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริโภค เนื่องจากผู้บริโภคไม่สามารถรู้ได้ว่าการบริโภคสินค้าเหล่านั้นมีความปลอดภัยหรือไม่ รัฐจึงต้องกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานขั้นต่ำของสินค้าและควบคุมดูแลให้สินค้าที่ผลิตและวางขายมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

⁹ เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และสุธี สุกนิษฐ์. (2541). การคุ้มครองผู้บริโภค. โครงการแผนแม่บทกระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2540-2549. หน้า 1-5.

2.2.2 วิวัฒนาการของรัฐในการเข้าควบคุมธุรกิจ

บทบาทของภาครัฐในการเข้าควบคุมดูแลธุรกิจนั้น สามารถแยกพิจารณาออกได้เป็น 3 ช่วงเวลา คือ¹⁰

2.2.2.1 ช่วงก่อนที่รัฐจะเข้าแทรกแซง

ก่อน ค.ศ. 1960 แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริโภคนในสหรัฐอเมริกาและประเทศตะวันตกมีว่า ผู้บริโภคต้องระมัดระวังในการเลือกซื้อสินค้ามีฉะนั้นแล้วความเสียหายใดๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการใช้หรือบริโภคสินค้านั้นๆ ผู้ซื้อต้องเป็นผู้รับผิดชอบเอง ตามหลักของปรัชญาที่บทบาทของรัฐคือเพียงกำกับดูแลให้ผู้บริโภคได้ (Mercantilism) ซึ่งเชื่อว่าการแข่งขันในตลาดจะทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพในราคาที่เป็นธรรมอันจะเป็นที่มาของระบบเศรษฐกิจแบบเสรี แนวคิดนี้รัฐสามารถคุ้มครองผู้บริโภคโดยมีนโยบายการแข่งขันทางการค้า (Competition Policy) ที่รักษาและส่งเสริมกระบวนการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม

2.2.2.2 ยุคแห่งการแทรกแซงโดยภาครัฐ

ช่วง ค.ศ.1960 การคุ้มครองผู้บริโภคเปลี่ยนไป ความไม่เท่าเทียมกันในอำนาจต่อรองของผู้บริโภคและผู้ผลิตถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นสาเหตุหลักที่รัฐจะต้องเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภคได้โดยตรง รวมถึงได้มีการกล่าวถึงสิทธิของผู้บริโภคเป็นครั้งแรกในคำปราศรัยของประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี ที่สหประชาชาติในปี ค.ศ. 1962

2.2.2.3 ช่วงหลังยุคแห่งการแทรกแซงโดยภาครัฐ

ภาคหลังจากรัฐเข้ามาแทรกแซงในระบบธุรกิจ โดยมุ่งเน้นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค การเข้ามาดังกล่าวของภาครัฐได้รับจากต่อต้านอย่างมากจากกลุ่มเศรษฐศาสตร์ใหม่ กลุ่มที่คัดค้านการแทรกแซงของรัฐดังกล่าว มีความเห็นว่ามาตรการที่รัฐใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภคนั้นมีลักษณะเป็นการแทรกแซงการดำเนินธุรกิจมากกว่าการกำกับดูแล รวมถึงเป็นต้นเหตุทำให้ธุรกิจไม่คล่องตัว นอกจากนั้นแล้วกลุ่มดังกล่าวยังมีความเห็นว่า แนวทางการคุ้มครองผู้บริโภคที่ดี ควรต้องให้ทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภคเข้ามามีส่วนรวม เนื่องจากนโยบายและมาตรการการคุ้มครองผู้บริโภคที่กำหนดโดยภยารัฐนั้น อาจไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภค การที่ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิของตนเองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์ของนานาประเทศพบว่า ผู้บริโภคจะรวมตัวกันได้ก็ต่อเมื่อมีผลประโยชน์ร่วมกัน ความมุ่งมั่นในการรวมตัวกันเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมยังมีข้อจำกัดแม้กระนั้นถ้าการรวมตัวสามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหว การตื่นตัวของผู้บริโภคอื่นๆ และสร้างแบบอย่างในการเจรจาต่อรองกับผู้ผลิตแล้ว รัฐควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน

¹⁰ เรื่องเดิม. หน้า 30-34.

และส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีความตื่นตัว และกระตือรือร้นในการรักษาสิทธิของตนเอง โดยความตื่นตัวจะเกิดจากการที่ผู้บริโภคมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของตน ตลอดจนกระบวนการต่างๆ โดยมีกระบวนการศึกษาและฝึกอบรมเป็นหลัก นอกจากนี้ แล้วภาครัฐควรต้องอำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภคในการที่จะรักษาและคุ้มครองสิทธิของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการตรากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิที่ผู้บริโภคพึงได้รับ

2.3 แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ

แนวคิดเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ” เริ่มต้นขึ้นในศตวรรษที่ 20 ในประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มจากองค์กรธุรกิจถูกโจมตีว่าปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคมทำให้องค์กรธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น การรับผิดชอบต่อสังคมในกระบวนการธุรกิจสามารถทำได้ในหลายแนวทาง เช่น การคำนึงถึงสภาพแวดล้อมในการผลิต การผลิตสินค้าที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค การให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค องค์กรหรือผู้ผลิตสามารถเลือกปฏิบัติในระดับที่เหมาะสมกับองค์กรของตัวเอง โดยคำนึงถึงหลักทางธุรกิจและจริยธรรมซึ่งจะทำให้ธุรกิจสามารถดำเนินไปได้พร้อมๆ กับการเป็นผู้ประกอบการที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในปัจจุบันยังไม่มีกำหนดความหมายที่ชัดเจน แต่มีองค์กร สถาบันและนักวิชาการด้านต่างๆ ให้คำจำกัดความหรือความหมายที่เกี่ยวกับแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility : CSR) ไว้ดังนี้

สภาธุรกิจโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (World Business Council for Sustainable Development : WBCSD) ได้ให้ความหมายของแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจว่าเป็นความมุ่งมั่นหรือพันธะสัญญาที่ธุรกิจมีอยู่อย่างต่อเนื่องในการที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมและมีส่วนรวมในการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน ตลอดจนครอบครัวของเขาเหล่านั้น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคมในวงกว้าง

นอกจากนั้นแล้วยังมีผู้อธิบายว่า ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจหรือ Corporate Social Responsibility : CSR หมายถึงการดำเนินธุรกิจไปตามครรลองของกฎหมายและจริยธรรม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อความสำเร็จขององค์กร ได้แก่ พนักงาน ผู้ถือหุ้น เจ้าของ ลูกค้า ผู้จำหน่ายวัตถุดิบ คู่แข่งขัน ผู้จัดจำหน่ายสินค้าและเจ้าหน้าที่ ตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการประกอบธุรกิจทั้งทางตรงทางอ้อม ได้แก่ ชุมชน รัฐบาล กลุ่มชนรังค์ สื่อมวลชน สาธารณสุข และกลุ่มสนับสนุนธุรกิจต่างๆ ธุรกิจ

จะต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความห่วงใยในชุมชนและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง ยินดีที่จะเสียสละผลกำไรบางส่วนขององค์กรเพื่อพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น ตลอดจนเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ¹¹

ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ หมายถึง ความรับผิดชอบต่อสังคมในเรื่องนโยบาย กิจกรรม ที่องค์กรธุรกิจได้จัดขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือ ปรับปรุงและส่งเสริมให้สังคมและประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น¹²

ระดับของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจควรมีน้อยเพียงใด และอย่างไรนั้นจะพิจารณาจากระดับการตระหนักถึงปัญหาทางสังคม หรือระดับความมากน้อยในการตระหนักถึงพันธะข้อผูกมัดขององค์กรที่พึงมีต่อสังคม

ในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจนั้น มิได้หมายความว่า องค์กรธุรกิจจะต้องละทิ้งวัตถุประสงค์หลักในการประกอบธุรกิจของตน องค์กรธุรกิจควรมีความรับผิดชอบต่อด้านต่างๆ ที่สำคัญ 3 ด้าน คือ¹³

1) ความรับผิดชอบต่อด้านเศรษฐกิจ (Economic Responsibility) คือ การผลิตและจำหน่ายสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไรสูงสุด ซึ่งถือเป็นงานหลักของธุรกิจ

2) ความรับผิดชอบต่อด้านสังคม (Social Responsibility) คือ การดำเนินธุรกิจอย่างถูกต้องตามครรลองของกฎหมายและจริยธรรม ซึ่งการที่ผู้บริหารจะตัดสินใจดำเนินการ โดยมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับจริยธรรมและคุณยพินิจของแต่ละบุคคล

3) ความรับผิดชอบต่อด้านกฎหมาย (Legal Responsibility) คือ การดำเนินธุรกิจเพื่อแสวงหากำไรอย่างถูกต้องโดยปฏิบัติตามกฎหมายและกฎข้อบังคับต่างๆ ของสังคม

2.4 วิวัฒนาการแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

เมื่อสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในสมัยอดีตเริ่มมีช่องว่างหรือขาดความเหมาะสมเนื่องจากกฎหมาย ในสมัยก่อนบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของสังคมในสมัยนั้น อันเป็นสังคมแคบและวิธีการผลิตยังไม่สลับซับซ้อนเท่าสังคมในปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงของลักษณะการดำเนินชีวิตในสังคมทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมี

¹¹ อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง. (2546). *จริยธรรมทางธุรกิจ*. หน้า 67-68.

¹² บัณฑิตา ทรัพย์กมล. (2544). *ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานอุตสาหกรรมเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร*. หน้า 8.

¹³ อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง แหล่งเดิม.

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดในทางกฎหมายและการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในการบริโภคสินค้าและบริการซึ่งในแต่ละประเทศมีวิธีการและบทบัญญัติที่เรียกว่า “กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค” ขึ้นใช้บังคับไปจากหลักเกณฑ์เดิม ๆ ที่มีอยู่ในกฎหมายทั่วไป ลักษณะของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าว อาจแตกต่างจากกันมากน้อยบ้างขึ้นอยู่กับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความเจริญทางเทคโนโลยี

ซึ่งเรื่องของผู้บริโภคนั้นเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลในวงกว้าง ไม่ใช่เรื่องเฉพาะระหว่างคู่สัญญาทำสัญญากันเท่านั้น ดังนั้น รัฐจึงได้เข้ามาให้ความคุ้มครองผู้บริโภคด้วย ส่วนการศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคนั้นก็มีความสำคัญเช่นกัน เพราะจะทำให้รู้ถึงที่มาในการกำหนดหลักเกณฑ์ แนวทางตลอดจนการจัดการของแต่ละรัฐ ว่าหลักการคุ้มครองผู้บริโภคมีแนวคิดและทฤษฎีอะไรมารองรับ โดยในหัวข้อนี้จะศึกษาถึงวิวัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค แนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนหลักการในการคุ้มครองผู้บริโภคในปัจจุบัน

2.4.1 ความหมายของผู้บริโภคและสิทธิของผู้บริโภค

เมื่อกล่าวถึง “ผู้บริโภค” ความเข้าใจโดยทั่วไปมักจะเข้าใจว่าหมายถึง ผู้กิน ผู้ใช้สินค้า แต่แท้จริง ผู้บริโภคหมายความกว้างกว่าที่เข้าใจกันโดยทั่วไปมาก เพราะตามปกติมนุษย์ใช้หรือบริโภคทั้งสินค้าและบริการ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตดังนั้น ผู้บริโภคจึงหมายถึง ผู้ใช้สินค้าและใช้บริการโดยไม่จำกัดเฉพาะการบริโภคอาหาร น้ำดื่ม ยารักษาโรค¹⁴

2.4.1.1 ความหมายของผู้บริโภค

คำว่า “ผู้บริโภค” หมายถึง ผู้ซื้อหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

คำว่า “ซื้อ” หมายความถึง เช่า เช่าซื้อ หรือได้มาไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยให้ค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น

คำว่า “ประกอบธุรกิจ” หมายถึง ผู้ขาย ผู้ผลิต เพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย หรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้าหรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบการโฆษณาด้วย

ส่วนคำว่า “สินค้า” หมายถึง สิ่งของที่ผลิตหรือมิใช่เพื่อขาย ส่วนคำว่า “ผลิต” หมายถึง ทำ ผสม ปู รัง ประกอบ ประดิษฐ์ หรือแปรสภาพและหมายความรวมถึงการเปลี่ยนรูป การดัดแปลง

¹⁴ สุขุม ศุภนิศย์. (2540). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 23.

การคัดเลือก หรือการแบ่งบรรจุ ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

จากคำนิยามดังกล่าวจะเห็นว่าผู้บริโภค ได้แก่

- 1) ผู้ซื้อ รวมถึง ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ หรือผู้ได้มาไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยให้ค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นด้วย
- 2) ผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือ
- 3) ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และ
- 4) ผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจ โดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม¹⁵

2.4.1.2 สิทธิของผู้บริโภค

ในปี ค.ศ. 1962 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการประกาศนโยบายในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยรัฐบาลต้องจัดให้มีกฎหมายและการดำเนินการทางฝ่ายปกครองเพิ่มขึ้นในการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้ยังได้กำหนดถึงสิทธิต่างๆ ของผู้บริโภคซึ่งถือเป็นที่มาของสิทธิผู้บริโภค 4 ประการที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 อย่างไรก็ตามสิทธิ 4 ประการดังกล่าวนี้ ยังคงต้องนำมาขยายความเพิ่มเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในสังคมปัจจุบันซึ่งมีความซับซ้อนกัน ในบางแง่ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2541 เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จึงมีการเพิ่มสิทธิผู้บริโภคเป็น 5 ประการ โดยผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญาเพิ่มขึ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 61 ได้บัญญัติไว้ถึงสิทธิของผู้บริโภคว่า “สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครองในการได้รับข้อมูลที่เป็นความจริง และมีสิทธิร้องเรียนเพื่อให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งมีสิทธิรวมตัวกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค ให้มีองค์การเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภค ทำหน้าที่ให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของหน่วยงานของรัฐ ในการตราและการบังคับใช้กฎหมายและกฎ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้ให้รัฐสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินขององค์การอิสระดังกล่าวด้วย”

¹⁵ ไพโรจน์ อารักษา. (2545). *ฉลาด บริโภคอย่างอ่านฉลาดก่อนซื้อ*. หน้า 33-34.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จึงได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้เป็น สิทธิของผู้บริโภค ตามมาตรา 4 ดังต่อไปนี้

มาตรา 4 ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับความคุ้มครองดังต่อไปนี้

1) สิทธิที่ได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้อง และเพียงพอ กับสินค้า หรือบริการ

2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ

3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ

4) 3 ทวิ)¹⁶ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายว่าด้วยการ นั้นๆ หรือพระราชบัญญัตินี้บัญญัติไว้

จากมาตรา 4 ดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้ บัญญัติถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภคที่พึงจะได้รับคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับ สินค้าหรือบริการ หมายถึง สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงผลตามความเป็นจริง และ ปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่าง ถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าโดยไม่เป็นธรรม เช่น ซื้อของยี่ห้อหนึ่งมาจาก ร้านขายของชำแห่งหนึ่งในตลาด ซึ่งผลการระบุว่าบรรจุ 100 ใบ แต่ผู้บริโภคนับแล้วมีเพียง 77 เท่านั้น ดังนี้ถือว่าเป็นการใช้ฉลากที่มีข้อความอันเป็นเท็จ เนื่องจากแสดงข้อความเกี่ยวกับปริมาณ ไม่ถูกต้อง

2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้า หมายถึง สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้า โดย ปราศจากการผูกขาดทางการค้า และปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม หรือส่งสินค้าโดยมิได้ สั่งซื้อหรือตกลงใจซื้อ

3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้า หมายถึง สิทธิที่จะได้รับสินค้าที่ ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐานเหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สินในกรณีใช้ตามคำแนะนำ หรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้านั้นแล้ว

¹⁶ ความใน (3ทวิ) ถูกเพิ่มเติมโดย มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541.

4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย หมายถึง สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหายเมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค กฎหมายที่ให้สิทธิแก่ผู้บริโภคในการที่จะได้รับการพิจารณาชดเชยค่าเสียหายเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ฉบับนี้เท่านั้น กฎหมายอื่นๆ ถ้าหากผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจแล้วผู้บริโภคต้องไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเอง แต่ในกรณีของพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 39 กำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนใหญ่

5) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา หมายถึง สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบ

สิทธิของผู้บริโภคในการคุ้มครองตามคำพรรณานี้ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 4 (1) นั้นได้แก่สิทธิที่จะได้รับข่าวสารที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้า ได้แก่ การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาสินค้าและบริการและการคุ้มครองด้านฉลากสินค้า อย่างไรก็ตาม สิทธิผู้บริโภค 5 ประการตามที่กฎหมายได้บัญญัติรับรองไว้แก่ผู้บริโภคจะได้รับผลเต็มที่ต่อเมื่อผู้บริโภคได้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

หน้าที่ของผู้บริโภคก่อนซื้อสินค้าหรือบริการ ได้แก่

1) ผู้บริโภคควรใช้ความระมัดระวังตามสมควรในการซื้อสินค้าหรือบริการ เป็นต้นว่า ตรวจสอบการแสดงฉลาก ปริมาณและราคาว่ายุติธรรมหรือไม่ อย่าเชื่อถือข้อความโฆษณาโดยไม่พิจารณาให้รอบคอบและหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณภาพแหล่งกำเนิดและลักษณะของสินค้าว่าเป็นความจริงตามที่ได้โฆษณาไว้หรือไม่แน่ใจ ควรพิจารณาให้ถี่ถ้วน

2) การเข้าทำสัญญาผูกพันตามกฎหมายโดยการลงลายมือชื่อนั้น ผู้บริโภคต้องตรวจสอบความชัดเจน ของภาษาที่ใช้ว่ารัดกุมและให้สิทธิแก่ผู้บริโภคครบถ้วน หรือไม่ตามที่ได้เจรจากันไว้และสัญญามีเงื่อนไขข้อใดบ้างที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค ถ้าสงสัยในข้อกฎหมายหรือไม่แน่ใจในความชัดเจนของสัญญาก็ควรปรึกษาผู้ที่มีความรู้ให้ชัดเจนเสียก่อน

3) ข้อตกลงต่างๆ ที่ต้องการให้มีผลบังคับ ควรทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อผู้ประกอบการธุรกิจด้วย

หน้าที่ของผู้บริโภคหลังซื้อสินค้าหรือบริการ ได้แก่

1) ผู้บริโภคมีหน้าที่ในการเก็บรักษาพยานหลักฐานต่างๆ ที่แสดงถึงการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคไว้เพื่อทำการเรียกร้องตามสิทธิของตน พยานหลักฐานดังกล่าวอาจจะเป็นสินค้าที่แสดงให้เห็นว่ามีปริมาณหรือคุณภาพที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ระบุไว้ในฉลาก มีความสกปรกหรือเป็น

พิษ อาจเกิดอันตรายจากการใช้สินค้าหรือบริการนั้นได้ ควรจดจำสถานที่ซื้อสินค้าหรือบริการนั้นไว้ เพื่อประกอบการร้องเรียนด้วย

2) กรณีที่มีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรกับผู้ประกอบธุรกิจ ต้องเก็บเอกสารสัญญาต่างๆ รวมทั้งเอกสารและใบเสร็จรับเงินไว้ด้วย

3) เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ผู้บริโภคมีหน้าที่ในการดำเนินการร้องเรียนตามสิทธิของตนตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.4.2 วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

แนวคิดและทฤษฎีและที่มาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคนั้น สมัยเมื่อการค้าและเศรษฐกิจของโลกยังอยู่ในลักษณะจำกัดเฉพาะวงแคบๆ ในท้องถิ่นหนึ่งหรือในเมืองหนึ่งนั้น สภาพของสินค้าและบริการยังไม่มีความซับซ้อนมากนัก เพราะกระบวนการผลิตยังเป็นแบบง่ายๆ ตลาดยังเป็นลักษณะแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน (Barter) ไม่มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องจัดหาเครื่องมือหรือมาตรการทางกฎหมายเป็นพิเศษ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยและเป็นธรรม ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของแนวคิดในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตั้งอยู่บนความมีอิสระและเสรีภาพของบุคคลในการดำรงชีวิตได้เท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคตามหลักประชาธิปไตยนั้น ยังผลให้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Laissez-Faire) เกิดขึ้นด้วย โดยสมมติฐานที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจในการเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการเท่ากัน รัฐจะไม่เข้าแทรกแซงเสรีภาพในการตกลงของเอกชน หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าหลักหนึ่งจึงเกิดขึ้น นั่นก็คือ ในการซื้อขายนั้น “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) เป็นหลักกฎหมายโรมัน กล่าวคือ ผู้ขายอาจไม่ต้องรับผิดชอบในบางกรณี ถ้าผู้ซื้อได้ล่วงรู้ความชำรุดบกพร่องหรือควรจะรู้หากใช้ความระมัดระวังบ้างตามสมควร ในสมัยปัจจุบันเมื่อโลกเจริญมากขึ้นทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม ทำให้ระบบเศรษฐกิจ การค้าขายหรือบริการต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปมีกระบวนการผลิตที่สลับซับซ้อนมากขึ้น การผลิตสินค้าใช้วัตถุดิบในการผลิตที่ทันสมัยเกินกว่าความรู้ธรรมดาของผู้ใช้หรือผู้บริโภคจะตามได้ทัน ผู้ผลิตต่างก็หาวิถีทางที่จะลดค่าใช้จ่ายในการผลิตและเพิ่มผลกำไรให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในบางกรณีการขายกำลังการผลิตทำให้ความละเอียดรอบคอบและคุณภาพของสินค้าหย่อนลง ประกอบกับการขยายตัวแห่งการค้าพาณิชย์กว้างออกไปจากระดับหมู่บ้าน เมือง ไปสู่ระดับระหว่างประเทศ ทำให้สินค้าในตลาดมีการแพร่กระจายและเพิ่มประเภทหรือชนิดมากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน หลักที่เคยถือว่าผู้ซื้อจะต้องระวังจึงขาดความยุติธรรมในแง่ที่ว่าผู้ซื้อในฐานะผู้บริโภคไม่อาจปรับตัวให้ทันกับความเจริญทางเทคโนโลยีต่างๆ ได้ ความระมัดระวังในระดับธรรมดาไม่อาจช่วยให้ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคได้รับผลตอบแทนคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป ซ้ำร้ายยังอาจทำให้เกิดอันตรายจากการบริโภคสินค้าที่ซื้อมาได้โดยคาดไม่ถึงด้วย ทำให้ประเทศ

ต่างหันมาพิจารณาถึงสิทธิของผู้บริโภคในอันที่จะได้รับความคุ้มครองและปกป้องรักษาผลประโยชน์เป็นการเฉพาะนอกเหนือจากสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายตามสัญญา หรือสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายในคดีละเมิดตามกฎหมายเดิม ดังนั้นประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปได้มีการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายที่เคยมีอยู่เดิมทั้งในแง่ความรับผิดชอบในทางสัญญาหรือละเมิดให้อื้ออำนาจต่อการเยียวยาชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคให้มากขึ้น ทั้งนี้โดยเน้นทั้งด้านการควบคุมกำกับกิจกรรมทางการผลิตโดยรัฐเพื่อป้องกันความเสียหายและการฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อผู้บริโภค¹⁷

เนื่องจากอดีตก่อนยุคสังคมนิยมอุตสาหกรรมกระบวนการผลิตสินค้าต่างๆนั้นจะเกิดขึ้นมาโดยวิธีการทางธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องนุ่งห่ม หรืออาหาร รวมถึงยารักษาโรคต่างๆก็จะทำมาจากสมุนไพร ซึ่งแตกต่างจากในปัจจุบันซึ่งการผลิตสินค้าและบริการได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมาก โดยมีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาผลิตสินค้า และการซื้อสินค้าก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะมีการนำระบบการผลิตเป็นแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการโฆษณาสินค้า เพื่อจูงใจให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้ผลิต ดังนั้นจึงต้องทำความเข้าใจถึงวิวัฒนาการและแนวคิดในการคุ้มครองผู้บริโภค

2.4.2.1 วิวัฒนาการทางเอกชน

เนื่องจากในอดีตก่อนที่จะมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมของประเทศในแถบยุโรป การติดต่อสื่อสารยังเป็นไปด้วยความลำบาก การค้าขายระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคอยู่รูปการแลกเปลี่ยนสินค้านั้นกัน วิทยาการทางเทคโนโลยีในด้านต่างๆยังไม่พัฒนามากนัก กระบวนการผลิตนั้นเป็นแบบง่าย ๆอาศัยวัตถุดิบจากธรรมชาติ การผลิตสินค้าใช้เพื่อการบริโภค สินค้าจึงยังไม่มีความยุ่งยากมากนัก

เมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้ผลิตเริ่มมีการพัฒนาสินค้าของตนเอง มีการแข่งขันทางการค้าระหว่างกันอันนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Laissez-Faire) มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาสู่กระบวนการผลิตมากขึ้น ทำให้กระบวนการผลิตสินค้านั้นมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นและยากต่อความเข้าใจของผู้บริโภคที่จะเข้าใจถึงที่มาของกระบวนการผลิตสินค้าแต่ละชิ้นว่ามีขั้นตอนและกระบวนการในการผลิตสินค้าอย่างไร และการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวในการผลิตแทนการใช้แรงงานคนแบบเดิมนั้นทำให้การผลิตสินค้านั้นมีต้นทุนในการผลิตต่ำ สามารถขายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคได้จำนวนมาก (Mass Product) ซึ่งการผลิตสินค้าในปริมาณมากทำให้บางครั้งสินค้าที่ผลิตออกมาก็ไม่ได้มาตรฐานเพียงพอต่อการใช้งานของผู้บริโภค

¹⁷ สุขุม สุนนิตย์. (2546). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 1-3.

ทำให้ผู้บริโภคซึ่งอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าไม่สามารถเรียกร้องเอาแก่ผู้ประกอบการเพื่อให้ได้รับการชดใช้และได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้เท่าที่ควร อีกทั้งการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในระยะแรกยังไม่มีการให้ความสำคัญแก่ผู้บริโภคมากนัก สังเกตได้จากแต่เดิมยังไม่มีกฎหมายที่ออกมาเพื่อควบคุมกระบวนการผลิตและคุณภาพสินค้าที่ออกมาดังเช่นในปัจจุบัน เนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคแรกนั้น แต่ละรัฐมักจะให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศว่าทำอะไรถึงจะทำให้สินค้าที่รัฐตนผลิตได้นั้นสามารถจำหน่ายหรือกระจายสินค้าออกไปได้มาก รวมทั้งการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ การขยายอาณาเขต จนทำให้บางครั้งรัฐเองก็ลืมนึกถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ ด้านสุขภาพ อนามัย ชีวิตและร่างกาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับเป็นมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนในอันที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ประชาชนในประเทศของตน ควบคุมไปกับการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ด้วยเช่นกัน

การค้าในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้นได้รับการยอมรับให้บุคคลมีเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) อันเป็นไปตามหลักปัจเจกชนนิยมที่ว่า ทุกคนย่อมมีอิสระที่จะกระทำ การใดเพื่อตนเองและทุกคนมีความเสมอภาคกันในฐานะและความรู้ ดังนั้นเมื่อบุคคลมีเสรีภาพที่จะทำสัญญา หากว่าบุคคลใดได้ทำสัญญาอย่างใดกันไว้ ก็ต้องบังคับให้เป็นไปตามสัญญาที่ได้ทำกันไว้เสมอ ซึ่งหลักดังกล่าวจะเห็นได้ว่า บุคคลมีหน้าที่จะต้องปกป้องประโยชน์ของตนเองซึ่งในกฎหมายซื้อขายมีหลักว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) กล่าวคือ ถ้าผู้ซื้อไม่ระมัดระวังตรวจสอบสินค้าตามสมควรขณะรับมอบสินค้า หากปรากฏภายหลังว่ามีข้อบกพร่องใด ผู้ซื้อก็ต้องรับความเสียหายไปโดยเรียกร้องเอาจากผู้ขายไม่ได้ อันแสดงให้เห็นว่าผู้ซื้อในฐานะและมีความรู้ความสามารถเท่าเทียมกับผู้ประกอบการหรือผู้ผลิต ผู้บริโภคสามารถเข้าใจถึงกระบวนการผลิตสินค้าต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากวิทยาการและเทคโนโลยีขณะนั้นไม่ได้ถูกนำมาใช้ในกระบวนการผลิตสินค้ามากนัก

แต่เนื่องจาก เมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยีให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น หลักกฎหมายเดิมที่ว่าผู้บริโภคมีความรู้เท่าเทียมกับผู้ประกอบการ จึงไม่เป็นธรรมอีกต่อไปเนื่องจากเมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้นและการผลิตได้เปลี่ยนไปเป็นแบบอุตสาหกรรมทำให้สภาพตลาดมีการเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่การขายสินค้าจะเป็นการขายตรงระหว่างผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคสามารถตรวจสอบสินค้าและทำการเจรจาต่อรองสินค้าได้อย่างเต็มที่ แต่เนื่องจากการผลิตสินค้าจำนวนมากแบบอุตสาหกรรมทำให้การซื้อขายนับเป็นการเจรจาในรายละเอียดระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคอีกต่อไป อันทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในด้านทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภคได้ จึงทำให้หลักกฎหมายเรื่องสัญญาผู้บริโภค (Consumer

Contract) ต้องพัฒนาขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคต่อไป และความจำเป็นที่จะต้องมีการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคจึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำและหลีกเลี่ยงมิได้

2.4.2.2 วิวัฒนาการทางมหาชน

ในศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 นับเป็นยุคปัจเจกชนนิยมและเสรีนิยมทางการเมือง โดยแท้ อำนาจของรัฐและองค์กรทั้งหลายถูกจำกัดและควบคุมโดยกลไกหลายประการระบอบการเมืองการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยที่รัฐบาลมาจากความยินยอมของประชาชน จึงกล่าวได้ว่า กฎหมายมหาชนในปลายศตวรรษที่ 18 และในศตวรรษที่ 19 มีบทบาทหลักการในการจำกัดอำนาจทั้งหลายไม่ให้ก้าวล่วงเข้าไปกระทบบุคคล กฎหมายมหาชนในยุคนี้จึงเน้นที่รัฐธรรมนูญในฐานะที่รับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน ดังนั้น บทบาทของรัฐที่ไม่ว่าในทางเศรษฐกิจ สังคมหรือการเมืองจึงมีน้อย ดังจะเห็นได้จากกฎหมายซึ่งเป็นเรื่องที่ปัจเจกชนจะใช้เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองให้ก่อตั้งนิติสัมพันธ์กันเองทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีเครื่องมือทางกฎหมายสำคัญ 2 ประการ ที่สอดคล้องกับลัทธิปัจเจกชนและเสรีนิยมทางเศรษฐกิจนั้นก็คือ กรรมสิทธิ์ และสัญญา

ต่อมาเมื่อกฎหมายมหาชนลดความเด็ดขาดหรือแบ่งแยกที่เห็นได้ชัดลง โดยเฉพาะเมื่อมีการจัดทำกฎหมายมหาชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกฎหมายเอกชนมากขึ้น แต่เนื่องจากกฎหมายประเภทนี้มักมีโทษทางอาญาช่วยแพ่ง หรือกฎหมายแพ่งในทางอาญา (Criminal Private Law) และในที่สุดโดยเหตุที่กฎหมายประเภทนี้มักมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสังคม คือ พัฒนาจากนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจนกลายเป็นสาธารณประโยชน์ซึ่งรัฐจำเป็นต้องแทรกเข้ามาจัดระเบียบความสัมพันธ์และอำนาจต่อรองเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม นักกฎหมายส่วนใหญ่จึงมักเรียกกฎหมายดังกล่าวนี้ว่า “กฎหมายสังคม” เช่น กฎหมายแรงงาน ซึ่งพัฒนามาจากกฎหมายจ้างแรงงาน กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งพัฒนามาจากกฎหมายซื้อขาย กฎหมายละเมิด และอื่น ๆ เป็นต้น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงเป็นส่วนหนึ่งของสาขากฎหมายมหาชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์ของประชาชนที่เป็นผู้บริโภคซึ่งรัฐจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงกิจการที่เกี่ยวข้องให้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ

2.4.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

ปัจจุบันความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรมพัฒนาขึ้นทำให้ระบบเศรษฐกิจและการตลาดเปลี่ยนแปลงไป โดยมีกระบวนการผลิตที่สลับซับซ้อนมากขึ้น การผลิตสินค้าใช้วัตถุดิบที่ทันสมัยเกินกว่าที่ผู้บริโภคจะสามารถรู้หรือตรวจสอบได้ ประกอบกับการขยายตัวของเศรษฐกิจทำให้สินค้าในตลาดมีการแพร่กระจายมากขึ้น ดังนั้น จากหลักกฎหมายเดิมที่ว่าผู้ซื้อต้องระวังจึงขาดความยุติธรรม เพราะผู้บริโภคไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีได้

ความระมัดระวังธรรมดาจึงไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้ ทำให้ประเทศต่างๆ เปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายที่เคยมีอยู่เดิมทั้งในแง่ความรับผิดชอบในทางสัญญาหรือละเมิดให้เอื้อต่อการเยียวยาขาดใช้ความเสียหายให้มากขึ้น ซึ่งทฤษฎีกฎหมายที่นำมาใช้เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค 'ได้แก่'¹⁸

2.4.3.1 แนวคิดและทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญา

หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of Will) หรือเสรีภาพในการทำสัญญาทฤษฎีความรับผิดชอบเฉพาะคู่สัญญา (Private of Contract) เป็นผลสืบเนื่องมาจากเสรีภาพในการทำสัญญา ทฤษฎีนี้เหมาะสมกับคู่สัญญาที่มีสถานะทางสังคมและอำนาจในการต่อรองเท่ากันเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าวหลักนี้จึงเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีใช้คู่กรณีสัญญา แนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภคจึงปฏิเสธทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญา และหลักความรับผิดชอบเฉพาะคู่กรณีโดยสิ้นเชิง การกำหนดกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงออกมาในรูปแบบของการขยายความรับผิดชอบผู้ขายไปสู่บุคคลอื่นๆ ที่มีใช้ผู้ซื้อ เช่น ให้ความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่เกิดอันตรายต่อบุคคลในครอบครัวของผู้ซื้อ ส่วนความบกพร่องซ่อนเร้นจากความรับผิดชอบทางสัญญาความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นเรื่องทรัพย์สินที่ขายมีความเสียหายในเนื้อหาผิดไปจากสภาพปกติของทรัพย์สิน ซึ่งในเรื่องความชำรุดบกพร่องและความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สินเช่นเดียวกัน เพียงแต่ว่ากรณีความชำรุดบกพร่องนั้นจำกัดเฉพาะกรณีทรัพย์สินที่ขายมีสภาพผิดไปจากสภาพปกติ เพราะมีความเสียหายแฝงอยู่ ส่วนในเรื่องความสำคัญผิดนั้นเป็นกรณีที่ทรัพย์สินนั้นมีสภาพปกติ แต่มีคุณสมบัติที่ต่างไปจากที่ผู้ซื้อเข้าใจ¹⁹

กรณีที่ทรัพย์สินที่ขายเสื่อมคุณค่า เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้ตามปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา โดยที่ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องของสินค้า เช่น ในกรณีที่ความเสื่อมคุณค่านั้นมิได้เกิดมาจากความชำรุดบกพร่องของสินค้า หรือไม่ได้เป็นเพราะความชำรุดของทรัพย์สินที่จะขาย แต่เป็นเพราะผู้ขายส่งทรัพย์สินผิดประเภท ดังนั้นจึงไม่ใช่กรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่อง

หลักความรับผิดชอบในทางสัญญา

ความรับผิดชอบในทางสัญญาอยู่บนพื้นฐานของหลักกฎหมายสองประการประกอบกันคือ หลักว่าด้วยความรับผิดชอบในคำรับประกันสินค้า (Warranty) และหลักว่าด้วยความสัมพันธ์ในทางสัญญา (Private of Contract) ดังรายละเอียดดังนี้

¹⁸ เล่มเดิม, หน้า 10-13.

¹⁹ กิตติศักดิ์ ปรัตติ. (2542). ผลงานวิจัยเสริมหลักสูตร พ.ศ. 2532 เรื่องความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขาย. หน้า 42.

1) หลักว่าด้วยความรับผิดชอบในคำรับประกันสินค้า (Warranty)

คำว่า Warranty หมายถึง ข้อความที่แสดงออกถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งผู้แสดงข้อความนั้นรับประกันว่าจะจะเป็นไปตามนั้น และยืนยันว่าหากไม่เป็นไปตามนั้นตนยินยอมจะรับผิดชอบ ดังนั้นคำว่า Warranty จึงเป็นข้อสัญญาว่าจะรับผิดชอบหรือการรับประกันอย่างหนึ่ง โดยอาจเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งหรือการรับประกันโดยปริยายก็ได้ ซึ่งตามคำอธิบายของอาจารย์วิชญ์ เกรืองาม เห็นว่า หลักความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472-474 ของไทย ก็คือหลักการรับประกัน (Warranty) ตามกฎหมายของต่างประเทศ²⁰

การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) หมายถึง คำรับรองหรือรับประกัน ที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาหรือวิธีอื่นใด และถ้าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมิได้เป็นไปตามที่แสดงไว้ ผู้ซื้อหลงเชื่อผู้ขายและผู้ซื้อได้รับความเสียหายหรือบาดเจ็บจากการหลงเชื่อนั้น ผู้ซื้อย่อมมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายได้โดยตรงจากผู้ขายตามสัญญา⁸

การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) หมายถึง คำรับรองหรือรับประกันที่ผู้ขายพึงมีต่อผู้ซื้อ แต่ไม่ได้แสดงออกโดยชัดแจ้ง เป็นการรับประกันกฎหมายรับรองและสร้างภาระความรับผิดชอบให้แก่ผู้ขายว่าได้รับรองหรือรับประกันไว้เช่นนั้น แม้ว่าผู้ขายอาจไม่ได้รับรองเลยก็ตาม กล่าวคือ การรับประกันโดยปริยายมีอยู่แม้ผู้ขายจะมิได้ตกลงด้วยก็ตามเพราะกฎหมายกำหนดให้ต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องหรือความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น เช่น การรับประกันเรื่องกรรมสิทธิ์ (Warranty of Title) กล่าวคือ ผู้ขายรับรองว่าตนมีสิทธิที่จะโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อหากโอนไม่ได้ผู้ขายยินยอมรับผิดชอบทุกประการ เรื่องการรับประกันภาระติดพัน (Warranty Against Encumbrances) โดยผู้ขายรับรองว่าตนมีสิทธิที่จะโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อหากโอนไม่ได้ผู้ขายยินยอมรับผิดชอบทุกประการ เรื่องการรับประกันภาระติดพัน (Warranty Against Encumbrances) โดยผู้ขายรับรองต่อผู้ซื้อสินค้าที่ขายนั้นปลอดภาระติดพันใดๆ ทั้งสิ้น เรื่องการรับประกันการใช้สอยสินค้าให้สมประโยชน์ตามความมุ่งหมายโดยเฉพาะ (Warranty of Fitness for a Particular Purpose) และการรับประกันเรื่องการใช้สอยสินค้าสมประโยชน์ตามวิสัยของการใช้ทั่วไป (Warranty of Merchantability)

2) หลักว่าด้วยความสัมพันธ์ทางสัญญา (Private of Contract)

หลักเกณฑ์ที่สำคัญของหลักความรับผิดชอบในทางสัญญาก็คือ หลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Private of Contract) ซึ่งคู่กรณีที่จะเรียกร้องให้รับผิดชอบต่อกันได้ จะต้องมีความสัมพันธ์

²⁰ วิชญ์ เกรืองาม. (2537). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้. หน้า 271.

ในทางสัญญาต่อกัน มีผลทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการผิดสัญญา หรือผิดคำรับประกันเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งการจะดำเนินคดีต่อผู้ขายจะต้องมีความสัมพันธ์ตามสัญญากับผู้ขายด้วย หรืออีกนัยหนึ่งต้องเป็นผู้ซื้อสินค้าจากผู้ขายโดยตรง แต่โดยปกติผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น อาจไม่ใช่ตัวผู้เสียหายเอง อาจเป็นคนในบ้าน ลูกจ้างเป็นผู้ใช้สินค้านั้นแทน จึงขาดความสัมพันธ์ในทางสัญญากับผู้ขายหรือผู้ผลิต ทำให้ไม่สามารถที่จะเยียวยาความเสียหายตามหลักสัญญาได้²¹ เพราะผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ขายหรือผู้ผลิต

2.4.3.2 ทฤษฎีความรับผิดในทางละเมิด

ทฤษฎีความรับผิดในทางละเมิด ทฤษฎีความรับผิดที่เป็นที่ยอมรับมีอยู่ 2 หลัก คือ มีความรับผิดเมื่อมีความผิด และหลักความรับผิดโดยกฎหมายสันนิษฐานว่ามีความผิดแม้มิได้มีการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งหลักนี้เรียกโดยทั่วไปว่า ความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) หลักนี้ได้รับการยอมรับอย่างยิ่งในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากผลิตภัณฑ์ซึ่งมีความสลับซับซ้อนในการผลิตและผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายโดยไม่สามารถพิสูจน์ถึงเหตุแห่งความเสียหายได้ว่าเป็นความผิดพลาดของผู้ใด

ละเมิดเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ทำละเมิดมีหน้าที่ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย จึงเป็นหน้าที่ที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย มิใช่เกิดจากข้อตกลงของคู่กรณี ต่างกับสัญญาซึ่งเป็นข้อตกลงของบุคคลสองคนเพื่อก่อความผูกพันระหว่างกัน โดยเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติหรืองดเว้นการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายจึงรับรองว่าคู่กรณีมีอำนาจบังคับหนึ่งนั้นได้ เมื่อมีการล่วงละเมิดสิทธิหน้าที่ และเกิดความเสียหายขึ้นทำให้เกิดเป็นหนี้ ซึ่งจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นที่กฎหมายกำหนดไว้²²

ถ้าพิจารณาความรับผิดในกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย อาจแยกพิจารณาได้ 3 ประการ คือ

1) ความรับผิดสำหรับการกระทำของตนเอง (Liability for One's Own Act) เป็นความรับผิดบนพื้นฐานความผิด (Liability Based on Fault)²³ ที่ว่า บุคคลจักต้องรับผิดต่อเมื่อมีความผิด

²¹ สุรศักดิ์ ต้นโสรจประเสริฐ. (2553). สิทธิของบุคคลภายนอกในการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่องโดยที่ตนเองไม่ได้ใช้หรือบริโภคสินค้านั้น. หน้า 49.

²² สุขุม ศุภนิธย์. (2532). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. หน้า 4-5.

²³ อนันต์ จันทโรภากร. (2531). โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด. หน้า 97.

ตามที่บัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในการกระทำของตนเอง บุคคลใดที่กระทำการเข้าหลักเกณฑ์ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 420 กฎหมายถือว่าเป็นการกระทำละเมิด

2) ความรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) เช่น กรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 ในเรื่องความรับผิดในผลแห่งการละเมิดของลูกจ้างในทางการที่จ้าง ตามมาตรา 427 ในเรื่องความรับผิดของตัวการในผลแห่งการละเมิดของตัวแทน ตามมาตรา 429 ความรับผิดของบิดามารดาหรือผู้อนุบาลในการกระทำละเมิดของผู้เยาว์หรือวิกลจริต ตามมาตรา 430 ความรับผิดของครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่นในการกระทำละเมิดของผู้ไร้ความสามารถ ความรับผิดเหล่านี้เกิดจากข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย

3) ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์ เช่น ตามมาตรา 433 ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสัตว์ เป็นความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์หรือวัตถุสิ่งของ ซึ่งสัตว์ก็ถือว่าเป็นทรัพย์วัตถุสิ่งของอย่างหนึ่ง ตามมาตรา 436 ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากของตกหล่นหรือทิ้งขว้างจากโรงเรียน และตามมาตรา 437 ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะหรือทรัพย์อันตราย

แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดในทางละเมิดในระบบกฎหมายจารีตประเพณีนั้นมีสองแนวใหญ่ๆ ได้แก่

แนวคิดก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยถือว่าเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจะต้องมีการชดเชยค่าเสียหายเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น แนวคิดนี้มีพื้นฐานจากหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในอันที่จะไม่ถูกทำให้เสียหาย ดังนั้นทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดในแนวคิดนี้จึงไม่พิจารณาถึงองค์ประกอบภายในด้านจิตใจของผู้กระทำ เช่น จงใจกระทำหรือการขาดความระมัดระวังแต่ประการใด เพราะถือว่าความคิดของมนุษย์อันเป็นองค์ประกอบภายในจิตใจไม่อาจถูกพิจารณาได้ เมื่อมีผู้เสียหายต้องมีผู้ชดเชยความเสียหาย²⁴ แนวคิดนี้ตรงกับ “ทฤษฎีรับภัย” ซึ่งเห็นว่าหลักเกณฑ์แห่งความรับผิดทางละเมิดนั้นไม่จำเป็นที่ผู้ละเมิดจะต้องกระทำความผิด เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นและรู้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำก็ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำละเมิด ไม่ว่าการกระทำที่ก่อความเสียหายนั้นจะผิดหรือถูก เพราะเมื่อได้กระทำการใดๆ ขึ้นแล้ว ย่อมเป็นการเสี่ยงภัยอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้กระทำจะต้องรับผลแห่งการเสี่ยงภัยนั้นถ้ามีภัย คือ ความเสียหายเกิดขึ้นก็ต้องรับเคราะห์รับความเสียหายนั้น ความเสียหายดังกล่าวก็ต้องเป็นภัยไปกับเขาด้วย

ส่วนแนวคิดประการที่สองถือว่า ความเสียหายที่จะให้ผู้รับผิดชอบชดเชยเยียวยาได้นั้นต้องเกิดจากการกระทำของบุคคลซึ่งจงใจกระทำลงโดยขาดความระมัดระวังเท่านั้น เพราะแนวคิดนี้มีพื้นฐานจากหลักการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลผู้กระทำมากกว่าคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในยุค

²⁴ สุขุม ศุภนิคย์. เรื่องเดิม. หน้า 7.

แรกก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 กฎหมายละเมิดมุ่งคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล ดังนั้นทฤษฎีความรับผิดในทางละเมิดจึงมิได้เน้นที่ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ แต่เน้นถึงความเสียหายมากกว่า และถือว่าผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต้องรับผิด ต่อมาศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมาก โดยถือว่าผู้ทำละเมิดเป็นผู้ประพฤติดิศีลธรรมไปในตัว และขยายหลักความรับผิดในทางละเมิดไปสู่เกณฑ์ที่ต้องพิจารณาการจงใจกระทำ หรือประมาทเลินเล่อเท่านั้น ซึ่งเรียกว่า “Liability Based on Fault” และทฤษฎีนี้ก็ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในปลายศตวรรษที่ 19 โดยหลักนี้ถือเป็นทฤษฎีพื้นฐานของกฎหมายลักษณะละเมิดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

หลักความรับผิดในทางละเมิดที่ถือทฤษฎีความรับผิดเป็นหลักทำให้หลักความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า (Product Liability) ในยุคแรกอิงหลักทฤษฎีรับภัยในทางละเมิดมาใช้และได้ถือหลักตามทฤษฎีความผิดด้วย กล่าวคือ ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายจะต้องรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากการผลิตหรือการจำหน่ายสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

การนำหลัก “Private of Contract” และ “Liability Based on Fault” มาใช้ทำให้เกิดผลที่ว่า กฎหมายมุ่งคุ้มครองผู้ประกอบการยิ่งไปกว่าผู้บริโภค มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก ผู้ผลิตมิใช่สาเหตุโดยตรงที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภค เพราะขณะผลิตไม่มีอันตรายใดที่จะเห็นได้จากข้อบกพร่องของสินค้า และโดยเหตุที่ผู้ขายปลีกเข้ามาแทรกทำให้ตัดความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตออก ซึ่งถ้าขายสินค้าให้ผู้ขายปลีก อันตรายที่พบเห็นก็มีเฉพาะผู้ผลิตกับผู้ขายปลีกเท่านั้น มิได้ขยายไปถึงอันตรายที่เกิดขึ้นจากการบริโภคของบุคคลที่สามด้วย เหตุผลประการที่สอง คือ การเพิ่มปัญหาที่หนักเกินไปแก่ผู้ผลิตและผู้ขายที่จะทำให้เขารับผิดชอบต่อประชาชนจำนวนมาก ซึ่งผู้ขายไม่อาจทราบถึงคุณลักษณะของบุคคลดังกล่าวและยอมเป็นการดีกว่าที่จะให้ประชาชนเหล่านั้นรับภาระไปเอง

ในการดำเนินคดีละเมิด ถ้าผู้บริโภคคนสุดท้ายฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ผลิต ผู้บริโภคต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ผู้ผลิตมิได้ใช้ความระมัดระวังในการออกแบบการผลิตดังที่ตนมีหน้าที่ต้องทำ กล่าวคือ มิได้ใช้ความระมัดระวังในการผลิตดังเช่นวิญญูชนพึงกระทำ แต่ถ้าผู้บริโภคฟ้องผู้ขายปลีกหรือผู้ซื้อช่วงให้รับผิดชอบ จะฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ก็ต่อเมื่อผู้บริโภคนำสืบให้เห็นได้ว่าผู้ขายปลีก หรือผู้ซื้อช่วงมีเหตุอันควรที่จะรู้ถึงอันตรายของสินค้านั้น แต่มิได้บอกกล่าวให้ผู้บริโภคทราบ²⁵ แต่การพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อในคดีความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากมาก ทั้งนี้เพราะกระบวนการผลิตทั้งหมดเริ่มตั้งแต่

²⁵ ณัฐจักร ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา. (2524, มีนาคม). “ความรับผิดของผู้ประกอบการผลิต.” *วารสารอัยการ*, ปีที่ 4, ฉบับที่ 39, หน้า 13.

การออกแบบไปจนกระทั่งการบรรจุหีบห่อและประทับตราสินค้า เป็นเรื่องที่อยู่ในความควบคุมของผู้ผลิตฝ่ายเดียว โดยเฉพาะผู้บริโภครหรือผู้เสียหายซึ่งเป็นเพียงประชาชนธรรมดาไม่อาจรู้ได้ ดังนั้นการพิสูจน์ถึงความชำรุดบกพร่องว่าเกิดขึ้นในขั้นตอนใด ต้องอาศัยความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้านทำให้ผู้ซื้อหรือผู้บริโภครทั่วไปไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเองและการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญก็ใช้ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงจึงทำให้ผู้บริโภครหรือผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าไม่สามารถหาผู้เชี่ยวชาญมาดำเนินพิสูจน์ได้ ซึ่งต่างจากผู้ผลิตซึ่งมีอำนาจในการต่อรองหรือฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าย่อมสามารถจัดหาผู้เชี่ยวชาญซึ่งอาจเป็นลูกจ้าง หรือที่ปรึกษาเฉพาะด้านมาดำเนินพิสูจน์หักล้างได้ว่า ความเสียหายมิได้เกิดจากความผิดของผู้ผลิต แต่เกิดจากการใช้สินค้าวิธีหรือใช้สินค้าอย่างไม่ถูกต้องของผู้ที่ได้รับความเสียหายนั่นเอง เมื่อผู้บริโภครไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดจากความผิดของผู้ผลิต ศาลก็ไม่อาจพิพากษาให้ผู้ผลิตรับผิดชอบตามหลักละเมิดได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีละเมิดที่จะต้องพิสูจน์ว่ามีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้นไม่อาจให้ความคุ้มครองและเยียวยาความเสียหายได้อย่างเต็มที่ จึงทำให้นักนิติศาสตร์และศาลของหลายๆ ประเทศ พยายามสร้างหลักเกณฑ์หรือหารูปแบบของหลักความรับผิดชอบเพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมและเกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายมากขึ้น บางประเทศนำหลักที่ว่าเหตุการณ์ย่อมแจ้งอยู่ในตัว (Res Ipsa Loquitur) มาบังคับใช้ เพื่อผลักภาระการนำสืบให้ตกแก่ฝ่ายผู้ผลิต เช่น ศาลสูงแห่งสหพันธรัฐเยอรมัน ได้พิพากษาวางหลักไว้ในคดีโรคระบาดในปี 1968 ว่า “เมื่อผลิตภัณฑ์นั้นชำรุดบกพร่อง ผู้ผลิตย่อมมีหน้าที่พิสูจน์ให้เห็นได้ว่าความชำรุดบกพร่องของผลิตภัณฑ์นั้นเป็นเพราะเหตุการณ์ที่ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบ” เป็นการผลักภาระการพิสูจน์กลับมายังฝ่ายผู้ผลิต ซึ่งหลักตามคำพิพากษานี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง²⁶

2.4.3.3 ทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด

ความรับผิดเด็ดขาดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า (Strict Liability Approach) เป็นหลักความรับผิดที่เกิดขึ้น โดยความจำเป็น เพื่อที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสมทั้งนี้เพราะหลักความรับผิดเดิมตามหลักสัญญา และตามหลักละเมิดนั้น ไม่สามารถที่จะเยียวยาความเสียหายได้อย่างแท้จริง ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศต้นแบบในความคิดเรื่องนี้โดย

²⁶ วูลฟกัง ไพรเซอร์ ฟอน มาร์แชลล์. (2531, มีนาคม). “ความรับผิดเพื่อผลิตภัณฑ์: ข้อคิดบางประการในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ.” โดย กิตติศักดิ์ ปรกติ. *วารสารนิติศาสตร์*, ปีที่ 18, ฉบับที่ 1. หน้า 131. อ้างใน พิชญาภา สันติธรรักษ์. (2552). *ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการซื้อสินค้าตามคำพรรณนา: ศึกษาเฉพาะกรณีโฆษณาและฉลากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522*. หน้า 20.

สร้างหลักเกณฑ์ว่า ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค โดยไม่คำนึงถึงความผิดในส่วนของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย และไม่คำนึงถึงข้อตกลงตามสัญญาระหว่างผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายกับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย แต่อย่างไรก็ดี ทฤษฎีความรับผิดชอบเด็ดขาดนี้ได้รับความสนใจและได้รับการสนับสนุนในวงการกฎหมายของประเทศต่างๆ อย่างมาก ซึ่งส่วนใหญ่นำไปพัฒนาและเปลี่ยนแปลงแนวคำพิพากษาของศาลสูง และในบางประเทศก็ตราเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือเป็นพระราชบัญญัติหรือรัฐบัญญัติที่รับรองกฎหมายที่ความรับผิดชอบเด็ดขาดไว้โดยชัดแจ้ง

แนวความคิดที่เปลี่ยนแปลงหลักความรับผิดชอบนี้ก็คือ แนวความคิดนโยบายสาธารณะ (Public Policy) โดยเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญในรูปของรัฐสวัสดิการ ซึ่งหลักของแนวความคิดนี้อยู่ที่กฎหมายเพื่อส่งเสริมความสุขของคนในสังคม เพื่อประโยชน์ประนีประนอมผลประโยชน์ต่างๆ โดยมุ่งควบคุมผลประโยชน์ส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สะท้อนให้เห็นกฎหมายเริ่มเห็นความจำเป็นที่จะต้องวางหลักกำหนดความรับผิดทางละเมิดเพื่อคุ้มครองสาธารณะประโยชน์ ถึงแม้หลักเกณฑ์นั้นจะตัดสิทธิเสรีภาพของเอกชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดในบางกรณี ในลักษณะกฎหมายปิดปากมิให้ปฏิเสธความรับผิดอย่างที่เคยกระทำตามหลักเจตนาหรือประมาท หลักความรับผิดที่เน้นความสำคัญของสาธารณะประโยชน์นี้ต่อมาเป็นที่รู้จักกันในนามหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability) นั่นเอง²⁷

หลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability) มีลักษณะพิเศษอยู่ที่ผู้เสียหายและผู้ผลิตไม่ต้องมีนิติสัมพันธ์ต่อกัน “ช้อยกเว้นความรับผิด” ที่ผู้ผลิตระบุไว้ในสินค้ากรณีสินค้าชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่มีผลบังคับในหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด แต่ถ้าผู้ผลิตเตือน ผู้บริโภคให้ทราบถึงความบกพร่องของสินค้าแล้ว ผู้บริโภคยังซื้อสินค้าที่บกพร่องนั้น แล้วเกิดอันตรายแก่ผู้บริโภค ผู้ผลิตก็ไม่ต้องรับผิด²⁸ บุคคลที่ต้องรับผิดตามหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด มีหลายประเภท เช่น ผู้ขาย ผู้ขายปลีก ผู้จำหน่ายและผู้ผลิต เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นตัวจักรสำคัญของระบบตลาด ฉะนั้นบุคคลดังกล่าวจึงต้องร่วมรับผิดชอบร่วมกันในการเสี่ยงภัยทางธุรกิจ ส่วนบุคคลที่มีสิทธิอ้างหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability) ในการฟ้องร้องได้ เช่น ผู้บริโภครายสุดท้าย ซึ่งรวมไปถึงสมาชิกในครอบครัว ลูกจ้าง และแขกของผู้บริโภค นอกจากนี้บุคคลภายนอกที่ได้รับความเสียหาย

²⁷ คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2527). “ละเมิดกับสังคม.” วารสารอัยการนิเทศ, เล่ม 46, ฉบับที่ 1. หน้า 131.

²⁸ ธีรจักร ปัทมสิงห์ ณ อุทธยา. เล่มเดิม. หน้า 16-17.

จากสินค้าชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ Bystanders ก็มีสิทธิอ้างหลักดังกล่าวได้ด้วย²⁹

2.4.4 ความเป็นมาของการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย

การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทยอาจถือได้ว่ามีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดและหลักกฎหมายของประเทศในซีกโลกตะวันตกแต่เป็นการนำเอาแนวความคิดและทฤษฎีของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีมาใช้ซึ่งก็ยังไม่ถือว่าเป็นการให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของผู้บริโภคอย่างแท้จริง บทบัญญัติแห่งกฎหมายไม่สามารถให้ความคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ ผู้บริโภคต้องช่วยเหลือตนเองระมัดระวังป้องกันตนเองมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบหลักกฎหมายต่างๆ ในสมัยนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเด่นชัดเนื่องจากในสมัยดังกล่าวอยู่ในช่วงของการปรับปรุงระบบกฎหมายทั้งหมดให้เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศการตรากฎหมายในช่วงนั้น จึงเน้นหนักไปในด้านการบังคับใช้กฎหมายทางอาญาและกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นส่วนใหญ่การคุ้มครองผู้บริโภคในสมัยดังกล่าวจะเห็นได้จากกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 นอกจากนี้ยังปรากฏว่าได้มีการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับเพื่อความกินคืออยู่ดีของประชาชนในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คือพระราชบัญญัติหางน้ำนม พ.ศ.2470 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2470 ซึ่งมีเหตุผลในการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้อย่างชัดเจนว่ารัฐได้มองเห็นความสำคัญของการกินคืออยู่ดีของราษฎรเนื่องจากการใช้หางน้ำนมนั้นควรจำกัดเฉพาะผู้บริโภคที่เป็นผู้ใหญ่หากมีการนำไปใช้เลี้ยงทารกย่อมไม่ก่อให้เกิดกำลังร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์³⁰

การบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในสมัยนั้นจะเห็นได้ว่าแม้มีวัตถุประสงค์ในการให้ผู้บริโภคมีความปลอดภัยในการใช้สินค้าหรือบริการแต่ลักษณะของการบัญญัติกฎหมายได้นำไปไว้ในกฎหมายที่มีโทษทางอาญาดังนั้นมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคจึงมุ่งประสงค์ของการป้องกันและปราบปรามโดยกำหนดโทษทางอาญาได้แต่ไม่มีมาตรการในการชดเชยเยียวยาให้แก่ผู้บริโภคที่ต้องเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการนั้นซึ่งเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นยังต้องให้หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องสัญญาหรือละเมิดมาบังคับใช้อยู่เช่นเดิมและนอกจากมีการบัญญัติกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแล้วยังคงมีการบัญญัติกฎหมายอีกหลายฉบับที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในด้านการบริการและความปลอดภัยในสินค้าอุปโภคบริโภคตัวอย่างเช่นพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.

²⁹ วัชรวิภา ดบนิยพันธ์. (2552). มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับอันตรายจากสินค้า: ศึกษากรณีการเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. หน้า 20-24.

³⁰ สุขุม สุภนิศย์. เล่มเดิม. หน้า 23-27.

2479 พระราชบัญญัติป้องกันอันตรายอันเกิดแก่การเล่นมหรสพ พ.ศ. 2464 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2502 (ต่อมาได้ยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้และตราพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ขึ้นใช้บังคับแทน) เป็นต้น

นอกจากพระราชบัญญัติทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นแล้วยังคงมีพระราชบัญญัติอื่นๆ อีกมากมายที่ออกมาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้แก่การคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยในการบริโภคสินค้าหรือบริการด้านความเป็นธรรมการตราพระราชบัญญัติเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในช่วงระยะเวลาก่อนพ.ศ. 2522 นั้นจะมีลักษณะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคโดยทางอ้อมทั้งสิ้นนอกจากนี้ บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมีลักษณะเป็นการควบคุมผู้ประกอบการโดยเฉพะยังไม่มีการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นการทั่วไปในขณะที่ธุรกิจการค้ามีสินค้ามากมายหลายประเภทมีบริการในรูปแบบต่างๆตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไปเมื่อเกิดปัญหาอื่นเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่มิได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษแล้วก็ต้องหันกลับไปใช้กฎหมายที่มีอยู่คือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมเหตุผลประการสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการบัญญัติกฎหมายจะกำหนดวิธีการหรือมาตรการทางกฎหมายในลักษณะที่เป็นการป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคเป็นส่วนใหญ่แต่ในกรณีที่เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคขึ้นมาแล้วไม่ปรากฏว่าได้มีการกำหนดบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้นในพระราชบัญญัติต่างๆแต่อย่างใดผลดังกล่าวหมายความว่าในแง่ของการชดเชยเยียวยาให้แก่ผู้บริโภคที่เสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการต้องย้อนกลับไปใช้หลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดั้งเดิม

เมื่อปี พ.ศ. 2512 ได้มีเจ้าหน้าที่ของสหพันธ์องค์การผู้บริโภคระหว่างประเทศ (International Organization of Consumers Unions) หรือเรียกว่า "IOCU" ซึ่งเป็นองค์การอิสระที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองจัดตั้งโดยสมาคมผู้บริโภคของประเทศต่างๆรวมตัวกันมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้เข้ามาชักชวนองค์กรเอกชนในประเทศไทยให้มีการจัดตั้งสมาคมผู้บริโภคขึ้นเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆแต่ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากองค์การเอกชนของประเทศไทยในขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะดำเนินงานอย่างไรก็ตามสหพันธ์องค์การผู้บริโภคระหว่างประเทศก็ได้ยื่นข้อเรียกร้องให้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาชักชวนได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาปัญหาของผู้บริโภคมีชื่อว่า "กรรมการศึกษาและส่งเสริมผู้บริโภค" ในปี พ.ศ. 2514 และได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมาในภาคเอกชนรวมทั้งได้ประสานงานกับภาครัฐบาลจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2519 รัฐบาลสมัย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีพลตรีประมาณอดิเรกสารเป็นประธานกรรมการแต่คณะกรรมการชุดดังกล่าวได้สลายตัวไปพร้อมกับรัฐบาลในยุคนั้นตามวิถีทางการเมืองรัฐบาลสมัยต่อมาซึ่งมีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการคุ้มครองผู้บริโภคจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นอีกครั้งโดยมีรองนายกรัฐมนตรีนายสมภพ

โททรกิตช์ เป็นประธานกรรมการปฏิบัติงานโดยอาศัยอำนาจของนายกรัฐมนตรีนั่งซึ่งไม่สะดวกและไม่คล่องตัวเนื่องจากไม่มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่และไม่มีกฎหมายรองรับทำให้ไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภครได้อย่างทั่วถึงขาดหลักปฏิบัติในการดำเนินงานจึงได้พิจารณากร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและรัฐบาลได้นำเสนอต่อรัฐสภามีมติเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ให้เป็นกฎหมายได้รัฐบาลจึงได้นำร่างขึ้นกราบบังคมทูลซึ่งได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราเป็นพระราชบัญญัติได้ตั้งแต่วันทรงลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2522 และประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษเล่มที่ 96 ตอนที่ 72 วันที่ 4 พฤษภาคม 2522 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม 2522 เป็นต้นมาโดยเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ “เนื่องจากปัจจุบันนี้การเสนอสินค้าและบริการต่างๆ ต่อประชาชนนับวันแต่จะเพิ่มมากขึ้นผู้ประกอบการการค้าและผู้ประกอบการธุรกิจโฆษณาได้นำวิชาการในทางการตลาดและทางการโฆษณามาใช้ในการส่งเสริมการขายสินค้าและบริการซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบเพราะผู้บริโภคไม่อยู่ในฐานะที่ทราบภาวะตลาดและความจริงที่เกี่ยวกับคุณภาพและราคาของสินค้าและบริการต่างๆ ได้อย่างถูกต้องทันทั่วทั้งที่

นอกจากนั้นในบางกรณีแม้จะมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยการกำหนดคุณภาพและราคาของสินค้าและบริการอยู่แล้วก็ตามแต่การที่ผู้บริโภคแต่ละรายจะไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบการการค้าหรือผู้ประกอบการโฆษณาเมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคย่อมจะเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นการไม่คุ้มค่าและผู้บริโภคจำนวนมากไม่อยู่ในฐานะที่จะเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้และในบางกรณีก็ไม่อาจจะยับยั้งการกระทำที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคได้ทันทั่วทั้งที่สมควรมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเป็นการทั่วไปโดยได้กำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบการการค้าและผู้ประกอบการโฆษณาต่อผู้บริโภคเพื่อให้ความเป็นธรรมตามสมควรแก่ผู้บริโภคตลอดจนจัดให้มีองค์กรของรัฐที่เหมาะสมเพื่อตรวจตราและประสานงานการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคนี้ขึ้น³¹

แต่อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองครอบคลุมไปถึงผู้บริโภคที่เป็นเกษตรกร โดยเฉพาะในกรณีของปุ๋ยเคมีที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

³¹ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2541). *สกบ. กับการคุ้มครองผู้บริโภค*. หน้า 1-2.

2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการขายตรง³²

การขายในสมัยก่อนแตกต่างกับการขายในปัจจุบันมาก เนื่องจากสมัยก่อนนั้นผู้ผลิตสินค้ามีน้อยรายสินค้าก็มีน้อยชิ้น ไม่มีความหลากหลายเหมือนในปัจจุบัน ผลิตออกมาเท่าใดก็สามารถขายไปยังลูกค้าได้หมดในระยะเวลาอันสั้น เพราะการตลาดในสมัยก่อนตลาดตกเป็นของผู้ขาย แต่พอมาภายหลังจากเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม มีการนำเอาเทคนิคการผลิตสินค้าโดยใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคนซึ่งสามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้นตามที่ลูกค้าต้องการจึงทำให้เกิดการแข่งขันในการนำสินค้าไปขายยังลูกค้า ทั้งนี้เพราะผู้ผลิตสามารถผลิตสินค้าได้มากทำให้ผู้บริโภคหรือลูกค้าสามารถเลือกซื้อและเลือกใช้สินค้าได้ตามใจชอบ ผู้ผลิตและผู้ขายจึงต้องใช้ยุทธวิธีการตลาดหลากหลายรูปแบบ เช่น กลยุทธ์ในการสร้างผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ในเรื่องราคา กลยุทธ์ในเรื่องช่องทางการจัดจำหน่าย และกลยุทธ์ในการขาย การโฆษณาสินค้า ตลอดจนการลดแลกแจกแถมต่างๆ

ซึ่งเมื่อมีการทำธุรกิจขายตรงมากขึ้นก็มีการพัฒนาวิธีการขายออกเป็นหลายรูปแบบ มีทั้งระบบการขายแบบชั้นเดียว (Single Level Marketing หรือ SLM) ระบบขายตรงแบบหลายชั้น (Multi Level Marketing หรือ MLM) ระบบไบนารีเน็ตเวิร์ก (Binary Network) ระบบที่แพร่หลายและได้รับความนิยมมากที่สุดมีอยู่ 2 ระบบ คือ ขายตรงชั้นเดียว และขายตรงหลายชั้น

ซึ่งการขายตรงแบบชั้นเดียวเป็นระบบการขายตรงแบบธรรมดาที่แพร่หลาย โดยผู้ขายจะนัดหมายกับลูกค้าและขอให้ชวนเพื่อนฝูง ญาติมิตร หรือเพื่อนบ้านมาชมการสาธิต ส่วนแนวคิดการขายตรงแบบหลายชั้นเกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยถือว่าแนวคิดนี้เป็นผลพวงมาจากร้านลูกโซ่หรือที่เรียกว่าแฟรนไชส์ที่แพร่หลายกันอยู่ทุกวันนี้ ซึ่งมีลักษณะการบริหารแบบลูกโซ่โดยนำเอาธุรกิจตรา (หรือยี่ห้อ) และระบบการขายที่ประสบความสำเร็จในขณะนั้นมาถ่ายทอดวิธีการขายให้แก่ร้านใหม่ที่ตั้งขึ้นเพื่อขายสินค้าประเภทเดียวกัน ต่อมาจึงมีการนำเอาวิธีการนี้มาถ่ายทอดให้นักขายตรง ซึ่งเรียกวิธีนี้ว่า “การขายตรงแบบหลายชั้น หรือ MLM (Multi Level Marketing) นั้นเอง

ธุรกิจขายตรงในประเทศไทย เติบโตขึ้นเรื่อยๆ ในระยะเวลา 40 ปี ของการเติบโตของระบบ MLM นั้น ในช่วงเวลา 25 ปีแรกเป็นช่วงที่ไม่มีกฎหมายควบคุมและเป็นช่วงที่มีทั้งคนที่ตั้งใจทำธุรกิจด้วยเจตนาที่ดีและไม่ดีเข้าสู่ธุรกิจขายตรง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2533 จึงเริ่มกระจายธุรกิจเข้าสู่มวลชน ซึ่งต่อมาเมื่อการใช้อินเทอร์เน็ตเริ่มเข้ามามีบทบาทในทุกวงการมากขึ้น รวมทั้งวงการขาย

³² วิลาลินี อัครวิบูลย์. (2550). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกิจขายตรง: ศึกษา ลักษณะกรณีอันมีลักษณะเป็นแชร์ลูกโซ่*. หน้า 26-31.

ตรงทำให้ธุรกิจขายตรงเติบโตอย่างมาก โดยเฉพาะนักขายตรงมีส่วนสำคัญในการปรับเปลี่ยนวิธีการซื้อสินค้าให้เป็นแบบส่งตรงถึงบ้านโดยไม่ต้องไปห้างสรรพสินค้าหรือร้านค้าอย่างไร

ในส่วนของธุรกิจขายตรงแบบแฟรนไชส์นั้น เกิดขึ้นมาเนื่องจากธุรกิจการเงินนอกระบบได้มีการพัฒนารูปแบบของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง มีความสลับซับซ้อนและทันสมัยมากขึ้นเรื่อยๆ โดยการอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่แฝงตัวอยู่ในระบบธุรกิจที่ถูกกฎหมายและธุรกิจอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อหลอกลวงประชาชนให้หลงเชื่อโดยใช้วิธีการต่างๆ ด้วยเหตุนี้ทำให้เหล่ามิชชันนารีพาศัยจิงหะและโอกาสดังกล่าวเข้ามาชักชวนประชาชน เช่น รับสมัครเป็นสมาชิกขายสินค้า เปิดรับสมัครงานในตำแหน่งต่างๆ หรือชักชวนให้เข้าร่วมลงทุนกับบริษัท โดยอ้างว่าได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในอัตราสูงเป็นเครื่องล่อใจ

ธุรกิจแฟรนไชส์เป็นการระดมทุนจากประชาชนรูปแบบหนึ่งที่แพร่หลายและขยายตัวออกไปรวดเร็วมาก เนื่องจากมีการจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนสูงในระยะแรกที่ตรงต่อเวลาและผู้ประกอบการมักอ้างว่าจะนำเงินไปลงทุนอย่างใดอย่างหนึ่งที่ได้ผลต่างตอบแทนสูงในระยะเวลาดังนั้นๆ เช่น ซื้อขายน้ำมัน (แฟรนไชส์หม้อ) ซื้อขายที่ดินราคาถูก (แฟรนไชส์เผาฟ้าคราม) แฟรนไชส์กาแฟจำหน่ายสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์อาหารเสริม รวมตลอดถึงการซื้อขายปุ๋ยเคมีล่วงหน้าที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

2.6 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมี

เนื่องจากประชากรร้อยละ 70 ของประเทศไทยมีอาชีพทำการเกษตร เนื่องจากสภาพทางภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสมต่อการปลูกพืช จากการใช้พื้นที่ดินทำการปลูกพืชมาเป็นเวลานานๆจึงทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างต่ำมากหรือมีปริมาณธาตุอาหารพืชค่อนข้างน้อย ดังนั้นการที่จะเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นในสภาวะที่ดินขาดธาตุอาหารอย่างรุนแรง จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ดังนั้น ปุ๋ยเคมีจึงมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของประเทศ และยังเป็นแหล่งเงินตราต่างประเทศในการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเกษตร อย่างไรก็ตามปุ๋ยเคมีเป็นหนึ่งในปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่การผลิตในประเทศไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ ทำให้ต้องพึ่งพาการนำเข้า ปุ๋ยเคมีทั้งในลักษณะแม่ปุ๋ยและปุ๋ยสำเร็จรูป โดยนำเข้าวัตถุดิบเหล่านี้ไปผสมและบรรจุจำหน่ายต่อไป แนวโน้มการใช้ปุ๋ยเคมีก็ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับความต้องการ ปุ๋ยเคมีที่ยังคงเพิ่มขึ้นในตลาดโลก เนื่องจากพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตรมีจำกัด ในขณะที่เกษตรกรต้องการ

เพิ่มปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เพื่อเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้นทำให้ความจำเป็นในการใช้ปุ๋ยเคมียังคงมีอยู่ต่อไป³³

2.6.1 ประวัติความเป็นมาการผลิตปุ๋ยเคมีในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2450 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้เสด็จประพาสยุโรปในขณะเยือนประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้ชมโรงงานผลิตปุ๋ยวิทยาศาสตร์ โดยใช้พลังงานจากไฟฟ้าพลังงานน้ำเพื่อใช้ในการปรับปรุงดินในปี พ.ศ. 2469 บริษัทพาราเวินเซอร์ ได้มีการส่งปุ๋ยวิทยาศาสตร์หรือปุ๋ยเคมี (ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต) เข้ามาจำหน่ายในปี พ.ศ. 2500 บริษัทอินชอยเริ่มทำการผลิตปุ๋ยเชิงผสมสำหรับข้าว โดยนำเอาแม่ปุ๋ยซูเปอร์ฟอสเฟตชนิดธรรมดาและแม่ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตมาผสมคลุกเคล้ากันแบบง่ายๆ ในปี พ.ศ. 2501 บริษัทอินชอย ได้เริ่มตั้งโรงงานผลิตปุ๋ยผสมชนิดเม็ด (granular) ในปี พ.ศ. 2506 ขาดทุนต้องปิดกิจการในปี พ.ศ. 2502 เทศบาลกรุงเทพฯ ได้จัดตั้งโรงงานปุ๋ยกรุงเทพฯขึ้น โดยผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซึ่งใช้วัตถุดิบจากขยะมูลฝอยที่รวบรวมขึ้นในแต่ละวันมีปริมาณผลิตประมาณวันละ 50-2,500 ตันต่อปี ได้ทำการหยุดดำเนินการในปี พ.ศ. 2521

ในปี พ.ศ. 2506 รัฐบาลได้จัดตั้งโรงงานผลิตปุ๋ยเคมีขึ้นชื่อว่า บริษัทปุ๋ยเคมี จำกัด ตั้งอยู่ที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นวัตถุดิบในการผลิตในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2509 เริ่มผลิตปุ๋ยเคมีเป็นครั้งแรกโดยมีกำลังผลิตปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตประมาณ 60,000 ตัน/ปีและปุ๋ยยูเรียประมาณ 30,000 ตัน/ปี ซึ่งโรงงานปุ๋ยของบริษัท ปุ๋ยเคมี จำกัด ผลิตปุ๋ยได้จริงต่ำกว่ากำลังการผลิตมาก และต้นทุนการผลิตสูงกว่าปุ๋ยที่นำเข้าจากต่างประเทศ ในที่สุดจึงต้องปิดกิจการในปี พ.ศ. 2515

บริษัท ปุ๋ยเคมี จำกัด ร่วมกับบริษัท ศรีกรุงวัฒนา จำกัด ขอรับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาลเพื่อตั้งโรงงานผสมปุ๋ย โดยใช้ชื่อบริษัทร่วมทุนว่า บริษัท ไทยเซ็นทรัลเคมี จำกัด ต่อมาบริษัท ปุ๋ยเคมี จำกัดถอนตัวจากการร่วมกิจการ โรงงานนี้เริ่มผลิตปุ๋ยในปี พ.ศ. 2518 ในระยะแรกก็ประสบปัญหาขาดทุนเช่นกัน รัฐบาลได้ช่วยเหลือโดยเพิ่มค่าธรรมเนียบพิเศษ แก่ปุ๋ยสำเร็จรูปที่นำเข้าจากต่างประเทศ เพื่อให้ปุ๋ยนำเข้ามีราคาแพงขึ้นใกล้เคียงกับปุ๋ยที่ผลิตภายในประเทศ ในปัจจุบัน บริษัท ไทยเซ็นทรัลเคมี จำกัด ยังคงดำเนินกิจการอยู่ การผลิตปุ๋ยผสมใช้กระบวนการ Steam Granulation มีกำลังผลิตประมาณ 1.2 ล้านตัน/ปี ในปี พ.ศ. 2524 กระทรวงอุตสาหกรรมได้

³³ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. เอกสารประกอบการพิจารณาผู้คดีคว้นเรื่อง ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาปัญหาการค้าปุ๋ย อ.พ. 2/2551 สมัยประชุมสามัญทั่วไป. จัดทำโดยกลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักงานวิชาการ 26 ก.พ. 2551. หน้า 7.

ริเริ่มจัดตั้งโครงการปุ๋ยแห่งชาติขึ้น โดยวางแผนใช้แก๊สธรรมชาติจากอ่าวไทยเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิต บริษัท ปุ๋ยแห่งชาติ จำกัด จึงมีการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ โรงงานของบริษัทนี้ เริ่มผลิตปุ๋ยออกสู่ตลาดในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2540 มีกำลังผลิตประมาณ 1.0 ล้านตัน/ปี ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2539 บริษัท ปุ๋ยไทย จำกัด ได้สร้างโรงงานผลิตปุ๋ยผสม โดยใช้กระบวนการ steam granulation ขึ้นที่ จ.พระนครศรีอยุธยา โรงงานของบริษัทนี้เริ่มผลิตปุ๋ยออกสู่ตลาดเมื่อปลายปี พ.ศ. 2540 มีกำลังการผลิตประมาณ 600,000 ตัน/ปี

ซึ่งจากสถิติขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ระบุว่าประเทศไทยสามารถผลิตปุ๋ยเคมีใช้เองได้เล็กน้อยในระหว่างปี พ.ศ. 2509-2521 โดยมีกำลังผลิต 906-11,507 ตัน/ปี หลังจากนั้นประเทศไทยสามารถผลิตปุ๋ยเคมีใช้เองได้อีกครั้งในปี พ.ศ. 2540 เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชีย ซึ่งพบว่า

ประเทศมาเลเซีย เริ่มผลิตปุ๋ยในปี พ.ศ. 2510 สามารถผลิตปุ๋ยได้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และสามารถผลิตปุ๋ยได้มากกว่า 300,000 ตัน/ปี ประเทศมาเลเซียมีแก๊สธรรมชาติและน้ำมัน ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตปุ๋ยในโตรเจน

ประเทศพม่า เริ่มผลิตปุ๋ยในปี พ.ศ. 2513 สามารถผลิตปุ๋ยได้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เช่นกับ พม่าสามารถผลิตปุ๋ยได้ประมาณ 50,000 ตัน/ปี ยกเว้นในช่วง พ.ศ. 2527-2532 พม่าผลิตปุ๋ยเพิ่มขึ้น โดยผลิตได้ถึง 150,100 ตัน ในปี พ.ศ. 2530

ประเทศฟิลิปปินส์ เริ่มผลิตปุ๋ยก่อนปี พ.ศ. 2504 และสามารถผลิตปุ๋ยได้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยผลิตได้มากกว่า 300,000 ตัน/ปี ในปัจจุบัน

ประเทศเวียดนาม เริ่มผลิตปุ๋ยก่อนปี พ.ศ. 2504 และสามารถผลิตปุ๋ยได้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยผลิตได้มากกว่า 150,000 ตัน/ปี ในปัจจุบัน³⁴

2.6.2 ปัญหาเรื่องปุ๋ยเคมีในประเทศไทย

ประเทศไทยยังไม่มีแหล่งวัตถุดิบที่จะนำมาผลิตปุ๋ยเคมีในเชิงพาณิชย์ ทำให้ต้องนำเข้าปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศเป็นหลัก นอกจากนี้เมื่อพิจารณาปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่ของไทย นับว่ายังอยู่ในอัตราก่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่กำลังพัฒนาในเอเชีย สาเหตุที่ไทยมีอัตรากการใช้ปุ๋ยเคมีอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ เนื่องจากปุ๋ยเคมีมีราคาค่อนข้างแพง เกษตรกรส่วนใหญ่มีอำนาจการซื้อต่ำ และการทำการเกษตรของไทยยังอาศัยน้ำจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ การนำปุ๋ยมาใช้จึงเป็นการเพิ่มความเสี่ยงให้กับเกษตรกรอีกส่วนหนึ่ง หากภาวะอากาศไม่เอื้ออำนวยในการผลิตเกษตรกรต้องประสบกับภาวะขาดทุนมากขึ้น

³⁴ บทความเรื่อง “การผลิตปุ๋ยในประเทศไทย.” ระบุออนไลน์. สืบค้นวันที่ 15 ก.ค. 2555, จาก

นอกจากนั้นปัญหาในเรื่องของวัตถุดิบแล้ว ยังพบกับปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ปัญหาในเรื่องตลาดจำหน่ายปุ๋ยเคมี ซึ่งตลาดจำหน่ายปุ๋ยเคมีในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ตลาด คือ ตลาดภาคเอกชนและตลาดภาครัฐบาล

ซึ่งตลาดในภาคเอกชนนั้น สามารถแบ่งกลุ่มผู้จำหน่ายปุ๋ยเคมีออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อจำหน่าย กลุ่มนำเข้าปุ๋ยเคมีและนำมาผสมเพื่อจัดจำหน่าย และกลุ่มสหกรณ์การเกษตร โดยกลุ่มผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อจำหน่ายนั้นมีบทบาทสำคัญมากที่สุด โดยผู้ประกอบการปุ๋ยเคมีรายใหญ่จะเป็นผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อจำหน่ายและนำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อนำมาผลิตเป็นปุ๋ยผสมจำหน่าย โดยจัดจำหน่ายผ่านทางผู้แทนจำหน่ายและผู้ค้าปลีก

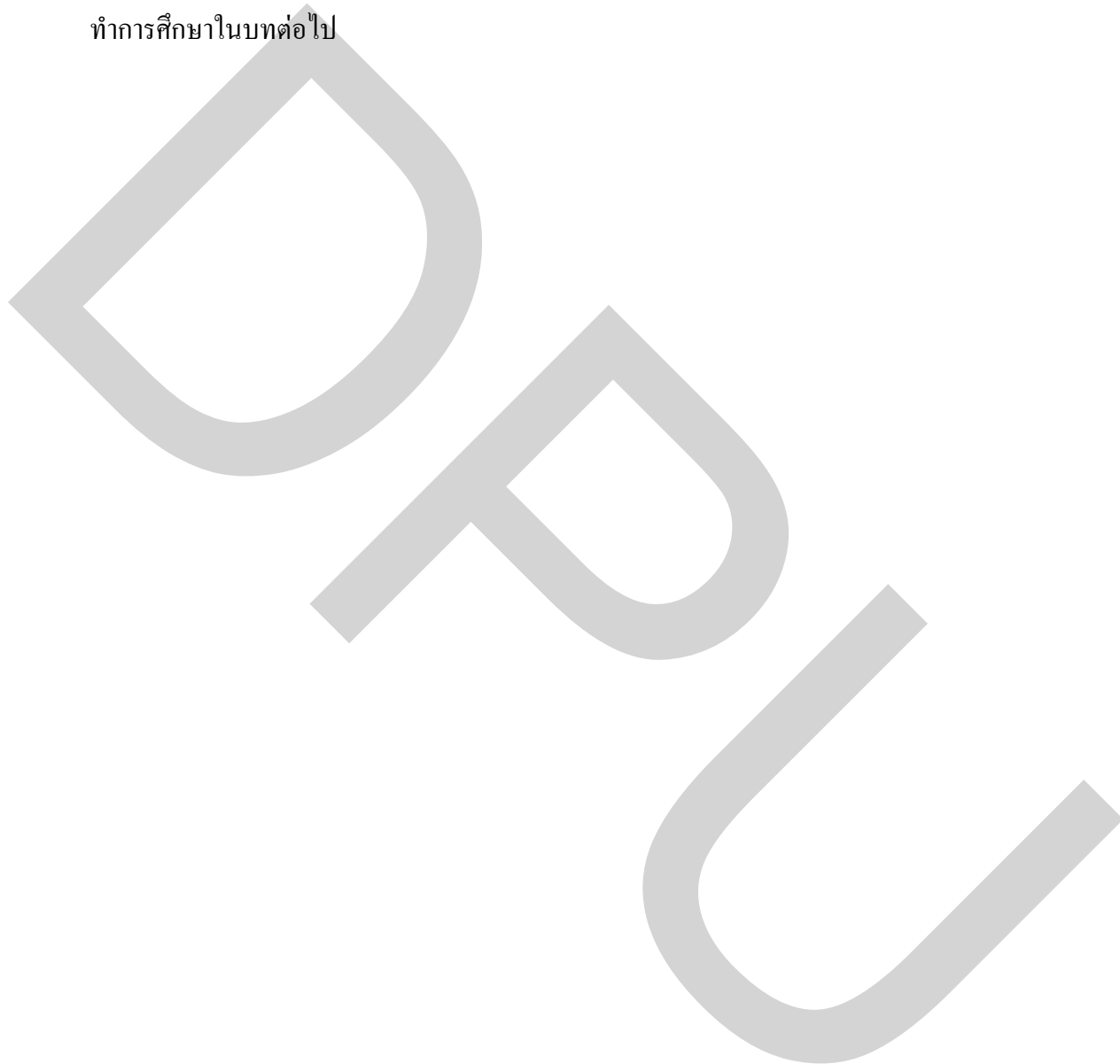
ส่วนของตลาดภาครัฐบาล ดำเนินการผ่านทางองค์การตลาดเพื่อเกษตรกรและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง โดยทางธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร นับว่ามีสัดส่วนมากที่สุด เนื่องจากทำหน้าที่ซื้อปุ๋ยจากกลุ่มผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อจำหน่ายและกลุ่มผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีและนำมาผสมเพื่อจำหน่าย หลังจากนั้นก็ปล่อยเงินกู้ให้กับเกษตรกรซึ่งต้องการเงินทุนในการซื้อปุ๋ยเคมี ส่วนองค์การตลาดเพื่อเกษตรกรและกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ได้ทำการซื้อปุ๋ยเคมีโดยทำการประมูล

สำหรับราคาปุ๋ยเคมีของทั้งสองตลาดนั้นถูกกำหนดจากราคานำเข้า เนื่องจากปุ๋ยเคมีในประเทศไทยนั้นเป็นการนำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือนำเข้าเพื่อมาเป็นวัตถุดิบในการผสมปุ๋ยเพื่อจำหน่าย ซึ่งการดำเนินธุรกิจการค้าปุ๋ยเคมีในประเทศไทยนั้นนับว่ามีความเสี่ยง และตลาดปุ๋ยเคมีของไทยเป็นลักษณะกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ราคาปุ๋ยเคมีชนิดเดียวกันจะอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ราคาปุ๋ยเคมีในตลาดทุกระดับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่สังเกตได้ว่าราคาปุ๋ยเคมีสูตรสำคัญทุกประเภทผันผวนไปตามราคาน้ำมันและอัตราแลกเปลี่ยน ทั้งนี้เนื่องจากปุ๋ยเคมีเกือบทั้งหมดต้องนำเข้าจากต่างประเทศ โดยนำเข้ามาในรูปปุ๋ยสูตรสำเร็จหรือนำแม่ปุ๋ยมาเพื่อผสมเป็นปุ๋ยสูตรที่ต้องการ จากความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาการนำเข้า จึงทำให้ราคานำเข้าของปุ๋ยเคมีและค่าเงินบาท มีผลต่อราคาปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในประเทศ³⁵

ซึ่งจากปัญหาเรื่องวัตถุดิบที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ปัญหาเรื่องตลาดจำหน่ายปุ๋ยเคมีที่เปิดช่องให้จำหน่ายผ่านทางผู้แทนและผู้ค้าปลีกซึ่งไม่มีการควบคุม รวมถึงมีการปล่อยเงินกู้ให้กับเกษตรกรซึ่งต้องการเงินทุนในการซื้อปุ๋ยเคมีล่วงหน้า อีกทั้งปัญหาเรื่องความผันผวนต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นต้นเหตุทำให้เกิดปัญหาในเรื่องปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งแม้รัฐบาลจะได้ดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหา รวมถึงมีการกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปราม

³⁵ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. เล่มเดิม. หน้า 7 - 9.

ผู้ผลิตและจำหน่ายปุ๋ยปลอม ปุ๋ยเสื่อมคุณภาพและปุ๋ยไม่ได้มาตรฐาน ด้วยการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 แต่การคุ้มครองผู้บริโภคจากการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีก็ยังพบกับปัญหาต่างๆ ซึ่งผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาในบทต่อไป

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีในประเทศไทย

เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเป็นอาหารพืชหรือบำรุงดิน รวมถึงเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น และปัจจุบันมีการสั่งปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศมาจำหน่ายและผสมเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรในปริมาณมากขึ้นทุกปี แต่ปรากฏว่าปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดนั้น มักจะมีปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ทั้งนี้หากปุ๋ยเคมีก็น้อยกว่าที่แจ้งไว้ในฉลาก ปริมาณธาตุอาหารพืชไม่ถูกต้องครบถ้วนตามข้อความที่แจ้งไว้ในฉลาก เป็นการเอาเปรียบแก่เกษตรกรและหวังผลกำไรเกินควร โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายแก่ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรม และยังเป็น การเสียหายแก่นโยบายการส่งเสริมการเกษตรของรัฐบาล ด้วยเหตุผลดังกล่าว รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องตรากฎหมายเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับปุ๋ยขึ้น เพื่อควบคุมการผลิต การขาย และการนำหรือสั่งปุ๋ยเคมีเข้ามาในราชอาณาจักรให้เป็นไปโดยสุจริต เพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้บริโภคคือเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ให้ได้รับความคุ้มครองสูงสุด

ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายเรื่องปุ๋ยเคมีไม่ว่าจะเป็นความหมาย รวมถึงผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งของไทยและต่างประเทศ

3.1 พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

สืบเนื่องจากการใช้ปุ๋ยของเกษตรกรมีมากขึ้น รวมถึงในระยะหลังมีการส่งเสริมให้ใช้อินทรีย์วัตถุและมีการนำเทคโนโลยีทางชีวภาพเข้ามาใช้เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงบำรุงดินและเพิ่มคุณค่าของธาตุอาหารพืชมากขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 เป็นกฎหมายเฉพาะที่ใช้บังคับมานาน และมีวัตถุประสงค์มุ่งควบคุมปุ๋ยเคมีเป็นหลัก โดยมีได้มีบทบัญญัติควบคุมปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ที่ชัดเจน เป็นเหตุให้มีปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ที่ไม่ได้คุณภาพออกสู่ท้องตลาด นอกจากนั้นอัตราโทษที่กำหนดไว้เดิมไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและค่าเงินที่เปลี่ยนแปลงไป นิติบัญญัติจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 เดิมให้สอดคล้องกับการใช้ปุ๋ยที่เปลี่ยนแปลงไป แต่อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่ม

โดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ยังคงหลักการในส่วนที่เกี่ยวกับชั่งกับปุ๋ยเคมีไว้เช่นเดิม

3.1.1 ความหมายของปุ๋ยเคมี

การที่จะศึกษาความหมายของปุ๋ยเคมีได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาก่อนว่าปุ๋ยหมายถึงอะไรบ้าง ซึ่งตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา 3 ได้ให้คำจำกัดความของปุ๋ยไว้ว่า¹

ปุ๋ย (Fertilizer) หมายความว่าสารอินทรีย์อินทรีย์สังเคราะห์หรืออินทรีย์หรือจุลินทรีย์ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือทำขึ้นก็ตามสำหรับใช้เป็นธาตุอาหารพืชได้ไม่ว่าโดยวิธีใดหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเคมีกายภาพหรือชีวภาพในดินเพื่อบำรุงความเติบโตแก่พืช

นอกจากนี้ได้มีการนิยามคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ควรทราบ เช่น

“ปุ๋ยเคมี” หมายความว่าปุ๋ยที่ได้จากสารอนินทรีย์หรืออินทรีย์สังเคราะห์รวมถึงปุ๋ยเชิงเดี่ยวปุ๋ยเชิงผสมปุ๋ยเชิงประกอบและปุ๋ยอินทรีย์เคมีแต่ไม่รวมถึง

1) ปุ๋ยขาวดินมาร์ลปูนปลาสเตอร์ยิปซัมโคโลไมต์หรือสารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2) สารอนินทรีย์หรืออินทรีย์ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือทำขึ้นก็ตามที่มุ่งหมายสำหรับการใช้การอุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

“ปุ๋ยชีวภาพ” หมายความว่าปุ๋ยที่ได้จากการนำจุลินทรีย์ที่มีชีวิตที่สามารถสร้างธาตุอาหารหรือช่วยให้ธาตุอาหารเป็นประโยชน์กับพืชมาใช้ในการปรับปรุงบำรุงดินทางชีวภาพทางกายภาพหรือทางชีวเคมีและให้หมายความรวมถึงหัวเชื้อจุลินทรีย์

“ปุ๋ยอินทรีย์” หมายความว่าปุ๋ยที่ได้หรือทำมาจากวัสดุอินทรีย์ซึ่งผลิตด้วยกรรมวิธีทำให้ขึ้นสับหมักบดร่อนสกัดหรือด้วยวิธีการอื่นและวัสดุอินทรีย์ถูกย่อยสลายสมบูรณ์ด้วยจุลินทรีย์แต่ไม่ใช่ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยชีวภาพ

“ปุ๋ยอินทรีย์เคมี” หมายความว่าปุ๋ยที่มีปริมาณธาตุอาหารรับรองแน่นอน โดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

“ปุ๋ยเชิงเดี่ยว” หมายความว่าปุ๋ยเคมีที่มีธาตุอาหารหลักธาตุเดียวได้แก่ปุ๋ยไนโตรเจนปุ๋ยฟอสเฟตหรือปุ๋ยโพแทช

“ปุ๋ยเชิงผสม” หมายความว่าปุ๋ยเคมีที่ได้จากการผสมปุ๋ยเคมีชนิดหรือประเภทต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้ได้ธาตุอาหารตามต้องการ

¹ พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550.

“ปุ๋ยเชิงประกอบ” หมายความว่าปุ๋ยเคมีที่ทำขึ้นด้วยกรรมวิธีทางเคมีและมีธาตุอาหารหลักอย่างน้อยสองธาตุขึ้นไป

“ธาตุอาหาร” หมายความว่าธาตุที่มีอยู่ในปุ๋ยและสามารถเป็นอาหารแก่พืชได้

“ธาตุอาหารหลัก” หมายความว่าธาตุอาหารไนโตรเจนฟอสฟอรัสหรือโพแทสเซียม

“ธาตุอาหารรอง” หมายความว่าธาตุอาหารแมกนีเซียมแคลเซียมหรือกำมะถัน

ซึ่งจากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ปุ๋ยเคมี (Chemical Fertilizers) หมายถึงปุ๋ยที่ได้จากสารอนินทรีย์ หรืออินทรีย์สังเคราะห์ ซึ่งมีธาตุอาหารหลัก NPK โดยมีขบวนการตั้งต้นมาจากก๊าซแอมโมเนีย (NH₃) ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์ที่น้ำมัน และเมื่อนำมารวมกับกรดโดยผ่านขบวนการทางเคมี จะได้ธาตุ N P K ออกมาเป็นแม่ปุ๋ยสูตรต่างๆ แล้วแต่ว่าจะใช้ กรด ชนิดใดในการทำปฏิกิริยาประเทศไทยยังไม่มีโรงงานผลิตแม่ปุ๋ย เพราะต้นทุนการผลิตสูงจึงนำเข้าแม่ปุ๋ยมาจากต่างประเทศ เช่น ยูเรีย แอมโมเนียเหลวหินฟอสเฟตและโพแทสเซียมคลอไรด์ เป็นต้นเมื่อโรงงานปุ๋ยในประเทศได้แม่ปุ๋ยมาแล้วจึงผลิตปุ๋ยโดยนำแม่ปุ๋ยมาผสมปั้นเป็นเม็ด โดยมีแม่ปุ๋ยตั้งแต่หนึ่งตัวขึ้นไปตามสูตรที่ต้องการเช่นปุ๋ยสูตร 15-15-15 หมายความว่า จะนำแม่ปุ๋ยมาคำนวณให้ในเนื้อปุ๋ย 100 กิโลกรัมมีไนโตรเจน (N) อยู่ 15 กิโลกรัม ฟอสฟอรัส (P) อยู่ 15 กิโลกรัมและมีโปแตสเซียม (K) อยู่ 15 กิโลกรัมรวมเป็น 45 กิโลกรัมและอีก 55 กิโลกรัมที่เหลือจะเป็นสารเติมแต่ง (ฟิลเลอร์) เพื่อให้ได้ปริมาณครบจำนวน 100 กิโลกรัม ซึ่งฟิลเลอร์ที่เติมเข้าไปก็คือดินขาว (Clay) นั่นเอง²

3.1.2 การแบ่งประเภทของปุ๋ยเคมี³

การแบ่งประเภทของปุ๋ยเคมีสามารถแบ่งได้หลายลักษณะ โดยพิจารณาจำแนกตามลักษณะต่างๆ เช่น ลักษณะทางกายภาพ ตามความสามารถในการปลดปล่อยธาตุอาหารพืช ตามความต้องการของธาตุอาหารพืช และตามคุณสมบัติของปุ๋ย ตามชนิดของธาตุปุ๋ยตามแหล่งที่มา และตามสูตรปุ๋ยที่ผลิต ซึ่งในแต่ละวิธีสามารถแบ่งประเภทปุ๋ยได้ดังนี้ คือ

1) การแบ่งประเภทปุ๋ยเคมีตามลักษณะทางกายภาพ ได้แก่

ก. ปุ๋ยเคมีในรูปของแข็ง การผลิตทำอยู่ในรูปปุ๋ยผง (Powder) ปุ๋ยเกล็ด (Crystal) ปุ๋ยเม็ด (Granular) และปุ๋ยอัดเม็ด (Pellet or Compact) เป็นต้นปุ๋ยในรูปของแข็งเป็นปุ๋ยที่มีการใช้มาก

² บทความ ความรู้ การเกษตรดี เรื่องปุ๋ยเคมี. สืบค้นวันที่ 13 มกราคม 2555, จาก <http://www.kasetd.com/beliefchem.html> (Chemical Fertilizers).

³ สุทธิญา เกิดสวัสดิ์. (2548). การศึกษาโครงสร้างตลาดอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมีในประเทศไทย. หน้า 42-45.

ข. ปุ๋ยเคมีในรูปของเหลว หรือเรียกกันว่า “ปุ๋ยน้ำ” ถ้าละลายน้ำได้ทั้งหมดเรียก ปุ๋ยน้ำชนิดสารละลาย (Suspension Fertilizer) เป็นต้น ปุ๋ยในรูปของเหลวเป็นปุ๋ยที่มีการใช้น้อยมากเมื่อเทียบกับปุ๋ยในรูปของแข็ง

2) การแบ่งประเภทปุ๋ยเคมีตามความสามารถในการปลดปล่อยธาตุอาหารพืชได้แก่

ก. ปุ๋ยละลายเร็ว เป็นปุ๋ยที่พืชสามารถดูดไปใช้ได้ทันทีในปริมาณมากหลังการใส่ปุ๋ยลงดิน

ข. ปุ๋ยกึ่งละลายเร็วละลายช้า หมายถึง ปุ๋ยที่มีปุ๋ยบางส่วนละลายน้ำได้ดีและบางส่วนไม่ละลายน้ำ หรือละลายได้ไม่ดี หมายความว่า ละลายได้ดีปานกลาง เช่น ปุ๋ยพอลิฟอสเฟต สูตร 0-15-0

ค. ปุ๋ยละลายช้า มีคุณสมบัติละลายน้ำได้น้อยหรือไม่ละลายน้ำ จำแนกเป็น 2 ชนิด คือ ปุ๋ยละลายช้าตามคุณสมบัติของปุ๋ยที่จะปลดปล่อยธาตุอาหารอย่างช้าๆ ตามคุณสมบัติของปุ๋ย ขนาดเม็ดปุ๋ยและคุณสมบัติของดิน ความชื้น อุณหภูมิดิน ปฏิกริยาเคมี และกิจกรรมของจุลินทรีย์ดิน และปุ๋ยละลายช้าตามกรรมวิธีการผลิตในการควบคุมการปลดปล่อยธาตุอาหาร โดยการเคลือบเม็ดปุ๋ยด้วยสารเคลือบ หรือการทำให้เกิดการชะลอตัวในการแปรรูปในโตรเจน หรือการหุ้มเม็ดปุ๋ยด้วยสารเหนียว

3) การแบ่งประเภทปุ๋ยเคมีตามความต้องการของธาตุอาหารพืชและตามคุณสมบัติของปุ๋ย ได้แก่

ก. ปุ๋ยที่ให้ธาตุอาหารหลัก (Primary-element Fertilizer) นั่นคือธาตุ ในโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม หรือก็คือ แม่ปุ๋ย

ข. ปุ๋ยที่ให้ธาตุอาหารรอง (Secondary-element Fertilizer) นั่นคือ ธาตุแคลเซียม แมกนีเซียม และกำมะถัน

ค. ปุ๋ยที่ให้ธาตุอาหารเสริม (Minor-element Fertilizer) นั่นคือ ธาตุเหล็กแมงกานีส สังกะสี ทองแดง โบรอน โมลิบดินัม และคลอรีน

4) การแบ่งประเภทปุ๋ยเคมี ตามชนิดของธาตุปุ๋ย ได้แก่

ก. ปุ๋ยไนโตรเจน ได้แก่ แอนไฮดริสแอมโมเนีย ยูเรียหรือคาร์บาไมด์แอมโมเนีย นิยมใช้ผลิตแอมโมเนียมคลอไรด์แอมโมเนียมไนเตรต โซเดียมไนเตรต แคลเซียมไซยาไนด์ แคลเซียมไนเตรต

ข. ปุ๋ยฟอสฟอรัส ได้แก่ หินฟอสเฟต ออร์ดินารีซูเปอร์ฟอสเฟต ซูเปอร์ฟอสเฟต เข้มข้น กรดฟอสฟอริก กรดซูเปอร์ฟอสฟอริก แคลเซียมเมตาฟอสเฟต เบสิกสแลก แอมโมเนียมฟอสเฟต โมโนแอมโมเนียมฟอสเฟต ไดแอมโมเนียมฟอสเฟต

ค. ปุ๋ยโพแทสเซียม ได้แก่ โพแทสเซียมคลอไรด์ โพแทสเซียมซัลเฟตโพแทสเซียมแมกนีเซียมซัลเฟต โพแทสเซียมไนเตรด โมโนโพแทสเซียมฟอสเฟต

ง. ปุ๋ยกำมะถัน ได้แก่ แอมโมเนียมซัลเฟต โพแทสเซียมซัลเฟตยิปซัมหรือแคลเซียมซัลเฟต กำมะถันผง

จ. ปุ๋ยแคลเซียม ได้แก่ แคลเซียมคาร์บอเนต แคลเซียมออกไซด์ ปูนขาว หรือแคลเซียมไฮดรอกไซด์ หินโดโลไมท์เบสิกสแลก หินฟอสเฟต แคลเซียมซัลเฟต

ฉ. ปุ๋ยแมกนีเซียม ได้แก่ แมกนีเซียมออกไซด์ หินโดโลไมท์ ดีเกลือ หรือแมกนีเซียมซัลเฟต

ช. ปุ๋ยธาตุอาหารเสริม

5) การแบ่งประเภทปุ๋ยเคมี ตามแหล่งที่มา ได้แก่

ก. ปุ๋ยเคมีที่ได้จากแหล่งธรรมชาติ เป็นปุ๋ยที่นำไปใช้ได้โดยตรงจะอยู่ในรูปของหินแร่ หรือสารประกอบอนินทรีย์ธรรมชาติ เช่น หินฟอสเฟต หินโดโลไมท์ เป็นต้น

ข. ปุ๋ยเคมีที่เป็นผลพลอยได้จากการประกอบอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่นำไปใช้ได้โดยตรง เช่น ปุ๋ยโพแทสเซียมซัลเฟตอาจเป็นผลพลอยได้มาจากระบวนการเตรียมอะลูมิเนียม จากแร่อาลูไนต์

ค. ปุ๋ยเคมีที่ได้จากการสังเคราะห์หรือผลิตขึ้นโดยตรงจากขบวนการผลิตของโรงงาน ผลิตปุ๋ย ซึ่งจะมีทั้งปุ๋ยป่นเม็ด และปุ๋ยผสมแบบคลุกเคล้า

6) การแบ่งประเภทของปุ๋ยเคมีตามสูตรปุ๋ยที่ผลิต ได้แก่

ก. ปุ๋ยเดี่ยว (Single Fertilizer) หมายถึง ปุ๋ยเคมีที่มีธาตุอาหารหลักอยู่เพียงธาตุเดียว บางทีเรียกว่า แม่ปุ๋ย ได้แก่ ปุ๋ยแอมโมเนียซัลเฟต (21-0-0) ปุ๋ยซูเปอร์ฟอสเฟต (0-20-0) และปุ๋ยโพแทสเซียมซัลเฟต (0-0-50)

ข. ปุ๋ยผสม (Mixed Fertilizer) หมายถึง ปุ๋ยเคมีที่ได้จากการนำปุ๋ยเดี่ยว 2 ชนิดขึ้นไปมาผสมกัน มีทั้งแบบป่นเม็ด และแบบผสมคลุกเคล้า⁴

3.1.3 ผู้เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจปุ๋ยเคมี

ในการผลิตทางภาคเกษตร ปุ๋ยเคมีนั้น ถือได้ว่าเป็นเทคโนโลยีที่ควรส่งเสริมให้มีการใช้ในการผลิตอย่างเหมาะสมและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากการค้าปุ๋ยเคมีภายในประเทศนั้น บริษัทผู้ค้าปุ๋ยยังไม่มีแหล่งวัตถุดิบที่จะผลิตปุ๋ยเชิงการค้าในประเทศต้องอาศัยการนำเข้าวัตถุดิบจาก

⁴ สรสิทธิ์ วัชรโรทยาน. (2535). คู่มือการปรับปรุงดินและการใช้ปุ๋ย. หน้า 123.

ต่างประเทศ เพื่อผลิตปุ๋ยสูตรต่างๆ ที่เกษตรกรต้องการ⁵ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวทำให้กฎหมายที่เกี่ยวกับปุ๋ยมีการกำหนดรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับผู้ทำธุรกิจปุ๋ยเคมี โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.3.1 ผู้ผลิตปุ๋ยเคมี

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิตปุ๋ยเคมี พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ โดยแยกอธิบายได้ดังนี้

1) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี

ผู้ผลิตปุ๋ยเคมีจะต้องได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งการขออนุญาตการอนุญาตและการออกใบอนุญาตนั้นให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย”(มาตรา 12)

2) หน้าที่ของผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี

ใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้านั้นให้ใช้ได้ห้าปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต(มาตรา 18 อนุมาตรา 1) รวมถึงห้ามมิให้ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีนอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต อีกทั้งห้ามมิให้ผู้ผลิตปุ๋ยที่ไม่ตรงตามใบสำคัญการขึ้นทะเบียน (มาตรา 20)

นอกจากนั้นแล้วผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าจะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคารแสดงว่าเป็นสถานที่ผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าทั้งนี้ลักษณะขนาดของป้ายและข้อความที่แสดงในป้ายให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด

(2) แสดงใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมีไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่าย ณ ที่ทำการที่ระบุไว้ในใบอนุญาต

(3) จัดให้มีการวิเคราะห์ปุ๋ยเคมีทุกครั้งที่เกิดขึ้นก่อนนำออกจากสถานที่ผลิตโดยมีหลักฐานแสดงรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ทุกครั้งซึ่งต้องเก็บรักษาไว้ไม่น้อยกว่าสิบปี

(4) จัดให้มีฉลากภาษาไทยที่ภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้นโดยผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้ารับรองความถูกต้องของข้อความในฉลากและในฉลากต้องแสดง

(ก) ชื่อทางการค้าและมีคำว่าปุ๋ยเคมีปุ๋ยเคมีมาตรฐานหรือปุ๋ยอินทรีย์เคมีแล้วแต่กรณี

⁵สุภิญญา เกิดสวัสดิ์. เรื่องเดิม. หน้า 40 .

(ข) เครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายอื่นใดซึ่งแสดงที่ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยเคมี

(ค) ปริมาณธาตุอาหารรับรอง

(ง) น้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุของปุ๋ยเคมีตามระบบเมตริก

(จ) ชื่อผู้ผลิตและที่ตั้งสำนักงานและสถานที่ผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้า

(ฉ) ชื่อทางเคมีและปริมาณของสารเป็นพิษที่อยู่ในปุ๋ยเคมี

(ช) ข้อความอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดให้มีในฉลาก

(5) จัดให้มีเอกสารกำกับปุ๋ยเคมีตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

(6) จัดให้มีคำชี้แจงวิธีใช้และคำเตือนตลอดจนการเก็บรักษาไว้ในเอกสารกำกับปุ๋ยเคมีในกรณีที่ปุ๋ยเคมีมีสารเป็นพิษผสมอยู่ด้วย

(7) การอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ความใน (4) และ (5) ไม่ใช้บังคับแก่ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าซึ่งขายปุ๋ยเคมีที่ตนผลิตโดยมิได้บรรจุภาชนะหรือหีบห่อให้แก่ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้ารายอื่น”

3) การควบคุมปุ๋ย

ห้ามผลิตปุ๋ยเคมี (มาตรา 30)

(1) ปุ๋ยเคมีปลอม ได้แก่ ปุ๋ย เคมีหรือวัตถุที่มีลักษณะเป็นปุ๋ยเคมีหรือวัตถุที่ทำเทียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือสำคัญผิดว่าเป็นปุ๋ยเคมีแท้ปุ๋ยเคมีที่แสดงชื่อว่าเป็นปุ๋ยเคมีอื่น ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ปุ๋ยเคมีที่แสดงว่าเป็นปุ๋ยเคมีมาตรฐาน หรือเป็นปุ๋ยเคมีตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ปุ๋ยเคมีที่แสดงว่าเป็นปุ๋ยเคมีมาตรฐาน หรือเป็นปุ๋ยเคมีตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าร้อยละสิบตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก (มาตรา 32)

(2) ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ได้แก่ ปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือตามเกณฑ์ของปุ๋ยเคมีมาตรฐานแต่ไม่ถึงขนาดเป็นปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าร้อยละสิบตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลากปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยมีความบริสุทธิ์หรือมีลักษณะอย่างอื่นที่สำคัญต่อคุณภาพของปุ๋ยเคมีผิดไปจากเกณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือผิดไปจากเกณฑ์ของปุ๋ยเคมีมาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์เคมีที่มีปริมาณอินทรีย์วัตถุต่ำกว่าที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก” (มาตรา 33)

(3) ปุ๋ยเคมีเสื่อมสภาพ เว้นแต่ผู้รับใบอนุญาตมีปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพไว้ในครอบครอง ถ้าประสงค์จะมีไว้เพื่อขาย หรือขายต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และต้องปฏิบัติตามหลัก เกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด (มาตรา 31)

(4) ปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียน แต่มิได้ขึ้นทะเบียนไว้

(5) ปุ๋ยเคมีที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน

(6) ปุ๋ยเคมีที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

4) การประกาศการขึ้นทะเบียนและการโฆษณาเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี

ในการประกาศนั้นรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการปุ๋ยมีอำนาจประกาศกำหนดให้ผู้ผลิตปุ๋ยเคมีปฏิบัติ ดังนี้ (มาตรา 34)

(1) ปุ๋ยเคมีมาตรฐาน โดยกำหนดเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกสูตรปริมาณขั้นต่ำหรือขั้นสูงของปริมาณธาตุอาหารรับรองหรือสารเป็นพิษที่ให้มีในปุ๋ยเคมีได้และลักษณะจำเป็นอย่างอื่นของปุ๋ยเคมีมาตรฐานแต่ละชนิด ทั้งนี้ให้การกำหนดเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกดังกล่าวข้างต้นมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(2) วัตถุที่ใช้ทำเป็นภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยรวมทั้งวิธีปิดผนึกหรือเย็บภาชนะหรือหีบห่อดังกล่าวข้างต้น

(3) กำหนดน้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุในภาชนะหรือหีบห่อเพื่อการค้าของปุ๋ย

(4) กำหนดกรรมวิธีการตรวจวิเคราะห์และเกณฑ์ตลาดเคลื่อนสำหรับการวิเคราะห์ตรวจสอบตัวอย่างปุ๋ย

(5) กำหนดปุ๋ยที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขึ้นทะเบียน โดยให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย

(6) กำหนดปริมาณขั้นสูงของสารเป็นพิษที่ให้มีในปุ๋ยนอกจากปุ๋ยเคมีมาตรฐาน

ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเพื่อการค้าประสงค์จะผลิตปุ๋ยชนิดอื่นใดนอกจากปุ๋ยเคมีมาตรฐานและปุ๋ยที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 34 (5) ต้องนำปุ๋ยชนิดนั้นมาขอขึ้นทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อนและเมื่อได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยแล้วจึงจะผลิตหรือนำเข้าปุ๋ยนั้นได้ (มาตรา 35) รวมถึงผู้ขอขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมีต้องส่งตัวอย่างปุ๋ยเคมีที่ขอขึ้นทะเบียนพร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดอันได้แก่ชื่อปุ๋ยเคมี วัตถุดิบเป็นส่วนประกอบของปุ๋ยเคมี ปริมาณธาตุอาหารรับรองปุ๋ยเคมีที่มีธาตุอาหารรองและธาตุอาหารเสริมต้องแจ้งชนิดและปริมาณธาตุอาหารดังกล่าว น้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุและภาชนะหรือหีบห่อบรรจุ ชื่อผู้ผลิตและสถานที่ผลิตปุ๋ยเคมี วิธีวิเคราะห์

ปุ๋ยเคมี วิธีการผลิตปุ๋ยเคมีโดยย่อ ฉลาก เอกสารกำกับปุ๋ยเคมี รายงานการวิเคราะห์ปุ๋ยเคมีของห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยของทางราชการหรือห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยอื่นที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย รายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติและสรรพคุณ” (มาตรา 36)

รวมถึงคณะกรรมการปุ๋ยห้ามรับขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมี ในกรณีที่เห็นว่า รายละเอียดในการขอขึ้นทะเบียนปุ๋ยไม่ถูกต้องตามมาตรา 36 เป็นปุ๋ยปลอมเป็นปุ๋ยที่มีสารเป็นพิษหรือที่มีจุลินทรีย์ที่ผลิตสารเป็นพิษหรือจุลินทรีย์ที่เป็นเชื้อโรคเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดเป็นปุ๋ยที่ใช้ชื่อทำนองโอ้อวดไม่สุภาพหรืออาจทำให้เข้าใจผิดจากความจริงปุ๋ยที่ขอขึ้นทะเบียนนั้นไม่สามารถเชื่อถือในสรรพคุณได้เป็นปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียนไว้แต่ระยะเวลาได้ล่วงพ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสามปีนับแต่วันที่ถูกลงสั่งเพิกถอนทะเบียน” (มาตรา 39)

ใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยให้มีอายุห้าปีนับแต่วันออกใบสำคัญการขึ้นทะเบียนและสามารถต่ออายุได้ครั้งละห้าปี (มาตรา 40)

ปุ๋ยที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้วหากภายหลังปรากฏว่าปุ๋ยนั้นอาจไม่ปลอดภัยแก่ผู้ใช้หรือเป็นปุ๋ยปลอมปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐานให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการปุ๋ยมีอำนาจสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยนั้นได้คำสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยนั้นให้แจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยทราบและประกาศในราชกิจจานุเบกษาผู้ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยต้องส่งใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยนั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ย” (มาตรา 41)

3.1.3.2 ผู้นำเข้าปุ๋ยเคมี

1) ในส่วนที่เกี่ยวกับการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี

ผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีจะต้องได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตนั้นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย” (มาตรา 12)

2) หน้าที่ของผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี

ใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยให้ใช้ได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตแต่ไม่เกินหนึ่งปี (มาตรา 18 อนุมาตรา 3) รวมถึงห้ามมิให้ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยไม่ตรงตามใบสำคัญการขึ้นทะเบียน (มาตรา 20)

ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยต้องแจ้งการนำเข้าปุ๋ยแต่ละชนิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ทุกครั้งให้นำเข้าตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดจัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคารหรือสถานที่ทำการแสดงว่าเป็นสถานที่นำเข้าปุ๋ยทั้งนี้ลักษณะขนาดของป้ายและข้อความที่แสดงในป้ายให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด, แสดงใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยไว้ในที่

เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่าย ณ ที่ทำการที่ระบุไว้ในใบอนุญาต จัดให้มีใบรับรองของผู้ผลิตปุ๋ยซึ่งแสดงรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ปุ๋ยทุกครั้งที่น่าเข้าปุ๋ย (มาตรา 23)

ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยต้องแสดงใบอนุญาตหรือใบแทนใบอนุญาตไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่าย ณ สถานที่นำเข้าปุ๋ยหรือสถานที่ส่งออกปุ๋ย(มาตรา25) รวมถึงหากประสงค์จะย้ายสถานที่นำเข้าปุ๋ยสถานที่ส่งออกปุ๋ยหรือสถานที่เก็บปุ๋ยแล้วแต่กรณีต้องแจ้งย้ายสถานที่ดังกล่าวเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ย้าย” (มาตรา26)

ผู้รับใบอนุญาตซึ่งได้แจ้งการเลิกกิจการต้องขายปุ๋ยของตนที่เหลืออยู่ให้หมดภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันเลิกกิจการเว้นแต่พนักงานเจ้าหน้าที่จะผ่อนผันขายกำหนดเวลาดังกล่าวให้เมื่อครบกำหนดหกสิบวันนับแต่วันเลิกกิจการหากปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตซึ่งได้แจ้งการเลิกกิจการยังจัดการขายปุ๋ยที่เหลืออยู่ไม่หมดให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำปุ๋ยที่เหลืออยู่นั้นออกขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นใดตามที่อธิบดีเห็นสมควรเงินที่ได้จากการขายปุ๋ยดังกล่าวเมื่อได้หักค่าใช้จ่ายแล้วให้คืนแก่เจ้าของปุ๋ยหรือผู้ซึ่งมีสิทธิรับเงินนั้น”(มาตรา 28)

3) การควบคุมปุ๋ย

ห้ามนำเข้าปุ๋ยเคมี (มาตรา 30)

(1) ปุ๋ยเคมีปลอม ได้แก่ ปุ๋ย เคมีหรือวัตถุที่มีลักษณะเป็นปุ๋ยเคมีหรือวัตถุที่ทำเทียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือสำคัญคิดว่าเป็นปุ๋ยเคมีแท้ปุ๋ยเคมีที่แสดงชื่อว่าเป็นปุ๋ยเคมีอื่น ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ปุ๋ยเคมีที่แสดงว่าเป็นปุ๋ยเคมีมาตรฐาน หรือเป็นปุ๋ยเคมีตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ปุ๋ยเคมีที่แสดงว่าเป็นปุ๋ยเคมีมาตรฐาน หรือเป็นปุ๋ยเคมีตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้นโดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าร้อยละสิบตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก (มาตรา 32)

(2) ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ได้แก่ ปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้นโดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือตามเกณฑ์ของปุ๋ยเคมีมาตรฐานแต่ไม่ถึงขนาดเป็นปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้นโดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าร้อยละสิบตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลากปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยมีความบริสุทธิ์หรือมีลักษณะอย่างอื่นที่สำคัญต่อคุณภาพของปุ๋ยเคมีผิดไปจากเกณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือผิดไปจากเกณฑ์ของปุ๋ยเคมีมาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์เคมีที่มีปริมาณอินทรีย์วัตถุต่ำกว่าที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก” (มาตรา 33)

(3) ปุ๋ยเคมีเสื่อมสภาพ เว้นแต่ผู้รับใบอนุญาตมีปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพไว้ในครอบครอง ถ้าประสงค์จะมีไว้เพื่อขาย หรือขายต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และต้องปฏิบัติตามหลัก เกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด (มาตรา 31)

- (4) ปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียน แต่มิได้ขึ้นทะเบียนไว้
  - (5) ปุ๋ยเคมีที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน
  - (6) ปุ๋ยเคมีที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด
- 4) การประกาศการขึ้นทะเบียนและการโฆษณาเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี

ในการประกาศนั้นรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการปุ๋ยมีอำนาจประกาศกำหนดให้ผู้ผลิตปุ๋ยเคมีปฏิบัติ ดังนี้ (มาตรา 34)

- (1) ปุ๋ยเคมีมาตรฐานโดยกำหนดเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกสูตรปริมาณขั้นต่ำหรือขั้นสูงของปริมาณธาตุอาหารรับรองหรือสารเป็นพิษที่ให้มีในปุ๋ยเคมีได้และลักษณะจำเป็นอย่างอื่นของปุ๋ยเคมีมาตรฐานแต่ละชนิดทั้งนี้ให้การกำหนดเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกดังกล่าวข้างต้นมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
- (2) วัตถุที่ใช้ทำเป็นภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยรวมทั้งวิธีปิดผนึกหรือเย็บภาชนะหรือหีบห่อดังกล่าวข้างต้น
- (3) กำหนดน้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุในภาชนะหรือหีบห่อเพื่อการค้าของปุ๋ย
- (4) กำหนดกรรมวิธีการตรวจวิเคราะห์และเกณฑ์ตลาดเคลื่อนสำหรับการวิเคราะห์ตรวจสอบตัวอย่างปุ๋ย
- (5) กำหนดปุ๋ยที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขึ้นทะเบียนโดยให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย
- (6) กำหนดปริมาณขั้นสูงของสารเป็นพิษที่ให้มีในปุ๋ยนอกจากปุ๋ยเคมีมาตรฐาน

ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยเพื่อการค้าประสงค์จะนำเข้าปุ๋ยชนิดอื่นใดนอกจากปุ๋ยเคมีมาตรฐานและปุ๋ยที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 34 (5) ต้องนำปุ๋ยชนิดนั้นมาขอขึ้นทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อนและเมื่อได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยแล้วจึงจะนำเข้าปุ๋ยนั้นได้ (มาตรา 35) รวมถึงผู้ขอขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมีต้องส่งตัวอย่างปุ๋ยเคมีที่ขอขึ้นทะเบียนพร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดอันได้แก่ ชื่อปุ๋ยเคมี วัตถุอันเป็นส่วนประกอบของปุ๋ยเคมี ปริมาณธาตุอาหารรับรองปุ๋ยเคมีที่มีธาตุอาหารรองและธาตุอาหารเสริมต้องแจ้งชนิดและปริมาณธาตุอาหารดังกล่าว น้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุและภาชนะหรือหีบห่อบรรจุ ชื่อผู้ผลิตและสถานที่ผลิตปุ๋ยเคมี วิธีวิเคราะห์ปุ๋ยเคมี วิธีการผลิตปุ๋ยเคมีโดยย่อ ฉลาก เอกสารกำกับปุ๋ยเคมี รายงานการวิเคราะห์ปุ๋ยเคมีของห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยของทางราชการหรือห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยอื่นที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย รายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติและสรรพคุณ” (มาตรา 36)

รวมถึงห้ามรับขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมี ในกรณีที่คณะกรรมการปุ๋ยเห็นว่า รายละเอียดในการขอขึ้นทะเบียนปุ๋ยไม่ถูกต้องตามมาตรา 36 เป็นปุ๋ยปลอมเป็นปุ๋ยที่มีสารเป็นพิษหรือที่มีจุลินทรีย์ที่ผลิตสารเป็นพิษหรือจุลินทรีย์ที่เป็นเชื้อโรคเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดเป็นปุ๋ยที่ใช้ชื่อทำนองโอ้อวดไม่สุภาพหรืออาจทำให้เข้าใจผิดจากความจริงปุ๋ยที่ขอขึ้นทะเบียนนั้นไม่สามารถเชื่อถือในสรรพคุณได้เป็นปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียนไว้แต่ระยะเวลาได้ล่วงพ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสามปีนับแต่วันที่ถูกลงทะเบียน” (มาตรา 39)

ใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยให้มีอายุห้าปีนับแต่วันออกใบสำคัญการขึ้นทะเบียนและสามารถต่ออายุได้ครั้งละห้าปี (มาตรา 40)

ปุ๋ยที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้วหากภายหลังปรากฏว่าปุ๋ยนั้นอาจไม่ปลอดภัยแก่ผู้ใช้หรือเป็นปุ๋ยปลอมปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐานให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการปุ๋ยมีอำนาจสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยนั้นได้คำสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยนั้นให้แจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยทราบและประกาศในราชกิจจานุเบกษาผู้ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยต้องส่งใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยนั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ย” (มาตรา 41)

3.1.3.3 ผู้จำหน่ายปุ๋ยเคมี

1) ในส่วนที่เกี่ยวกับการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี

ผู้ขายปุ๋ยเคมีจะต้องได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งการขออนุญาตการอนุญาตและการออกใบอนุญาตนั้นให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย” (มาตรา 12)

2) หน้าที่ของผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี

ใบอนุญาตขายปุ๋ยให้ใช้ได้หนึ่งปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต (มาตรา 18 อนุมาตรา 2) รวมถึงห้ามมิให้ผู้รับใบอนุญาตขายปุ๋ย ขายปุ๋ยนอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตเว้นแต่เป็นการขายส่งตรงต่อผู้รับใบอนุญาตขายปุ๋ย(มาตรา20)

ให้ผู้รับใบอนุญาตขายปุ๋ยจัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคารหรือสถานที่ทำการแสดงว่าเป็นสถานที่ขายปุ๋ยทั้งนี้ลักษณะขนาดของป้ายและข้อความที่แสดงในป้ายให้ปฏิบัติตามที่อธิบดีกำหนด จัดให้มีการแยกเก็บปุ๋ยเป็นส่วนสัดส่วนต่างหากจากสิ่งบริโภครวมถาวร, รักษาฉลากที่ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยและเอกสารกำกับปุ๋ยตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 21 (4) (5) และ (6) มาตรา 21/1 (4) (5) และ (6) มาตรา 21/2 (4) (5) และ (6) หรือมาตรา 23 (5) และ (6) แล้วแต่กรณีให้คงอยู่โดยครบถ้วนและชัดเจน ในกรณีที่ผู้ขายแบ่งปุ๋ยเคมีจากภาชนะหรือหีบห่อบรรจุเพื่อขายปลีกผู้ขายต้องระบุปริมาณธาตุอาหารรับรองให้ตรงกับปุ๋ยเคมีที่แบ่งขายนั้น, รักษา

ภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยให้คงอยู่ในสภาพเรียบร้อยถ้าภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยชำรุดให้เปลี่ยนภาษาหรือหีบห่อบรรจุได้แต่ต้องจัดให้มีข้อความตรงกับภาษาหรือหีบห่อบรรจุเดิมที่ชำรุด (มาตรา 22)

ผู้รับใบอนุญาตนำขายปุ๋ยต้องแสดงใบอนุญาตหรือใบแทนใบอนุญาตไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่าย ณ สถานที่ขายปุ๋ยหรือสถานที่ส่งออกปุ๋ย (มาตรา 25)

ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยซึ่งประสงค์จะย้ายสถานที่ขายปุ๋ยสถานที่ส่งออกปุ๋ยหรือสถานที่เก็บปุ๋ยแล้วแต่กรณีต้องแจ้งย้ายสถานที่ดังกล่าวเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ย้าย” (มาตรา 26)

ผู้รับใบอนุญาตซึ่งได้แจ้งการเลิกกิจการต้องขายปุ๋ยของตนที่เหลืออยู่ให้หมดภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันเลิกกิจการเว้นแต่พนักงานเจ้าหน้าที่จะผ่อนผันขายกำหนดเวลาดังกล่าวให้เมื่อครบกำหนดหกสิบวันนับแต่วันเลิกกิจการหากปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตซึ่งได้แจ้งการเลิกกิจการยังจัดการขายปุ๋ยที่เหลืออยู่ไม่หมดให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำปุ๋ยที่เหลืออยู่นั้นออกขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นใดตามที่อธิบดีเห็นสมควรเงินที่ได้จากการขายปุ๋ยดังกล่าวเมื่อได้หักค่าใช้จ่ายแล้วให้คืนแก่เจ้าของปุ๋ยหรือผู้ซึ่งมีสิทธิรับเงินนั้น” (มาตรา 28)

3) การควบคุมปุ๋ย

ห้ามขายปุ๋ยเคมี (มาตรา 30)

(1) ปุ๋ยเคมีปลอม ได้แก่ ปุ๋ย เคมีหรือวัตถุที่มีลักษณะเป็นปุ๋ยเคมีหรือวัตถุที่ทำเทียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือสำคัญผิดว่าเป็นปุ๋ยเคมีแท้ปุ๋ยเคมีที่แสดงชื่อว่าเป็นปุ๋ยเคมีอื่น ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ปุ๋ยเคมีที่แสดงว่าเป็นปุ๋ยเคมีมาตรฐาน หรือเป็นปุ๋ยเคมีตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ปุ๋ยเคมีที่แสดงว่าเป็นปุ๋ยเคมีมาตรฐาน หรือเป็นปุ๋ยเคมีตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าร้อยละสิบตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก (มาตรา 32)

(2) ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ได้แก่ ปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือตามเกณฑ์ของปุ๋ยเคมีมาตรฐานแต่ไม่ถึงขนาดเป็นปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าร้อยละสิบตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลากปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยมีความบริสุทธิ์หรือมีลักษณะอย่างอื่นที่สำคัญต่อคุณภาพของปุ๋ยเคมีผิดไปจากเกณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือผิดไปจากเกณฑ์ของปุ๋ยเคมีมาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์เคมีที่มีปริมาณอินทรีย์วัตถุต่ำกว่าที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก” (มาตรา 33)

(3) ปุ๋ยเคมีเสื่อมสภาพ เว้นแต่ผู้รับใบอนุญาตมีปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพไว้ในครอบครอง ถ้าประสงค์จะมีไว้เพื่อขายหรือขายต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด (มาตรา 31)

(4) ปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียน แต่มิได้ขึ้นทะเบียนไว้

(5) ปุ๋ยเคมีที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน

(6) ปุ๋ยเคมีที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

4) การประกาศการขึ้นทะเบียนและการโฆษณาเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี

ในการประกาศนั้นรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการปุ๋ยมีอำนาจประกาศกำหนดให้ผู้ผลิตปุ๋ยเคมีปฏิบัติดังนี้ (มาตรา 34)

(1) ปุ๋ยเคมีมาตรฐาน โดยกำหนดเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกสูตรปริมาณขั้นต่ำหรือขั้นสูงของปริมาณธาตุอาหารรับรองหรือสารเป็นพิษที่ให้มีในปุ๋ยเคมีได้และลักษณะจำเป็นอย่างอื่นของปุ๋ยเคมีมาตรฐานแต่ละชนิด ทั้งนี้ให้การกำหนดเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกดังกล่าวข้างต้นมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(2) วัตถุที่ใช้ทำเป็นภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยรวมทั้งวิธีปิดผนึกหรือเย็บภาชนะหรือหีบห่อดังกล่าวข้างต้น

(3) กำหนดน้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุในภาชนะหรือหีบห่อเพื่อการค้าของปุ๋ย

(4) กำหนดกรรมวิธีการตรวจวิเคราะห์และเกณฑ์คลาดเคลื่อนสำหรับการวิเคราะห์ตรวจสอบตัวอย่างปุ๋ย

(5) กำหนดปุ๋ยที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขึ้นทะเบียน โดยให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย

(6) กำหนดปริมาณขั้นสูงของสารเป็นพิษที่ให้มีในปุ๋ยนอกจากปุ๋ยเคมีมาตรฐาน

ในส่วนของการโฆษณา

ผู้โฆษณาขายปุ๋ยจะต้องไม่แสดงสรรพคุณปุ๋ยเป็นเท็จหรือเกินความจริง ไม่ทำให้เข้าใจว่ามีวัตถุใดเป็นตัวปุ๋ยหรือเป็นส่วนประกอบของปุ๋ยซึ่งความจริงไม่มีวัตถุหรือส่วนประกอบนั้นในปุ๋ยหรือมีแต่ไม่เท่าที่เข้าใจ ไม่มีการรับรองหรือยกย่องสรรพคุณปุ๋ยโดยบุคคลอื่น (มาตรา 43)

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ประกอบการร้านค้าปุ๋ยเคมีทุกรายจะต้องมีใบอนุญาตของกรมวิชาการเกษตรในการขายสารเคมีหรือปุ๋ยเคมี รวมทั้งต้องให้ความร่วมมือกับ

ภาครัฐโดยซื้อสินค้าจากบริษัทที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งสารเคมีหรือปุ๋ยเคมีนั้น ต้องผ่านการจดทะเบียนรับรองจากกรมวิชาการเกษตร รวมทั้งจัดสถานที่เก็บสารเคมีอย่างถูกต้องเหมาะสม

นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ขายสารเคมีทุกรายต้องมีใบประกาศนียบัตรของกรมวิชาการเกษตรโดยจะต้องผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านวัตถุอันตราย และสามารถให้ความรู้แก่เกษตรกรได้ทุกครั้งที่ทำการขายสารเคมีหรือปุ๋ยเคมี รวมถึงต้องให้ข้อมูลตามฉลากที่กรมวิชาการเกษตรรับรอง หรือใช้ภาษาที่เกษตรกรเข้าใจง่ายเพื่อความปลอดภัยต่อผู้ผลิตผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม

3.1.4 ผู้บริโภคปุ๋ยเคมี

ผู้บริโภคปุ๋ยเคมี หมายถึงผู้หนึ่งผู้ใดก็ตาม ที่จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าและบริการ เพื่อการอุปโภคบริโภค อันเป็นการตอบสนองความต้องการของตนเองทั้งนี้เป็นการต้องการทางด้านร่างกาย และรวมถึงความพึงพอใจดังนั้น ผู้บริโภคปุ๋ยเคมี จึงหมายถึง บุคคลที่จ่ายเงินเพื่อซื้อปุ๋ยเคมีและได้ใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งบุคคลผู้บริโภคปุ๋ยเคมีนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ผู้บริโภคที่เป็นนิติบุคคล และผู้บริโภคที่เป็นบุคคลธรรมดา

3.1.4.1 นิติบุคคล

ผู้บริโภคที่เป็นนิติบุคคลนั้น ได้แก่ บริษัท ห้างร้านต่างๆ ที่ได้ซื้อปุ๋ยเคมีจากโรงงานไว้เพื่อจำหน่ายต่อไปให้กับบุคคลที่ประสงค์จะซื้อปุ๋ยเคมีไปเพื่อใช้สอย ซึ่งผู้บริโภคที่เป็นนิติบุคคลนี้อาจจะไม่ใช่บุคคลที่ใช้ประโยชน์จากปุ๋ยเคมีจริงๆ

3.1.4.2 บุคคลธรรมดา

ผู้บริโภคที่เป็นบุคคลธรรมดานั้น ได้แก่ชาวไร่ชาวนาหรือบุคคลทั่วไปที่มีความประสงค์จะซื้อปุ๋ยเคมีไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรหรือเพื่อเป็นการบำรุงดินซึ่งหากปุ๋ยเคมีที่ซื้อไปเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือเป็นปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐาน ผู้บริโภคประเภทนี้ย่อมเป็นผู้บริโภคที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด

3.1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบกำกับดูแลธุรกิจปุ๋ยเคมี

พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องของหน่วยงานที่รับผิดชอบกำกับดูแลธุรกิจปุ๋ยเคมีไว้คือ คณะกรรมการปุ๋ย ซึ่งประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์หนึ่งคน ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดินหนึ่งคน ผู้แทนกรมวิชาการเกษตรสองคน ผู้แทนกรมวิทยาศาสตร์บริการหนึ่งคน ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตรหนึ่งคน ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหนึ่งคน ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรหนึ่งคนและผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน

สิบคนซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยต้องเป็นเกษตรกรสี่คน ผู้แทนสมาคมที่มีกิจการเกี่ยวกับการผลิตและการค้าปุ๋ยสองคน ผู้อำนวยการทางด้านสิ่งแวดล้อมด้านกฎหมายและด้านปุ๋ยอีกไม่เกินสี่คน เป็นกรรมการและให้ผู้แทนกรมวิชาการเกษตรคนหนึ่งเป็นเลขานุการ” (มาตรา 5)

ในส่วนของหน่วยงานที่รับผิดชอบควบคุม กำกับ ดูแล และตรวจสอบปุ๋ยเคมีนั้น ได้มีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องแต่งตั้งเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 โดยให้กรมส่งเสริมการเกษตรและกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งมีหน่วยงานและบุคลากรพร้อมตามจังหวัด ช่วยทำหน้าที่ในเรื่องเกี่ยวกับการอนุญาต และการออกใบอนุญาตขายหรือมิไว้เพื่อขายปุ๋ยเคมีในเขตท้องที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน ในปี พ.ศ. 2535 เพื่อให้การปฏิบัติงานไม่ซ้ำซ้อน กรมวิชาการเกษตรจึงได้ดำเนินการแยกงานควบคุมยุบรวมกันก่อตั้งเป็นฝ่ายสารวัตรเกษตร เพื่อทำหน้าที่ควบคุม กำกับ ดูแล และตรวจสอบปุ๋ยเคมี วัตถุอันตราย และพันธุ์พืช ทั้งผู้ผลิตและร้านค้าทั่วประเทศ หลังจากนั้นปี พ.ศ. 2546 ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหน่วยงานใหม่เปลี่ยนชื่อเป็นส่วนสารวัตรเกษตร และตั้งส่วนควบคุมตามพระราชบัญญัติ รวมถึงการแต่งตั้งสารวัตรเกษตร สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1-8 มาจนถึงปัจจุบัน⁶

3.1.6 อำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแลการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมี

สำหรับในเรื่องอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแล ผู้ผลิตปุ๋ย ผู้นำเข้าปุ๋ย และผู้จำหน่ายปุ๋ยนั้น พระราชบัญญัติปุ๋ยพ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการปุ๋ย รวมถึงอำนาจหน้าที่ของสารวัตรเกษตรไว้ดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.1.6.1 ผู้ผลิตปุ๋ยเคมี

ในส่วนของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการปุ๋ยที่มีต่อผู้ผลิตปุ๋ยนั้น คือ สามารถให้คำแนะนำหรือความเห็นชอบแก่รัฐมนตรี หรืออธิบดีในการให้อนุญาตผลิตปุ๋ยเพื่อการค้า การส่งออกปุ๋ย การขึ้นทะเบียนปุ๋ยและการเพิกถอนทะเบียนปุ๋ย ตลอดจนการพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตรวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยเพื่อการค้า และการนำปุ๋ยมาเป็นตัวอย่างเพื่อการตรวจสอบกรรมวิธีการตรวจสอบหรือการวิเคราะห์ปุ๋ย การตรวจสอบสถานที่ผลิตปุ๋ยสถานที่เก็บปุ๋ย และการกำหนดห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยการออกประกาศตาม มาตรา 33/2 หรือมาตรา 34 และการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขตามมาตรา 38

รวมถึงมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเรียกบุคคลใดมาให้อภัยคำหรือให้ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือสิ่งใดมาเพื่อประกอบการพิจารณาได้ (มาตรา 11)

⁶ สักดา ศรียา. (2551). การปฏิบัติงานของสารวัตรเกษตร กรมวิชาการเกษตรตามพระราชบัญญัติปุ๋ย. หน้า 1.

ในส่วนอำนาจหน้าที่ของสารวัตรเกษตรนั้น สารวัตรเกษตรมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม กำกับ ดูแล และตรวจสอบ อันได้แก่ การตรวจสอบสถานที่ประกอบการผลิต การตรวจสอบผลิตภัณฑ์ปศุ การ เก็บตัวอย่างและส่งตัวอย่างปศุ รวมถึงการอายัดปศุและถอนการอายัดปศุ

3.1.6.2 ผู้นำเข้าปศุเคมี

ในส่วนของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการปศุที่มีต่อผู้นำเข้าปศุนั้น คือสามารถให้ คำแนะนำหรือความเห็นชอบแก่รัฐมนตรี หรืออธิบดี แล้วแต่กรณีในการอนุญาต การนำเข้าปศุ การ นำผ่านปศุ การขึ้นทะเบียนปศุและการเพิกถอนทะเบียนปศุตลอดจนการพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิก ถอนใบอนุญาตรวมถึงการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการนำเข้าปศุการส่งออก ปศุ การนำผ่านปศุการนำปศุมาเป็นตัวอย่างเพื่อการตรวจสอบกรรมวิธีการตรวจสอบหรือการ วิเคราะห์ปศุสถานที่นำเข้าปศุ และสถานที่เก็บปศุ และการกำหนดห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปศุ

รวมถึงมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือ ให้ส่งเอกสารที่ เกี่ยวข้องหรือสิ่งใดมาเพื่อประกอบการพิจารณาได้ (มาตรา 11)

ในส่วนอำนาจหน้าที่ของสารวัตรเกษตรที่มีต่อผู้นำเข้าปศุนั้น สารวัตรเกษตรมีอำนาจ หน้าที่ในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ปศุ การเก็บตัวอย่างและส่งตัวอย่างปศุ รวมถึงการอายัดปศุและถอนการ อายัดปศุ และการนำเข้าและการส่งออกฐานข้อมูลปศุ

3.1.6.3 ผู้จำหน่ายปศุเคมี

ในส่วนของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการปศุที่มีต่อผู้จำหน่ายปศุนั้น คือให้คำแนะนำหรือ ความเห็นชอบแก่รัฐมนตรี หรืออธิบดี แล้วแต่กรณีในการอนุญาตการขายปศุการขึ้นทะเบียนปศุ และการเพิกถอนทะเบียนปศุตลอดจนการพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตรวมถึงการ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับ การขายปศุ การนำปศุมาเป็นตัวอย่างเพื่อการตรวจสอบ กรรมวิธีการตรวจสอบหรือการวิเคราะห์ปศุ การตรวจสอบสถานที่ขายปศุและสถานที่เก็บปศุ และ การกำหนดห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปศุและการออกประกาศตามมาตรา33/2หรือมาตรา34และการ กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขตามมาตรา 38

รวมถึงมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือ ให้ส่งเอกสารที่ เกี่ยวข้องหรือสิ่งใดมาเพื่อประกอบการพิจารณาได้ (มาตรา 11)

ในส่วนอำนาจหน้าที่ของสารวัตรเกษตรที่มีต่อผู้จำหน่ายปศุนั้น สารวัตรเกษตรมีอำนาจ หน้าที่ในการควบคุม กำกับ ดูแล และตรวจสอบ อันได้แก่ การตรวจสอบสถานที่ขายปศุ การตรวจสอบ ผลิตภัณฑ์ปศุ การเก็บตัวอย่างและส่งตัวอย่างปศุ รวมถึงการอายัดปศุและถอนการอายัดปศุ และการนำเข้า และการส่งออกฐานข้อมูลปศุ

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า สารวัตรเกษตรนั้นถือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการควบคุม กำกับ ดูแล ผู้ผลิต ผู้นำเข้าและผู้จำหน่ายปุ๋ยเคมี ส่วนคณะกรรมการปุ๋ยนั้น มีแค่เพียงอำนาจในส่วนของการให้คำแนะนำหรือความเห็นชอบแก่รัฐมนตรีหรืออธิบดีในกรณีต่างๆ ดังที่ไปกล่าวไปแล้วข้างต้นเท่านั้น

3.1.7 มาตรการลงโทษผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมี

นอกจากพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องของมาตรการลงโทษทางอาญา ผู้ผลิต ผู้นำเข้าและผู้จำหน่ายปุ๋ยเคมีไว้โดยเฉพาะแล้ว ยังมีมาตรการลงโทษทางกฎหมายอื่นๆอีก ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

3.1.7.1 มาตรการลงโทษทางแพ่ง

หลักกฎหมายแพ่งในเรื่องของละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 นั้น ได้บัญญัติว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อผู้อื่น โดยผิดกฎหมายทำให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ผู้นั้นทำละเมิดจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น ดังนั้น หากผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมี ทำปุ๋ยปลอมหรือปุ๋ยที่ไม่ได้มาตรฐานมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคไม่ว่าจะเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ใช้ความระมัดระวังให้ดีผู้บริโภคปุ๋ยสามารถฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากความเสียหายนั้นได้

นอกจากนั้นแล้ว ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ยังได้กำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากที่ได้ส่งมอบแล้วและความเสียหายที่เกิดจากสินค้านั้นเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายต่อชีวิตร่างกาย สุขภาพอนามัย จิตใจหรือทรัพย์สิน ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการธุรกิจหรือไม่ ซึ่งเป็นการนำหลัก Strict Liability มาใช้เพื่อให้ความคุ้มครองผู้เสียหายมากขึ้น โดยผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้ขายแต่ผู้บริโภคยังคงมีหน้าที่ในการพิสูจน์ว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องและความชำรุดบกพร่องดังกล่าวเป็นเหตุให้ตนได้รับความเสียหาย

3.1.7.2 มาตรการลงโทษทางอาญา

1) ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา ไม่ได้กำหนดความรับผิดที่เกี่ยวข้องกับผลิต และจัดจำหน่ายปุ๋ยเคมีปลอมหรือปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐานไว้เป็นการเฉพาะมีเพียงฐานความผิดที่กำหนดโทษไว้

สำหรับผู้ที่ปลอมปนอาหาร ยา หรือเครื่องอุปโภคบริโภคดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 236⁷ กล่าวคือ ซึ่งหากผู้ใดผลิตปุ๋ยเคมีปลอม และนำปุ๋ยเคมีปลอมดังกล่าวไปขายหรือเสนอขายให้ผู้อื่นนำไปใช้ ผู้ผู้นั้นจะมีความผิดฐานปลอมปนเครื่องอุปโภคเพื่อให้ผู้อื่นใช้หรือเสนอขายให้ผู้อื่นนำไปใช้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 236 รวมถึงมีบทบัญญัติของกฎหมายที่เอาผิดกับผู้ขายปุ๋ยที่หลอกลวง แหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพและปริมาณของสินค้า ยกตัวอย่างเช่น หากผู้ใดเสนอขายปุ๋ยเคมีโดยรู้ว่า ปุ๋ยดังกล่าวเป็นปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐาน เป็นปุ๋ยเคมีปลอม เป็นปุ๋ยเคมีที่ด้อยคุณภาพ หรือมีปริมาณของธาตุอาหารไม่ตรงที่กล่าวอ้าง ผู้นั้นจะมีความผิดที่เกี่ยวกับการค้าตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271⁸

2) พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายที่ได้บัญญัติเพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพปุ๋ยต่างๆ โดยในมาตรา 30 ได้ห้ามมิให้ผลิตเพื่อการค้าขาย หรือนำเข้าปุ๋ยปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ซึ่งหากฝ่าฝืนจะมีโทษตามกฎหมาย ซึ่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดมาตรการลงโทษทางอาญาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปุ๋ยเคมีไว้เป็นการเฉพาะ ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

(1) เกี่ยวกับใบอนุญาตผลิต นำเข้า จำหน่ายปุ๋ยเคมี

ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตผลิตหรือรับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยเคมี ได้นำเข้าปุ๋ยไม่ตรงตามใบสำคัญการขึ้นทะเบียน(มาตรา 20 (2))

หรือในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีไม่จัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคารแสดงว่าเป็นสถานที่ผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้า ไม่แสดงใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมีไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่าย ณ ที่ทำการที่ระบุไว้ในใบอนุญาต ไม่จัดให้มีการวิเคราะห์ปุ๋ยเคมีทุกครั้งที่ผลิตขึ้นก่อนนำออกจากสถานที่ผลิตโดยมีหลักฐานแสดงรายละเอียดของ

⁷ มาตรา 236 บัญญัติว่า “ผู้ใดปลอมปนอาหาร ยา หรือเครื่องอุปโภคบริโภคอื่นใด เพื่อให้บุคคลอื่น เสพหรือใช้และการปลอมปนนั้นน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพ หรือจำหน่ายหรือเสนอขายสิ่งเช่นนั้นเพื่อบุคคลเสพหรือใช้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

⁸ มาตรา 271 บัญญัติว่า “ผู้ใดขายของโดยหลอกลวงด้วยประการใดๆ ให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่ง กำเนิด สภาพ คุณภาพหรือปริมาณแห่งของนั้นอันเป็นเท็จ ถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานถือ โกงต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผลการวิเคราะห์ทุกครั้งซึ่งต้องเก็บรักษาไว้ไม่น้อยกว่าสิบปี ไม่จัดให้มีฉลากภาษาไทยที่ภาษาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้นโดยผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้ารับรองความถูกต้องของข้อความในฉลากและในฉลากต้องแสดง ยกตัวอย่างเช่น ชื่อทางการค้าและมีคำว่าปุ๋ยเคมีปุ๋ยเคมีมาตรฐานหรือปุ๋ยอินทรีย์เคมี เครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายอื่นใดซึ่งแสดงที่ภาษาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยเคมี ปริมาณธาตุอาหารรับรอง น้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุของปุ๋ยเคมีตามระบบเมตริก ชื่อผู้ผลิตและที่ตั้งสำนักงานและสถานที่ผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าชื่อทางการค้าและปริมาณของสารเป็นพิษที่อยู่ในปุ๋ยเคมี ฯลฯ (มาตรา 21)

ซึ่งในกรณีดังกล่าวข้างต้น พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา 60⁹ ได้กำหนดให้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตขายปุ๋ยเคมี ไม่ปฏิบัติตามดังต่อไปนี้ คือ ไม่จัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคารหรือสถานที่ทำการแสดงว่าเป็นสถานที่ขายปุ๋ย ไม่จัดให้มีการแยกเก็บปุ๋ยเป็นส่วนสัดส่วนต่างหากจากสิ่งบริโภคมตามสมควร ไม่รักษฉลากที่ภาษาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยและเอกสารกำกับปุ๋ยให้คงอยู่โดยครบถ้วนและชัดเจน ในกรณีที่ผู้ขายแบ่งปุ๋ยเคมีจากภาษาชนะหรือหีบห่อบรรจุเพื่อขายปลีกผู้ขายต้องระบุปริมาณธาตุอาหารรับรองให้ตรงกับปุ๋ยเคมีที่แบ่งขายนั้น ฯลฯ (มาตรา 22)

ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยเคมี ไม่แจ้งการนำเข้าปุ๋ยแต่ละชนิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ทุกครั้งที่น่าเข้า ไม่จัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคารหรือสถานที่ทำการแสดงว่าเป็นสถานที่นำเข้าปุ๋ย ไม่แสดงใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่าย ณ ที่ทำการที่ระบุไว้ในใบอนุญาต ไม่จัดให้มีใบรับรองของผู้ผลิตปุ๋ยซึ่งแสดงรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ปุ๋ยทุกครั้งที่น่าเข้าปุ๋ย ไม่จัดให้มีฉลากภาษาไทยที่ภาษาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ย ฯลฯ (มาตรา 23)

ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตส่งออกปุ๋ยเคมี ไม่แจ้งการส่งออกปุ๋ยแต่ละชนิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ทุกครั้งที่น่าส่งออกปุ๋ย ไม่จัดให้มีฉลากตามที่อธิบดีกำหนด ฯลฯ (มาตรา 23/1) ซึ่งมาตรา 60 วรรคสอง¹⁰ แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ.

⁹ มาตรา 60 ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดผลิตหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 20 (2) หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 21 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

¹⁰ มาตรา 60 วรรคสอง บัญญัติว่า ผู้รับใบอนุญาตขายปุ๋ยเคมีผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยเคมีหรือผู้รับใบอนุญาตส่งออกปุ๋ยเคมีผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 22 มาตรา 23 หรือมาตรา 23/1 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

2550 ได้กำหนดให้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากนั้นแล้ว หากผู้รับใบอนุญาตผู้ใดผลิตขายหรือนำเข้าปุ๋ยภายหลังที่ใบอนุญาตสิ้นอายุแล้วโดยมิได้ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตต้องระวางโทษปรับวันละไม่เกินสี่ร้อยบาทตลอดเวลาที่ใบอนุญาตสิ้นอายุ (มาตรา 72/2)

(2) เกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยเคมี

พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดโทษไว้สำหรับผู้ผลิตปุ๋ย ในกรณีดังนี้

ผลิตปุ๋ยเคมีปลอมเพื่อการค้า¹¹ รวมถึงผลิตปุ๋ยโดยไม่รู้ว่าปุ๋ยเคมีปลอม¹²

ผลิตปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน หรือผลิตปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน ผลิตปุ๋ยที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดเพื่อการค้า¹³ รวมถึงผลิตปุ๋ยเคมีโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน หรือเป็นปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน เป็นปุ๋ยที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดเพื่อการค้า¹⁴

(3) เกี่ยวกับการจำหน่ายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมี

พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดโทษไว้สำหรับผู้จำหน่ายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีในกรณีดังนี้

ขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีปลอม¹⁵ รวมถึงขายหรือนำเข้าโดยไม่รู้ว่าปุ๋ยเคมีปลอม¹⁶

¹¹ มาตรา 63 วรรคแรก บัญญัติว่า ผู้ใดผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (1) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบห้าปีและปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสองล้านบาท

¹² มาตรา 63 วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีปลอมต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งแสนห้าหมื่นบาทถึงหนึ่งล้านบาท

¹³ มาตรา 66 วรรคแรก บัญญัติว่า ผู้ใดผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (2) (6) หรือ (7) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงห้าปีและปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

¹⁴ มาตรา 66 วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐานปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียนหรือปุ๋ยเคมีที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

¹⁵ มาตรา 64 วรรคแรก บัญญัติว่า ผู้ใดขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (1) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถึงสี่แสนบาท

¹⁶ มาตรา 64 วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีปลอมต้องระวางโทษปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงแปดหมื่นบาท

ขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน ปุ๋ยที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด¹⁷ รวมถึงขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยที่ตนนำเข้านั้นผิดมาตรฐาน หรือเป็นปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน หรือเป็นปุ๋ยที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด¹⁸

ขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีที่เสื่อมคุณภาพหรือเป็นผู้รับใบอนุญาตแต่มีปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพไว้ในครอบครองและไม่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ทราบตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดรวมถึงผลิตปุ๋ยเคมีที่เสื่อมคุณภาพเพื่อการค้าขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีที่เสื่อมคุณภาพ¹⁹

(4) เกี่ยวกับการขึ้นทะเบียน

ผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่มิได้ขึ้นทะเบียนไว้²⁰ รวมถึงผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียน²¹

ขายปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่มิได้ขึ้นทะเบียนไว้²² รวมถึงขายปุ๋ยเคมีโดยไม่รู้ว่าจะต้องขึ้นทะเบียน²³

(5) เกี่ยวกับการโฆษณา

¹⁷ มาตรา 67 วรรคแรก บัญญัติว่า ผู้ใดขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (2) (6) หรือ (7) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสามปีและปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท

¹⁸ มาตรา 67 วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐานปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียนหรือปุ๋ยเคมีที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสี่หมื่นบาท

¹⁹ มาตรา 68 บัญญัติว่า ผู้ใดขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (3) หรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา 31 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสองปีหรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงแปดหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

²⁰ มาตรา 71 วรรคแรก บัญญัติว่า ผู้ใดผลิตเพื่อการค้าหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (5)²⁰ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปีและปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท

²¹ มาตรา 71 วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่มิได้ขึ้นทะเบียนต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สามหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

²² มาตรา 72 วรรคแรก บัญญัติว่า ผู้ใดขายปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (5) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสามปีและปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสองหมื่นบาท

²³ มาตรา 72 วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่มิได้ขึ้นทะเบียนต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสี่หมื่นบาท

โฆษณาแสดงสรรพคุณปุ๋ยเคมีเป็นเท็จหรือเกินความจริง หรือทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่ามีวัตถุใดเป็นตัวปุ๋ยหรือเป็นส่วนประกอบของปุ๋ยซึ่งความจริงไม่มีวัตถุหรือส่วนประกอบนั้นในปุ๋ยหรือมีแต่ไม่เท่าที่เข้าใจ รวมถึงขายปุ๋ยเคมีที่มีบุคคลอื่นให้การรับรองหรือยกย่องสรรพคุณปุ๋ย²⁴

3.1.7.3 มาตรการลงโทษทางปกครอง

สำหรับมาตรการลงโทษทางปกครองนั้นจะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าไปจัดการกับปัญหาต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปุ๋ยเคมี ไม่ว่าจะเป็น “คณะกรรมการปุ๋ย” ซึ่งมีอำนาจในการให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรี ในการอนุญาตการผลิตปุ๋ยเพื่อการค้าการขายปุ๋ย การนำเข้าปุ๋ย การส่งออกปุ๋ย การนำผ่านปุ๋ย การขึ้นทะเบียนปุ๋ยและการเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยตลอดจนการพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตรวมถึงมีอำนาจในการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยเพื่อการค้า การขายปุ๋ย การนำเข้าปุ๋ย การส่งออกปุ๋ย การนำผ่านปุ๋ย การนำเข้าปุ๋ยมาเป็นตัวอย่างเพื่อการตรวจสอบกรรมวิธีการตรวจสอบหรือการวิเคราะห์ปุ๋ย การตรวจสอบสถานที่ผลิตปุ๋ยสถานที่ขายปุ๋ย สถานที่นำเข้าปุ๋ย สถานที่ส่งออกปุ๋ย และสถานที่เก็บปุ๋ย และการกำหนดห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยซึ่งถือเป็นคำสั่งที่ออกโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจากคณะกรรมการปุ๋ยแล้ว กฎหมายยังได้ให้อำนาจแก่ “สารวัตรเกษตร” ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐสังกัดกรมวิชาการเกษตรมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม กำกับ ดูแล และตรวจสอบ อันได้แก่ การตรวจสอบสถานที่ประกอบการผลิตและขายปุ๋ย การตรวจสอบผลิตภัณฑ์ปุ๋ย การเก็บตัวอย่างและส่งตัวอย่างปุ๋ย การอายัดปุ๋ยและถอนการอายัดปุ๋ย และการนำเข้าและการส่งออกฐานข้อมูลปุ๋ย ซึ่งหากคณะกรรมการปุ๋ยหรือสารวัตรมีหรือออกคำสั่งใดๆ คำสั่งดังกล่าวนี้ ถือเป็นคำสั่งในทางปกครอง²⁵

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดมาตรการลงโทษทางปกครองไว้โดยให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าหน้าที่

²⁴ มาตรา 71/1 บัญญัติว่า ผู้ใดโฆษณาขายปุ๋ยโดยฝ่าฝืนมาตรา 43 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

²⁵ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้ให้คำนิยามว่า “คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อเปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลไม่ว่าจะเป็น การถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ

ของรัฐในการปฏิบัติงานและสามารถออกคำสั่งที่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล

3.2 กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมี

นอกจากพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีแล้ว ยังปรากฏว่ามีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมี อันได้แก่

3.2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ ดังนี้²⁶

1. สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงฉลากตามความเป็นจริงและปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบ ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิด ในการซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยไม่เป็นธรรม

2. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยความสมัครใจของผู้บริโภค และปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม

3. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐานเหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว

4. สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ

5. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหาย เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคไว้หลายประการ ซึ่งจาก

²⁶ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. สิทธิผู้บริโภค 5 ประการ สืบค้นวันที่ 13 ต.ค. 2555, จาก http://www.ocpb.go.th/main_privilege.asp

หลักเกณฑ์ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา ถือเป็นอีกมาตรการทางกฎหมายอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกิจปุ๋ยเคมี

3.2.2 การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา²⁷

การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาเป็นมาตรการหนึ่งของ “การคุ้มครองผู้บริโภค” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ในอันที่จะให้การคุ้มครองแก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับการได้รับข้อมูลข่าวสารรวมทั้ง คำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้อง และเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ดังนั้น การโฆษณาเพื่อจำหน่าย สินค้าหรือให้บริการต่างๆ จึงต้องมีการใช้ถ้อยคำ หรือข้อความที่ไม่มีลักษณะไม่เป็นจริงหรือเป็นเท็จ เข้าใจผิดในสาระสำคัญของสินค้าหรือบริการ อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมเป็นการส่วนรวม ก่อให้เกิดการสนับสนุนไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมที่ทำให้มีการกระทำความผิดกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ ก่อให้เกิดความแตกแยก หรือความสามัคคีในหมู่ประชาชน และอย่างอื่นที่กฎหมายกำหนด ไม่ว่าจะเกิดจากการที่ผู้โฆษณาจะใช้วิธีการ หรือ การดำเนินการไม่ว่าจะเป็นการอ้างอิงรายงานผลการศึกษาวิจัยทางวิชาการ สถิติ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอัน ไม่เป็นความจริงหรือเกินความจริงหรือไม่ก็ตาม

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลการโฆษณาสินค้าหรือบริการ และมีอำนาจในการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ การขึ้นเพื่อดำเนินการพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณามอบหมายก็ได้

3.2.2.1 ความหมายของการโฆษณา

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้มีการนิยามเพื่อให้ความหมายเกี่ยวกับการโฆษณาไว้ ดังนี้

โฆษณา หมายความว่า การกระทำการไม่ว่าโดยวิธีการใดๆ ให้ประชาชนเห็นหรือทราบ ข้อความเพื่อประโยชน์ทางการค้า

สื่อโฆษณา หมายความว่า สิ่งที่ใช้ เป็นสื่อในการโฆษณา เช่น หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์หรือป้าย

²⁷ การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา สืบค้นวันที่ 13 ต.ค.2555, จาก <http://123.242.175.89/office/consumerprotection/%A4%D9%E8%C1%D7%CD%E2%A6%C9%B3%D2.pdf>

3.2.2.2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา

คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาจัดตั้งขึ้นตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 อันประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นองค์ประกอบของคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา โดยมีจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคนแต่ไม่เกินสิบสามคนและมีวาระใน

1. การโฆษณาจะต้องไม่ใช่ข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ ไม่ว่าข้อความดังกล่าวนั้นจะเป็นข้อความที่เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดสภาพ คุณภาพ หรือลักษณะของสินค้าหรือบริการ ตลอดจนการส่งมอบ การจัดหา หรือการใช้สินค้าหรือบริการ ซึ่งข้อความต่อไปนี้ ถือว่า เป็นข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรือ เป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม คือ

- (1) ข้อความที่เป็นเท็จหรือเกินความจริง
  - (2) ข้อความที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะกระทำโดยใช้หรืออ้างอิงรายงานทางวิชาการ สถิติ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันไม่เป็นความจริงหรือเกินความจริงหรือไม่ก็ตาม
  - (3) ข้อความที่เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรือโดยอ้อมให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรม หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ
  - (4) ข้อความที่จะทำให้เกิดความแตกแยกหรือเสื่อมเสียความสามัคคีในหมู่ประชาชน
  - (5) ข้อความอย่างอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- ทั้งนี้ หากข้อความที่ใช้ในการโฆษณาที่บุคคลโดยทั่วไปสามารถเข้าใจได้ว่า ข้อความโฆษณา ดังกล่าวไม่อาจเป็น ความจริงได้อย่างแน่แท้ ก็ไม่ถือว่าเป็นข้อความที่ต้องห้ามในการโฆษณา ตามข้อ (1)

2. กรณีที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา เห็นว่า สินค้าใดอาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค และ คณะกรรมการว่าด้วยฉลากได้มีการกำหนดให้เป็นสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก คณะกรรมการว่า ด้วยการโฆษณา มีอำนาจในการที่จะออกคำสั่ง ดังนี้

- (1) กำหนดให้การโฆษณาดังกล่าวต้องมีการแนะนำหรือคำเตือนเกี่ยวกับวิธีการใช้หรืออันตราย ควบคู่ไปกับการโฆษณา ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณากำหนด
- (2) จำกัดการใช้สื่อโฆษณาสินค้านั้นๆ
- (3) ห้ามไม่ให้ทำการโฆษณาสินค้านั้นๆ

ทั้งนี้ การห้ามตาม (2) และ (3) ต้องเป็นกรณีที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาเห็นว่า การใช้ หรือประโยชน์ของสินค้านั้นๆ ขัดต่อนโยบายทางสังคม ศีลธรรมหรือวัฒนธรรมของชาติ

3. กรณีที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา เห็นว่า การโฆษณาสินค้าหรือบริการใด มีความจำเป็นที่ผู้บริโภคต้องทราบถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพ ฐานะ และรายละเอียดอย่างอื่น เกี่ยวกับผู้ประกอบการ สามารถกำหนดให้แสดงหรือแจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวได้

4. มีอำนาจในการออกคำสั่งให้ผู้โฆษณาทำการแก้ไขข้อความหรือวิธีการโฆษณา ห้ามการใช้ข้อความโฆษณาบางอย่างที่ปรากฏในการโฆษณา ห้ามการโฆษณาหรือห้ามใช้วิธีการโฆษณานั้นๆ หรือ ให้ผู้โฆษณาทำการแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้บริโภค ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา กำหนด

5. มีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้โฆษณาพิสูจน์ข้อความโฆษณา เพื่อแสดงความจริงได้ ถ้าสงสัยว่า ข้อความที่โฆษณาเป็นเท็จหรือเกินความจริง และในกรณีที่ผู้โฆษณามีการอ้างอิงรายงานทางวิชาการ ผลการวิจัย สถิติ การรับรองของสถาบันหรือบุคคลอื่นใด หรือยืนยันข้อเท็จจริงอันใดอันหนึ่งในการ โฆษณา ถ้าไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริงตามที่โฆษณา ให้ถือว่า “ผู้โฆษณารู้หรือควรรู้ว่าข้อความนั้นเป็นเท็จ”

6. ให้ความเห็นเกี่ยวกับกรณีที่ผู้โฆษณามีข้อสงสัยว่า การโฆษณาจะเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย หรือไม่

7. มีอำนาจในการเปรียบเทียบความผิดผู้โฆษณา และเจ้าของสื่อโฆษณา ที่กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

นอกจากที่กล่าวไปแล้วข้างต้น การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณานั้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้ กำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ใน มาตรา 22 โดยแยกออกได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 เป็นการใช้ข้อความโฆษณาที่ไม่เป็นธรรมกับผู้บริโภค กล่าวคือ การใช้ข้อความ โฆษณาที่เป็นเท็จหรือเกินความเป็นจริง หรือข้อความโฆษณาที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่มีการโฆษณา ไม่ว่าการโฆษณาดังกล่าวจะมีการอ้างอิงรายงาน ทางวิชาการ การศึกษาวิจัย สถิติหรือสิ่งอื่นใดก็ตามที่ไม่เป็นความจริงหรือเกินกว่าความเป็นจริง แต่ไม่รวมถึงการใช้ข้อความโฆษณา วิธีการโฆษณาที่บุคคลต่างๆ ไป เห็นแล้วสามารถรับรู้ หรือเข้าใจได้ว่า “ไม่อาจเป็นความจริงได้อย่างแน่นอน”

ตัวอย่าง ในกรณีของการโฆษณาจำหน่ายมันบดของผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อผู้บริโภคพบเห็นภาพโฆษณาดังกล่าว จึงตัดสินใจเข้าเลือก ซื้อมันบด แต่ปรากฏว่าผู้บริโภคไม่ได้รับมันบดตามปริมาณที่ได้มีการแสดงภาพโฆษณา จึงได้ร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และเมื่อได้เชิญผู้ประกอบธุรกิจเข้าชี้แจงข้อเท็จจริง ผลการพิจารณาประกอบคำชี้แจงข้อเท็จจริงของผู้ประกอบธุรกิจ คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณามีคำสั่งห้ามใช้ข้อความโฆษณาดังกล่าว แม้ว่า ผู้ประกอบธุรกิจจะชี้แจงว่า ภาพโฆษณาดังกล่าวเกิดจากการปรับแต่งทางเทคนิคเพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าเท่านั้น ก็ตามคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาเห็นว่า การโฆษณาดังกล่าวส่งผลทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ

และจากการดำเนินการตามกรณีตัวอย่างนี้ได้ส่งผลถึงผู้ประกอบธุรกิจรายอื่นๆ จะต้องใช้ความระมัดระวังในการใช้ข้อความ หรือวิธีการโฆษณาเพื่อจำหน่ายสินค้าหรือบริการของตน ซึ่งอาจเห็นได้จากการโฆษณาในปัจจุบันได้ว่า หากมีการแสดงภาพการโฆษณาจำหน่ายอาหาร หรือเครื่องคั้นที่มีการใช้ภาพประกอบการโฆษณา จะมีข้อความประกอบกับภาพโฆษณาดังกล่าวว่า “ใช้สำหรับการโฆษณาเท่านั้น”

ลักษณะที่ 2 เป็นการใช้ข้อความโฆษณาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวม กล่าวคือ การใช้ข้อความที่เป็นการสนับสนุน ส่งเสริมไม่ว่าจะเป็นทางตรง หรือทางอ้อม ให้มีการกระทำความผิด กฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียต่อวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนทำให้เกิดความแตกแยกความสามัคคีของประชาชน

ลักษณะที่ 3 เป็นการใช้ข้อความโฆษณาที่ผิดตามกฎกระทรวงที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณากำหนดแนวทางและวิธีการปฏิบัติไว้ เช่น การโฆษณาสินค้าหรือบริการที่ใช้อ้างอิงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพระมหา กษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์, การโฆษณาสินค้า หรือบริการที่ระบุหรือประกาศว่า ผู้ประกอบธุรกิจจะจัดให้มีการแถมพหุหรือรางวัล ด้วยการเสี่ยงโชค การโฆษณาขายห้องชุด บ้านจัดสรร ในหนังสือพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ หรือป้ายโฆษณา เป็นต้น

ลักษณะที่ 4 เป็นการโฆษณาที่มีลักษณะที่ไม่ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ ร่างกายหรือจิตใจ หรืออาจก่อให้เกิดความรำคาญต่อผู้บริโภค ปัจจุบันยังไม่ได้มีการออกหลักเกณฑ์ในการดำเนินการ ดังกล่าว

3.2.2.3 การตรวจสอบข้อความโฆษณา

สำหรับการตรวจสอบข้อความโฆษณาที่มีการโฆษณาอยู่ทั่วไปของผู้ประกอบธุรกิจนั้น การจะมีขั้นตอน กระบวนการ และวิธีการดำเนินการ ในการตรวจสอบการโฆษณา ในทุกๆ สื่อ ไม่ว่าจะเป็นสื่อ สิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ-โทรทัศน์ หรือป้ายโฆษณา เป็นต้น ซึ่งผู้รับผิดชอบงานด้านการ

คุ้มครองผู้บริโภคด้าน โฆษณา คือ กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติ โดยเจ้าหน้าที่จะทำ การตรวจข้อความโฆษณาจากสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสารต่างๆ สื่อวิทยุ-โทรทัศน์ หรือป้าย โฆษณา เป็นต้น หากเจ้าหน้าที่เห็นว่า การใช้ข้อความโฆษณา ดังกล่าวเป็นการใช้ข้อความโฆษณาที่มีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จะดำเนินการ ดังนี้

(1) ทำการสรุปข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับข้อความโฆษณา รวมถึงข้อพิจารณา นำเสนอแนะต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อพิจารณาสั่งการ

(2) มีหนังสือเชิญผู้ประกอบการชี้แจงข้อเท็จจริง ตลอดจนนำส่งเอกสารหลักฐานประกอบการชี้แจงเกี่ยวกับการโฆษณา

(3) กรณีที่ผู้ประกอบการไม่สามารถชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว หรือยังมีข้อสงสัยว่าข้อความโฆษณาดังกล่าว อาจเป็นการฝ่าฝืนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เจ้าหน้าที่จะนำเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการติดตามสอดส่องและวินิจฉัยการโฆษณา และคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ เช่น การสั่งให้ทำการแก้ไขข้อความโฆษณา การสั่งห้ามใช้ข้อความโฆษณา เป็นต้น

(4) กรณีที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา เห็นว่า การใช้ข้อความโฆษณาของ ผู้ประกอบการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ นำเรื่อง เสนอต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อพิจารณาใช้อำนาจทำการเปรียบเทียบความผิดแก่ ผู้ประกอบการไม่ว่าจะเป็น ผู้ทำการโฆษณา หรือเจ้าของสื่อโฆษณา

(5) ทำการแจ้งมติคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้ผู้ทำการโฆษณา หรือเจ้าของสื่อโฆษณา ทราบ เพื่อให้มาชำระค่าปรับตามมติคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือหากผู้ได้รับคำสั่ง

3.3 กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีของต่างประเทศ

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมปุ๋ยเคมีของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) อันได้แก่กฎหมายควบคุมปุ๋ยเคมีของรัฐอินเดีย นำกฎหมายควบคุมปุ๋ยเคมีของรัฐนิวเม็กซิโก ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายควบคุมปุ๋ยเคมีของประเทศแคนาดา ในส่วนของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil law) นั้น ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาถึงกฎหมายควบคุมปุ๋ยเคมีของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ในทวีปเอเชีย

3.3.1 ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law)

ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) เป็นระบบกฎหมายที่ถูกสร้างและได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดยประเทศอังกฤษ นอกจากนั้นแล้วระบบกฎหมายดังกล่าวยังถึงถูกนำไปปรับใช้กับกฎหมายภายในของกลุ่มประเทศที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย รวมถึงประเทศในเอเชีย ไม่ว่าจะเป็น อินเดีย มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน เป็นต้น

3.3.1.1 กฎหมายการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีของประเทศสหรัฐอเมริกา²⁸

1) กฎหมายควบคุมปุ๋ยของมลรัฐอินเดียน่า

กฎหมายควบคุมปุ๋ยของมลรัฐอินเดียน่า ได้แก่ (Commercial Fertilizer Law of 1953) ในกฎหมายนี้ได้จัดระบบการควบคุมปุ๋ย ดังนี้

(1) ประเภทของปุ๋ย

ในกฎหมายนี้ได้แบ่งปุ๋ยออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. ปุ๋ยผสม (Mixed Fertilizer)

ข. ปุ๋ยการค้า (Commercial Fertilizer)

ปุ๋ยผสมนั้น มาตรา 3 (2) หมายถึง สารที่เกิดจากการรวมกันหรือผสมกันของวัสดุปุ๋ย (Fertilizer Material) ที่จัดทำขึ้นใช้กับพืช อ้างว่ามีคุณค่าในการส่งเสริมการเจริญเติบโตของพืช ส่วนวัสดุปุ๋ย นั้น หมายถึง สารใดๆ ที่มีธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โพแทสเซียมหรือธาตุอื่นใดที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นธาตุอาหารพืช ซึ่งใช้หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการเจริญเติบโตของพืช และให้ความหมายรวมถึงปุ๋ยคอกและปุ๋ยจากพืชที่ไม่มีการปรุงแต่งด้วย

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเมื่อวัสดุปุ๋ย (fertilizer material) มีความหมายรวมถึงปุ๋ยคอกและปุ๋ยจากพืชที่ไม่มีการปรุงแต่งด้วยนั้น วัสดุปุ๋ยจึงรวมถึงอินทรีย์สารเหล่านี้ด้วย และเมื่อปุ๋ยผสม (Mixed Fertilizer) เกิดจากการรวมตัวของวัสดุปุ๋ย การเอาสารอินทรีย์ที่ถือว่าเป็นวัสดุปุ๋ยมาผสมกันเกิดเป็นปุ๋ยอินทรีย์ขึ้น ก็ต้องถือว่าเป็นปุ๋ยผสม ดังนั้น ปุ๋ยผสม (Mixed Fertilizer) ในความหมายของกฎหมายปุ๋ยรัฐอินเดียน่าจึงอาจเป็นปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยอินทรีย์ก็ได้

ในส่วนของปุ๋ยการค้า (Commercial Fertilizer) นั้น มาตรา 3(3) กำหนดว่า

หมายความรวมถึง ปุ๋ยผสม หรือวัสดุปุ๋ย ยกเว้นปุ๋ยคอกที่ไม่มีการปรุงแต่ง (Non Processed Manure) ปุ๋นมาร์ล ปุ๋นขาว ถั่วไม้ และปุ๋นพาสเตอร์

²⁸ สุนทร มณีสวัสดิ์. (2548). เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกรัฐสภา เล่มที่ 25 เรื่องร่างพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่....) พ.ศ. .... ศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายไทยกับประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา. หน้า 71-82.

จากความหมายของปุ๋ยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าปุ๋ยการค้ามีความหมายรวมถึง ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยอนินทรีย์ ไม่ว่าจะ เป็นปุ๋ยผสม (Mixed Fertilizer) หรือวัสดุปุ๋ย หรือปุ๋ยเดี่ยว (Single Fertilizer) ในความหมายของกฎหมายปุ๋ยของประเทศไทย แต่ได้มีการยกเว้นคือปุ๋ยคอกที่ไม่มีการปรุงแต่งไว้ แต่ถ้าหากเป็นปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยอินทรีย์ที่ผ่านกระบวนการ เช่น มีการนำมาผสม นำมาบด ร่อน ลดความชื้นลง หรือเติมสารปรุงแต่งอื่นๆ ลงไป ก็จะถือได้ว่าผ่านกระบวนการปรุงแต่ง ก็จะเป็นปุ๋ยการค้าตามความหมายนี้

นอกจากประเภทของปุ๋ยดังกล่าวแล้ว ในกฎหมายนี้ยังได้กำหนดความหมายของปุ๋ยอีก 2 กรณีคือ

ปุ๋ยพิเศษ (Specialty Fertilizer) ซึ่งหมายถึง ปุ๋ยที่ไม่มีจุดมุ่งหมายใช้ในไร่นา

ปุ๋ยไม่บรรจุ (Bulk Fertilizer) หมายถึงปุ๋ยที่มีได้อยู่ในรูปของบรรจุภัณฑ์

การควบคุมปุ๋ยในกฎหมายปุ๋ยของรัฐอินเดียน่านั้นมีการควบคุมในด้านต่างๆ คือ

1) การกำหนดให้ขึ้นทะเบียน ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ ในมาตรา 4 ได้กำหนด ให้ปุ๋ยการค้า ต้องขึ้นทะเบียน ซึ่งปุ๋ยการค้านี้ รวมทั้งที่เป็นวัสดุปุ๋ยและปุ๋ยผสม ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงปุ๋ยอินทรีย์ด้วยรวมถึงอายุของการจดทะเบียนนี้มีอายุเพียง 1 ปี และจะต้องต่ออายุใหม่

2) การควบคุมฉลาก ในมาตรา 5 การควบคุมฉลากที่กำหนดไว้ในมาตรานี้ ต้องมีฉลาก แสดงน้ำหนักสุทธิของปุ๋ย รวมทั้งรายละเอียดอื่นๆ ที่กำหนดตามที่จดทะเบียนตามมาตรา 4(a) โดยปุ๋ยที่จะต้องมี การควบคุมฉลากตามมาตรานี้ ก็คือ ปุ๋ยการค้าที่มีการควบคุมการขึ้นทะเบียนนั่นเอง

ในส่วนอื่นๆ ก็จะเป็นมาตรการต่อเนื่อง เช่น การให้อำนาจเจ้าพนักงาน เข้าไปตรวจสอบ ปุ๋ยการค้าเพื่อเก็บตัวอย่างมาวิเคราะห์ รวมทั้งการตรวจสอบสถานที่เก็บว่าถูกต้องตามที่กำหนด รวมทั้งให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะมีอำนาจ “เข้าไป” ไม่ว่าจะ เป็นสถานที่ของเอกชนหรือสาธารณะ ในเวลาทำการปกติ ตามมาตรา 7 รวมทั้งการห้ามอื่นๆ ตามมาตรา 9 และมาตรา 10

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายควบคุมปุ๋ยของรัฐอินเดียน่าของสหรัฐอเมริกา นั้น มีการควบคุมเฉพาะปุ๋ยที่เป็นปุ๋ยการค้า (Commercial Fertilizer) ซึ่งรวมทั้งที่เป็นวัสดุปุ๋ยและปุ๋ยผสม ซึ่งหากเทียบกับของประเทศไทยแล้ว จะรวมทั้งปุ๋ยเคมีที่เป็นปุ๋ยเชิงเดี่ยว ปุ๋ยเชิงประกอบและปุ๋ยอินทรีย์ด้วย เฉพาะที่เป็นปุ๋ยอินทรีย์ที่มีการปรุงแต่ง ส่วนปุ๋ยอินทรีย์ที่ไม่มีสารปรุงแต่ง นั้นไม่อยู่ใน การควบคุมที่จะต้องจดทะเบียน ซึ่งการจดทะเบียนนี้เป็นมาตรการที่สำคัญที่สุด ทำให้ผู้เผยแพร่ปุ๋ย ในรัฐจะต้องแจ้งรายการต่างๆ เพื่อรับรองคุณสมบัติตามแบบที่กำหนด ซึ่งการแจ้งรายการต่างๆ ที่ สำคัญ ได้แก่ ปริมาณธาตุอาหารในปุ๋ยนั้นๆ ซึ่งจะ เป็นฐานที่สำคัญที่รัฐจะเข้าไปตรวจสอบคุณภาพ ของปุ๋ยได้ว่าเป็นไปตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่ รวมทั้งการควบคุมในเรื่องอื่นๆ เช่น ฉลาก หรือการปลอมปน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การควบคุมปุ๋ยตามกฎหมายนี้ มิได้แยกการควบคุมปุ๋ยอินทรีย์ออกจากกัน การควบคุมปุ๋ยทั้งสองชนิดอยู่ในมาตรการเดียวกันทั้งสิ้น และมุ่งไปสู่การควบคุมปริมาณธาตุอาหารพืชในปุ๋ยนั้นเป็นสำคัญ แม้ว่าจะเป็นปุ๋ยอินทรีย์ก็ตาม มิได้มุ่งหมายในแง่ของปริมาณอินทรีย์วัตถุในปุ๋ยนี้

กฎหมายควบคุมปุ๋ยของมลรัฐอินเดียน่า (Commercial Fertilizer Law of 1953) มีประเด็นกฎหมายที่น่าสนใจ คือ กฎหมายนี้มีบทบัญญัติในการบังคับให้ต้องรับผิดชอบหรือคืนเงินความเสียหายให้แก่ผู้ซื้อในกรณีที่ปุ๋ยนั้นมีปริมาณธาตุอาหารพืชต่ำกว่าปริมาณธาตุอาหารที่รับรองดังบัญญัติไว้ในมาตรา 8 ว่า

ซึ่งบทบัญญัติในเรื่องนี้นับว่าน่าสนใจและจะเป็นประโยชน์ในการบังคับใช้เพื่อให้เอกชน ผู้ผลิต ผู้นำเข้าปุ๋ย ต้องมีความรับผิดชอบต่อรักษาคุณภาพของปุ๋ยให้ตรงตามที่ตนเองได้แจ้งและขึ้นทะเบียนไว้ หากคุณภาพปุ๋ยไม่เป็นไปตามที่แจ้งคือมีปริมาณธาตุอาหารต่ำกว่าปริมาณธาตุอาหารรับรองอันถือได้ว่าเป็นการเอาเปรียบเกษตรกรผู้ซื้อปุ๋ย ดังนั้น จึงต้องรับผิดชอบเงินตามสัดส่วนของปริมาณธาตุอาหารพืชที่ขาดไป โดยต้องจ่ายแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อที่ผู้ซื้อจะเรียกเอาเงินส่วนนี้ได้ และหากไม่มีผู้ซื้อมารับเงินส่วนแบ่งนี้ก็จะตกแก่องค์กรการกุศลแห่งท้องถิ่นนั้นหรือแก่องค์กรการศึกษา

การบัญญัติเช่นนี้จะทำให้ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าปุ๋ยอาจได้รับประโยชน์ที่สมควรได้ที่มีผลบังคับได้จริงกว่าการปล่อยให้เอกชนแต่ละคนไปเรียกร้องกันเองซึ่งบางคนอาจไม่ทราบเลยว่าปุ๋ยที่ตนได้ซื้อไปนั้น มีธาตุอาหารพืชไม่ครบ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ ก็จะมีผลทำให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ไม่อาจได้รับประโยชน์จากเงินนี้อย่างแน่นอน แต่ในกรณีที่ไม้อาจรู้ตัวผู้ซื้อได้ เงินส่วนนี้จะตกแก่องค์กรการกุศลหรือองค์กรเพื่อการการศึกษา

สรุปได้ว่า กฎหมายควบคุมปุ๋ยของมลรัฐอินเดียน่า (Commercial Fertilizer Law of 1953) มิได้แยกปุ๋ยเคมีกับปุ๋ยอินทรีย์ออกจากกัน แต่แยกประเภทปุ๋ยในลักษณะของปุ๋ย คือ แยกเป็นวัสดุปุ๋ยกับปุ๋ยผสม และแยกตามความมุ่งหมายของการใช้คือแยกเป็นปุ๋ยการค้า ปุ๋ยพิเศษ และปุ๋ยไม่บรรจุ

ในส่วนของมาตรการในการควบคุมปุ๋ยเคมี ได้แก่ การจดทะเบียน การควบคุมฉลาก การจ่ายค่าธรรมเนียมการตรวจสอบ การควบคุมปริมาณธาตุอาหารรับรอง รวมถึงมีบทบัญญัติความรับผิดชอบในกรณีที่ปุ๋ยนั้นมีปริมาณธาตุอาหารต่ำกว่าปริมาณที่แจ้งไว้ แม้จะไม่มีผู้เสียหายดำเนินคดีก็ตาม โดยกำหนดให้ต้องชำระเงินชดเชยส่วนที่ขาดไว้กับรัฐสำหรับจ่ายคืนแก่ผู้ซื้อ ถ้าไม่มีผู้ซื้อมารับคืนก็ให้ตกแก่องค์กรการกุศล หรือองค์กรทางการศึกษา

2) กฎหมายควบคุมปุ๋ยของมลรัฐนิวเม็กซิโก ประเทศสหรัฐอเมริกา²⁹

²⁹ เรื่องเดียวกันหน้า. 82-93.

กฎหมายควบคุมปุ๋ยของรัฐนิวเม็กซิโก ได้แก่ กฎหมายใน Chapter 76 Article 11 ตั้งแต่มาตรา 1 ถึงมาตรา 19 ซึ่งแยกพิจารณาออกดังนี้

(1) ปุ๋ยประเภทต่างๆ

- ก. ปุ๋ยการค้า (Commercial Fertilizer) กำหนดไว้ในมาตรา 76-11-3(C)
- ข. วัสดุปุ๋ย (Fertilizer Material) กำหนดไว้ในมาตรา 76-11-3(D)
- ค. ปุ๋ยพิเศษ (Specialty Material) กำหนดไว้ในมาตรา 76-11-3(E)
- ง. ปุ๋ยไม่บรรจุ (Bulk Material) กำหนดไว้ในมาตรา 76-11-3(F)

ปุ๋ยการค้าหมายถึง สารใดๆ ก็ตามที่มีธาตุที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นธาตุอาหารพืช ตั้งแต่หนึ่งธาตุหรือมากกว่านั้นก็ได้ และใช้เป็นธาตุอาหารพืช หรือมีความมุ่งหมายที่จะใช้หรืออ้างว่ามีคุณค่าในการสนับสนุนการเจริญเติบโตของพืช ยกเว้นปุ๋ยคอกและปุ๋ยจากพืชที่ไม่มีการปรุงแต่ง ปุ๋วมาร์ลหินปูน जिँเต้าไม้ ยิปซั่ม และผลิตภัณฑ์อื่นตามข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนด

นอกจากกำหนดความหมายของปุ๋ยดังกล่าวแล้ว ในกฎหมายนี้ยังได้กำหนดลักษณะสารปรับปรุงดิน (Soil Conditioner) ไว้ในมาตรา 76-11-3 (R) ว่า

สารปรับปรุงดิน หมายถึง สารหรือของผสมของสารใดๆ ที่มุ่งหมายจะขายหรือเสนอขายเพื่อเป็นปุ๋ยก็ติ เพิ่มความสมบูรณ์แก่ดินก็ติ หรือวัตถุประสงค์อื่นใดที่ทำให้ดินดีขึ้น หรือมุ่งที่จะใช้เพื่อสนับสนุนหรือกระตุ้นการเจริญเติบโตของพืช เพิ่มผลผลิตของพืช ปรับปรุงคุณภาพของพืช หรือทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเคมีหรือทางกายภาพในดิน นอกจากนี้ปุ๋ยการค้าที่กำหนดไว้ และปุ๋ยอินทรีย์จากสัตว์และพืชที่ไม่มีการปรุงแต่ง และผลิตภัณฑ์อื่นที่ได้รับการยกเว้นโดยข้อบังคับของคณะกรรมการ

ซึ่งการกำหนดความหมายของสารปรับปรุงดินดังกล่าวนับว่าเป็นการกำหนดไว้อย่างกว้าง สามารถครอบคลุมถึงสารที่นำมาใช้ในการปลูกพืชได้เกือบทั้งหมด

(2) การควบคุม

ในกฎหมายนี้มีการควบคุมให้ต้องจดทะเบียนสำหรับสารสองชนิดคือ ปุ๋ยการค้าและสารปรับปรุงดิน

โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้ปุ๋ยการค้าต้องจดทะเบียน แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้จัดทำปุ๋ยตามสูตรที่ผลิตขึ้น โดยเฉพาะตามสั่งหรือตามความต้องการของลูกค้า นั้นไม่ต้องขึ้นทะเบียนสูตรปุ๋ยนั้น แต่ต้องทำฉลากให้ถูกต้อง

การควบคุมสารปรับปรุงดินนั้น ก็มีการกำหนดให้จดทะเบียนสารปรับปรุงดินทำนองเดียวกับปุ๋ยการค้า แต่คงมีความแตกต่างในรายละเอียดของการจดทะเบียน เพราะกรณีของปุ๋ยนั้นจะต้องระบุสูตรและปริมาณธาตุอาหารพืช แต่กรณีของสารปรับปรุงดินนั้นมีของเขตที่

กว้างขวางจึงยากที่จะกำหนดเหมือนปุ๋ยการค้าได้ ดังจะเห็นได้จากข้อกำหนดเรื่องฉลาก ซึ่งกำหนดให้ต้องแสดง

- 1) น้ำหนักสุทธิหรือหน่วยวัดอย่างอื่นที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ
- 2) ตราและเกรดปุ๋ย
- 3) ปริมาณธาตุอาหารรับรองและ
- 4) ชื่อและที่อยู่ของผู้ขึ้นทะเบียน

กรณีของสารปรับปรุงดินนั้นข้อ 1,2 และ 4 คล้ายคลึงกันแต่ข้อ 3 กำหนดให้ต้องแสดงส่วนผสมที่แน่นอน รวมถึงวัตถุประสงค์แห่งการใช้ ทั้งนี้เพราะสารปรับปรุงดินนั้นมีวัตถุประสงค์ของการใช้ที่หลากหลายตามแต่ชนิดและความมุ่งหมายดังกล่าวแล้ว

มาตรการและการควบคุมอื่นๆ

ทั้งปุ๋ยการค้า และสารปรับปรุงดิน มีมาตรการและการควบคุมที่เป็นไปในทำนองเดียวกัน เช่น การควบคุมฉลากในมาตรา 76-11-5 การตรวจสอบ การเก็บตัวอย่าง และการวิเคราะห์ ในมาตรา 76-11-7 การเก็บค่าธรรมเนียมการตรวจสอบในมาตรา 76-11-6 การควบคุมในเรื่องปุ๋ยปลอมในมาตรา 76-11-10 เป็นต้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในกฎหมายของรัฐนิวเม็กซิโก ยังมีบทบัญญัติในการลงโทษผู้ที่จัดทะเบียนปุ๋ยให้ต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายให้กับเกษตรกรในฐานะผู้บริโภค (Consumer) คือ

ในกรณีที่ธาตุอาหารพืชมีปริมาณต่ำกว่าปริมาณธาตุอาหารรับรอง (Guaranteed Analysis) ได้กำหนดการชดเชยค่าเสียหาย โดยแยกรายละเอียดไว้เป็นรายการของธาตุในโตรเจน ฟอสฟอรัส (จากกรดฟอสฟอรัสที่ใช้ประโยชน์ได้ และพอสเตสเซียม) จากพอสเตสที่ละลายน้ำได้ โดยกำหนด ให้มีการลงโทษถึง 3 เท่าของปริมาณธาตุอาหารพืชที่ขาดไป

ซึ่งจำนวนเงินดังกล่าวนี้ต้องจ่ายคืนแก่เกษตรกร โดยวางเงินทั้งหมดไว้แก่กรมการเกษตร (New Mexico Department of Agriculture) เพื่อให้เกษตรกรมารับ หากไม่อาจหาเกษตรกรผู้ได้รับความเสียหายดังกล่าวได้ เงินจำนวนนี้ได้จ่ายให้กับโรงเรียนพื้นฐาน ดังปรากฏในมาตรา 7-11-8 ซึ่งบทบัญญัตินี้คล้ายกับกฎหมายของรัฐอินเดียน่า คือกำหนดให้ผู้จัดทะเบียนปุ๋ยนั้นๆ ต้องจ่ายเงินค่าชดเชยเต็มจำนวนนี้ไว้แก่รัฐและหากไม่สามารถหาเกษตรกรผู้เสียหายได้ก็ให้ตกแก่องค์กรการศึกษาหรือองค์กรการกุศล

กรณีที่สอง กรณีที่น้ำหนักปุ๋ยหรือสารปรับปรุงดินมีน้ำหนักไม่ครบถ้วนตามที่ระบุไว้ก็ได้มีการปรับเป็นจำนวนถึง 4 เท่า โดยจ่ายให้กับเกษตรกรผู้ครอบครองปุ๋ยนั้น

สรุปกฎหมายควบคุมปุ๋ยของรัฐนิวเม็กซิโกในส่วนของ การควบคุมปุ๋ยเคมี

ปุ๋ยเคมีถือเป็นปุ๋ยการค้า ซึ่งการควบคุมปุ๋ยการค้า (Commercial Fertilizer) นั้นมีการควบคุมโดยกำหนดให้ผู้จัดจำหน่าย (Distributor) ต้องจดทะเบียนปุ๋ยในแต่ละสูตรแต่ละมาตรารวมทั้งการให้อำนาจเจ้าพนักงานในการเข้าไปตรวจการเก็บตัวอย่างการวิเคราะห์ การเก็บค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบ การควบคุมปุ๋ยปลอม (Misbranding) การควบคุมฉลาก และอื่นๆ

นอกจากนั้นแล้วยังมีการควบคุมสารปรับปรุงดิน (Soil Conditioner) ในระดับเดียวกับปุ๋ยการค้าด้วยรวมถึงมีบทบัญญัติลงโทษปรับเป็นค่าเสียหายแก่เกษตรกรในกรณีที่ปุ๋ยนั้นมีธาตุอาหารไม่ครบตามจำนวนที่จดทะเบียนไว้ โดยต้องวางเงินค่าปรับสำหรับปุ๋ยทั้งจำนวนนั้นให้แก่รัฐเพื่อให้เกษตรกรผู้บริโภคมารับไปหากไม่สามารถหาตัวผู้เสียหายได้ ก็ให้โอนเงินดังกล่าวแก่กองทุนการศึกษาสำหรับโรงเรียนพื้นฐาน ซึ่งมีกำหนดสูงถึงสามเท่าของมูลค่าของธาตุอาหารพืชที่ขาด

อีกทั้ง มีบทบัญญัติให้มีการลงโทษปรับเป็นค่าเสียหายแก่เกษตรกรในกรณีที่ปุ๋ยการค้าและสารปรับปรุงดินมีน้ำหนักไม่ครบถ้วน โดยปรับถึง 4 เท่าของมูลค่าของน้ำหนักปุ๋ยที่ขาดไป

3.3.1.2 กฎหมายการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีของประเทศแคนาดา³⁰

กฎหมายที่ใช้ในการควบคุมปุ๋ยของประเทศแคนาดา คือ Fertilizers Act (R.S., 1985, c. F-10) ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวใช้ในการควบคุมปุ๋ยเพื่อการเกษตร

พระราชบัญญัตินี้ได้ให้คำจำกัดความ (Interpretation) ไว้ในข้อ 2 ดังนี้

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ หมายถึงบุคคลผู้ที่ได้รับมอบให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ติดตามการดำเนินการตามข้อที่ 6

ปุ๋ย หมายถึง ธาตุอาหารหล่อเลี้ยงพืชชนิดอื่นๆ ที่ได้ผ่านกระบวนการผลิต และจำหน่ายให้เป็นอาหารของพืช

ผู้ตรวจหมายถึง บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ตรวจการดำเนินการตามข้อ 6

ฉลาก หมายความว่ารวมถึง คำอธิบายใดๆ เครื่องหมายสัญลักษณ์ตามแบบต่างๆ ที่มากับปุ๋ยโดย ติดไว้กับกล่อง หรือหีบห่อบรรจุ

รัฐมนตรี หมายถึง รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและอาหารทางการเกษตร

หีบห่อ หมายถึง กระสอบ กระเป่า ถัง กล่อง หรือภาชนะบรรจุใดๆ ที่นำมาใช้ในการบรรจุหรือห่อ

ค่าปรับ หมายถึง บทลงโทษที่กำหนดเป็นค่าปรับเมื่อมีการละเมิด พรบ.ปุ๋ย

ข้อกำหนด หมายถึง ข้อกำหนดต่างๆ ที่ออกด้วยกฎข้อบังคับ

³⁰ สืบค้นวันที่ 10 ต.ค. 2554, จาก <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/F-10/FullText.html>

การจำหน่าย หมายถึง การจำหน่าย, การเสนอราคา, การส่งออก, การรับสิทธิ์ในการเป็นผู้แทนจำหน่ายหรือผลิต

อาหารเสริม หมายถึง สาร หรือสารประกอบนอกเหนือจากปุ๋ยที่ได้ผลิตจำหน่าย หรือใช้แทนเพื่อปรับปรุงดินเพื่อช่วยให้พืชผลหรือธัญพืชเจริญเติบโต

การพิพาท หมายถึง การทบทวนการพิพาทตาม พรบ.เกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตร

การละเมิด หมายถึง การกระทำใดๆ ที่เป็นการต่อต้านพระราชบัญญัติหรือข้อบังคับทางการเกษตรและผลผลิตทางการเกษตร

ในส่วนของข้อห้าม(Prohibitions) ได้ถูกกำหนดไว้ในข้อ 3 คือ

ห้ามบุคคลใดบุคคลหนึ่งจำหน่ายหรือนำเข้าปุ๋ย หรือส่วนประกอบของปุ๋ย เข้าประเทศแคนาดา ยกเว้นปุ๋ยหรือส่วนประกอบของปุ๋ยที่

ก. ได้ถูกขึ้นทะเบียนตามคำสั่ง

ข. ได้มาตรฐานตามคำสั่ง

ค. บรรจุหีบห่อและมีฉลากความข้อกำหนด

รวมถึงในข้อ 4 ได้กำหนดไว้ว่าห้ามบุคคลใดจำหน่ายปุ๋ยหรือส่วนประกอบของปุ๋ยที่ประกอบด้วยส่วนประกอบที่เป็นอันตรายหรือเป็นอันตรายต่อการเจริญเติบโตของพืช เมื่อใช้ตามคำแนะนำฉลากของบริษัทที่ติดไว้บนหีบห่อบรรจุ

ในส่วนการบังคับใช้ (Enforcement) ข้อ 6 (1) ได้ให้อำนาจของประธานหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร มีอำนาจในการกำหนดตัวเจ้าหน้าที่ตรวจวิเคราะห์เท่าที่จำเป็นเพื่อบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้

(2) เจ้าหน้าที่ตรวจสอบวิเคราะห์ ควรจะได้รับใบอนุญาตโดยประธานของหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศแคนาดา สามารถเข้าไปในสถานที่ต่างๆ ตามข้อที่ 7 โดยจะต้องแสดงใบอนุญาตให้เจ้าของสถานที่นั้นๆทราบ

ในส่วนของอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ได้ถูกบัญญัติไว้ในข้อ 7 คือ

(1) เมื่อมีเหตุต้องสงสัยเจ้าพนักงานอาจจะดำเนินการตามเวลาที่เหมาะสม ยกตัวอย่างเช่น

(ก) เข้าไปในสถานที่ใดๆ ที่เจ้าหน้าที่ตรวจสอบเชื่อว่าพระราชบัญญัติให้ความคุ้มครอง

(ข) เปิดหีบห่อใดๆ ที่ต้องสงสัยที่เจ้าหน้าที่ตรวจสอบเชื่อว่าพระราชบัญญัติให้ความคุ้มครอง

(ค) นำตัวอย่างมาทดสอบได้

นอกจากนั้นในส่วนของหมายค้น

(1.1) ในกรณีที่เป็นที่พักอาศัยส่วนบุคคล เจ้าหน้าที่ตรวจสอบไม่ควรเข้าไปหากปราศจากการยินยอมจากเจ้าของบ้านยกเว้นอำนาจตามข้อ 1.2 คือ

(1.2) สถานที่ซึ่งจะไปตามกระบวนการยุติธรรมและคำร้องขอ

(ก) เป็นสถานที่พักอาศัยส่วนบุคคล

(ข) สถานที่พักอาศัยส่วนบุคคลทั้งหมด มีความจำเป็นต้องเข้าไปเพื่อบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติ

(ค) สถานที่พักอาศัยส่วนบุคคลทั้งหมด ที่มีเหตุผลอันควรที่จะเข้าไปแต่ถูกปฏิเสธ ศาลอาจจะต้องออกหมายค้นพิเศษ

(1.3) การปฏิบัติตามใบอนุญาตภายใต้หัวข้อย่อยที่ 2 พนักงานเจ้าหน้าที่ควรหลีกเลี่ยงการใช้กำลังแต่สามารถใช้กำลังได้ตามที่หมายค้นได้กำหนดไว้ในกรณีพิเศษเท่านั้น

(2) เจ้าของหรือผู้รับผิดชอบสถานที่ที่ทำการตรวจค้นจะต้องให้การช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ข้อมูลที่นำไปสู่การปฏิบัติที่มีความถูกต้องตามการบังคับใช้กฎหมาย

8 (1) ห้ามมิให้ผู้นหนึ่งผู้ใดให้การที่ทำให้เกิดการไขว่เขวทั้งการพูดหรือการเขียนสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน

9 (1) วัสดุซึ่งเจ้าพนักงานมีเหตุเชื่อได้ว่ามีการกระทำที่ละเมิดกฎข้อบังคับเจ้าพนักงานอาจจะตรวจยึดได้

การควบคุม

(2) ของที่ยึดได้ตามข้อย่อยที่ (1) ไม่ควรจะนำมาควบคุมหลังจาก

(ก) ได้มีการปฏิบัติไปก่อนหน้านี้อแล้วตาม พรบ. หรือเจ้าพนักงานได้วินิจฉัยแล้ว

(ข) ครบกำหนด 6 เดือน หลังทำการตรวจยึด

การปรับ

(3) เมื่อมีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัติจะต้องมีการปรับหรือบทลงโทษถือเป็นการกระทำผิดต่อราชอาณาจักรแคนาดา

ในส่วนของกรกระทำผิดและบทลงโทษ (Offences and punishment)

10. บุคคล ลูกจ้าง หรือผู้แทนจำหน่ายทำการละเมิด พระราชบัญญัติหรือข้อบังคับ ถือว่ามีความผิดต้องระวางโทษดังนี้

(ก) การละเมิด พระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 50,000 เหรียญ หรือทั้งจำและปรับ

(ข) การกระทำผิดโดยเจตนา หรือใช้กฎหมายไปในทางที่มีขอบ ปรับไม่เกิน 250,000 เหรียญ จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือทั้งจำและปรับ

การจำกัดช่วงเวลา

10.1 การดำเนินการฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีในระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี

หนังสือรับรองของรัฐมนตรี

10.2 ห้ามใช้หนังสือรับรองต่างๆ ที่ออกโดยรัฐมนตรีมาใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลหากไม่สามารถพิสูจน์ลายมือชื่อในการลงนามได้

การกระทำผิดโดยลูกจ้างหรือผู้แทนจำหน่าย

11. ในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ดำเนินการต่อลูกจ้างหรือผู้แทนจำหน่ายเช่นเดียวกับผู้กระทำผิดทั่วไป

ใบอนุญาต

12. การดำเนินการสำหรับการกระทำผิดพระราชบัญญัตินี้ คือการทบทวนการให้ใบอนุญาตให้ประกอบการได้

สถานที่ในการพิจารณาคดีนั้นให้ทำการพิจารณาคดีที่เกิดจากการกระทำผิดโดยศาลที่ตั้งอยู่เขตที่กระทำผิดนั้น

3.3.2 ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil law)

ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil law) เป็นระบบกฎหมายที่ถูกสร้างและพัฒนาขึ้นมาในกลุ่มประเทศยุโรปภาคพื้น (Continental Europe) อันได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี สเปน เนเธอร์แลนด์ ฯลฯ โดยระบบกฎหมายดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน นอกจากนั้นแล้วระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil law) ยังได้ถูกนำไปเป็นกฎหมายต้นแบบสำหรับประเทศที่เคยถูกปกครองหรือไม่เคยถูกปกครองโดยกลุ่มประเทศยุโรปภาคพื้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศในละตินอเมริกา เช่น สเปน อาเจนติน่า บราซิล ประเทศในทวีปเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ รวมถึงประเทศไทยด้วย ซึ่งการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil law) ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษากฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ดังจะได้กล่าวต่อไป

3.3.2.1 กฎหมายการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีของประเทศญี่ปุ่น³¹

ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายที่ควบคุมเกี่ยวกับปุ๋ย คือ Fertilizer Control Law of Japan ในกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ ได้ให้ความหมายของปุ๋ยว่า หมายถึง สารใดๆ ที่ใส่ในดินโดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มธาตุอาหารแก่พืชหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเคมีในดินที่เกิดประโยชน์ต่อพืช หรือ เมื่อใส่ให้กับพืชแล้วช่วยเพิ่มธาตุอาหารให้กับพืช

ในกฎหมายของญี่ปุ่นได้แบ่งปุ๋ยออกเป็น

1) ปุ๋ยพิเศษ (Special Fertilizer) หมายถึง ไร่ข้าว และปุ๋ยหมัก และปุ๋ยอื่นที่รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและป่าไม้ กำหนด

2) ปุ๋ยสามัญ (Ordinary Fertilizer) หมายถึง ปุ๋ยอื่นนอกจากปุ๋ยพิเศษ

จากการแบ่งประเภทของปุ๋ยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ปุ๋ยพิเศษ (Special Fertilizer) นั้นมุ่งไปถึงปุ๋ยธรรมชาติหรือปุ๋ยอินทรีย์เป็นหลัก กับปุ๋ยอื่นที่รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและป่าไม้กำหนด ส่วนปุ๋ยเคมีตามที่กำหนดในกฎหมายของประเทศไทยนั้นจะอยู่ในกลุ่มของปุ๋ยสามัญ (Ordinary Fertilizer) ของประเทศญี่ปุ่น

รวมถึงมีมาตรการควบคุมปุ๋ยในเรื่องของการผลิต และการนำเข้า โดยกฎหมายดังกล่าว จะควบคุมเฉพาะปุ๋ยสามัญ (Ordinary Fertilizer) โดยกฎหมายกำหนดให้ต้องขึ้นทะเบียนดังกล่าวต่อไปนี้

ในส่วนของการควบคุมฉลากสำหรับผู้ผลิต ผู้นำเข้าและผู้ขายก็ได้บัญญัติควบคุมเฉพาะปุ๋ยสามัญ (Ordinary Fertilizer) ดังนี้คือ

ในส่วนของบริษัทผู้ผลิตที่ใช้กับปุ๋ยพิเศษ (Special Fertilizer) นั้น Article 22 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่า

(1) ผู้ผลิตหรือนำเข้าซึ่งปุ๋ยพิเศษต้องยื่นแสดงรายการข้อมูลดังต่อไปนี้ต่อพนักงานเจ้าพนักงานในท้องที่ที่สถานที่ผลิตหรือสถานที่ทำการนำเข้าตั้งอยู่ในเขตสองสัปดาห์ ก่อนเริ่มดำเนินธุรกิจดังกล่าวนี้

ก. ชื่อและที่อยู่ (กรณีบริษัทจดทะเบียน, ชื่อบริษัท, ชื่อผู้มีอำนาจทำการแทน และสถานที่ตั้งสำนักงานใหญ่)

ข. ชื่อปุ๋ย

ค. กรณีผู้ผลิต ชื่อ และสถานที่ที่ผลิตปุ๋ย

ง. สถานที่เก็บและสถานที่จำหน่ายปุ๋ยพิเศษ

³¹สุนทร มณีสวัสดิ์. เรื่องเดิม. หน้า 59-71.

(2) ผู้ผลิตนำเข้าซึ่งปุ๋ยพิเศษ เปลี่ยนแปลงรายการที่ได้แจ้งไว้ตามวรรคแรก ต้องแจ้งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต่อเจ้าพนักงานภายใน 2 สัปดาห์ นับแต่วันเปลี่ยนแปลงรายการดังกล่าว ความข้อนี้ให้ใช้ตลอดถึงกรณีที่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าไปดำเนินธุรกิจต่อไปด้วย

ซึ่งบทบัญญัติในมาตราดังกล่าว เห็น ได้ชัดเจนว่าการควบคุมดูแลปุ๋ยพิเศษ ในกฎหมายของญี่ปุ่น กฎหมายเพียงแต่กำหนดให้ผู้ผลิตและผู้นำเข้าต้องแจ้งข้อมูลต่างๆ แก่รัฐเท่านั้น ไม่ได้มีการกำหนดให้ต้องขึ้นทะเบียนเหมือนกับปุ๋ยเคมี

นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กฎหมายควบคุมปุ๋ยของญี่ปุ่น ยังได้มีบทบัญญัติในเรื่องการทำรายงานเรื่องการขายปุ๋ย(Report Concerning Fertilizer Selling) ตามมาตรา 23 การห้ามการปลอมปนปุ๋ยตามมาตรา 25 การเปิดเผยหรือให้ข้อมูลที่ผิดหรือไม่ถูกต้อง เช่น การให้ข้อมูลส่วนประกอบที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือการใช้ชื่อที่ทำให้เข้าใจผิดในส่วนประกอบของปุ๋ยตามมาตรา 27 บทบัญญัติเหล่านี้บังคับกับปุ๋ยทุกชนิด รวมถึงผู้ผลิต ผู้นำเข้า และผู้จำหน่ายปุ๋ยพิเศษด้วย

สรุป กฎหมายควบคุมปุ๋ยของประเทศญี่ปุ่น มุ่งควบคุมปุ๋ยเคมีเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นในเรื่องการขออนุญาตขึ้นทะเบียน รวมถึงมีบทบัญญัติทั่วไป เช่น การห้ามปลอมปนปุ๋ย การให้ข้อมูลที่ผิดหรือไม่ตรงกับความเป็นจริง รวมถึงการเก็บรักษาสถิติต่างอีกด้วย

3.4 เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีประเทศไทยกับต่างประเทศ

ดังที่ได้กล่าว ไปแล้วข้างต้นจะเห็น ได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับปุ๋ยของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 นั้น ได้แบ่งปุ๋ยออกเป็นหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็น ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์เคมี ฯลฯ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความหมายปุ๋ยเคมี จะพบว่า กฎหมายของแต่ละประเทศได้กำหนดรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้คำนิยามของคำว่าปุ๋ยเคมีแตกต่างกันกับของประเทศไทย ยกตัวอย่าง เช่น

กฎหมายควบคุมปุ๋ยของมลรัฐอินเดียนาประเทศสหรัฐอเมริกา (Commercial Fertilizer Law of 1953) ไม่ได้แยกปุ๋ยเคมีกับปุ๋ยอินทรีย์ออกจากกัน แต่แยกประเภทปุ๋ย ในลักษณะของปุ๋ย คือ แยกเป็นวัสดุปุ๋ยกับปุ๋ยผสม และแยกตามความมุ่งหมายของการใช้คือแยกเป็น ปุ๋ยการค้า ปุ๋ยพิเศษ และปุ๋ยไม่บรรจุ

ส่วนกฎหมายควบคุมปุ๋ยของรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ปุ๋ยเคมีถือเป็นปุ๋ยการค้า ส่วนกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมปุ๋ยของประเทศแคนาดา คือ Fertilizers Act (R.S., 1985, c. F-10) ปุ๋ย หมายถึง ธาตุอาหารหล่อเลี้ยงพืชชนิดอื่นๆ ที่ได้ผ่านกระบวนการผลิต และจำหน่ายให้เป็นอาหารของพืชซึ่งไม่ได้แยกว่าเป็นต้องปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยใดโดยเฉพาะ

ส่วนกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น แบ่งปุ๋ยออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ปุ๋ยพิเศษ (Special Fertilizer) หมายถึง ไร่ข้าว และปุ๋ยหมัก และปุ๋ยอื่นที่รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและป่าไม้ กำหนด

2) ปุ๋ยสามัญ (Ordinary Fertilizer) หมายถึง ปุ๋ยอื่นนอกจากปุ๋ยพิเศษ ซึ่งปุ๋ยเคมีตามที่กำหนดในกฎหมายของประเทศไทยนั้นจัดอยู่ในกลุ่มของปุ๋ยสามัญ (Ordinary Fertilizer) ของประเทศญี่ปุ่น

นอกจากนั้นแล้ว กฎหมายของแต่ละประเทศยังได้มีบทบัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวกับมาตรการควบคุมปุ๋ยเคมีที่คล้ายๆ กัน ยกตัวอย่างเช่น กฎหมายรัฐอินเดียน่าประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้มีการขึ้นทะเบียน การควบคุมฉลาก การให้อำนาจเจ้าพนักงาน เข้าไปตรวจสอบปุ๋ยการค้า เพื่อเก็บตัวอย่างมาวิเคราะห์ รวมทั้งการตรวจสอบสถานที่เก็บ

การควบคุมปุ๋ยการค้า (Commercial fertilizer) ของมลรัฐนิวเม็กซิโก ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น มีการควบคุมโดยกำหนดให้ผู้จัดจำหน่าย (Distributor) ต้องจดทะเบียนปุ๋ยในแต่ละสูตร แต่ละมาตรา รวมทั้งการให้อำนาจเจ้าพนักงาน ในการเข้าไปตรวจการเก็บตัวอย่างการวิเคราะห์ การเก็บค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบ การควบคุมปุ๋ยปลอม (Misbranding) การควบคุมฉลาก และอื่นๆ

ในส่วนของกฎหมายประเทศแคนาดานั้น ได้ห้ามบุคคลใดบุคคลหนึ่งจำหน่ายหรือนำเข้าปุ๋ย หรือส่วนประกอบของปุ๋ย เข้าประเทศแคนาดา ยกเว้นปุ๋ยหรือส่วนประกอบของปุ๋ยที่

- 1) ได้ถูกขึ้นทะเบียนตามคำสั่ง
- 2) ได้มาตรฐานตามคำสั่ง
- 3) บรรจุหีบห่อและมีฉลากความข้อกำหนด

ในส่วนการบังคับใช้ (Enforcement) นั้น ได้ให้อำนาจของประธานหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร มีอำนาจในการกำหนดตัวเจ้าหน้าที่ตรวจวิเคราะห์ และสามารถเข้าไปในสถานที่ต่างๆ ได้

ในส่วนของประเทศญี่ปุ่นมุ่งเน้นควบคุมปุ๋ยเคมีเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นในเรื่องการขออนุญาตขึ้นทะเบียน รวมถึงมีบทบัญญัติทั่วไป เช่น การห้ามปลอมปนปุ๋ย การให้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริง รวมถึงการเก็บรักษาสถิติต่างๆ ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้บังคับกับปุ๋ยทุกชนิด รวมถึงผู้ผลิต ผู้นำเข้า และผู้จำหน่ายปุ๋ยพิเศษด้วย

ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วจะพบว่า มาตรการควบคุมปุ๋ยเคมีตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 นั้น เริ่มควบคุมตั้งแต่การผลิตเพื่อการค้า ขาย นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านปุ๋ยต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้า

พนักงาน และการอนุญาตต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมวิชาการเกษตร กำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปศุสัตว์ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบการที่ต้องการผลิตและจำหน่ายปุ๋ยเคมีเพื่อการค้า ขายเป็นนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านปุ๋ยต้องขึ้นทะเบียนขออนุญาตกับกรมวิชาการเกษตร โดยผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยมีหน้าที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เช่น จัดให้มีการวิเคราะห์ปุ๋ยทุกครั้ง³² ที่ผลิตขึ้นก่อนนำออกจากสถานที่ผลิต โดยมีหลักฐานแสดงรายละเอียดของผลวิเคราะห์ทุกครั้ง³² นอกจากนี้กฎหมายฉบับดังกล่าวยังได้บัญญัติควบคุมคุณภาพปุ๋ย ด้วยการห้ามมิให้ผลิตเพื่อการค้า ขายเป็นนำเข้าปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ หากฝ่าฝืนมีโทษตามกฎหมาย

ซึ่งในส่วนของมาตรการลงโทษนี้ กฎหมายเกี่ยวกับปุ๋ยเคมีของประเทศไทยมีความแตกต่างจากของต่างประเทศคือ พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มีการลงโทษจำคุกและปรับแก่ผู้กระทำการฝ่าฝืน ซึ่งจากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ จะพบว่ามีความหมายของประเทศแคนาดาเท่านั้นที่บัญญัติถึงโทษจำคุก กล่าวคือ

หากมีการละเมิด พระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษไม่เกิน 6 เดือนปรับไม่เกิน 50,000 เหรียญ หรือทั้งจำและปรับ รวมถึงการกระทำผิดโดยเจตนา หรือใช้กฎหมายไปในทางที่มิชอบ ปรับไม่เกิน 250,000 เหรียญ จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือทั้งจำและปรับ

รวมถึงกฎหมายของประเทศแคนาดาได้มีการจำกัดระยะเวลาในการดำเนินการฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีว่าให้มีระยะเวลาไม่เกิน 2 ปีซึ่งเป็นกฎหมายที่แตกต่างจากของประเทศไทยและประเทศอื่นๆ

นอกจากที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สิ่งที่มีความแตกต่างกันมากที่สุดในส่วนของมาตรการในการลงโทษก็คือ การกำหนดค่าเสียหายรวมถึงมาตรการเยียวยาความเสียหายทางแพ่ง ซึ่งในกรณีของกฎหมายมลรัฐอินเดียน่า ได้กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่ปุ๋ยนั้นมีปริมาณธาตุอาหารต่ำกว่าปริมาณที่แจ้งไว้ แม้จะไม่มีผู้เสียหายดำเนินคดีก็ตาม ให้ต้องชำระเงินชดเชยส่วนที่ขาดไว้กับรัฐสำหรับจ่ายคืนแก่ผู้ซื้อ ถ้าไม่มีผู้ซื้อมารับคืนก็ให้ตกแก่องค์กรการกุศล หรือองค์กรทางการศึกษา

ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันกับ กฎหมายของรัฐนิวเม็กซิโกที่มีบทบัญญัติลงโทษปรับเป็นค่าเสียหายแก่เกษตรกรในกรณีที่ปุ๋ยนั้นมีธาตุอาหารไม่ครบตามจำนวนที่จดทะเบียนไว้ โดยต้องวางเงินค่าปรับสำหรับปุ๋ยทั้งจำนวนนั้นให้แก่รัฐ เพื่อให้เกษตรกรผู้บริโภคมารับไปหากไม่สามารถ

³² พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา

หาตัวผู้เสียหายได้ ก็ให้โอนเงินดังกล่าวแก่กองทุนการศึกษาสำหรับโรงเรียนพื้นฐาน ซึ่งมีกำหนดสูงถึงสามเท่าของมูลค่าของธาตุอาหารพืชที่ขาด

อีกทั้งมีบทบัญญัติให้มีการลงโทษปรับเป็นค่าเสียหายแก่เกษตรกรในกรณีที่ปุ๋ยการค้าซึ่งเทียบได้กับปุ๋ยเคมีมีน้ำหนักไม่ครบถ้วน โดยปรับถึง 4 เท่าของมูลค่าของน้ำหนักปุ๋ยที่ขาดไป ซึ่งกฎหมายของสหรัฐอเมริกาทั้งสองรัฐนี้ ถือเป็นกฎหมายที่ได้กำหนดมาตรการลงโทษในส่วนแบ่งไว้อันมีความแตกต่างอย่างมากกับกฎหมายของประเทศไทย

บทที่ 4

ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการการผลิต การนำเข้า และการจำหน่ายปุ๋ยเคมี

ก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 โดยก่อนหน้านั้นประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวกับปุ๋ยโดยตรงจะมีก็เพียงพระราชบัญญัติควบคุมการใช้ปุ๋ยเป็นปุ๋ย พ.ศ. 2480 ซึ่งไม่มีผลบังคับใช้กับปุ๋ยโดยตรง ซึ่งเหตุผลของการประกาศใช้พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 เนื่องจากเกษตรกรมีความจำเป็นที่จะต้องซื้อปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศมาจำหน่ายและผลิตเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรในปริมาณที่มากขึ้นทุกปี แต่ปรากฏว่าปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดนั้นมักจะมีปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ทั้งนี้หน้าหนักปุ๋ยเคมีก็น้อยกว่าที่แจ้งไว้ในฉลาก เป็นเอาเปรียบเกษตรกรและหวังผลกำไรเกินควร

แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 มุ่งควบคุมปุ๋ยเคมีเป็นหลักโดยมิได้มีบทบัญญัติควบคุมปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ที่ชัดเจนจึงเป็นเหตุให้มีปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ที่ไม่ได้คุณภาพออกสู่ท้องตลาดประกอบกับอัตราโทษที่กำหนดไว้เดิมไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและค่าเงินที่เปลี่ยนแปลงไป สมควรปรับปรุงการควบคุมปุ๋ยและบทกำหนดโทษ รวมทั้งบทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับการใช้ปุ๋ยที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของเกษตรกรและภาคการเกษตร

สำหรับมาตรการควบคุมปุ๋ยเคมีตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 นั้น เริ่มควบคุมตั้งแต่การผลิตเพื่อการค้า ขาย นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านปุ๋ยต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงาน และการอนุญาตต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมวิชาการเกษตรกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบการที่ต้องการผลิตและจำหน่ายปุ๋ยเคมีเพื่อการค้า ขาย นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านปุ๋ยต้องขึ้นทะเบียนขออนุญาตกับกรมวิชาการเกษตร โดยผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยมีหน้าที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เช่น จัดให้มีการวิเคราะห์ปุ๋ยทุกครั้งก่อนนำออกจาก

สถานที่ผลิต โดยมีหลักฐานแสดงรายละเอียดของผลวิเคราะห์ทุกครั้ง¹ นอกจากนี้กฎหมายฉบับดังกล่าวยังได้บัญญัติควบคุมคุณภาพปุ๋ย ด้วยการห้ามมิให้ผลิตเพื่อการค้า ขาย หรือนำเข้าปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ หากฝ่าฝืนมีโทษตามกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของเกษตรกรให้ได้รับปุ๋ยที่มีคุณภาพ มิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ และยังคงผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยด้วย²

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีบทบัญญัติของกฎหมายออกมารองรับเป็นการเฉพาะ แต่ในธุรกิจปุ๋ยเคมีแต่ก็พบกับปัญหาในหลายๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านมาตรฐานด้านการผลิต การนำเข้า การจัดจำหน่ายปัญหาในเรื่องหน่วยงานที่รับผิดชอบคุณภาพปัญหาเรื่องมาตรการลงโทษ และปัญหาเรื่องการจำหน่ายปุ๋ยเคมีในธุรกิจขายตรง ซึ่งถือเป็นอุปสรรคต่อการให้ความคุ้มครองเกษตรกรซึ่งเป็นผู้บริโภคปุ๋ยเคมี

4.1 ปัญหาเรื่องมาตรฐานด้านการผลิต การนำเข้า และการจำหน่าย

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 ว่า ปุ๋ยเคมีมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามปุ๋ยเคมีเป็นหนึ่งในปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่การผลิตในประเทศที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ ทำให้ต้องพึ่งพาการนำเข้าปุ๋ยเคมีทั้งในลักษณะแม่ปุ๋ยและปุ๋ยสำเร็จรูป โดยนำเข้าวัตถุดิบเหล่านี้ไปผสมและบรรจุจำหน่ายต่อไป ซึ่งแนวโน้มการใช้ปุ๋ยเคมีก็ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับความต้องการ ดูได้จากปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีได้เพิ่มจาก 3.35 ล้านตันในปี 2540 เป็น 4.42 ล้านตันในปี 2550 และในปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้ปุ๋ยเคมี 1,147 สูตร มูลค่าตลาดปุ๋ยในประเทศประมาณ 35,000 ล้านบาท ซึ่งสัดส่วนปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีในประเทศไทยนั้นแยกออกเป็นการใช้ปุ๋ยเคมีประเภทไนโตรเจนร้อยละ 60.0 ฟอสเฟต ร้อยละ 24.0 และโปแตสเซียมร้อยละ 16.0³

ซึ่งการผลิตปุ๋ยเคมีในประเทศไทยช่วงก่อนปี พ.ศ. 2540 เป็นการนำปุ๋ยที่นำเข้ามาบางส่วนมาใช้ในการผลิต โดยเฉพาะแม่ปุ๋ย ปริมาณการผลิตในประเทศเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ

¹ พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา 21-23.

² พิรญา ตั้งตระกูล. (2553). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองน้ำใต้ดินจากการปนเปื้อนปุ๋ยเคมีในภาคเกษตรกรรม. หน้า 56.

³ ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย, บจก. (2550, กรกฎาคม). อ่างโน สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. เอกสารประกอบการพิจารณาศึกษาเรื่อง *ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปุ๋ย อ.พ. 2/2551 สมัยประชุมสามัญทั่วไป*. จัดทำโดยกลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักงานวิชาการ. 26 ก.พ. 2551. หน้า 7.

17.69 ต่อปี เพิ่มขึ้นจาก 351,900 ตันในปี พ.ศ. 2530 มาเป็น 1,930,000 ตันในปี พ.ศ. 2543 ซึ่งผลรวมของการนำเข้าและการผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 7.47 ต่อปี แต่การรวมการนำเข้ากับการผลิตในประเทศนั้นยังไม่ถูกต้อง เพราะการผลิตได้เอาน้ำบางส่วนที่นำเข้ามาใช้ในการผลิต ผลรวมน่าจะเท่ากับปริมาณการนำเข้าบวกด้วยปริมาณของ Filler ที่ใช้เติมเข้าไป ส่วนใหญ่เป็นดินขาวหรือโคลโลไมท์ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในจังหวัดปราจีนบุรี สระบุรี กาญจนบุรี จึงอาจกล่าวได้ว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนในเรื่องปริมาณการผลิตปุ๋ยเคมี ซึ่งข้อมูลที่ระบุมาในแต่ละปีนั้นเป็นการกะประมาณ⁴ อีกทั้งประเทศไทยยังไม่มีแหล่งวัตถุดิบที่จะนำมาผลิตปุ๋ยเคมีในเชิงพาณิชย์ได้จึงทำให้ต้องนำเข้าปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศเป็นหลัก โดยในช่วงปี พ.ศ. 2537-2546 มีปริมาณการนำเข้าปุ๋ยเคมีปีละประมาณ 3.18-3.84 ล้านตัน มูลค่า 13,049-25,747 ล้านบาท และปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีได้เพิ่มขึ้นจาก 3.39 ล้านตันในปี พ.ศ. 2537 เป็น 3.95 ล้านตันในปี พ.ศ. 2546 และจากการประมาณการความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีพบว่าความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีในการผลิตพืชโดยรวมนับแต่ปี พ.ศ. 2546-2550 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยตลอด กล่าวคือเพิ่มขึ้นจากประมาณ 3.88-3.89 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2546 เป็น 4.32-4.40 ล้านตันในปี พ.ศ. 2550 หรือมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยประมาณร้อยละ 2.73-3.14⁵

ซึ่งจากปัญหาความชัดเจนในเรื่องข้อมูลดังกล่าว โดยเฉพาะความชัดเจนในเรื่องปริมาณการผลิตปุ๋ยเคมีในประเทศไทยซึ่งเป็นผลมาจากการขาดวัตถุดิบ จึงต้องพึ่งพาแม่ปุ๋ยจากต่างประเทศและการนำวัตถุดิบในประเทศมาผสม ทำให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพของปุ๋ยเคมีซึ่งเป็นปัญหาตั้งแต่การนำเข้าปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศ จนมาถึงกระบวนการของการผลิตปุ๋ยภายในประเทศที่ปราศจากการตรวจสอบโดยชัดเจน

รวมถึงกลไกทางการตลาดของการค้าปุ๋ย ที่แบ่งตลาดออกเป็นสองประเภทคือ ตลาดภาคเอกชนและตลาดภาครัฐบาล ซึ่งตลาดปุ๋ยเคมีในภาคเอกชนนั้นแบ่งกลุ่มผู้จำหน่ายปุ๋ยเคมีออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อจำหน่าย กลุ่มนำเข้าปุ๋ยเคมีและนำมาผสมเพื่อจัดจำหน่าย และกลุ่มสหกรณ์การเกษตร โดยกลุ่มผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อจำหน่ายนั้นมีบทบาทสำคัญมากที่สุด โดยผู้ประกอบการปุ๋ยเคมีรายใหญ่จะเป็นผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อจำหน่ายและนำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อนำมาผลิตเป็นปุ๋ยผสมจำหน่าย โดยจัดจำหน่ายผ่านทางผู้แทนจำหน่ายและผู้ค้าปลีกซึ่งในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การนำเข้า ผลิตและนำมาจัดจำหน่ายโดยผ่านผู้แทนและผู้ค้าปลีกมีหลายกระบวนการ ทั้งกระบวนการ

⁴ สุภิญญา เกิดสวัสดิ์. (2548). การศึกษาโครงสร้างตลาดอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมีในประเทศไทย. หน้า 51.

⁵ พรรณพิมล ฉัตราคม. ความต้องการใช้ปุ๋ยในการเกษตรของประเทศไทย สืบค้นวันที่ 20 มี.ค. 2555, จาก http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=684&filename=index

ของการผลิต บรรจุและขนส่ง ซึ่งในแต่ละกระบวนการหากไม่ได้รับการตรวจสอบอย่างเข้มงวด อาจเกิดปัญหาเรื่องของมาตรฐานคุณภาพได้

นอกจากนั้นแล้วในส่วนของตลาดภาครัฐบาล ที่ดำเนินการผ่านทางองค์การตลาดเพื่อเกษตรกรและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง โดยทางธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร นับว่ามีสัดส่วนมากที่สุด เนื่องจากทำหน้าที่ซื้อปุ๋ยจากกลุ่มผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อจำหน่ายและกลุ่มผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีและนำมาผสมเพื่อจำหน่าย หลังจากนั้นก็ปล่อยเงินกู้ให้กับเกษตรกรซึ่งต้องการเงินทุนในการซื้อปุ๋ยเคมี ส่วนองค์การตลาดเพื่อเกษตรกรและกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้ทำการซื้อปุ๋ยเคมีโดยทำการประมูล ซึ่งจะเห็นได้แม้จะเป็นตลาดภาครัฐบาล แต่ก็ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันกับตลาดในภาคเอกชน เพราะต้องพึ่งพาปุ๋ยเคมีจากกลุ่มผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเช่นเดิม ซึ่งหากไม่มีการตรวจสอบที่เข้มงวดตั้งแต่กระบวนการของการนำเข้า กระบวนการของการผลิต การบรรจุและกระบวนการของการขนส่ง อาจส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาด และจะทำให้เกษตรกรซึ่งเป็นบุคคลส่วนใหญ่ของประเทศรวมถึงเป็นผู้บริโภคปลายทางไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้มีมาตรฐานการผลิต การนำเข้า และการจำหน่ายปุ๋ยเคมี ไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

4.2 ปัญหาเรื่องหน่วยงานที่รับผิดชอบควบคุมคุณภาพ

สืบเนื่องจากปัญหาในเรื่องมาตรฐานด้านการผลิต การนำเข้า การจัดจำหน่ายปุ๋ยเคมีที่ จะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพนั้นจากการศึกษาในบทที่ผ่านมาพบว่า พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้ให้อำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการปุ๋ยในการตรวจสอบสถานที่ผลิตปุ๋ย สถานที่ขายปุ๋ย สถานที่นำเข้าปุ๋ย สถานที่ส่งออกปุ๋ย และสถานที่เก็บปุ๋ย และการกำหนดห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยอันถือได้ว่าเป็นการควบคุมคุณภาพของปุ๋ยเคมีตั้งแต่กระบวนการของการผลิต การนำเข้าและการจำหน่าย แต่อย่างไรก็ตามคณะกรรมการปุ๋ยมีอำนาจเพียงให้คำแนะนำหรือความเห็นชอบแก่รัฐมนตรี หรืออธิบดีในกรณีต่างๆ เท่านั้น

ส่วนหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม ดูแล รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของปุ๋ยเคมีตั้งแต่กระบวนการผลิต จนมาถึงการจำหน่าย คือ เจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตร สังกัดสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร ซึ่งสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตรนั้น นอกจากมีอำนาจควบคุมการผลิตและการจำหน่ายปุ๋ยตามกฎหมายว่าด้วยปุ๋ยแล้ว สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตรยังต้องปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) ควบคุมการนำเข้า ส่งออก และการเคลื่อนย้ายพืชตามกฎหมายว่าด้วยการกักพืช
- 2) ควบคุมการผลิตและการจำหน่ายพันธุ์พืชตามกฎหมายว่าด้วยพันธุ์พืช
- 3) ควบคุมการผลิตและการจำหน่ายวัตถุดิบพืชตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุดิบอันตราย
- 4) ให้บริการการนำเข้าและการส่งออกสินค้าเกษตร
- 5) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย⁶

ซึ่งจะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ของสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร หรือสารวัตรเกษตรจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายหลายฉบับไม่ว่าจะเป็น พระราชบัญญัติปศุ พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปศุ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2550 ซึ่งแยกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ตรวจสอบสถานที่ผลิตปศุ(ซึ่งไม่จำกัดแต่เฉพาะปศุเคมี)

ส่วนที่ 2 ตรวจสอบสถานที่ขายปศุ

นอกจากนั้นแล้ว สารวัตรเกษตร ยังต้องป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 อันได้แก่ การตรวจสอบสถานที่รวบรวมพันธุ์พืชควบคุม และตรวจสอบสถานที่จำหน่ายพันธุ์พืช นอกจากนั้นแล้วสารวัตรเกษตรยังต้องป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติวัตถุดิบอันตราย พ.ศ. 2535 อันได้แก่การตรวจสอบสถานที่ผลิตและสถานที่จำหน่ายวัตถุดิบอันตราย ซึ่งจะเห็นได้ว่า สารวัตรเกษตรไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบคุณภาพของปศุเคมีแต่เพียงอย่างเดียว⁷

ซึ่งเป็นผลทำให้ เจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตรที่สังกัดสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตรไม่สามารถดำเนินการควบคุมคุณภาพของปศุเคมีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น อีกทั้งมีหลายปัจจัยไม่ว่าจะเป็นเพราะผู้ผลิตมีความตั้งใจผลิตปศุเคมีปลอม เพื่อต้องการผลกำไรตอบแทนสูง รวมถึงผู้ขายส่งและผู้ขายปลีกตั้งใจผลิตปศุเคมีปลอม เนื่องจากเกิดภาวะขาดแคลนปศุในท้องตลาด ราคาปศุในตลาดโลกสูงทำให้ปศุมีราคาแพง อีกทั้งเกษตรกรนิยมเลือกซื้อปศุที่มีราคาถูกและมีชื่อการค้าที่แพร่หลาย จำนวนสูตรและตราของปศุมีมากเกินไปยากต่อการควบคุม รวมถึงห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ มีไม่เพียงพอที่จะให้บริการตรวจสอบแก่ร้านค้า

⁶ กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2545 ข้อ 13.

⁷ ศักดา ศรียา. (2551). การปฏิบัติงานของสารวัตรเกษตร กรมวิชาการเกษตรตามพระราชบัญญัติปศุ.

นอกจากนั้นแล้วยังพบกับปัญหาที่เกิดจากตัวองค์กรและผู้ปฏิบัติเอง ไม่ว่าจะเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงในเรื่องปุ๋ยเคมีและเทคโนโลยีการผลิตปุ๋ยเคมี รวมถึงขาดงบประมาณและเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน เช่น จำนวนห้องปฏิบัติการที่ให้บริการด้านวิเคราะห์ปุ๋ยมีไม่เพียงพอทำให้รายงานผลวิเคราะห์ได้ล่าช้าไม่ทันเหตุการณ์ ห้องปฏิบัติการที่มีอยู่แล้วขาดบุคลากร ขาดเครื่องมือที่ทันสมัย เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ขาดความรู้ความชำนาญและทักษะในการวิเคราะห์ปุ๋ย ทำให้ได้ผลวิเคราะห์ที่คลาดเคลื่อนขาดความแม่นยำ

อีกทั้งในปัจจุบันยังไม่ได้กำหนดมาตรฐานการวิเคราะห์ปุ๋ยของทางราชการทำให้ห้องปฏิบัติการต่างๆ ใช้วิธีการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเดียวกันวิเคราะห์ได้ผลที่แตกต่างกันเกิดความไม่เป็นธรรมต่อการดำเนินคดีตามกฎหมายบทบัญญัติในพระราชบัญญัติปุ๋ยบางมาตราไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ และไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งเทคโนโลยีการผลิตได้เปลี่ยนแปลงไป การจัดทำระบบฐานข้อมูลยังไม่ทันสมัยและไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากขาดงบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัย และบุคลากรขาดความรู้และประสบการณ์ และรัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการจัดสรรปุ๋ยช่วยเหลือเกษตรกรรวมถึงไม่สามารถตรึงราคาของปุ๋ยในท้องตลาดไม่ให้สูงเกินไป⁸

ซึ่งจากปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องกรอบอำนาจของคณะกรรมการปุ๋ย รวมถึงปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการปฏิบัติงานของสารวัตรเกษตร มีผลทำให้ประสิทธิภาพของหน่วยงานที่รับผิดชอบควบคุมคุณภาพปุ๋ยเคมี ไม่สามารถให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกิจปุ๋ยเคมีได้อย่างเต็มที่

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องจัดตั้งหน่วยงานระดับกรมขึ้นมาทำหน้าที่ควบคุม กำกับ ดูแลเรื่องปุ๋ยเป็นการเฉพาะตั้งแต่กระบวนการของการผลิต นำเข้า จำหน่าย

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการโฆษณา

ในการโฆษณาขายปุ๋ยนั้น พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องของการโฆษณาขายปุ๋ยเคมีไว้โดยห้ามมิให้แสดงสรรพคุณปุ๋ยเคมีที่เป็นเท็จหรือเกินความจริง รวมถึงห้ามมิให้โฆษณาแล้วทำให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าปุ๋ยเคมีตราปุ๋ยยี่ห้อหนึ่งมีวัตถุใดที่เป็นปุ๋ยหรือเป็นส่วนประกอบของปุ๋ย ซึ่งความจริงในผลิตภัณฑ์ปุ๋ยเคมีตรายี่ห้อหนึ่ง ไม่มีวัตถุหรือส่วนประกอบนั้นอยู่ในถุงปุ๋ยตามที่ได้โฆษณาหรือมิแต่ไม่เท่ากับที่ทำให้เข้าใจ ซึ่งในข้อนี้กว่าที่ผู้บริโภคจะทราบก็ภายหลังจากได้ใช้ปุ๋ยเคมีดังกล่าวหรือนำปุ๋ยเคมีเข้าห้องปฏิบัติการทดสอบแล้วเท่านั้น และในการโฆษณาขายปุ๋ยเคมีนั้น

⁸ เรื่องเดิม. หน้า 68-69.

ห้ามมิให้อาณุกคนใดมาให้การรับรองหรือยกย่องสรรพคุณปุ๋ยเคมี ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นแต่เพียงข้อห้ามเท่านั้น (มาตรา 43)

ซึ่งเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 แล้วจะเห็นได้ว่าไม่มีบทบัญญัติเรื่องการควบคุมการส่งเสริมการขายประกอบการโฆษณา แต่ในการประกอบธุรกิจการขายตรงจะอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 โดยมาตรา 29 ให้นำบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณามาใช้บังคับแก่การสื่อสารข้อมูล ซึ่งการควบคุมการโฆษณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 นั้นมีปรากฏในหมวด 2 ส่วนที่ 1 การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการโฆษณาในมาตรา 22-23 ให้หมายความรวมถึงการโฆษณาที่ไม่เหมาะสมไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค และให้อำนาจคณะกรรมการโฆษณาสั่งการหรือดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ตามมาตรา 24-29 แต่โดยมาตรา 21 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการใดได้บัญญัติเรื่องใดไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น ซึ่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติในเรื่องการโฆษณาไว้แค่เพียง การบังคับผู้โฆษณาให้ต้องปฏิบัติซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามจะต้องรับโทษ

โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นเกษตรกรเนื่องจากการโฆษณาสินค้าเป็นช่องทางที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคค่อนข้างสูง เนื่องจากใช้วิธีการโฆษณาและบริการที่มีลักษณะกระตุ้นให้ผู้บริโภคซื้อสินค้านั้นๆ ซึ่งการโฆษณาส่งเสริมการขายในลักษณะนี้ส่วนใหญ่ผู้บริโภคจะได้รับข้อมูลที่โอ้อวดเกินความจริงหรือเป็นเท็จ จะได้รับข้อมูลแต่เฉพาะข้อดีของสินค้าโดยไม่มีโอกาสพิจารณาข้อมูลอื่นๆ โดยเฉพาะปุ๋ยเคมีนั้นผู้บริโภครู้ว่าเป็นปุ๋ยปลอมหรือเป็นปุ๋ยที่ไม่ได้มาตรฐานก็ต่อเมื่อมีการนำมาพิสูจน์ภายหลังจากซื้อแล้ว

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ.2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้การโฆษณาต้องบอกส่วนผสมพร้อมทั้งคุณสมบัติทางเคมีที่มีอยู่ และวิธีการตรวจสอบปุ๋ยเคมีเบื้องต้นไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวว่า ส่วนผสมเคมีแต่ละตัวมีคุณสมบัติเป็นอย่างไรและสามารถตรวจสอบเบื้องต้นได้ด้วยวิธีใด เพื่ออำนวยความสะดวกทำความเข้าใจของเกษตรกรผู้บริโภคปุ๋ยเคมี รวมถึงต้องออกบทบัญญัติของกฎหมายเพิ่มเติมให้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการโฆษณาขายปุ๋ยเคมี โดยให้คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจออกคำสั่งหรือดำเนินการอย่างใดๆ เท่าที่จำเป็นได้โดยอิสระ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้บริโภคปุ๋ยเคมี

4.4 ปัญหาเรื่องการจำหน่ายปุ๋ยเคมีในธุรกิจขายตรง

ในการจำหน่ายปุ๋ยเคมีพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 กำหนดให้การขายปุ๋ยเคมีต้องมีใบอนุญาตในการขายปุ๋ยเคมีและการขายปุ๋ยเคมีต้องเขียนสถานที่ขายระบุไว้ในใบอนุญาต ซึ่งจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ปุ๋ยเคมีมีใช้สินค้าที่หรือผลิตภัณฑ์ที่จะนำมาเร่ขายหรือขายตรงได้ แต่ปัญหาในเรื่องของการจำหน่ายปุ๋ยเคมีนั้น เนื่องจากปุ๋ยเคมีเป็นสินค้าอย่างหนึ่งซึ่งต้องอาศัยหลักกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการขาย

ซึ่งกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญอันหนึ่งของการจำหน่ายสินค้าต่างๆ ภายหลังจากกระบวนการของการผลิตก็คือ การขายตรง เพราะจะทำให้คำอธิบายสรรพคุณต่างๆ ผ่านทางผู้จำหน่ายอิสระ ตัวแทนขายตรง โดยไม่มีหลักฐานการซื้อขายสินค้าหรือบริการ ซึ่งการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปุ๋ยเคมีในหลายๆ กรณีเป็นการขายตรงตามคำนิยามของพระราชบัญญัติขายตรง พ.ศ. 2545 ที่กำหนดคำจำกัดความของการขายตรงว่า การทำตลาดสินค้าหรือบริการในลักษณะของการนำเสนอขายต่อผู้บริโภคโดยตรง ณ ที่อยู่อาศัยหรือสถานที่ทำงานของผู้บริโภคหรือของผู้อื่น หรือสถานที่อื่นที่มีใช้สถานที่ประกอบการค้าเป็นปกติธุระ โดยผ่านตัวแทนขายตรงหรือผู้จำหน่ายอิสระชั้นเดียวหรือหลายชั้นซึ่งการขายตรงนั้นมักจะก่อให้เกิดปัญหาและสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้บริโภคด้วยการขายในลักษณะคล้ายแชร์ลูกโซ่ ไม่ได้เน้นคุณภาพสินค้า มุ่งให้ผู้ซื้อหาสมาชิกเพิ่มหวังค่าคอมมิชชั่นเป็นค่าตอบแทน สินค้าที่ผู้บริโภคได้รับไม่มีคุณภาพตามที่โฆษณาหรือมีคุณภาพไม่เหมาะสมกับราคาเนื่องจากได้โฆษณาหลอกลวง อวดอ้างสรรพคุณสินค้าเกินความจริงหรือปิดบังสาระสำคัญในตัวสินค้าเป็นการสร้างพฤติกรรมการเอาเปรียบให้เกิดขึ้นมาในสังคม⁹

ดังที่ปรากฏเป็นข่าวในกรณี ที่สำนักคดีอาญาพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษพร้อมกำลังเจ้าหน้าที่ป้องกันปราบปรามการเงินนอกระบบ กระทรวง การคลังเจ้าหน้าที่สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ประมาณ 100 นายนำหมายค้นศาลอาญา กระจายกำลังเข้าตรวจค้นสถานที่ต่างๆ เพื่อหาพยานหลักฐานดำเนินคดีกับบริษัท เบสท์ 59 จำกัดซึ่งประกอบธุรกิจผลิตปุ๋ยและผลิตภัณฑ์การเกษตรให้สมาชิกในระบบขายตรงในแบรนด์ ผลิตภัณฑ์ปุ๋ยปุ๋ยแดงไคโตซานและผงชูรสปุ๋ยแดงฐานถือโกงประชาชนและกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนในลักษณะแชร์ลูกโซ่พร้อมออกหมายจับประธานและเจ้าหน้าที่บริหารบริษัทหลังพบว่ามีเงินตอบแทนให้สมาชิกเกินกว่ากฎหมายกำหนดและประกอบธุรกิจโดยไม่ได้รับอนุญาต

⁹ วิรลพัชร เวชทวารวิฑร์. (2550). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545: ศึกษากรณีการประกอบธุรกิจขายตรงเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร. หน้า 136 - 137.

โดยในคดีดังกล่าวนี้เจ้าหน้าที่กล่าวว่าการตรวจค้นครั้งนี้สืบเนื่องจากเมื่อปี พ.ศ. 2546 บริษัทเบสท์ 59 ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจขายตรงจากสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ให้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ 2 ชนิดคือปุ๋ยปุ๋ยแดงโคโตซาน และผงชูรสปุ๋ยแดง ต่อมาปี พ.ศ. 2551 บริษัทเบสท์ 59 ได้ขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพิ่มเป็น 45 รายการ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจากนั้นให้พนักงานของบริษัทหรือสมาชิกขายตรงไปชักชวนให้เข้าร่วมลงทุนสมัครสมาชิกเป็นเครือข่ายเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรพร้อมแนะนำแผนการจ่ายเงินตอบแทนเมื่อเจ้าหน้าที่ป้องปรามการเงินนอกระบบกระทรวงการคลัง เข้าตรวจสอบพบว่าแผนการตลาดดังกล่าวเป็นการจ่ายเงินให้สมาชิกขายตรงเกินกว่ากฎหมายกำหนดในอัตราร้อยละ 4-6 บางแผนจ่ายผลตอบแทนให้สมาชิกเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์อีกทั้งเมื่อกรมวิชาการเกษตร เข้าตรวจสอบผลิตภัณฑ์ปุ๋ยปุ๋ยแดงโคโตซานไม่พบสารที่เป็นปุ๋ยให้ประโยชน์ต่อพืชผล ส่วนผงชูรสปุ๋ยแดงตรวจพบว่ามีสารของปุ๋ยผสมอยู่ เมื่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพิกถอนใบอนุญาตขายตรงแต่บริษัทยังดำเนินกิจการ จึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานเข้าจับกุมสำหรับแผนการตลาดของผลิตภัณฑ์ปุ๋ยปุ๋ยแดงโคโตซาน สมาชิกต้องจ่ายเงินซื้อผลิตภัณฑ์ 3,500 บาทจ่ายค่าสมาชิกอีก 300 บาทเพื่อแลกผลิตภัณฑ์ปุ๋ยปุ๋ยแดงโคโตซาน 1 ชุดและได้รับรหัสเป็นสมาชิกขายตรงของบริษัทเพื่อมีสิทธิหาผู้สนใจมาสมัครสมาชิกเพิ่มขึ้น หากหาสมาชิกใหม่ได้เพิ่มจะรับผลตอบแทนคนละ 500-1,000 บาท หากหาสมาชิกได้มากผลตอบแทนจะทวีคูณขึ้นไปเรื่อยๆ ตามที่กำหนดในแผนการตลาดเป็นการจ่ายผลตอบแทนเกินกว่ากฎหมายกำหนดในลักษณะแชร์ลูกโซ่ นำเงินสมาชิกใหม่มาจ่ายให้สมาชิกเก่าจนไม่สามารถจ่ายผลตอบแทนได้จากการสอบสวนยังพบว่าบริษัทดังกล่าวมียอดเงินหมุนเวียนเดือนละกว่า 100 ล้านบาท มีสมาชิกขายตรงกว่า 1.1 หมื่นคน¹⁰

นอกจากในกรณีของปุ๋ยปุ๋ยแดงโคโตซานแล้วก็ยังพบว่าในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาได้มีการทำธุรกิจซื้อขายตัวปูล่องหน้าของสัตว์ที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นค่อนข้างมากซึ่งจากกรณีดังกล่าวนี้ผู้เขียนเชื่อว่า คงมีการทำในลักษณะเช่นนี้เป็นขบวนการอีกมากและการกระทำในลักษณะกลุ่มขบวนการดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคปุ๋ยเคมีซึ่งเป็นเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนาได้รับความเสียหายรวมถึงปุ๋ยเคมีปลอมหรือปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐานดังกล่าวยังส่งผลโดยตรงกับผลผลิตทางการเกษตรที่เพาะปลูกและเป็นการทำลายระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ

ซึ่งจากปัญหาดังแต่กระบวนกรของการผลิตที่ไม่สามารถควบคุมวัตถุดิบแม่ปุ๋ยได้ จนต้องนำเข้าจากต่างประเทศและมีการผสมเพื่อให้ได้ปุ๋ยในปริมาณมาก ไปถึงกระบวนกรของการจัดจำหน่ายที่มีปัญหาในเรื่องของการขายตรงซึ่งในแต่ละขั้นตอนนี้แม้จะมีกฎหมายเฉพาะให้อำนาจ

¹⁰จับปุ๋ยปุ๋ยแดง' ข้อหาแชร์ลูกโซ่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับพิมพ์วันที่ 20 มกราคม 2553. สืบค้นวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2555, จาก <http://www.thairath.co.th/today/view/59883>)

เจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบคือ พระราชบัญญัติปฎิย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปฎิย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตรในการเข้าไปตรวจสอบ แต่ในการปฏิบัติงานก็ยังพบกับปัญหาในหลายๆ เรื่องรวมถึงในกรณีของการขายตรงปฎิยเคมี

แม้จะมีหน่วยงานหลายหน่วยเข้ามาจัดการกับปัญหา ไม่ว่าจะเป็นกรมสอบสวนคดีพิเศษเจ้าหน้าที่ป้องปรามการเงินนอกระบบ กระทรวงการคลังเจ้าหน้าที่สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) แต่ก็ยังพบกับปัญหาในประเด็นที่ว่า ปฎิยโคโคซานที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติปฎิยรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะพิจารณาว่ามีกฎหมายอื่นๆ ที่สามารถควบคุมตรวจสอบได้หรือไม่เช่น พระราชบัญญัติสารเคมีพระราชบัญญัติการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นต้น รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาออกกฎหมายต่างๆเพิ่มเติมเพื่อให้ครอบคลุมปัญหาใหม่ๆ ทางด้านการเกษตรในปัจจุบัน¹¹

ดังนั้น เพื่อความชัดเจนในบัญญัติกฎหมายในอันที่จะให้ความคุ้มครองเกษตรกรผู้บริโภคปฎิยเคมี จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติปฎิย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปฎิย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยมีข้อกำหนดว่า “ห้ามมิให้นำปฎิยเคมีไปขายเป็นสินค้าในธุรกิจขายตรง” รวมถึงกำหนดโทษจำคุกและโทษปรับสำหรับผู้ที่ทำกรฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว เพื่อกันการโต้แย้งในทางกฎหมาย

4.5 ปัญหาเรื่องมาตรการลงโทษ

มาตรการลงโทษผู้ประกอบการธุรกิจปฎิยเคมีของประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 มาตรการ คือ มาตรการลงโทษทางแพ่ง มาตรการลงโทษทางอาญา และมาตรการลงโทษทางปกครอง

ซึ่งมาตรการลงโทษทางแพ่งนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคปฎิยเคมีสามารถฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจปฎิยเคมีผลิตปฎิยเคมีปลอมหรือปฎิยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐานไม่ว่าโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ และได้้นำปฎิยเคมีดังกล่าวมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคและเป็นเหตุให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย นอกจากนั้นแล้วพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ยังได้กำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เนื่องจากปฎิยเคมีที่ได้ส่งมอบแล้วและความเสียหายที่เกิดจากปฎิยเคมีนั้นเป็นเหตุให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายต่อชีวิตร่างกายสุขภาพอนามัย จิตใจหรือทรัพย์สิน ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือ

¹¹ สรุปผลการประชุมคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์สภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 54 แห่งเดิม.

ประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบธุรกิจหรือไม่ ซึ่งเป็นการนำหลัก Strict Liability มาใช้เพื่อให้ความคุ้มครองผู้บริโภคปุ๋ยเคมี โดยผู้บริโภคไม่ต้องพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้ขายปุ๋ยเคมี แต่ผู้บริโภคยังคงมีหน้าที่ในการพิสูจน์ว่าปุ๋ยเคมีนั้น มีความชำรุดบกพร่องและความชำรุดบกพร่องดังกล่าวเป็นเหตุให้ตน ได้รับความเสียหาย

ซึ่งจากปัญหาในการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจ ให้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดนั้น หากผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากปุ๋ยเคมีที่ปลอมหรือไม่ได้มาตรฐาน ฟ้องผู้ประกอบการเป็นคดีละเมิดจะพบกับปัญหาเรื่องภาระการพิสูจน์เพราะตกอยู่กับผู้บริโภค รวมถึงหากฟ้องตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ที่ได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น จะพบกับความยุ่งยากเพราะกระบวนการและขั้นตอนของการผลิตปุ๋ยเคมี ไปจนถึงการจำหน่ายนั้นมีหลายขั้นตอน รวมถึงผู้บริโภคปุ๋ยเคมีนั้น มีทั้งผู้บริโภคที่เป็นนิติบุคคลและบุคคลธรรมดา ซึ่งผู้บริโภคที่เป็นนิติบุคคลนั้นอาจเป็นผู้ค้าปลีกหรือผู้ค้าส่งปุ๋ยเคมีที่ไม่ใช่ปลายทางของการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งหากข้อเท็จจริงปรากฏว่าปุ๋ยเคมีที่เกษตรกรซื้อไปนั้น เป็นปุ๋ยปลอมก็เป็นการยากต่อการเอาผิดกับผู้ประกอบการ เพราะไม่แน่ชัดว่าปุ๋ยที่ปลอมนั้น ถูกทำขึ้นในช่วงขั้นตอนใดแม้ผู้บริโภคจะพิสูจน์ได้ว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องและความชำรุดบกพร่องดังกล่าวเป็นเหตุให้ตน ได้รับความเสียหายก็ตาม

ส่วนมาตรการลงโทษในทางอาญาสำหรับผู้ผลิต นำเข้า จำหน่ายปุ๋ยเคมีปลอมนั้น สามารถแยกพิจารณาออกได้เป็นสองกรณี คือ ในกรณีตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งในประมวลกฎหมายอาญามีบทลงโทษผู้ที่ผลิตปุ๋ยเคมีปลอมหรือปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐาน ตามมาตรา 236 และมีบทลงโทษผู้ขายปุ๋ยที่หลอกลวงแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพและปริมาณของสินค้า ตามมาตรา 271 และในกรณีของมาตรการลงโทษในทางอาญาสำหรับผู้ผลิต นำเข้า จำหน่ายปุ๋ยเคมีตามกฎหมายเฉพาะคือ ตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนอกจากได้กำหนดมาตรการลงโทษทางอาญาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปุ๋ยเคมีไว้เป็นการเฉพาะ หลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็น

ความผิดเกี่ยวกับใบอนุญาตผลิต นำเข้า จำหน่ายปุ๋ยเคมี ที่กำหนดให้ผู้ผลิต นำเข้า จำหน่ายปุ๋ยเคมี ต้องผลิตหรือต้องนำเข้าปุ๋ยให้ตรงกับใบสำคัญการขึ้นทะเบียน

ความผิดเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยเคมี ที่กำหนดโทษไว้สำหรับผู้ผลิตปุ๋ยเคมีปลอม ผู้ผลิตปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐานรวมถึงผู้ที่ผลิต โดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน

ความผิดเกี่ยวกับการจำหน่ายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมี ที่กำหนดโทษสำหรับผู้ขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีปลอม ผู้ขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน ปุ๋ยที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด รวมถึงผู้ที่ขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมี

ปลอมหรือเป็นปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน ปุ๋ยที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด รวมถึงกำหนดโทษสำหรับผู้ขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีที่เสื่อมคุณภาพหรือเป็นผู้รับใบอนุญาตแต่มีปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพไว้ในครอบครองและไม่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ทราบตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดรวมถึงผลิตปุ๋ยเคมีที่เสื่อมคุณภาพเพื่อการค้าขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีที่เสื่อมคุณภาพ

ความผิดเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียน ที่กำหนดโทษไว้สำหรับผู้ผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ รวมถึงผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียน และกำหนดโทษสำหรับผู้ขายปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ รวมถึงขายปุ๋ยเคมีโดยไม่รู้ว่าจะต้องขึ้นทะเบียน

ซึ่งจะเห็นได้ว่ามาตรการลงโทษทางอาญาสำหรับผู้ผลิต นำเข้า จำหน่ายปุ๋ยเคมีนั้นมีอยู่หลายกรณี และนอกจากบทกำหนดโทษในทางอาญาแล้ว ยังมีมาตรการลงโทษในทางปกครองที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการดำเนินการเพื่อตามกฎหมาย ซึ่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าไปจัดการกับปัญหาต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปุ๋ยเคมี ไม่ว่าจะเป็น“คณะกรรมการปุ๋ย” ซึ่งมีอำนาจในการให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรี ในการอนุญาตการผลิตปุ๋ยเพื่อการค้าการขายปุ๋ย การนำเข้าปุ๋ย การส่งออกปุ๋ย การนำผ่านปุ๋ย การขึ้นทะเบียนปุ๋ยและการเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยตลอดจนการพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตรวมถึงมีอำนาจในการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยเพื่อการค้า การขายปุ๋ย การนำเข้าปุ๋ยการส่งออกปุ๋ย การนำผ่านปุ๋ยการนำปุ๋ยมาเป็นตัวอย่างเพื่อการตรวจสอบกรรมวิธีการตรวจสอบหรือการวิเคราะห์ปุ๋ย การตรวจสอบสถานที่ผลิตปุ๋ยสถานที่ขายปุ๋ย สถานที่นำเข้าปุ๋ย สถานที่ส่งออกปุ๋ย และสถานที่เก็บปุ๋ย และการกำหนดห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยซึ่งถือเป็นคำสั่งที่ออกโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจาก คณะกรรมการปุ๋ยแล้ว กฎหมายยังได้ให้อำนาจแก่ “สารวัตรเกษตร” ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐสังกัดสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตรมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม กำกับ ดูแล และตรวจสอบ อันได้แก่ การตรวจสอบสถานที่ประกอบการผลิตและขายปุ๋ย การตรวจสอบผลิตภัณฑ์ปุ๋ย การเก็บตัวอย่างและส่งตัวอย่างปุ๋ย การอายัดปุ๋ยและถอนการอายัดปุ๋ย และการนำเข้าและการส่งออกฐานข้อมูลปุ๋ย ซึ่งหากคณะกรรมการปุ๋ยหรือสารวัตรมีหรือออกคำสั่งใดๆ คำสั่งดังกล่าวนี้ ถือเป็นคำสั่งในทางปกครอง

แต่จากปัญหาเรื่องหน่วยงานที่รับผิดชอบควบคุมคุณภาพปุ๋ย คือ สารวัตรเกษตร ที่ไม่สามารถให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกิจปุ๋ยเคมีได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในเรื่องของการ

ตรวจสอบคุณภาพปุ๋ยเคมีข่มส่งผลโดยตรงต่อการปรับบทลงโทษต่อผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปุ๋ยเคมีอย่างแน่นอน

จากปัญหาข้อขัดข้องในเรื่องหน่วยงานที่รับผิดชอบตรวจสอบคุณภาพของปุ๋ยเคมีที่ไม่มีการบูรณาการภายใต้หน่วยงานเดียวทำให้กระบวนการตรวจสอบและดำเนินคดีกับผู้ผลิตและจำหน่ายปุ๋ยเคมีปลอมมีความล่าช้าซึ่งจากข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์สภาผู้แทนราษฎรที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าในการตรวจสอบต้องใช้เวลาประมาณ 3-6 เดือน และใช้เวลาในการส่งฟ้องดำเนินคดีประมาณ 2-3 ปี ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาปุ๋ยปลอมระบาด¹²

รวมถึงหากศึกษามาตรการลงโทษของต่างประเทศในบทที่ 3 พบว่าทุกประเทศมีบทลงโทษในทางอาญาและกฎหมายบางรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาอันได้แก่กฎหมายควบคุมปุ๋ยของรัฐนิวเม็กซิโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ยังมีบทบัญญัติในการลงโทษผู้ที่จดทะเบียนปุ๋ยให้ต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายให้กับเกษตรกรในฐานะผู้บริโภค (Consumer) ไว้เป็นการเฉพาะ คือ

ในกรณีที่ธาตุอาหารพืชมีปริมาณต่ำกว่าปริมาณธาตุอาหารรับรอง (Guaranteed analysis) ได้กำหนดการชดเชยค่าเสียหาย โดยแยกรายละเอียดไว้เป็นรายการของธาตุในโตรเจน ฟอสฟอรัส (จากกรดฟอสฟอรัสที่ใช้ประโยชน์ได้ และโพแทสเซียม ดูจากโพแทสเซียมที่ละลายน้ำได้ โดยกำหนด ให้มีการลงโทษถึง 3 เท่าของปริมาณธาตุอาหารพืชที่ขาดไป

จำนวนเงินดังกล่าวนี้ต้องจ่ายคืนแก่เกษตรกร โดยวางเงินทั้งหมดไว้แก่กรมการเกษตร (New Mexico department of agriculture) เพื่อให้เกษตรกรมารับ หากไม่อาจหาเกษตรกร ผู้ได้รับความเสียหายดังกล่าวได้ เงินจำนวนนี้ได้จ่ายให้กับโรงเรียนพื้นฐาน

รวมถึงกฎหมายควบคุมปุ๋ยของรัฐอินเดียนา ประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติความรับผิดชอบในกรณีที่ปุ๋ยนั้นมีปริมาณธาตุอาหารต่ำกว่าปริมาณที่แจ้งไว้ แม้จะไม่มีผู้เสียหายดำเนินคดีก็ตาม โดยกำหนดให้ต้องชำระเงินชดเชยส่วนที่ขาดไว้กับรัฐสำหรับจ่ายคืนแก่ผู้ซื้อ ถ้าไม่มีผู้ซื้อมารับคืนก็ให้ตกแก่องค์กรการกุศล หรือองค์กรทางการศึกษา

ประเทศไทยยังไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายในลักษณะที่กำหนดองค์กรใดองค์กรหนึ่งเป็นผู้รับประโยชน์เป็นเฉพาะจากปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐาน

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยกำหนดมาตรการเยียวยาชดเชยความเสียหาย

¹² สรุปผลการประชุมคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์สภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 54 วันพฤหัสบดีที่ 21 ตุลาคม 2553 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการหมายเลข 219 ชั้น 2 อาคารรัฐสภา 2 สืบค้นวันที่ 21 มีนาคม 2555, จาก http://web.parliament.go.th/parcy/sapa_db/committee-upload/4-20101103100835_kaset54.pdf

ในทางแพ่งให้แก่เกษตรกรซึ่งเป็นผู้บริโภคที่ถูกผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยละเมิดสิทธิเหมือนกับมาตรการของต่างประเทศ

4.6 วิเคราะห์สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง¹³

จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรอำเภอ นักวิชาการเกษตร สารวัตรเกษตร ผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมี เกษตรกรสวนยาง เกษตรกรสวนผลไม้ในประเด็นต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคปุ๋ยเคมี โดยผู้สัมภาษณ์สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะไม่ทราบว่าเป็นปุ๋ยเคมีที่พบเป็นปุ๋ยเคมีปลอม โดยให้เหตุผลว่าการจะรู้ว่าปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ ต้องนำมาตรวจสอบด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ หากจะทราบผลแน่นอนต้องไปที่สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตรจึงจะสามารถทราบได้ว่าปุ๋ยเคมีที่ตรวจพบเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือผิดมาตรฐาน นอกจากนั้นแล้วการที่จะรู้ได้ว่าปุ๋ยเคมีใดเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่จะต้องมีการนำไปใช้จึงจะทราบผลว่าตรงตามที่ได้โฆษณาไว้หรือไม่ ซึ่งหากไม่ตรงตามโฆษณาก็ถือว่าเป็นปุ๋ยเคมีปลอม

และผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนน้อยเท่านั้นที่ทราบว่าปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ปลอม โดยจะดูจากดูจากสถานที่จำหน่ายปุ๋ยเคมีว่าขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตรหรือไม่ หากไม่ขึ้นทะเบียนให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นปุ๋ยเคมีปลอม หรือดูจากร้านจำหน่าย ถ้าหากเป็นร้านที่ชื่อประจำจะมั่นใจในคุณภาพของสินค้าเพราะทางร้านรับประกันสินค้า

รวมถึงผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนเห็นด้วยกับกำหนดสูตรมาตรฐานปุ๋ยเคมีไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยให้เหตุผลว่าการกำหนดสูตรที่เป็นมาตรฐานจะทำให้เกิดความชัดเจนแน่นอนในการลงโทษในกรณีที่ตรวจพบว่าเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือเป็นปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้คุณภาพ และยังป้องกันการปกปิดความผิด รวมถึงควรบัญญัติให้ชัดเจนในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ว่าปุ๋ยเคมีอื่นๆ นอกจากที่บัญญัติในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 เป็นปุ๋ยเคมีที่ผิดกฎหมายทั้งหมด ซึ่งจะเป็นผลดีว่าการเขียนไว้ในประกาศและใบอนุญาตขึ้นทะเบียน เพราะจะง่ายต่อการควบคุม และทำให้เกษตรกรผู้ซื้อปุ๋ยเคมีได้ปุ๋ยที่มีคุณภาพ และปราศจากปุ๋ยเคมีปลอมปนที่กำลังระบาดอยู่เป็นจำนวนมาก

นอกจากนั้นแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมคุณภาพของปุ๋ย ในลักษณะเดียวกัน คือ เห็นว่าบุคลากรของสำนักควบคุมพืชและวัสดุ

¹³ ภาคผนวก ข

การเกษตรกรรมวิชาการเกษตรมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรและประชาชน การติดต่อประสานงานค่อนข้างล่าช้าเนื่องจากปริมาณงานมาก และสถานที่ที่แคบไม่เพียงพอกับ ปริมาณของประชาชนผู้ใช้บริการ อีกทั้งมีเครื่องมือที่ทำการตรวจวิเคราะห์ไม่เพียงพอ ไม่มีสาขา อีกทั้งกระบวนการตรวจสอบปุ๋ยปลอมหลังจับกุมและยึดสินค้า จำเป็นต้องใช้เวลาานานมาก เนื่องจากห้องตรวจทางวิทยาศาสตร์ของกระทรวงเกษตรมีจำกัด บางรายต้องใช้เวลาานนับปี ถึงจะมีผลออกมาให้รู้ว่าเป็นปุ๋ยปลอมหรือไม่ ซึ่งในระหว่างนั้นโรงงานอาจจะผลิตปุ๋ยปลอมยี่ห้ออื่น ไม่ใช่ยี่ห้อที่ถูกยึด ออกมาจำหน่ายไปเรื่อยๆ หรือบางรายถูกปิดโรงงานก็ไปเปิดใหม่ และผลิตปุ๋ยปลอมเหมือนเดิมระยะเวลาของการตรวจค่อนข้างล่าช้าไม่ทันต่อเวลา จนผู้บริโภคต้องซื้อเครื่องมือ มาตรวจเอง

รวมถึงผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดตั้งหน่วยงานระดับกรมควบคุมปุ๋ยขึ้น โดยเฉพาะ โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากหน่วยงานที่ดูแลเรื่องปุ๋ย คือ สำนักควบคุมพืชและวัสดุ การเกษตร กรมวิชาการเกษตร โดยมีแผนกที่รับผิดชอบคือ สารวัตรเกษตรซึ่งสารวัตรเกษตร นอกจากจะรับผิดชอบเรื่องปุ๋ยแล้ว ยังต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 แก้ไข เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ซึ่งถือเป็นงานที่หนัก การแยกปุ๋ยออกไปต่างหากน่าจะเป็นเรื่องที่ดีของเกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ยทุก ประเภท รวมถึงจะได้ลดขั้นตอนและประหยัดเวลาในการตรวจสอบปุ๋ยชนิดต่างๆ โดยการดำเนิน คดีก็จะเป็นไปได้ด้วยความรวดเร็วและป้องกันการไปกระทำผิดขึ้นอีก

ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่เห็นด้วย ให้เหตุผลว่า การจัดตั้งหน่วยงานระดับกรมขึ้นจะทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณของแผ่นดิน แต่เห็นว่าควรเพิ่มเครื่องมือในการตรวจวิเคราะห์เรื่องวัสดุ การเกษตรให้มากขึ้น โดยให้เกษตรอำเภอทุกอำเภอมีเครื่องตรวจวัสดุการเกษตรทุกชนิด เพิ่ม บุคลากรการเกษตรให้มากขึ้นจะเป็นการดีกว่าการตั้งหน่วยงานระดับกรมเนื่องจากใช้งบประมาณ มาก

นอกจากนั้นแล้วเวลาเลือกซื้อปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นเกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ยจะ เลือกซื้อปุ๋ยเคมีจากร้านที่เคยใช้ประจำ หากร้านที่เคยซื้อประจำหมดจะไปสอบถามจากเกษตร อำเภอเกี่ยวกับร้านที่จำหน่ายเพราะเกษตรอำเภอจะทราบว่าร้านไหนปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยที่ได้มาตรฐาน ส่วนใหญ่เน้นราคาถูก มีของแถม โดยไม่สนใจสูตรของปุ๋ย

รวมถึงผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นเกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ยจะไม่ทราบว่าธาตุอาหารแต่ละชนิดที่อยู่ใน ปุ๋ยเคมีทำหน้าที่อะไร และเห็นด้วยกับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของ เคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราช บัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 เพราะจะได้มีความชัดเจน และจะได้ใช้ปุ๋ยเคมีให้ตรงตามความ

ต้องการของพืช ซึ่งจะมีความแตกต่างกับผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นเกษตรกรอำเภอ นักวิชาการและसारวัตร เกษตร ผู้ประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีที่ส่วนใหญ่ทราบและพอทราบบ้างว่า ธาตุอาหารพืชแต่ละชนิดมีหน้าที่อะไร นอกจากนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนยังเห็นด้วยกับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมี ต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบ เพราะจะทำให้เกษตรกรสามารถเปรียบเทียบ และตัดสินใจกับปุ๋ยเคมีที่จะซื้อว่าเหมาะสมกับราคาที่จำหน่ายหรือไม่ และเกษตรกรมีโอกาสเลือกซื้อปุ๋ยเคมีได้หลากหลายมากกว่าเป็นการผูกขาดกับร้านค้าเพียงร้านเดียว และควรกำหนดไปด้วยว่า ธาตุอาหารหรือเคมีดังกล่าวให้นำเข้าหรือได้มาจากที่ใด ส่วนไหนด้วย

รวมถึงผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนรู้จักการขายตรงและเคยพบเจอการขายตรงปุ๋ยเคมีใน ลักษณะของการเร่ขายตามท้องตลาดหรือตามท้องไร่ปลายนานอกจากนั้นแล้วผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน ยังเห็นด้วยที่จะกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ว่า “ห้ามนำปุ๋ยเคมีมาขายตรง” โดยให้เหตุผลว่า การที่จะขายปุ๋ยเคมีได้ กฎหมายกำหนดให้ต้องมีใบอนุญาตการขายปุ๋ยเคมีและในใบอนุญาตจะระบุสถานที่จำหน่ายปุ๋ยเคมีไว้ และจะนำไปจำหน่ายปุ๋ยเคมีนอกจากพื้นที่ในใบอนุญาตไม่ได้ อีกทั้ง การขายตรงยังเป็นการ อดอ้างสรรพคุณเรื่องผลิตภัณฑ์เป็นอย่างดีเพื่อหวังปริมาณหรือยอด ขายที่สูง ซึ่งในเรื่องการ อดอ้างก็ไม่อาจเป็นจริงและจะทำให้เกษตรกรไม่มีเวลาคิดเปรียบเทียบกับปุ๋ยเคมีของบริษัทอื่น อีกทั้ง มีการลดราคาให้เครดิตนาน มีของแถม ซึ่งจะทำให้เกษตรกรคิดแต่เรื่องราคากับของแถมจนลืม เรื่องคุณภาพ

นอกจากในเรื่องของการขายตรงแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นควรให้เพิ่มมาตรการ ลงโทษโดยเฉพาะในส่วนของการชดเชยความเสียหายทางแพ่งให้แก่เกษตรกรด้วยเพราะเห็นว่า มาตรการลงโทษที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่มีแต่โทษจำคุกและปรับนั้น ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับเกษตรกรอย่าง แท้จริง เพราะเกษตรกรไม่ได้อะไรจากการถูกจำคุกหรือปรับ รวมถึงควรมีกฎหมายที่กำหนดโทษ ทางแพ่งโดยเฉพาะให้เกษตรกรผู้บริโภคเพื่อชดเชยผลผลิตทางการเกษตร และควรจะมีบัญญัติ กฎหมายเหมือนลักษณะคดีนี้คือ โกง คือ ให้พนักงานอัยการเรียกความเสียหายส่วนแพ่งให้แก่ เกษตรกรด้วย หรือควรมีกฎหมายในลักษณะที่เป็นกำหนดถึงการชดใช้การขาดประโยชน์ของ สินค้าการเกษตรในอันที่จะทำให้เกษตรกรซึ่งเป็นผู้บริโภคปุ๋ยเคมีได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

ซึ่งจากบทสัมภาษณ์ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น จะเห็นได้ถึงความคิดเห็นที่หลากหลายของผู้ที่เกี่ยวข้อง อันเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการนำไปพัฒนากฎหมายในส่วนของปุ๋ยเคมี ให้ดียิ่งๆ ขึ้นต่อไปในอนาคต

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เนื่องด้วยความเหมาะสมของภูมิประเทศประกอบกับสามารถด้านเกษตรกรรม ทำให้ในปัจจุบันพลเมืองกว่าร้อยละ 70 ของประเทศไทยมีอาชีพเกี่ยวเนื่องกับการเกษตร ซึ่งผลผลิตทางการเกษตรนอกจากจะต้องอาศัยปัจจัยในส่วนของสภาพภูมิอากาศแล้ว อีกปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรก็คือ ปุ๋ย โดยเฉพาะปุ๋ยเคมีซึ่งเกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยที่มีคุณภาพเข้ามาเสริมในการเพิ่มผลผลิต แต่อย่างไรก็ตามในส่วนที่เกี่ยวกับปุ๋ยเคมีก็พบกับปัญหาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องมาตรฐานการผลิต นำเข้า จำหน่ายปุ๋ย ปัญหาเรื่องหน่วยงานที่รับผิดชอบ ปัญหาในเรื่องการโฆษณา ปัญหาในเรื่องการขายตรงปุ๋ย ตลาดจนปัญหาในเรื่องมาตรการลงโทษในทางกฎหมาย ซึ่งต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมต่อไป

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาของผู้เขียนพบว่า แม้อุ๋ยเคมีจะมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของประเทศ และรัฐเองก็เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันในเรื่องตลาดปุ๋ยเคมีได้อย่างเสรี แต่ในการผลิตปุ๋ยเคมีในประเทศยังคงต้องพึ่งพาการนำเข้าปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศเป็นหลัก ทั้งในลักษณะแม่ปุ๋ยและปุ๋ยสำเร็จรูป และเมื่อนำเข้าแล้วจะนำไปผสมกับวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในประเทศ เพื่อนำไปบรรจุและจัดจำหน่ายให้กับเกษตรกรต่อไป จึงทำให้เกิดคำถามตามมาว่าตั้งแต่การนำเข้าปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศ จนมาถึงกระบวนการของการผลิตปุ๋ยภายในประเทศมีการตรวจสอบคุณภาพของปุ๋ยเคมีหรือไม่

ซึ่งจากปัญหาในเรื่องมาตรฐานของการนำเข้าและการผลิตปุ๋ยเคมีส่งผลโดยตรงต่อกลไกทางการตลาดของการค้าปุ๋ยเคมี ทั้งตลาดในภาคเอกชนและตลาดในภาครัฐบาล โดยเฉพาะตลาดปุ๋ยเคมีในภาคเอกชน ซึ่งมีผู้ประกอบการปุ๋ยเคมีรายใหญ่จะเป็นผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อจำหน่ายและนำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อนำมาผลิตเป็นปุ๋ยผสมจำหน่าย โดยจัดจำหน่ายผ่านทางผู้แทนจำหน่ายและผู้ค้าปลีกซึ่งในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การนำเข้า ผลิตและนำมาจัดจำหน่ายโดยผ่านผู้แทนและผู้ค้าปลีกมีหลายกระบวนการ ทั้งกระบวนการของการผลิต บรรจุและขนส่ง ซึ่งในแต่ละกระบวนการหากไม่ได้รับการตรวจสอบอย่างเข้มงวดอาจเกิดปัญหาเรื่องของมาตรฐานคุณภาพได้

นอกจากนั้นแล้วในส่วนของการตลาดภาครัฐบาล ที่ดำเนินการผ่านทางองค์การตลาดเพื่อเกษตรกรและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ก็ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันกับตลาดในภาคเอกชน เพราะต้องพึ่งพาปุ๋ยเคมีจากกลุ่มผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีอยู่เช่นเดิม

ซึ่งจากปัญหาในเรื่องมาตรฐานคุณภาพของผลิตภัณฑ์ปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาด เป็นผลให้รัฐบาลต้องออกกฎหมายมารองรับกับปัญหาในเรื่องดังกล่าว โดยการให้อำนาจแก่คณะกรรมการปุ๋ยในการตรวจสอบสถานที่ผลิตปุ๋ย สถานที่ขายปุ๋ย สถานที่นำเข้าปุ๋ย สถานที่ส่งออกปุ๋ย และสถานที่เก็บปุ๋ย และการกำหนดห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ย อันถือได้ว่าเป็นการควบคุมคุณภาพของปุ๋ยเคมีตั้งแต่กระบวนการของการผลิต การนำเข้าและการจำหน่าย แต่คณะกรรมการปุ๋ยก็มีอำนาจเพียงให้คำแนะนำหรือความเห็นชอบแก่รัฐมนตรี หรืออธิบดีในกรณีต่างๆ เท่านั้น

ส่วนหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม ดูแล รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของปุ๋ยเคมีตั้งแต่กระบวนการผลิต จนมาถึงการจำหน่าย คือ เจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตร ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐสังกัดสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร แต่ด้วยหลายปัจจัยไม่ว่าจะเพราะ จำนวนบุคลากรที่มีจำกัด ความหลากหลายในเรื่องของภาระหน้าที่ ขาดงบประมาณและเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน ซึ่งทุกปัญหามีผลทำให้ประสิทธิภาพของหน่วยงานที่รับผิดชอบควบคุมคุณภาพปุ๋ยเคมี ไม่สามารถให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกิจปุ๋ยเคมีได้อย่างเต็มที่

นอกจากนั้นแล้ว ยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคปุ๋ยเคมี คือ ปัญหาในเรื่องของการโฆษณา ซึ่งตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการควบคุมการส่งเสริมการขายประกอบการโฆษณา เหมือนเช่น ในกรณีของการประกอบธุรกิจการขายตรง ซึ่งจะอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 โดยมาตรา 29 ที่ให้นำบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณามาใช้บังคับแก่การสื่อสารข้อมูล ซึ่งการควบคุมการโฆษณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 นั้นมีปรากฏในหมวด 2 ส่วนที่ 1 การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการโฆษณาในมาตรา 22-23 ให้หมายความรวมถึงการโฆษณาที่ไม่เหมาะสมไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค และให้อำนาจคณะกรรมการโฆษณาสั่งการหรือดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ตามมาตรา 24-29 แต่โดยมาตรา 21 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการใดได้บัญญัติเรื่องใดไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น ซึ่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติในเรื่องการโฆษณาไว้แต่ ห้ามมิให้แสดงสรรพคุณปุ๋ยเคมีที่เป็นเท็จหรือเกินความจริง

รวมถึงห้ามมิให้โฆษณาแล้วทำให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าปุ๋ยเคมีตราปุ๋ยยี่ห้ออื่นมีวัตถุใดที่เป็นปุ๋ยหรือเป็นส่วนประกอบของปุ๋ย ซึ่งความจริงในผลิตภัณฑ์ปุ๋ยเคมีตรายี่ห้ออื่นนั้น ไม่มีวัตถุหรือส่วนประกอบนั้นอยู่ในถุงปุ๋ยตามที่ได้โฆษณาหรือมีแต่ไม่เท่ากับที่ทำให้เข้าใจ ซึ่งในข้อนี้คิดว่าที่ผู้บริโภคจะทราบก็ภายหลังจากได้ใช้ปุ๋ยเคมีดังกล่าวหรือนำปุ๋ยเคมีเข้าห้องปฏิบัติการทดสอบแล้วเท่านั้น และในการโฆษณาขายปุ๋ยเคมีนั้นห้ามมิให้เอาบุคคลใดมาให้การรับรองหรือยกย่องสรรพ คุณปุ๋ยเคมี ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นแต่เพียงข้อห้ามที่กำหนดโทษไว้สำหรับผู้ฝ่าฝืนเท่านั้น (มาตรา 43) อาจกล่าวได้ว่าในเรื่องของการโฆษณาขายปุ๋ยนั้น บทบัญญัติของกฎหมายมิได้เพียงพอ รวมถึงผู้ให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าในการโฆษณาขายปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบ เพราะจะทำให้เกษตรกรสามารถเปรียบเทียบและตัดสินใจที่จะซื้อว่าเหมาะสมกับราคาที่กำหนดหรือไม่ และควรกำหนดไปด้วยว่าธาตุอาหารหรือเคมีดังกล่าวนำเข้าหรือได้มาจากที่ใด เพื่อง่ายต่อการตรวจสอบ

นอกจากนั้นแล้วอีกปัญหาหนึ่งที่พบก็คือ ปัญหาในเรื่องของการขายตรงปุ๋ยเคมี ดังที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น ในกรณีของปุ๋ยปุแดง ไตรโคซาน หรือการขายปุ๋ยล่วงหน้าที่ได้สร้างความเดือนร้อนให้กับเกษตรกรผู้บริโภคปุ๋ยเคมีเป็นอย่างมาก ซึ่งการขายตรงปุ๋ยนี้เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 จะพบว่ากรณีที่ขายปุ๋ยได้นั้น ผู้ขายจะต้องได้รับอนุญาตรวมถึงจะต้องมีการกำหนดสถานที่ในการขายด้วย ดังนั้น ปุ๋ยเคมีจึงมีใช้สินค้าที่จะสามารถนำมาขายได้เหมือนเช่นสินค้าอื่น แต่จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกลับพบว่า ในปัจจุบันยังมีการนำปุ๋ยเคมีมาขายตรงอยู่ ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนั้นแล้วบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้ในปัจจุบันก็ได้บัญญัติในเรื่องข้อห้ามในการนำปุ๋ยเคมีมาขายตรงแต่อย่างใด

และปัญหาสุดท้ายที่พบก็คือปัญหาในเรื่องมาตรการในการลงโทษ ซึ่งมาตรการลงโทษทางแพ่งนั้นประสบกับปัญหาในเรื่องภาระของการพิสูจน์ที่ยากต่อการพิสูจน์ได้ว่าปุ๋ยนั้นได้ทำการปลอมขึ้นในขั้นตอนใด ในส่วนมาตรการลงโทษในทางอาญานั้น แม้จะมีโทษจำคุกและโทษปรับแก่ผู้กระทำผิดในหลายกรณี แต่จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ยกลับพบว่าโทษจำคุกและโทษปรับตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ไม่ได้ทำให้เกษตรกรซึ่งเป็นผู้บริโภคปุ๋ยได้รับประโยชน์แต่อย่างใด อีกทั้งเมื่อทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศจะพบว่า มีมาตรการบางอย่างที่ไม่ปรากฏใน พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ยกตัวอย่างเช่น บทบัญญัติในการลงโทษผู้ที่จดทะเบียนปุ๋ยให้ต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายให้กับเกษตรกรในฐานะผู้บริโภค (Consumer) ไว้เป็นการเฉพาะในกรณีที่ธาตุอาหารพืชมีปริมาณต่ำกว่าปริมาณธาตุอาหารรับรอง

(Guaranteed analysis) รวมถึงมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้กับในกรณีที่มีการผลิตปุ๋ยเคมีปลอมหรือปุ๋ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นเรื่องที่ประเทศไทยสมควรจะนำมาปรับใช้เพื่อประโยชน์สำหรับเกษตรกรผู้บริโภคนปุ๋ยเคมีต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เกษตรกรผู้บริโภคนปุ๋ยเคมีได้รับประโยชน์สูงสุดจากบทบัญญัติของกฎหมาย ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ดังนี้

5.2.1 จากปัญหาเรื่องมาตรฐานด้านการผลิต การนำเข้าและการจำหน่ายปุ๋ยเคมีในประเทศไทย ผู้เขียนเห็นสมควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้มีหมวดหมู่ของกฎหมายในเรื่อง มาตรฐานของการผลิต การนำเข้า และการจำหน่ายปุ๋ยเคมีว่าในแต่ละขั้นตอนควรมีมาตรฐานอย่างไร และกำหนดไว้โดยชัดแจ้งไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

5.2.2 จากปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพของหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบควบคุมคุณภาพปุ๋ยเคมีที่ไม่สามารถให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกิจปุ๋ยเคมีได้อย่างเต็มที่และเพื่อลดข้อขัดข้องดังกล่าว ผู้เขียนขอเสนอแนะให้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งหน่วยงานระดับกรมขึ้นเพื่อทำหน้าที่ควบคุม กำกับ ดูแลเรื่องปุ๋ยเป็นการเฉพาะตั้งแต่กระบวนการของการผลิต นำเข้าจำหน่าย ต่อไป

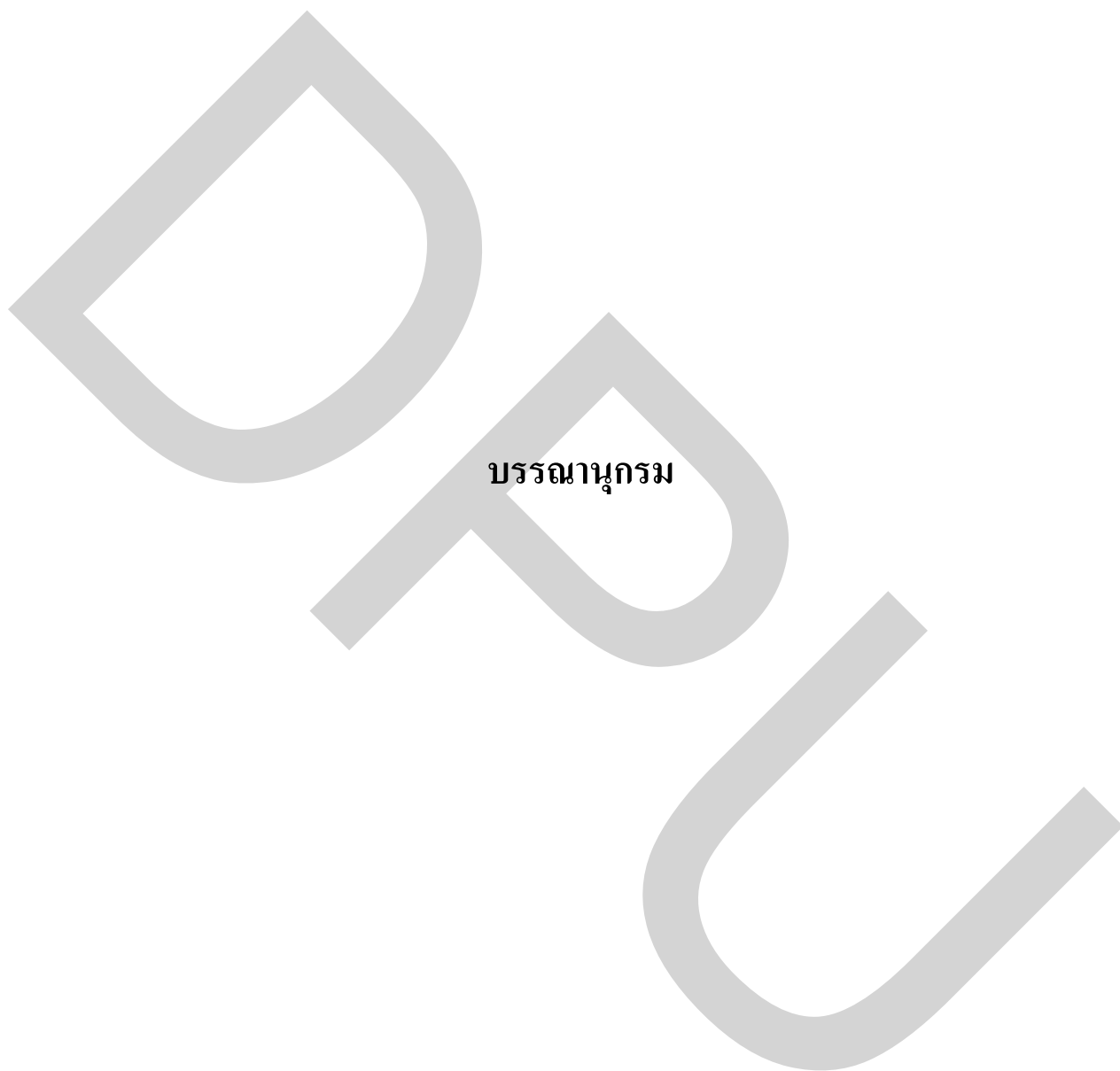
5.2.3 เพื่อแก้ไขปัญหาลักษณะของบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาขายปุ๋ยเคมี ผู้เขียนขอเสนอแนะให้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้การโฆษณาขายปุ๋ยเคมีต้องบอกส่วนผสมพร้อมทั้งคุณสมบัติทางเคมีที่มีอยู่เพื่ออำนวยความสะดวก และบอกวิธีการตรวจสอบปุ๋ยเคมีเบื้องต้นไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ว่าส่วนผสมเคมีแต่ละตัวมีคุณสมบัติเป็นอย่างไรและสามารถตรวจสอบเบื้องต้นได้ด้วยวิธีใด เพื่ออำนวยความสะดวกทำความเข้าใจของเกษตรกรผู้บริโภคนปุ๋ยเคมี รวมถึงต้องออกบทบัญญัติของกฎหมายเพิ่มเติมให้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการโฆษณาขายปุ๋ยเคมี โดยให้คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจออกคำสั่งหรือดำเนินการอย่างใดๆ เท่าที่จำเป็นได้โดยอิสระ

5.2.4 เพื่อตัดปัญหาในเรื่องของการขายตรงปุ๋ยเคมี ผู้เขียนขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยมีข้อกำหนดว่า “ห้ามมิให้นำปุ๋ยเคมีไปขายเป็นสินค้าในธุรกิจขายตรง” รวมถึงกำหนดโทษจำคุกและโทษปรับสำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ดังกล่าว เพื่อกันการโต้แย้งในทางกฎหมาย

5.2.5 นอกจากมาตรการลงโทษในทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครองแล้ว ควรมีการเพิ่มเติม บทบัญญัติของกฎหมายในส่วนพระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปู้ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยกำหนดมาตรการเยียวยาชดเชยความเสียหายในทางแพ่งให้แก่เกษตรกรซึ่งเป็นผู้บริโภคที่ถูกผู้ประกอบการธุรกิจปู้ยละเมิดสิทธิเหมือนกับมาตรการของต่างประเทศเป็นการเฉพาะ

5.2.6 สืบเนื่องจากแนวคิดในเรื่องของการเปิดเสรีทางการค้าปู้ยเคมี ทำให้ธุรกิจปู้ยเคมีเปิดกว้างและเกิดการแข่งขันสูง จนกลายเป็นที่มาของปัญหาเรื่องปู้ยเคมีปลอม ปู้ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐาน รวมถึงการขายตรงปู้ยเคมี ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว รัฐบาลควรจะต้องเข้ามากำกับดูแลธุรกิจปู้ยเคมี และกำหนดทิศทางของนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องของการปราบปรามปู้ยเคมีปลอม หรือปู้ยเคมีที่ไม่ได้มาตรฐานรวมถึงการขายตรงปู้ยเคมีให้เห็นผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์และสุธี ศุภนิตย์. (2541). *การคุ้มครองผู้บริโภค. โครงการแผนแม่บท กระทรวงพาณิชย์ พ.ศ.2540 – 2549*. กรุงเทพฯ : สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศ.

ไพโรจน์ อารักษ์ษา. (2545). *บริโภคอย่างฉลาด อ่านฉลาดก่อนซื้อ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วิษณุ เครืองาม. (2537). *คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้*. กรุงเทพฯ : นิติบรรณาการ.

สรสิทธิ์ วัชรโรทยาน. (2535). *คู่มือการปรับปรุงดินและการใช้ปุ๋ย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2541). *สคบ. กัมกับการคุ้มครองผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ : ออฟเซ็ท ศรีเอชัน.

สุขุม ศุภนิตย์. (2532). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด*. กรุงเทพฯ : นิติบรรณาการ.

สุขุม ศุภนิตย์. (2540). *คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุขุม ศุภนิตย์. (2546). *คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนันต์ จันทโรภากร. (2531). *โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด. ในรวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ รวบรวมโดยสมยศ เชื้อไทย*. กรุงเทพฯ : พี.เค.พรินติ้งเฮาส์.

อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง. (2546). *จริยธรรมทางธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : ธรรมสารจำกัด.

บทความ

คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2527). “ละเมิดกับสังคม.” *วารสารอัยการนิเทศ*, เล่ม 46, ฉบับที่ 1.

วิชา มหาคุณ. (2517, กันยายน). “ทฤษฎีกฎหมาย.” *วารสารกฎหมาย*, 1, 3.

ณัฐจักร ปัทมสิงห์ ณ อรุยา. (2524, มีนาคม). “ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการผลิต.” *วารสารอัยการ*, ปีที่ 4, ฉบับที่ 39.

วิทยานิพนธ์

- บัณฑิตา ทรัพย์กมล. (2544). ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานอุตสาหกรรมเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชญภา สันติธรรักษ์. (2552). ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการซื้อสินค้าตามคำโฆษณา: ศึกษาเฉพาะกรณีโฆษณาและฉลากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พิทยา วิทยาไพโรจน์. (2549). ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาไม่เป็นธรรม: ศึกษากรณีสัญญาประกันวินาศภัย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พีรญา ตั้งตระกูล. (2553). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองน้ำใต้ดินจากการปนเปื้อนปุ๋ยเคมีในภาคเกษตรกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชชีรา ตปนียนันท์. (2551). มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับอันตรายจากสินค้า: ศึกษากรณีการเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วิรัตน์ เวทวารวิฑูร์. 2550. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ.2545 : ศึกษากรณีการประกอบธุรกิจขายตรงเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิลาสินี อัครวิบูลย์. (2550). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกิจขายตรง: ศึกษาลักษณะกรณีอันมีลักษณะเป็นแชร์ลูกโซ่. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศักดิ์ดา ศรียา. (2551). การปฏิบัติงานของสารวัตรเกษตร กรมวิชาการเกษตรตามพระราชบัญญัติปุ๋ย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- สุภิญญา เกิดสวัสดิ์. (2548). *การศึกษาโครงสร้างตลาดอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมีในประเทศไทย*. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรศักดิ์ ต้นโสรจประเสริฐ. (2553). *สิทธิของบุคคลภายนอกในการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่องโดยที่ตนเองไม่ได้ใช้หรือบริโภคสินค้านั้น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารอื่นๆ

- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2542, ธันวาคม). *ความรับผิดชอบเพื่อผู้บริโภคพร่องในสัญญาซื้อขาย*. ผลงานวิจัยเสริมหลักสูตร พ.ศ. 2532. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ขวัญชัย สันตสว่าง. (2537, 9 ธันวาคม). *“กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค.”* คำบรรยายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนทร มณีสวัสดิ์. (2548). *เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกรัฐสภา เล่มที่ 25 เรื่องร่างพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่....) พ.ศ. .... ศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายไทยกับประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา. (พิมพ์ครั้งที่ 1).* กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา สถาบันปกเกล้า.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. *เอกสารประกอบการพิจารณาญัตติด่วนเรื่อง ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาปัญหาการค้าปุ๋ย อ.พ. 2/2551 สมัยประชุมสามัญทั่วไป*. กรุงเทพฯ: จัดทำโดยกลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักงานวิชาการ. 26 ก.พ. 2551.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- Fertilizers Act Canada R.S.C., 1985, c. F-10 สืบค้นวันที่ 10 ต.ค. 2554 จาก <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/F-10/FullText.html>
- การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา สืบค้นวันที่ 13 ต.ค.2555 จาก <http://123.242.175.89/office/consumerprotection/%A4%D9%E8%C1%D7%CD%E2%A6%C9%B3%D2.pdf>
- ไทยรัฐ. (20 มกราคม 2553). *จับปุ๋ย'ปุ้แดง' ขู่หาแฮร์ลูกโซ่*. สืบค้นวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2555 จาก <http://www.thairath.co.th/today/view/59883>)

บทความเรื่อง “การผลิตปุ๋ยในประเทศไทย.” ระบบออนไลน์. สืบค้นวันที่ 15 ก.ค. 2555,จาก

<http://agri.wu.ac.th/msomsak/Fertech/ThaiPro.htm>

บทความเรื่อง “ปัญหาเกษตรกรไทยกับการใช้ปุ๋ยเคมี”.ระบบออนไลน์. สืบค้นวันที่ 5 พ.ค. 2554

จาก http://www.nsrui.ac.th/e-learning/soil/lesson_11_6.php

พรรณพิมล นัตราคม. ความต้องการใช้ปุ๋ยในการเกษตรของประเทศไทย สืบค้นวันที่ 20 มี.ค.

2555 จาก http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=684&filename=index

สรุปผลการประชุมคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 54

วันพฤหัสบดีที่ 21 ตุลาคม 2553 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 219 ชั้น 2

อาคารรัฐสภา 2 สืบค้นวันที่ 21 มีนาคม 2555 จาก <http://web.parliament.go.th/>

[parcy/sapa_db/committee-upload/4-20101103100835_kaset54.pdf](http://web.parliament.go.th/parcy/sapa_db/committee-upload/4-20101103100835_kaset54.pdf)

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. สิทธิผู้บริโภค 5 ประการ สืบค้นวันที่ 13 ต.ค.2555

จาก http://www.ocpb.go.th/main_privilege.asp

กฎหมาย

กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2545.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

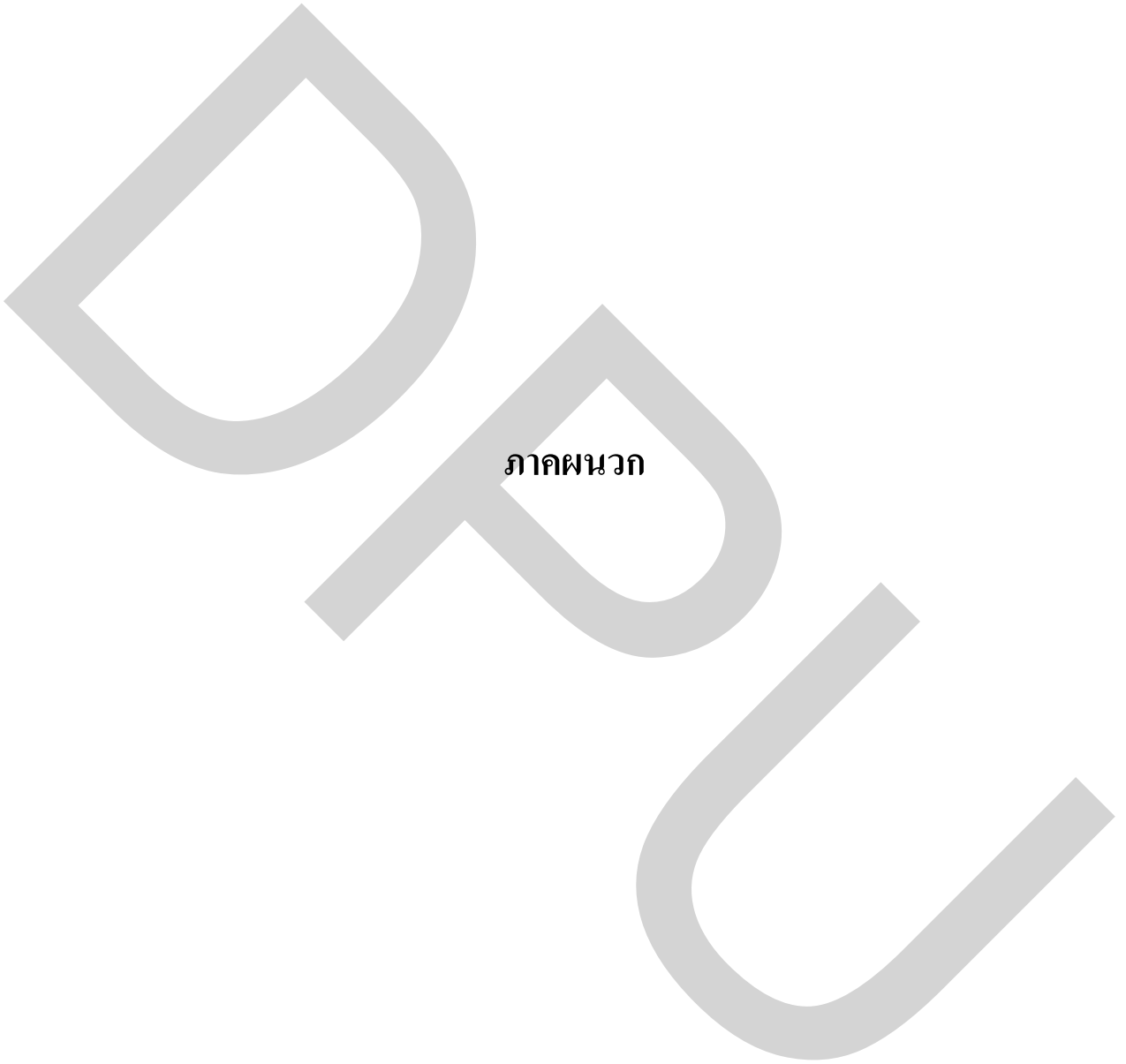
ประมวลกฎหมายอาญา.

พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541.

พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

พระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปฎิบัติ

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติ
 ปุ๋ย (ฉบับที่ 2)
 พ.ศ. 2550

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2550
 เป็นปีที่ 62 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยปุ๋ย

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 33 มาตรา 41 มาตรา 43 และมาตรา 45 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 3 และมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ปุ๋ย” หมายความว่า สารอินทรีย์ อินทรีย์สังเคราะห์ อนินทรีย์ หรือจุลินทรีย์ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือทำขึ้นก็ตาม สำหรับใช้เป็นธาตุอาหารพืชได้ไม่ว่าโดยวิธีใด หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเคมี กายภาพ หรือชีวภาพในดินเพื่อบำรุงความเติบโตแก่พืช

“ปุ๋ยเคมี” หมายความว่า ปุ๋ยที่ได้จากสารอนินทรีย์หรืออินทรีย์สังเคราะห์ รวมถึงปุ๋ยเชิงเดี่ยวปุ๋ยเชิงผสม ปุ๋ยเชิงประกอบ และปุ๋ยอินทรีย์เคมี แต่ไม่รวมถึง

(1) ปุ๋ยขาว ดินมาร์ล ปุ๋ยพลาสติก ยิปซัม โคลโลไมต์ หรือสารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(2) สารอนินทรีย์หรืออินทรีย์ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือทำขึ้นก็ตามที่มุ่งหมายสำหรับการใช้ในการอุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

“ปุ๋ยชีวภาพ” หมายความว่า ปุ๋ยที่ได้จากการนำจุลินทรีย์ที่มีชีวิตที่สามารถสร้างธาตุอาหารหรือช่วยให้ธาตุอาหารเป็นประโยชน์กับพืช มาใช้ในการปรับปรุงบำรุงดินทางชีวภาพ ทางกายภาพหรือทางชีวเคมี และให้หมายความรวมถึงหัวเชื้อจุลินทรีย์

“ปุ๋ยอินทรีย์” หมายความว่า ปุ๋ยที่ได้หรือทำมาจากวัสดุอินทรีย์ ซึ่งผลิตด้วยกรรมวิธีทำให้ชื้น สับ หมัก บด ร่อน สกัด หรือด้วยวิธีการอื่น และวัสดุอินทรีย์ถูกย่อยสลายสมบูรณ์ด้วยจุลินทรีย์แต่ไม่ใช่ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยชีวภาพ

“ปุ๋ยอินทรีย์เคมี” หมายความว่า ปุ๋ยที่มีปริมาณธาตุอาหารรับรองแน่นอน โดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

“ปุ๋ยเชิงเดี่ยว” หมายความว่า ปุ๋ยเคมีที่มีธาตุอาหารหลักธาตุเดียว ได้แก่ ปุ๋ยไนโตรเจน ปุ๋ยฟอสเฟต หรือปุ๋ยโพแทช

“ปุ๋ยเชิงผสม” หมายความว่า ปุ๋ยเคมีที่ได้จากการผสมปุ๋ยเคมี ชนิดหรือประเภทต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้ธาตุอาหารตามต้องการ

“ปุ๋ยเชิงประกอบ” หมายความว่า ปุ๋ยเคมีที่ทำขึ้นด้วยกรรมวิธีทางเคมี และมีธาตุอาหารหลักอย่างน้อยสองธาตุขึ้นไป

“ธาตุอาหาร” หมายความว่า ธาตุที่มีอยู่ในปุ๋ยและสามารถเป็นอาหารแก่พืชได้

“ธาตุอาหารหลัก” หมายความว่า ธาตุอาหารไนโตรเจน ฟอสฟอรัส หรือโพแทสเซียม

“ธาตุอาหารรอง” หมายความว่า ธาตุอาหารแมกนีเซียม แคลเซียม หรือกำมะถัน

“ธาตุอาหารเสริม” หมายความว่า ธาตุอาหารเหล็ก แมงกานีส ทองแดง สังกะสี โบรอน โมลิบดีนัม คลอรีน หรือธาตุอาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

“ปริมาณธาตุอาหารรับรอง” หมายความว่า ปริมาณขั้นต่ำของธาตุอาหารหลักที่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีรับรองในฉลากว่ามีอยู่ในปุ๋ยเคมีที่ตนผลิตหรือนำเข้า แล้วแต่กรณี โดยคิดเป็นจำนวนร้อยละของน้ำหนักสุทธิของปุ๋ยเคมี

“ชนิดของจุลินทรีย์” หมายความว่า กลุ่มหรือสกุลของจุลินทรีย์เป็นภาษาทางวิทยาศาสตร์ของจุลินทรีย์

“หัวเชื้อจุลินทรีย์” หมายความว่า จุลินทรีย์ชีวภาพที่มีจำนวนเซลล์ต่อหน่วยสูงซึ่งถูกเพาะเลี้ยงโดยกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์

“วัสดุรองรับ” หมายความว่า สิ่งื่อนำมาใช้ในการผสมกับหัวเชื้อจุลินทรีย์ในกระบวนการผลิตปุ๋ยชีวภาพ

“ปริมาณจุลินทรีย์รับรอง” หมายความว่า ปริมาณขั้นต่ำที่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้ารับรองถึงจำนวนเซลล์รวม หรือจำนวนสปอร์รวม หรือจำนวนตามหน่วยวัดอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ของจุลินทรีย์ที่มีชีวิตที่มีอยู่ในปุ๋ยชีวภาพหรือหัวเชื้อจุลินทรีย์ที่ตนผลิตหรือนำเข้าแล้วแต่กรณี

“จุลินทรีย์ที่เป็นเชื้อโรค” หมายความว่า จุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรคต่อมนุษย์ สัตว์หรือพืชและให้หมายความรวมถึงจุลินทรีย์ที่ทำลายจุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ไม่ว่าด้วยประการใดๆ

“ปริมาณอินทรีย์วัตถุรับรอง” หมายความว่า ปริมาณขั้นต่ำของอินทรีย์วัตถุที่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าปุ๋ยอินทรีย์รับรองในเวลาที่อยู่ในปุ๋ยอินทรีย์ที่ตนผลิตหรือนำเข้า แล้วแต่กรณี โดยคิดเป็นจำนวนร้อยละของน้ำหนักสุทธิของปุ๋ยอินทรีย์

“สารเป็นพิษ” หมายความว่า สารเคมีหรือสิ่งอื่นที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่มนุษย์ สัตว์พืชจุลินทรีย์ สิ่งแวดล้อม หรือทรัพย์สินได้

“ปุ๋ยเคมีมาตรฐาน” หมายความว่า ปุ๋ยเคมีที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดสูตรและปริมาณขั้นต่ำหรือขั้นสูงของธาตุอาหารหรือสารเป็นพิษ และลักษณะจำเป็นอื่นของปุ๋ยเคมีดังกล่าวแต่ละชนิด

“ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ” หมายความว่า ปุ๋ยเคมีที่ล่วงอายุ หรือถูกกระทบกระเทือนด้วยปัจจัยใดๆ อันทำให้เสื่อมคุณภาพ โดยธาตุอาหารลดน้อยลง หรือเปลี่ยนสภาพไป

“ฉลาก” หมายความว่า รวมถึงรูป รอยประดิษฐ์ หรือข้อความใดๆ ซึ่งแสดงไว้ที่ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ย

“เอกสารกำกับปุ๋ย” หมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใดที่ทำให้ปรากฏความหมายด้วยรูปรอยประดิษฐ์ เครื่องหมาย หรือข้อความใด ๆ อันเกี่ยวกับปุ๋ย ซึ่งสอดแทรกหรือรวมไว้กับหรือเป็นส่วนหนึ่งของภาชนะหรือหีบห่อที่บรรจุปุ๋ย และให้หมายความรวมถึงคู่มือประกอบการใช้ปุ๋ยด้วย

“ผลิต” หมายความว่า ทำ เพาะเลี้ยงเชื้อ รวบรวม ผสม แปรสภาพ ปรุงแต่ง เปลี่ยนภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุ หรือแบ่งบรรจุซึ่งปุ๋ย

“ขาย” หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน โอนสิทธิ หรือโอนการครอบครองให้แก่บุคคลอื่น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในทางการค้า และให้หมายความรวมถึงการมิไว้เพื่อขายด้วย

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร

“ส่งออก” หมายความว่า นำหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร

“นำผ่าน” หมายความว่า นำหรือส่งผ่านราชอาณาจักรโดยมีการขนถ่ายหรือเปลี่ยนยานพาหนะ

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมวิชาการเกษตร

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ ออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตราท้ายพระราชบัญญัตินี้ ยกเว้นค่าธรรมเนียม กำหนดกิจการอื่นและออกประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงและประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

มาตรา 4 ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติปศุสัตว์ พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 5 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการปศุสัตว์” ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์หนึ่งคน ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดินหนึ่งคน ผู้แทนกรมวิชาการเกษตรสองคน ผู้แทนกรมวิทยาศาสตร์บริการหนึ่งคน ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตรหนึ่งคน ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหนึ่งคน ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรหนึ่งคน และผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกินสิบคนซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง โดยต้องเป็นเกษตรกรสี่คน ผู้แทนสมาคมที่มีกิจการเกี่ยวกับการผลิตและการค้าปศุสัตว์สองคน ผู้ชำนาญการทางด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกฎหมายและด้านปศุสัตว์ อีกไม่เกินสี่คน เป็นกรรมการ และให้ผู้แทนกรมวิชาการเกษตรคนหนึ่งเป็นเลขานุการ”

มาตรา 5 ให้ยกเลิกความในวรรคสองของมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติปศุสัตว์ พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ หรือในกรณีที่รัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่งให้ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนหรือให้เป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว”

มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติปύ พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 10 ให้คณะกรรมการปύมีอำนาจหน้าที่ให้คำแนะนำหรือความเห็นชอบแก่รัฐมนตรีหรืออธิบดี แล้วแต่กรณี ในเรื่อง

(1) การอนุญาตการผลิตปύเพื่อการค้า การขายปύ การนำเข้าปύ การส่งออกปύ การนำผ่านปύ การขึ้นทะเบียนปύ และการเพิกถอนทะเบียนปύ ตลอดจนการพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาต

(2) การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิตปύเพื่อการค้า การขายปύ การนำเข้าปύ การส่งออกปύ การนำผ่านปύ การนำปύมาเป็นตัวอย่างเพื่อตรวจสอบกรรมวิธีการตรวจสอบหรือการวิเคราะห์ปύ การตรวจสอบสถานที่ผลิตปύ สถานที่ขายปύ สถานที่นำเข้าปύ สถานที่ส่งออกปύ และสถานที่เก็บปύ และการกำหนดห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปύ

(3) การออกประกาศตามมาตรา 33/2 หรือมาตรา 34 และการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามมาตรา 38

(4) ปฏิบัติการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด

(5) เรื่องอื่น ๆ ตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย”

มาตรา 7 ให้ยกเลิกความซึ่งเป็นชื่อของหมวด 2 และความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติปύ พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“หมวด 2

การขออนุญาตและการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับปύ

มาตรา 12 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิตเพื่อการค้า ขาย นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านปύดังต่อไปนี้ เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(1) ปύเคมี

(2) ปύชีวภาพยกเว้นปύชีวภาพที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 34 (7)

(3) ปύอินทรีย์ยกเว้นปύอินทรีย์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 34 (7)

การขออนุญาต การอนุญาต และการออกใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปύ”

มาตรา 8 ให้ยกเลิกความในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติปύ พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 14 บทบัญญัติมาตรา 12 และมาตรา 35 ไม่ใช่บังคับแก่

(1) การนำเข้าหรือการส่งออกปุย เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้า ทดลอง หรือวิจัย

(2) การผลิต การนำเข้า หรือการส่งออกปุย เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการขึ้นทะเบียนปุย หรือเพื่อพิจารณาในการสั่งซื้อ

(3) การนำเข้าหรือการส่งออกปุยครั้งหนึ่งในปริมาณไม่เกินชนิดละห้าสิบกิโลกรัมหรือห้าสิบลิตร

ผู้ดำเนินการที่ได้รับการยกเว้นตามวรรคหนึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุย”

มาตรา 9 ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติปุย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 15 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกใบอนุญาตให้ผลิตเพื่อการค้า ขาย นำเข้า หรือส่งออกปุยเมื่อปรากฏว่าผู้ขอรับใบอนุญาต

(1) เป็นเจ้าของกิจการ

(2) มีถิ่นที่อยู่หรือสำนักงานในประเทศไทย

(3) มีสถานที่ผลิตปุยเพื่อการค้า สถานที่ขายปุย สถานที่นำเข้าปุย สถานที่ส่งออกปุย หรือสถานที่เก็บปุย

(4) ใช้ชื่อในการประกอบพาณิชย์กิจไม่ซ้ำหรือคล้ายคลึงกับชื่อที่ใช้ในการประกอบพาณิชย์กิจของผู้รับใบอนุญาตอยู่แล้ว หรือผู้ซึ่งอยู่ในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาต หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาตยังไม่ครบหนึ่งปี”

มาตรา 10 ให้ยกเลิกความในมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติปุย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 16 ประเภทของใบอนุญาต มีดังต่อไปนี้

(1) ใบอนุญาตผลิตปุยเคมีเพื่อการค้า

(2) ใบอนุญาตผลิตปุยชีวภาพเพื่อการค้า

(3) ใบอนุญาตผลิตปุยอินทรีย์เพื่อการค้า

(4) ใบอนุญาตขายปุย

(5) ใบอนุญาตนำเข้าปุย

(6) ใบอนุญาตส่งออกปุย

(7) ใบอนุญาตนำผ่านปุย

ให้ถือว่าผู้ได้รับใบอนุญาตตาม (1) (2) หรือ (3) เป็นผู้ได้รับใบอนุญาตตาม (4) สำหรับ
ปุ๋ยที่ตนผลิต และผู้ได้รับใบอนุญาตตาม (5) เป็นผู้ได้รับใบอนุญาตตาม (4) สำหรับปุ๋ยที่ตนนำเข้า
แล้วแต่กรณี”

มาตรา 11 ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ.
2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 18 ใบอนุญาตตามมาตรา 16 ให้ใช้ได้ในระยะเวลาดังต่อไปนี้

(1) ใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้า ใบอนุญาตผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อการค้าหรือ
ใบอนุญาตผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้า ให้ใช้ได้ห้าปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

(2) ใบอนุญาตขายปุ๋ย ให้ใช้ได้หนึ่งปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

(3) ใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ย ให้ใช้ได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตแต่ไม่เกิน
หนึ่งปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

(4) ใบอนุญาตส่งออกปุ๋ย ให้ใช้ได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตแต่ไม่เกิน
หนึ่งปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

(5) ใบอนุญาตนำผ่านปุ๋ย ให้ใช้ได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตแต่ไม่เกิน
หกเดือนนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต”

มาตรา 12 ให้ยกเลิกความซึ่งเป็นชื่อของหมวด 3 และความในมาตรา 20 และมาตรา 21
แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“หมวด 3

หน้าที่ของผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ย

มาตรา 20 ห้ามมิให้ผู้รับใบอนุญาต

(1) ผลิตหรือขายปุ๋ยนอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต เว้นแต่เป็นการขายส่งตรง
ต่อผู้รับใบอนุญาตขายปุ๋ย

(2) ผลิตหรือนำเข้าปุ๋ยไม่ตรงตามใบสำคัญการขึ้นทะเบียน

มาตรา 21 ให้ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคารแสดงว่าเป็นสถานที่
ผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้า ทั้งนี้ ลักษณะ ขนาดของป้าย และข้อความที่แสดงในป้ายให้เป็นไปตามที่
อธิบดีกำหนด

(2) แสดงใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมีไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่าย ณ ที่ทำการที่ระบุไว้ในใบอนุญาต

(3) จัดให้มีการวิเคราะห์ปุ๋ยเคมีทุกครั้งที่เกิดขึ้นก่อนนำออกจากสถานที่ผลิตโดยมีหลักฐานแสดงรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ทุกครั้ง ซึ่งต้องเก็บรักษาไว้ไม่น้อยกว่าสิบปี

(4) จัดให้มีฉลากภาษาไทยที่ภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการคุ้มครองความถูกต้องของข้อความในฉลาก และในฉลากต้องแสดง

(ก) ชื่อทางการค้า และมีคำว่า ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยเคมีมาตรฐาน หรือปุ๋ยอินทรีย์เคมี แล้วแต่กรณี

(ข) เครื่องหมายการค้า หรือเครื่องหมายอื่นใดซึ่งแสดงที่ภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยเคมี

(ค) ปริมาณธาตุอาหารรับรอง

(ง) น้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุของปุ๋ยเคมีตามระบบเมตริก

(จ) ชื่อผู้ผลิต และที่ตั้งสำนักงานและสถานที่ผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้า

(ฉ) ชื่อทางเคมีและปริมาณของสารเป็นพิษที่อยู่ในปุ๋ยเคมี

(ช) ข้อความอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดให้มีในฉลาก

(5) จัดให้มีเอกสารกำกับปุ๋ยเคมีตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

(6) จัดให้มีคำชี้แจง วิธีใช้ และคำเตือน ตลอดจนการเก็บรักษาไว้ในเอกสารกำกับปุ๋ยเคมีในกรณีที่ปุ๋ยเคมีมีสารเป็นพิษผสมอยู่ด้วย

(7) การอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ความใน (4) และ (5) ไม่ใช่บังคับแก่ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าซึ่งขายปุ๋ยเคมีที่ตนผลิตโดยมิได้บรรจุภาษาหรือหีบห่อให้แก่ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้ารายอื่น”

มาตรา 13 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 21/1 และมาตรา 21/2 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518

“มาตรา 21/1 ให้ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อการค้าปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคาร แสดงว่าเป็นสถานที่ผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อการค้า ทั้งนี้ ลักษณะ ขนาดของป้าย และข้อความที่แสดงในป้ายให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด

(2) แสดงใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยชีวภาพไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่าย ณ ที่ทำการที่ระบุไว้ในใบอนุญาต

(3) จัดให้มีการควบคุมคุณภาพปุ๋ยชีวภาพทุกครั้งที่เกิดขึ้นก่อนนำออกจากสถานที่ผลิต โดยมีหลักฐานแสดงรายละเอียดของผลการตรวจสอบจุลินทรีย์ทุกครั้ง ซึ่งต้องเก็บรักษาไว้ไม่น้อยกว่าสิบปี

(4) จัดให้มีฉลากภาษาไทยที่ภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตขึ้น โดยผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อการค้ารับรองความถูกต้องของข้อความในฉลาก และในฉลากต้องแสดง

- (ก) ชื่อทางการค้า และมีคำว่า ปุ๋ยชีวภาพ
- (ข) เครื่องหมายการค้า หรือเครื่องหมายอื่นใดซึ่งแสดงที่ภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยชีวภาพ
- (ค) ปริมาณจุลินทรีย์รับรอง
- (ง) วิธีการเก็บรักษา
- (จ) นำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุของปุ๋ยชีวภาพตามระบบเมตริก
- (ฉ) วัสดุรองรับของปุ๋ยชีวภาพ
- (ช) ชื่อผู้ผลิต และที่ตั้งสำนักงานและสถานที่ผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อการค้า
- (ซ) วันที่ผลิตและวันสิ้นอายุของปุ๋ยชีวภาพ
- (ฌ) ข้อความอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดให้มีในฉลาก

(5) จัดให้มีเอกสารกำกับปุ๋ยชีวภาพตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

(6) จัดให้มีคำชี้แจง วิธีใช้ และคำเตือน ตลอดจนการเก็บรักษาไว้ในเอกสารกำกับปุ๋ยชีวภาพ ในกรณีที่ปุ๋ยชีวภาพมีสารเป็นพิษผสมอยู่ด้วย

(7) การอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา
 ความใน (4) และ (5) ไม่ใช่บังคับแก่ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อการค้าซึ่งขายปุ๋ยชีวภาพที่ตนผลิต โดยมีได้บรรจุภาษาหรือหีบห่อให้แก่ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อการค้ารายอื่น

มาตรา 21/2 ให้ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้าปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคาร แสดงว่าเป็นสถานที่ผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้า ทั้งนี้ ลักษณะ ขนาดของป้าย และข้อความที่แสดงในป้ายให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด

(2) แสดงใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยอินทรีย์ไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่าย ณ ที่ทำการที่ระบุไว้ในใบอนุญาต

(3) จัดให้มีการวิเคราะห์ปุ๋ยอินทรีย์ทุกครั้งที่เกิดขึ้นก่อนนำ ออกจากสถานที่ผลิตโดยมีหลักฐานแสดงรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ทุกครั้ง ซึ่งต้องเก็บรักษาไว้ไม่น้อยกว่าสิบปี

(4) จัดให้มีฉลากภาษาไทยที่ภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตขึ้น โดยผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้ารับรองความถูกต้องของข้อความในฉลาก และในฉลากต้องแสดง

- (ก) ชื่อทางการค้า และมีคำว่า ปุ๋ยอินทรีย์
- (ข) เครื่องหมายการค้า หรือเครื่องหมายอื่นใดซึ่งแสดงที่ภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยอินทรีย์
- (ค) ปริมาณอินทรีย์วัตถุรับรอง
- (ง) น้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุของปุ๋ยอินทรีย์ตามระบบเมตริก
- (จ) ชื่อผู้ผลิต และที่ตั้งสำนักงานและสถานที่ผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้า
- (ฉ) ข้อความอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดให้มีในฉลาก

(5) จัดให้มีเอกสารกำกับปุ๋ยอินทรีย์ตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

(6) จัดให้มีคำชี้แจง วิธีใช้ และคำเตือน ตลอดจนการเก็บรักษาไว้ในเอกสารกำกับปุ๋ยอินทรีย์ในกรณีที่ปุ๋ยอินทรีย์มีสารเป็นพิษผสมอยู่ด้วย

(7) การอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ความใน (4) และ (5) ไม่ใช่บังคับแก่ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้าซึ่งขายปุ๋ยอินทรีย์ที่ตนผลิต โดยมีได้บรรจุภาษาหรือหีบห่อให้แก่ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้ารายอื่น”

มาตรา 14 ให้ยกเลิกความในมาตรา 22 และมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 22 ให้ผู้รับใบอนุญาตขายปุ๋ยปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคารหรือสถานที่ทำการ แสดงว่าเป็นสถานที่ขายปุ๋ย ทั้งนี้ ลักษณะ ขนาดของป้าย และข้อความที่แสดงในป้าย ให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด

(2) จัดให้มีการแยกเก็บปุ๋ยเป็นส่วนสัดส่วนต่างหากจากสิ่งบริโภคตามสมควร

(3) รักษาฉลากที่ภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยและเอกสารกำกับปุ๋ยตามที่กำหนดไว้ใน

มาตรา 21

(4) (5) และ (6) มาตรา 21/1 (4) (5) และ (6) มาตรา 21/2 (4) (5) และ (6) หรือมาตรา 23 (5) และ (6) แล้วแต่กรณี ให้คงอยู่โดยครบถ้วนและชัดเจน

(4) ในกรณีที่ผู้ขายแบ่งปุ๋ยเคมีจากภาชนะหรือหีบห่อบรรจุเพื่อขายปลีก ผู้ขายต้องระบุปริมาณธาตุอาหารรับรองให้ตรงกับปุ๋ยเคมีที่แบ่งขายนั้น

(5) รักษาภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยให้คงอยู่ในสภาพเรียบร้อย ถ้าภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยชำรุด ให้เปลี่ยนภาชนะหรือหีบห่อบรรจุได้ แต่ต้องจัดให้มีข้อความตรงกับภาชนะหรือหีบห่อบรรจุเดิมที่ชำรุด

(6) การอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา
มาตรา 23 ให้ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) แจ้งการนำเข้าปุ๋ยแต่ละชนิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ทุกครั้งที่นำเข้า ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

(2) จัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคารหรือสถานที่ทำการแสดงว่าเป็นสถานที่นำเข้าปุ๋ย ทั้งนี้ ลักษณะ ขนาดของป้าย และข้อความที่แสดงในป้าย ให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด

(3) แสดงใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยไว้ในที่เปิดเผยซึ่งเห็นได้ง่าย ณ ที่ทำการที่ระบุไว้ในใบอนุญาต

(4) จัดให้มีใบรับรองของผู้ผลิตปุ๋ยซึ่งแสดงรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ปุ๋ยทุกครั้งที่นำเข้าปุ๋ย

(5) จัดให้มีฉลากภาษาไทยที่ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยที่กำหนดไว้ในมาตรา 21 (4) มาตรา 21/1 (4) หรือมาตรา 21/2 (4) แล้วแต่กรณี

(6) จัดให้มีเอกสารกำกับปุ๋ยตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

(7) การอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ความใน (5) และ (6) ไม่ใช่บังคับแก่ผู้นำเข้าปุ๋ยที่มีได้บรรจุภาชนะหรือหีบห่อ
มาตรา 15 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 23/1 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518
มาตรา 23/1 ให้ผู้รับใบอนุญาตส่งออกปุ๋ยปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) แจ้งการส่งออกปุ๋ยแต่ละชนิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ทุกครั้งที่ส่งออกปุ๋ย

(2) จัดให้มีฉลากตามที่อธิบดีกำหนด

(3) การอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

มาตรา 16 ให้ยกเลิกความในมาตรา 25 และมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 25 ผู้รับใบอนุญาตต้องแสดงใบอนุญาตหรือใบแทนใบอนุญาตไว้ในที่เปิดเผย ซึ่งเห็นได้ง่าย ณ สถานที่ผลิตปุ๋ยเพื่อการค้า สถานที่ขายปุ๋ย สถานที่นำเข้าปุ๋ยหรือสถานที่ส่งออกปุ๋ย แล้วแต่กรณี

มาตรา 26 ผู้รับใบอนุญาตซึ่งประสงค์จะย้ายสถานที่ผลิตปุ๋ยเพื่อการค้า สถานที่ขายปุ๋ย สถานที่นำเข้าปุ๋ย สถานที่ส่งออกปุ๋ย หรือสถานที่เก็บปุ๋ย แล้วแต่กรณี ต้องแจ้งย้ายสถานที่ดังกล่าว เป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ย้าย

มาตรา 17 ให้ยกเลิกความในมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 28 ผู้รับใบอนุญาตซึ่งได้แจ้งการเลิกกิจการ ต้องขายปุ๋ยของตนที่เหลืออยู่ให้หมดภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันเลิกกิจการ เว้นแต่พนักงานเจ้าหน้าที่จะผ่อนผันขยาย กำหนดเวลาดังกล่าวไว้เมื่อครบกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง หากปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตซึ่งได้แจ้ง การเลิกกิจการยังจัดการขายปุ๋ยที่เหลืออยู่ไม่หมด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำปุ๋ยที่เหลืออยู่นั้นออกขาย ทอดตลาด หรือขายโดยวิธีอื่นใดตามที่อธิบดีเห็นสมควร เงินที่ได้จากการขายปุ๋ยดังกล่าวเมื่อได้หัก ค่าใช้จ่ายแล้ว ให้คืนแก่เจ้าของปุ๋ยหรือผู้ซึ่งมีสิทธิรับเงินนั้น”

มาตรา 18 ให้ยกเลิกความซึ่งเป็นชื่อของหมวด 4 และความในมาตรา 30 และมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“หมวด 4

การควบคุมปุ๋ย

มาตรา 30 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิตเพื่อการค้า ขาย หรือนำเข้าปุ๋ยดังต่อไปนี้

- (1) ปุ๋ยปลอม
- (2) ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน
- (3) ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ เว้นแต่กรณีตามมาตรา 31
- (4) ปุ๋ยชีวภาพต่ำกว่าเกณฑ์ หรือปุ๋ยอินทรีย์ต่ำกว่าเกณฑ์
- (5) ปุ๋ยที่ต้องขึ้นทะเบียน แต่มิได้ขึ้นทะเบียนไว้
- (6) ปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน
- (7) ปุ๋ยที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา 31 ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดมีปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพไว้ในครอบครองต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และหากประสงค์จะขายต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

มาตรา 19 ให้ยกเลิกความใน (5) ของมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(5) ปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้นโดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าร้อยละสิบตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก”

มาตรา 20 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 32/1 และมาตรา 32/2 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518

“มาตรา 32/1 ปุ๋ยชีวภาพที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นปุ๋ยชีวภาพปลอม

(1) ปุ๋ยชีวภาพที่แสดงชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของผู้ผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อการค้าหรือที่ตั้งสถานที่ผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อการค้า ซึ่งไม่ตรงกับความจริง

(2) ปุ๋ยชีวภาพที่แสดงว่าเป็นปุ๋ยชีวภาพที่ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งไม่ตรงกับความจริง

(3) ปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตขึ้นโดยมีชนิดของจุลินทรีย์ไม่ตรงตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก

มาตรา 32/2 ปุ๋ยอินทรีย์หรือวัตถุที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นปุ๋ยอินทรีย์ปลอม

(1) วัตถุที่ทำเทียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือสำคัญผิดว่าเป็นปุ๋ยอินทรีย์

(2) ปุ๋ยอินทรีย์ที่แสดงชื่อว่าเป็นปุ๋ยอินทรีย์อื่น ซึ่งไม่ตรงกับความจริง

(3) ปุ๋ยอินทรีย์ที่แสดงชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้าหรือที่ตั้งสถานที่ผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้า ซึ่งไม่ตรงกับความจริง

(4) ปุ๋ยอินทรีย์ที่แสดงว่าเป็นปุ๋ยอินทรีย์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งไม่ตรงกับความจริง

(5) ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุรับรองต่ำกว่าร้อยละสิบตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก”

มาตรา 21 ให้ยกเลิกความในมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 33 ปุ๋ยเคมีที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน

(1) ปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้นโดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองธาตุใดธาตุหนึ่งต่ำกว่าที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือตามเกณฑ์ของปุ๋ยเคมีมาตรฐาน แต่ไม่ถึงขนาดเป็นปุ๋ยเคมีปลอมตามมาตรา 32 (5)

(2) ปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้น โดยมีความบริสุทธิ์หรือมีลักษณะอย่างอื่นที่สำคัญต่อคุณภาพของปุ๋ยเคมีผิดไปจากเกณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือผิดไปจากเกณฑ์ของปุ๋ยเคมีมาตรฐาน

(3) ปุ๋ยอินทรีย์เคมีที่มีปริมาณอินทรีย์วัตถุต่ำกว่าที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลากมาตรา 22 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 33/1 และมาตรา 33/2 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518

“มาตรา 33/1 ปุ๋ยชีวภาพที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นปุ๋ยชีวภาพต่ำกว่าเกณฑ์

(1) ปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตขึ้น โดยมีปริมาณจุลินทรีย์รับรองชนิดใดชนิดหนึ่งต่ำกว่าที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก

(2) ปุ๋ยชีวภาพที่สิ้นอายุ

มาตรา 33/2 เพื่อประโยชน์ในการควบคุมคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์ ให้อธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ยมีอำนาจกำหนดเกณฑ์เกี่ยวกับปริมาณอินทรีย์วัตถุอัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจน หรือลักษณะจำเป็นอย่างอื่นของปุ๋ยอินทรีย์แต่ละชนิด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ปุ๋ยอินทรีย์ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นปุ๋ยอินทรีย์ต่ำกว่าเกณฑ์

(1) ปุ๋ยอินทรีย์ที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่อธิบดีกำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง

(2) ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตขึ้น โดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุรับรองต่ำกว่าที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือที่ระบุไว้ในฉลาก แต่ไม่ถึงขนาดเป็นปุ๋ยอินทรีย์ปลอมตามมาตรา 32/2 (5)”

มาตรา 23 ให้ยกเลิกความซึ่งเป็นชื่อของหมวด 5 และความในมาตรา 34 มาตรา 35 และมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้เป็นแทน

“หมวด 5

การประกาศ การขึ้นทะเบียน และการโฆษณาเกี่ยวกับปุ๋ย

มาตรา 34 ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการปุ๋ยมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ดังต่อไปนี้

(1) ปุ๋ยเคมีมาตรฐาน โดยกำหนด เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกสูตร ปริมาณขั้นต่ำหรือขั้นสูงของปริมาณธาตุอาหารรับรองหรือสารเป็นพิษที่ให้มีในปุ๋ยเคมีได้ และลักษณะจำเป็นอย่างอื่นของปุ๋ยเคมีมาตรฐานแต่ละชนิด ทั้งนี้ ให้การกำหนด เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกดังกล่าวข้างต้นมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(2) วัตถุที่ใช้ทำเป็นภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ย รวมทั้งวิธีปิดผนึกหรือเย็บภาชนะหรือหีบห่อดังกล่าวข้างต้น

(3) กำหนดน้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุในภาชนะหรือหีบห่อเพื่อการค้าของปุ๋ย

(4) กำหนดกรรมวิธีการตรวจวิเคราะห์และเกณฑ์คลาดเคลื่อนสำหรับการวิเคราะห์ตรวจสอบตัวอย่างปุ๋ย

(5) กำหนดปุ๋ยที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขึ้นทะเบียน โดยให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย

(6) กำหนดปริมาณขั้นสูงของสารเป็นพิษให้มีในปุ๋ยนอกจากปุ๋ยเคมีมาตรฐาน

(7) กำหนดปุ๋ยชีวภาพหรือปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขออนุญาตในการผลิตเพื่อการค้าขาย โดยให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย

(8) ห้ามส่งออกปุ๋ยชนิดใดๆ ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อป้องกันและแก้ไขการขาดแคลนปุ๋ย

มาตรา 35 ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเพื่อการค้าหรือผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยผู้ใดประสงค์จะผลิตหรือนำเข้าปุ๋ยชนิดอื่นใด นอกจากปุ๋ยเคมีมาตรฐานและปุ๋ยที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 34

(5) ต้องนำปุ๋ยชนิดนั้นมาขอขึ้นทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อนและเมื่อได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยแล้ว จึงจะผลิตหรือนำเข้าปุ๋ยนั้นได้

มาตรา 36 ผู้ขอขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมีตามมาตรา 35 ต้องส่งตัวอย่างปุ๋ยเคมีที่ขอขึ้นทะเบียนพร้อมทั้งแจ้งรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(1) ชื่อปุ๋ยเคมี

(2) วัตถุประสงค์เป็นส่วนประกอบของปุ๋ยเคมี

(3) ปริมาณธาตุอาหารรับรอง

(4) ปุ๋ยเคมีที่มีธาตุอาหารรองและธาตุอาหารเสริม ต้องแจ้งชนิดและปริมาณธาตุอาหาร

ดังกล่าว

(5) น้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุและภาชนะหรือหีบห่อบรรจุ

(6) ชื่อผู้ผลิตและสถานที่ผลิตปุ๋ยเคมี

(7) วิธีวิเคราะห์ปุ๋ยเคมี

(8) วิธีการผลิตปุ๋ยเคมีโดยย่อ

(9) ฉลาก

(10) เอกสารกำกับปุ๋ยเคมี

(11) รายงานการวิเคราะห์ปุ๋ยเคมีของห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยของทางราชการหรือห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยอื่นที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปุ๋ย

(12) รายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติและสรรพคุณ”

มาตรา 24 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 36/1 และมาตรา 36/2 แห่งพระราชบัญญัติ
ปุ๋ย พ.ศ. 2518

“มาตรา 36/1 ผู้ขอขึ้นทะเบียนปุ๋ยชีวภาพตามมาตรา 35 ต้องส่งตัวอย่างปุ๋ยชีวภาพที่ขอ
ขึ้นทะเบียนพร้อมทั้งแจ้งรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- (1) ประเภทหรือชนิดของปุ๋ยชีวภาพ
- (2) วัสดุรองรับของปุ๋ยชีวภาพ
- (3) ชนิดของจุลินทรีย์และปริมาณจุลินทรีย์รับรอง
- (4) น้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุและภาชนะหรือหีบห่อบรรจุ
- (5) ชื่อผู้ผลิตและสถานที่ผลิตปุ๋ยชีวภาพ
- (6) วิธีตรวจวิเคราะห์
- (7) วิธีการผลิตปุ๋ยชีวภาพโดยย่อ

(8) ฉลาก

(9) เอกสารกำกับปุ๋ยชีวภาพ

(10) รายงานการวิเคราะห์จุลินทรีย์ในปุ๋ยชีวภาพของห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยของ
ทางราชการ หรือห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยอื่นที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ
การปุ๋ย

(11) รายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติและสรรพคุณ

มาตรา 36/2 ผู้ขอขึ้นทะเบียนปุ๋ยอินทรีย์ตามมาตรา 35 ต้องส่งตัวอย่างปุ๋ยอินทรีย์ที่ขอ
ขึ้นทะเบียนพร้อมทั้งแจ้งรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- (1) ประเภทหรือชนิดของปุ๋ยอินทรีย์
- (2) วัตถุดิบเป็นส่วนประกอบหลักของปุ๋ยอินทรีย์
- (3) ปริมาณอินทรีย์วัตถุรับรอง
- (4) น้ำหนักสุทธิหรือขนาดบรรจุและภาชนะหรือหีบห่อบรรจุ
- (5) ชื่อผู้ผลิตและสถานที่ผลิตปุ๋ยอินทรีย์
- (6) วิธีวิเคราะห์ปุ๋ยอินทรีย์
- (7) วิธีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์โดยย่อ
- (8) ฉลาก
- (9) เอกสารกำกับปุ๋ยอินทรีย์

(10) รายงานการวิเคราะห์หัตถ์อินทรีย์ของห้องปฏิบัติการวิเคราะห์หัตถ์ของทางราชการ หรือห้องปฏิบัติการวิเคราะห์หัตถ์อื่นที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปฎิ

(11) รายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติและสรรพคุณ”

มาตรา 25 ให้ยกเลิกความในมาตรา 37 และมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 37 การแก้ไขรายการทะเบียนปฎิจะกระทำใ้เมื่อได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 38 การขอขึ้นทะเบียน การออกใบสำคัญการขึ้นทะเบียน การขอแก้ไขรายการทะเบียน หรือการแก้ไขรายการทะเบียนปฎิ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการปฎิ”

มาตรา 26 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 38/1 แห่งพระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. 2518

“มาตรา 38/1 ค่าใช้จ่ายในการวิเคราะห์หัตถ์ปฎิ ให้ชำระตามอัตรา วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด”

มาตรา 27 ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 39 ห้ามมิให้พนักงานเจ้าหน้าที่รับขึ้นทะเบียนปฎิ เมื่อคณะกรรมการปฎิ เห็นว่า

(1) รายละเอียดในการขอขึ้นทะเบียนปฎิไม่ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 36 มาตรา 36/1 หรือมาตรา 36/2 แล้วแต่กรณี หรือการขอแก้ไขรายการทะเบียนไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา 38

(2) เป็นปฎิปลอม

(3) เป็นปฎิที่มีสารเป็นพิษ หรือที่มีจุลินทรีย์ที่ผลิตสารเป็นพิษหรือจุลินทรีย์ที่เป็นเชื้อโรคเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

(4) เป็นปฎิที่ใช้ชื่อทำนองโอ้อวด ไม่สุภาพ หรืออาจทำให้เข้าใจผิดจากความจริง

(5) ปฎิที่ขอขึ้นทะเบียนนั้นไม่สามารถเชื่อถือในสรรพคุณได้

(6) เป็นปฎิที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน เว้นแต่ระยะเวลาได้ล่วงพ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสามปีนับแต่วันที่ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียน”

มาตรา 28 ให้ยกเลิกความในมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 40 ใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปฎิ ให้มีอายุห้าปีนับแต่วันออกใบสำคัญการขึ้นทะเบียน และสามารถต่ออายุใ้ครั้งละห้าปี

ถ้าผู้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยประสงค์จะขอต่ออายุใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ย จะต้องยื่นคำขอก่อนใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยนั้นสิ้นอายุ เมื่อได้ยื่นคำขอดังกล่าวแล้วให้ดำเนินการต่อไปได้จนกว่าพนักงานเจ้าหน้าที่จะสั่งไม่อนุญาตให้ต่ออายุ

การขอต่ออายุใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยและการอนุญาตให้ต่ออายุ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด”

มาตรา 29 ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 41 ปุ๋ยที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว หากภายหลังปรากฏว่าปุ๋ยนั้นอาจไม่ปลอดภัยแก่ผู้ใช้หรือเป็นปุ๋ยปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยชีวภาพต่ำกว่าเกณฑ์หรือปุ๋ยอินทรีย์ต่ำกว่าเกณฑ์ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการปุ๋ยมีอำนาจสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยนั้นได้ คำสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยนั้น ให้แจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยทราบ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา ผู้ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ยต้องส่งใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยนั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งเพิกถอนทะเบียนปุ๋ย”

มาตรา 30 ให้ยกเลิกความในมาตรา 42 มาตรา 43 และมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 42 กรณีใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยสูญหายหรือถูกทำลายในสาระสำคัญ ให้ผู้รับใบอนุญาตแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และยื่นคำขอรับใบแทนใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ย ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบถึงการสูญหายหรือถูกทำลายดังกล่าว

การขอรับใบแทนใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยและการออกใบแทนใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

มาตรา 43 ผู้โฆษณาขายปุ๋ยจะต้อง

- (1) ไม่แสดงสรรพคุณปุ๋ยเป็นเท็จหรือเกินความจริง
- (2) ไม่ทำให้เข้าใจว่ามีวัตถุใดเป็นตัวปุ๋ยหรือเป็นส่วนประกอบของปุ๋ย ซึ่งความจริงไม่มีวัตถุหรือส่วนประกอบนั้นในปุ๋ย หรือมีแต่ไม่เท่าที่เข้าใจ
- (3) ไม่มีการรับรองหรือยกย่องสรรพคุณปุ๋ยโดยบุคคลอื่น

มาตรา 44 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ

- (1) เข้าไปในสถานที่ผลิตปุ๋ยเพื่อการค้า สถานที่ขายปุ๋ย สถานที่นำเข้าปุ๋ย สถานที่ส่งออกปุ๋ยหรือสถานที่เก็บปุ๋ย ในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกหรือในเวลาทำการของสถานที่นั้นเพื่อตรวจสอบควบคุมให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(2) ค้นสถานที่หรือยานพาหนะใดๆ ในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก หรือในเวลาทำการ ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อตรวจค้นป้ายและอาจยึดหรืออายัดป้าย ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุเครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

(3) นำป้ายหรือวัตถุที่สงสัยว่าเป็นป้ายในปริมาณพอสมควรไปเป็นตัวอย่างเพื่อตรวจสอบ หรือวิเคราะห์ ทั้งนี้ ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการป้ายในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้รับใบอนุญาตและผู้ซึ่งเกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกตามสมควร”

มาตรา 31 ให้ยกเลิกความในมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติป้าย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 46 ป้ายรวมทั้งภาชนะหรือหีบห่อบรรจุ เครื่องมือ เครื่องใช้ และเอกสารที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ตามมาตรา 44 ถ้าไม่ปรากฏเจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือศาลโดยคำพิพากษาถึงที่สุดไม่พิพากษาให้ริบ และผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอรับคืนภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ยึดหรืออายัดหรือวันที่ทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือวันที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดไม่พิพากษาให้ริบ แล้วแต่กรณี ให้ตกเป็นของกรมวิชาการเกษตรเพื่อจัดการตามที่เห็นสมควร

ถ้าสิ่งที่ยึดหรืออายัดไว้ในวันนั้นเป็นของเสียหาย หรือถ้าหวังซ้ำไว้จะเป็นการเสี่ยงต่อการเกิดความเสียหายหรือจะเสียค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาเกินราคาตลาดของป้าย พนักงานเจ้าหน้าที่โดยอนุมัติของอธิบดีจะจัดการขายทอดตลาดป้ายนั้น รวมทั้งภาชนะหรือหีบห่อบรรจุ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเอกสารเสียก่อนถึงกำหนดก็ได้ ได้เงินจำนวนสุทธิเท่าใดให้ยึดเงินนั้นไว้แทน”

มาตรา 32 ให้ยกเลิกความในมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติป้าย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 48 ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตปฏิบัติการไม่ถูกต้องเกี่ยวกับตลาด ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุป้าย หรืออื่นๆ ที่ผู้รับใบอนุญาตพึงปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งคำเตือนเป็นหนังสือให้ผู้รับใบอนุญาตปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำเตือนนั้นให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดในคำเตือนนั้น เมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้วหากไม่ปฏิบัติตามคำเตือนให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไป”

มาตรา 33 ให้ยกเลิกความในมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติป้าย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 51 คำสั่งพักใช้ใบอนุญาตและคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาต ให้แจ้งเป็นหนังสือให้ ผู้รับใบอนุญาตทราบ”

มาตรา 34 ให้ยกเลิกความในมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติปฎิย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 54 ผู้ถูกเพิกถอนใบอนุญาตต้องขายปฎิยของคนที่เหลือให้หมดภายในกำหนด หกสิบวันนับแต่วันที่ ได้ทราบคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตหรือวันที่ ได้ทราบคำวินิจฉัยของรัฐมนตรี เว้นแต่พนักงานเจ้าหน้าที่จะผ่อนผันขายกำหนดเวลาดังกล่าวให้

เมื่อครบกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง หากปรากฏว่าผู้ถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาตยังจัดการ ขายปฎิยที่เหลืออยู่ไม่หมด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำปฎิยที่เหลืออยู่นั้นออกขายทอดตลาดหรือขายโดย วิธีอื่นใดตามที่อธิบดีเห็นสมควร เงินที่ได้จากการขายปฎิยดังกล่าวเมื่อได้หักค่าใช้จ่ายแล้วให้คืนแก่ เจ้าของปฎิยหรือผู้ซึ่งมีสิทธิรับเงินนั้น”

มาตรา 35 ให้ยกเลิกหมวด 8 ปฎิยอินทรีย์ มาตรา 55 แห่งพระราชบัญญัติปฎิย พ.ศ. 2518

มาตรา 36 ให้ยกเลิกความในหมวด 9 บทกำหนดโทษ มาตรา 56 ถึงมาตรา 72 แห่ง พระราชบัญญัติปฎิย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“หมวด 9

บทกำหนดโทษ

มาตรา 56 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการปฎิยตามมาตรา 11 หรือขัดขวาง หรือไม่อำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 44 ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหกเดือน และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา 57 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 12 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่ เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 58 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด ตามมาตรา 14 หรือมาตรา 34 (5) หรือ (7) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท

มาตรา 59 ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 20 (1) มาตรา 26 หรือ มาตรา 27 หรือไม่ปฏิบัติตามคำเตือนของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 48 ต้องระวางโทษปรับตั้ง แต่สี่พันบาทถึงสองหมื่นบาท

มาตรา 60 ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดผลิตหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 20 (2) หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 21 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับใบอนุญาตขายปุ๋ยเคมี ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยเคมี หรือผู้รับใบอนุญาตส่งออกปุ๋ยเคมีผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 22 มาตรา 23 หรือมาตรา 23/1 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 61 ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 21/1 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 21/2 ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 62 ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 24 วรรคหนึ่ง มาตรา 25 หรือมาตรา 42 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสี่พันบาท

มาตรา 63 ผู้ใดผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (1) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสองล้านบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีปลอม ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งแสนห้าหมื่นบาทถึงหนึ่งล้านบาท

มาตรา 64 ผู้ใดขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (1) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถึงสี่แสนบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีปลอม ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงแปดหมื่นบาท

มาตรา 65 ผู้ใดผลิตเพื่อการค้า ขาย หรือนำเข้าปุ๋ยชีวภาพโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (1) (5) (6) หรือ (7) โดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยชีวภาพปลอม ปุ๋ยชีวภาพที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่มิได้ขึ้นทะเบียนปุ๋ยชีวภาพที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน หรือปุ๋ยชีวภาพที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดตามมาตรา 63 วรรคสอง หรือมาตรา 64 วรรคสอง มาตรา 66 วรรคสอง มาตรา 67 วรรคสอง มาตรา 71 วรรคสอง หรือมาตรา 72 วรรคสอง แล้วแต่กรณี

ผู้ใดผลิตเพื่อการค้า ขาย หรือนำเข้าปุ๋ยอินทรีย์โดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (1) (5) (6) หรือ (7) โดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยอินทรีย์ปลอม ปุ๋ยอินทรีย์ที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่มิได้ขึ้นทะเบียนปุ๋ยอินทรีย์ที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน หรือปุ๋ยอินทรีย์ที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ต้องระวางโทษหนึ่งในสี่ของโทษที่กำหนดตามมาตรา 63 วรรคสอง หรือมาตรา 64 วรรคสอง

มาตรา 66 วรรคสอง มาตรา 67 วรรคสอง มาตรา 71 วรรคสอง หรือมาตรา 72 วรรคสอง แล้วแต่กรณี

มาตรา 66 ผู้ใดผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (2) (6) หรือ (7) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐานปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน หรือปุ๋ยเคมีที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

มาตรา 67 ผู้ใดขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (2) (6) หรือ (7) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสามปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐานปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน หรือปุ๋ยเคมีที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสี่หมื่นบาท

มาตรา 68 ผู้ใดขายหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (3) หรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา 31 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสองปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงแปดหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 69 ผู้ใดผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อการค้าโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (4) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสองปีหกเดือน และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

ถ้าวัตถุแห่งการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ผู้กระทำต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยชีวภาพต่ำกว่าเกณฑ์ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สามหมื่นบาทถึงเจ็ดหมื่นห้าพันบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคสองกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยอินทรีย์ต่ำกว่าเกณฑ์ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดตามวรรคสาม

มาตรา 70 ผู้ใดขายหรือนำเข้าปุ๋ยชีวภาพโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (4) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนถึงหนึ่งปีหกเดือน และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

ถ้าวัตถุแห่งการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ผู้กระทำต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยชีวภาพต่ำกว่าเกณฑ์ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งแสนบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคสองกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยอินทรีย์ต่ำกว่าเกณฑ์ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดตามวรรคสาม

มาตรา 71 ผู้ใดผลิตเพื่อการค้าหรือนำเข้าปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (5) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่มิได้ขึ้นทะเบียน ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สามหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

มาตรา 72 ผู้ใดขายปุ๋ยเคมีโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 (5) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสามปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสองหมื่นบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นปุ๋ยเคมีที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่มิได้ขึ้นทะเบียน ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสี่หมื่นบาท

มาตรา 72/1 ผู้ใดโฆษณาขายปุ๋ยโดยฝ่าฝืนมาตรา 43 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 72/2 ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดผลิต ขาย หรือนำเข้าปุ๋ยภายหลังที่ใบอนุญาตสิ้นอายุแล้วโดยมิได้ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาต ต้องระวางโทษปรับวันละไม่เกินสี่ร้อยบาทตลอดเวลาที่ใบอนุญาตสิ้นอายุ

มาตรา 72/3 บรรดาความผิดกรณีไม่ปฏิบัติตามมาตรา 22 มาตรา 23 หรือ

มาตรา 23/1 หากผู้กระทำความผิดนั้นเป็นผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยชีวภาพ ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดตามมาตรา 60 วรรคสอง

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ต้องระวางโทษหนึ่งในสี่ของโทษที่กำหนดตามมาตรา 60 วรรคสอง

มาตรา 72/4 บรรดาความผิดกรณีฝ่าฝืนมาตรา 20 (2) หรือมาตรา 30 (1) (5) (6)

หรือ (7) หากวัตถุแห่งการกระทำความผิดเป็นปุ๋ยชีวภาพ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดตามมาตรา 60 มาตรา 63 วรรคหนึ่ง มาตรา 64 วรรคหนึ่ง มาตรา 66 วรรคหนึ่ง มาตรา 67 วรรคหนึ่ง มาตรา 71 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 72 วรรคหนึ่ง แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่วัตถุแห่งการกระทำความผิดเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษหนึ่งในสี่ของโทษที่กำหนดตามมาตรา 60 มาตรา 63 วรรคหนึ่ง มาตรา 64 วรรคหนึ่ง มาตรา 66 วรรคหนึ่ง มาตรา 67 วรรคหนึ่ง มาตรา 71 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 72 วรรคหนึ่ง แล้วแต่กรณี

มาตรา 72/5 ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา 72/2 ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือ

ผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับ ความผิดนั้นๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

มาตรา 72/6 เมื่อศาลได้พิพากษาลงโทษผู้ใด เนื่องจากได้กระทำความผิดตามมาตรา 63 มาตรา 64 มาตรา 65 มาตรา 66 มาตรา 67 มาตรา 68 มาตรา 69 มาตรา 70 มาตรา 71

มาตรา 72 มาตรา 72/1 หรือมาตรา 72/4 ให้ศาลสั่งริบหรี่ ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ย เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตปุ๋ย หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความผิดในคดีนั้นให้แก่กรมวิชาการ เกษตรเพื่อทำลายเสียหรือจัดการตามที่เห็นสมควร

มาตรา 72/7 บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ซึ่งมีโทษปรับสถานเดียว ให้อธิบดี หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ และเมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามที่ได้ เปรียบเทียบแล้ว ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

มาตรา 37 ให้ยกเลิกอัตราค่าธรรมเนียมท้ายพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 และให้ใช้ อัตราค่าธรรมเนียมท้ายพระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา 38 ให้คณะกรรมการปุ๋ยตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่าจะได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปุ๋ย ตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 39 บรรดาใบอนุญาตหรือใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมีที่ได้ออกให้ตาม พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ใช้ได้ต่อไปจนกว่าจะสิ้นอายุ

ถ้าผู้รับใบอนุญาตหรือใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยตามวรรคหนึ่งประสงค์จะดำเนิน กิจการต่อไป ให้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตหรือใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยตามพระราชบัญญัตินี้ก่อน ใบอนุญาตหรือใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยเดิมสิ้นอายุ และให้ดำเนินการตามใบอนุญาตหรือ ใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยเดิมไปพลางก่อนได้จนกว่าจะได้รับใบอนุญาตหรือใบสำคัญการขึ้น ทะเบียนปุ๋ยใหม่หรือได้รับแจ้งให้ทราบถึงการไม่อนุญาตหรือการไม่รับขึ้นทะเบียน

มาตรา 40 ให้ผู้ผลิตเพื่อการค้า ผู้ขาย ผู้นำเข้า หรือผู้ส่งออกปุ๋ยชีวภาพหรือปุ๋ยอินทรีย์อยู่ ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยื่นคำขอรับใบอนุญาตตามมาตรา 12 และในกรณีที่เป็นผู้ผลิต หรือผู้นำเข้าให้ยื่นคำ ขอขึ้นทะเบียนปุ๋ยตามมาตรา 38 ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และเมื่อได้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตหรือคำขอขึ้นทะเบียนปุ๋ยดังกล่าวแล้ว ให้ผู้นั้นประกอบกิจการต่อไปโดยถือว่าเป็นผู้รับใบอนุญาตจนกว่าจะได้รับแจ้งให้ทราบถึงการไม่ อนุญาตหรือการไม่รับขึ้นทะเบียน

ถ้าผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าตามวรรคหนึ่งประสงค์จะเลิกกิจการที่ถือว่าได้รับอนุญาตหรือได้ ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนปุ๋ยชีวภาพหรือปุ๋ยอินทรีย์ตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้วแต่พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่

รับขึ้นทะเบียน ให้ผู้นั้นขายปฎิชีวภาพหรือปฎิอินทรีย์ของตนที่เหลืออยู่หรือปฎิชีวภาพหรือปฎิอินทรีย์ที่พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่รับขึ้นทะเบียนนั้นให้หมดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้แจ้งการเลิกกิจการ หรือวันที่ได้รับแจ้งให้ทราบถึงการไม่รับขึ้นทะเบียน แล้วแต่กรณี เว้นแต่พนักงานเจ้าหน้าที่จะผ่อนผันขยายเวลาดังกล่าวให้

ในกรณีที่ปรากฏว่าผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าตามวรรคหนึ่ง ขายปฎิชีวภาพหรือปฎิอินทรีย์ที่เหลืออยู่ไม่หมดภายในระยะเวลาที่กำหนดตามวรรคสอง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำปฎิชีวภาพหรือปฎิอินทรีย์ที่เหลืออยู่หรือที่พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่รับขึ้นทะเบียนนั้นออกขายทอดตลาด หรือขายโดยวิธีอื่นใดตามที่อธิบดีเห็นสมควร เงินที่ได้จากการขายปฎิดังกล่าวเมื่อได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว ให้คืนแก่เจ้าของปฎิหรือผู้ซึ่งมีสิทธิรับเงินนั้น

มาตรา 41 บรรดากฎกระทรวงและประกาศที่ออกตามพระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. 2518 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ ให้คงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ จนกว่าจะมีกฎกระทรวงหรือประกาศที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 42 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์เกษตรกรอำเภอ นักวิชาการเกษตร สารวัตรเกษตร ผู้ประกอบการ
ธุรกิจปุ๋ยเคมี เกษตรกรสวนยาง เกษตรกรสวนผลไม้

บทสัมภาษณ์เกษตรกรอำเภอ วันที่ 3 มิถุนายน 2555

1. ท่านทราบหรือไม่ว่าปุ๋ยเคมีที่พบเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ อย่างไร

ทราบ โดยดูจากสถานที่จำหน่ายปุ๋ยเคมีว่าขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร เกษตรอำเภอหรือไม่ หากไม่ขึ้นสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นปุ๋ยเคมีปลอมและหากจะพิสูจน์เบื้องต้นให้ดูการละลายของน้ำว่าการละลายของน้ำเป็นอย่างไร หากมีแต่ส่วนประกอบของปุ๋ยโดยเนื้อแม่ปุ๋ยมีน้อยก็จะละลายน้ำได้ช้าหากมีเนื้อปุ๋ยตามจำนวนที่ระบุก็จะละลายได้เร็วแต่วิธีการนี้ก็สำรวจได้แต่เพียงปริมาณเนื้อปุ๋ยไม่อาจตรวจพิสูจน์ได้ว่าธาตุปุ๋ยที่ระบุข้างฉลากเป็นเรื่องจริงหรือไม่ เพราะการจะตรวจธาตุต้องดูที่ห้องปฏิบัติการเคมีของกรมวิชาการเกษตร อยู่ที่สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร

2. ท่านมีความเห็นอย่างไรบ้าง ที่จะกำหนดมาตรฐานปุ๋ยเคมีไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะเวลาการจับกุมเรื่องปุ๋ยเคมีปลอมจะได้มีความชัดเจนในการลงโทษและในการกำหนดมาตรฐานปุ๋ยเคมีควรระบุด้วยว่า ปุ๋ยเคมีมาตรฐานคือปุ๋ยที่มีสูตร.....และปุ๋ยที่ขึ้นทะเบียนได้ต้องเป็นปุ๋ยที่ธาตุอาหารไนโตรเจน.....ฟอสฟอรัส.....โพแทสเซียม.....เป็นต้นไว้ในกฎหมายแทนการเขียนไว้ในประกาศซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร กับหน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพของปุ๋ย

เห็นด้วยเพราะหน่วยงาน และบุคคลากรที่รับผิดชอบไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรและประชาชน เครื่องมือที่ทำการตรวจวิเคราะห์ไม่เพียงพอ ระยะเวลาของการตรวจค่อนข้างล่าช้าไม่ทันต่อเวลา

4. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการตั้งหน่วยงานระดับกรมควบคุมปุ๋ยโดยเฉพาะ

ไม่เห็นด้วยเพราะจะทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณของแผ่นดิน แต่เห็นว่าควรเพิ่มเครื่องมือในการตรวจวิเคราะห์เรื่องวัสดุการเกษตรให้มากขึ้น โดยให้เกษตรอำเภอทุกอำเภอมีเครื่องตรวจวัสดุการเกษตรทุกชนิด เพิ่มบุคลากรการเกษตรให้มากขึ้นจะเป็นการดีกว่าการตั้งหน่วยงานระดับกรมเนื่องจากใช้งบประมาณมาก

5. ตามที่ท่านสังเกตหรือเลือกซื้อปุ๋ยเคมี เวลาซื้อปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่เลือกซื้อจากรื่องใดจากการสังเกตในพื้นที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะเลือกซื้อปุ๋ยเคมีโดยคำนึงถึงเรื่องราคา ตรายี่ห้อ สูตรของปุ๋ย เป็นสำคัญ

6. ท่านทราบหรือไม่ว่าธาตุอาหารแต่ละชนิดที่อยู่ในปุ๋ยเคมีทำหน้าที่อะไร ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ใน

กระสอบไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

ทราบ ธาตุอาหารพืชแต่ละชนิดมีหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าพืชได้รับธาตุอาหารไม่เพียงพอ ก็จะแสดงอาการขาดธาตุอาหารแตกต่างกันไปตามชนิดของธาตุอาหารนั้นๆ เช่น ในโตรเจน ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของโปรตีน ช่วยให้พืชมีสีเขียว เร่งการเจริญเติบโตเพิ่มผลผลิตและอาการที่ขาดคือใบเหลืองเล็ก ต้นแคระแกรน ผลผลิตตกต่ำ ฟอสฟอรัสทำหน้าที่เป็นตัวเร่งการเจริญเติบโต และการแพร่กระจายของราก การออกดอกผล และสร้างเมล็ด อาการที่ขาดระบบรากไม่เจริญเติบโต ใบแก่จะเปลี่ยนสีเขียวเป็นสีม่วงและหลุดร่วงไป ดอกและผลไม่สมบูรณ์ โปดัสเซียมทำหน้าที่เป็นตัวช่วยเร่งพืชให้แข็งแรง ด้านทาน โรคและแมลง ผลผลิตมีคุณภาพดี อาการที่ขาดพืชไม่แข็งแรง ไม่ทนแล้ง ผลผลิตมีคุณภาพต่ำ ไม่สะสมแป้งและน้ำตาล สีไม่สวย น้ำมันน้อย

เห็นด้วยกับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 และควรกำหนดให้ในการโฆษณาต้องระบุด้วยว่าแม่ปุ๋ยที่นำมาผสมนำเข้ามาจากประเทศใด เพื่อเกษตรกรจะได้มีการเปรียบเทียบและตัดสินใจกับปุ๋ยเคมีที่จะซื้อว่าเหมาะสมกับราคาที่จำหน่ายหรือไม่

7. ท่านทราบหรือไม่ว่าการขายตรงเป็นอย่างไร ท่านเคยพบการขายตรงปุ๋ยเคมีหรือไม่อย่างไร

ทราบ การขายตรงคือการขายสินค้าหรือบริการในลักษณะของการขายต่อผู้บริโภคโดยตรงในที่ที่ผู้บริโภคอยู่ ไม่ใช่สถานที่ขายปกติ เช่น ปกติขายปุ๋ยเคมีที่ร้านก็นำปุ๋ยเคมีไปขายตามไร่ ตามสวนต่างๆ

พบการขายตรงปุ๋ยเคมีเสมอส่วนใหญ่จะเป็นการขายของผู้ผลิตปุ๋ยเคมีรายใหม่เพื่อหาลูกค้า ทำตลาดให้แก่บริษัท และเป็นการขายปุ๋ยเคมีที่ไม่มีใบอนุญาต เช่น ผลิตเองแล้วนำมาขายตามสวน ไร่นา ซึ่งจะขายดีมากกว่าการขายตามร้านเนื่องจากในการขายจะมีการลดราคา มีการแจกของแถม

8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดห้ามนำปุ๋ยเคมีมาขายตรงไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะขณะนี้เกษตรกรอำเภอ มีบุคลากรไม่เพียงพอต่อพื้นที่การเกษตรที่ทำการตรวจสอบ ในการตรวจสอบก็ตรวจได้เฉพาะเวลาราชการเท่านั้น ไม่อาจตรวจสอบนอกเวลาราชการได้และโดยสภาพของการขายปุ๋ยเคมีต้องมีใบอนุญาตการขายปุ๋ยเคมีและในใบอนุญาตจะระบุสถานที่จำหน่ายปุ๋ยเคมีไว้ จะนำไปจำหน่ายปุ๋ยเคมีนอกจากพื้นที่ในใบอนุญาตไม่ได้

9. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับมาตรการลงโทษที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปฎิบัติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่มีแต่โทษจำคุก ปรับหรือทั้งจำ ทั้งปรับ

เห็นว่าควรเพิ่มความเสียหายทางแพ่งให้แก่เกษตรกรด้วยเพราะพืชบางอย่าง 1 ปีมีครั้งเดียวแต่กฎหมายจำคุก ปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ เกษตรกรไม่ได้อะไร หากให้เกษตรกรไปฟ้องเป็นคดีใหม่ก็เสียเวลาเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ การคมนาคมค่อนข้างจะเดินทางลำบาก เช่น อยู่บนเขา เนินเขา

10. ท่านว่ามาตรการลงโทษในพระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปฎิบัติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ควรจะมีอะไรเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

ควรจะมีบัญญัติกฎหมายเหมือนลักษณะคดีนี้คือ โกงคือให้พนักงานอัยการเรียกความเสียหายส่วนแพ่งให้แก่เกษตรกรด้วย

บทสัมภาษณ์นักวิชาการเกษตร วันที่ 7 มิถุนายน 2555

1. ท่านทราบหรือไม่ว่าปุ๋ยเคมีที่พบเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ อย่างไร

ไม่ทราบว่าปุ๋ยเคมีที่พบเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่

ปุ๋ยปลอม คือ ปุ๋ยที่มีปริมาณธาตุอาหารพืชไม่ถึง 90 เปอร์เซ็นต์ ของปริมาณที่ระบุไว้บนกระสอบ เช่น ปุ๋ยสูตร 16-16-8 ถ้าวิเคราะห์แล้วมีเนื้อธาตุไนโตรเจนไม่ถึง 14.4 เปอร์เซ็นต์ (14.4 = 90 เปอร์เซ็นต์ของ 16) เนื้อธาตุฟอสฟอรัส ไม่ถึง 14.4 เปอร์เซ็นต์ (14.4 = 90 เปอร์เซ็นต์ของ 16) หรือเนื้อธาตุโพแทสเซียมไม่ถึง 7.2 เปอร์เซ็นต์ (7.2 = 90 เปอร์เซ็นต์ของ 8) อย่างใดอย่างหนึ่งแสดงว่าปุ๋ยสูตรนี้เป็น ปุ๋ยปลอม แต่ปุ๋ยกระสอบใดมีปริมาณเนื้อธาตุมากกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ แต่ไม่ครบตามปริมาณที่ระบุไว้บนกระสอบ หมายความว่า ปุ๋ยกระสอบนั้นเป็นปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน การจะรู้ว่าปุ๋ยเคมีที่พบเป็นเป็นเคมีปลอมหรือไม่ ต้องนำมาตรวจสอบด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียวจึงจะสามารถทราบได้ว่าปุ๋ยเคมีที่ตรวจพบเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือผิดมาตรฐาน

2. ท่านมีความเห็นอย่างไรบ้าง ที่จะกำหนดสูตรมาตรฐานปุ๋ยเคมีไว้ในพระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปฎิบัติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะหลังจากที่มีการตรวจสอบเครื่องทางวิทยาศาสตร์ว่าปุ๋ยนั้นมีธาตุอาหารจำนวนเท่าไรแล้วการปรับบทลงโทษ สามารถทำได้ง่ายเนื่องจากเทียบเคียงกฎหมายได้เลย

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร กับหน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพของปุ๋ย

ปริมาณของเครื่องมือ บุคคลากรไม่เพียงพอเพราะเมื่อมีการตรวจจับปุ๋ยปลอม จะต้องนำไปตรวจสอบกับแล็บของกรมวิชาการการเกษตร ซึ่งมีอยู่จุดเดียวที่กรมวิชาการการเกษตร โดยกระบวนการตรวจสอบปุ๋ยปลอมหลังจับกุมและยึดสินค้า จำเป็นต้องใช้เวลาานานมาก เนื่องจากแล็บของกระทรวงเกษตรมีกำลังจำกัด บางรายต้องใช้เวลาานานนับปี จึงจะมีผลออกมาให้รู้ว่าเป็นปุ๋ยปลอมหรือไม่ ระหว่างนี้โรงงานอาจจะผลิตปุ๋ยปลอมยี่ห้ออื่นไม่ซ้ำยี่ห้อที่ถูกยึด ออกมาจำหน่ายไปเรื่อยๆ หรือบางรายถูกปิดโรงงานก็ไปเปิดใหม่ และผลิตปุ๋ยปลอมเหมือนเดิม

4. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการตั้งหน่วยงานระดับกรมควบคุมปุ๋ยโดยเฉพาะ

เห็นด้วยเพราะจะได้ลดขั้นตอน เวลาในการตรวจสอบปุ๋ยชนิดต่างๆ โดยการดำเนินคดีต่างๆก็จะเป็นไปด้วยความรวดเร็วและป้องกันการไปกระทำผิดขึ้นอีกเนื่องจากการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์ใช้เวลานาน

5. ตามที่ท่านสังเกตหรือเลือกซื้อปุ๋ยเคมี เวลาซื้อปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่เลือกซื้อจากเรื่องใด ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของราคา กับตราของผู้ผลิตปุ๋ยโดยไม่สนใจสูตร

6. ท่านทราบหรือไม่ว่าธาตุอาหารแต่ละชนิดที่อยู่ในปุ๋ยเคมีทำหน้าที่อะไร ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

พอทราบบ้างแต่ก็ไม่ทราบทั้งหมด เห็นด้วย กับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 เพราะจะทำเกษตรกรเข้าใจประโยชน์ของปุ๋ยเคมีมากขึ้น

7. ท่านทราบหรือไม่ว่าการขายตรงเป็นอย่างไร ท่านเคยพบการขายตรงปุ๋ยเคมีหรือไม่อย่างไร

ทราบคือการเอาสินค้าไปขายกับผู้บริโภคโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง พบการขายตรงปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่เป็นเรื่องการแบกปุ๋ยไปขายตามไร่ นา พื้นที่การเกษตร

8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดห้ามนำปุ๋ยเคมีมาขายตรงไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 กับพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดขายตรง พ.ศ. 2545 มีข้อความขัดแย้งกัน

อยู่เพราะพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 การขายปุ๋ยต้องขายตามสถานที่ระบุในใบอนุญาตแต่พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดขายตรง พ.ศ. 2545 การทำธุรกิจขายตรงให้ทำการขายตรงได้แต่ต้องมีการจดทะเบียนขายตรงตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดขายตรง พ.ศ. 2545 ซึ่งเหมือนว่าการขายตรงสามารถขายสินค้าได้ทุกประเภทแม้จะเป็นปุ๋ยเคมี

9. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับมาตรการลงโทษที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่มีแต่โทษจำคุก ปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ

เห็นว่าโทษที่ลงเหมาะสมอยู่แล้วเพราะเนื่องจากเพิ่งมีการแก้ไขไป

10. ท่านว่ามาตรการลงโทษในพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ควรมีอะไรเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

ควรแก้ไขปรับปรุงคดีตามพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยให้ถือว่าคดีตามพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเกษตรน่าจะได้ประโยชน์มากกว่า

บทสัมภาษณ์สารวัตรเกษตร วันที่ 9 มิถุนายน 2555

1. ท่านทราบหรือไม่ว่าปุ๋ยเคมีที่พบเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ อย่างไร

ไม่ทราบว่าปุ๋ยเคมีที่พบเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ เพราะการจะทราบว่าปุ๋ยปลอมหรือไม่จะต้องนำไปตรวจด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ของกรมวิชาการเกษตร เมื่อได้ผลก็จะสรุปได้ว่าปุ๋ยดังกล่าวเป็นปุ๋ยปลอมหรือไม่ ซึ่งถ้าหากมีผู้แจ้งว่าพบปุ๋ยปลอมสารวัตรเกษตรคงทำได้เพียงขอหมายค้น และทำการยึดไว้เพื่อรอผลการตรวจสอบเท่านั้น

2. ท่านมีความเห็นอย่างไรบ้าง ที่จะกำหนดสูตรมาตรฐานปุ๋ยเคมีไว้ในพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะจะได้เกิดความชัดเจนแน่นอนและป้องกันการปกปิดความผิดเนื่องจากส่วนใหญ่เมื่อถูกจับกุมก็จะทำเอกสารย้อนหลังว่า ปุ๋ยที่กำหนดมีการขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายจึงควรบัญญัติให้ชัดเจนในพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ว่านอกจากที่บัญญัติในพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 เป็นปุ๋ยที่ผิดกฎหมายทั้งหมดน่าจะดีกว่าการเขียนไว้ในประกาศและใบอนุญาตขึ้นทะเบียน

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร กับหน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพของปุ๋ย

เนื่องจากมีหน่วยงานที่รับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียวคือกรมวิชาการเกษตร การตรวจสอบจึงเป็นไปได้ช้า แม้จะมีการขยายห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน มหาวิทยาลัยราชภัฏ กรมวิทยาศาสตร์ แต่ก็ไม่เพียงพอเนื่องจากสินค้าปุ๋ยมีผู้บริโภคนานมาก

4. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการตั้งหน่วยงานระดับกรมควบคุมปุ๋ยโดยเฉพาะ

เห็นด้วยเนื่องจากขณะนี้การควบคุมปุ๋ยจะอยู่ในหน่วยงานที่เรียกว่าสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร โดยแผนกที่รับผิดชอบคือสารวัตรเกษตรซึ่ง นอกจากสารวัตรเกษตรจะรับผิดชอบเรื่องปุ๋ยแล้ว ยังต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ซึ่งถือเป็นงานที่หนัก การแยกปุ๋ยออกไปต่างหากน่าจะเป็นเรื่องที่ดีของเกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ยทุกประเภท

5. ตามที่ท่านสังเกตหรือเลือกซื้อปุ๋ยเคมี เวลาซื้อปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่เลือกซื้อจากเรื่องใด เป็นเรื่องของราคา และของแถม

6. ท่านทราบหรือไม่ว่าธาตุอาหารแต่ละชนิดที่อยู่ในปุ๋ยเคมีทำหน้าที่อะไร ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

ทราบธาตุอาหารบางชนิดแต่ทราบไม่หมดทุกตัว เห็นด้วยหากมีการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 เพราะจะทำให้เกษตรกรมีโอกาสเลือกซื้อปุ๋ยเคมีได้หลากหลายมากกว่าเป็นการผูกขาดกับร้านค้าเพียงร้านเดียว

7. ท่านทราบหรือไม่ว่าการขายตรงเป็นอย่างไร ท่านเคยพบการขายตรงปุ๋ยเคมีหรือไม่ อย่างไร

ทราบ การขายตรงคือการเอาสินค้าไปขายกับเกษตรกรโดยตรงโดยไม่ผ่านร้านค้า

พบการขายตรงปุ๋ยเคมี คือขับรถกระบะบรรทุกปุ๋ยเคมี เคมีการเกษตร อุปกรณ์การเกษตรชนิดต่างๆ ไปขายตามไร่ นา พื้นที่การเกษตร ส่วนใหญ่จะมีของแถมและนิยมนำให้เครดิตยาวๆ

8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดห้ามนำปุ๋ยเคมีมาขายตรงไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะสินค้าปุ๋ยไม่สามารถทำการขายตรงได้เนื่องจากในใบอนุญาตระบุไว้ชัดเจนอยู่แล้วว่าให้ขาย ณ ที่ใด จึงไม่อาจนำไปเร่ขายตามที่ต่างๆได้

9. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับมาตรการลงโทษที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่มีแต่โทษจำคุก ปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ

ไม่เกิดประโยชน์อะไรมากนักเพราะโรงงานผลิตปุ๋ยปลอมส่วนใหญ่ไม่ค่อยเกรงกลัวกฎหมายมากนัก แม้ว่าตามกฎหมายแล้วโรงงานผลิตปุ๋ยต้องขออนุญาตจากกระทรวงเกษตรฯ หากทำผิดกฎหมายจะถูกยึดใบอนุญาตและมีโทษอาญาด้วย เนื่องจากเบื่องลี้กแล้ว หากถูกจับกุมในเบื้องต้นจะทำการเจรจากับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อไม่ให้เรื่องขึ้นไปถึงศาล หรือกรณีที่เรื่องขึ้นสู่ศาลและศาลตัดสินแล้ว นายทุนตัวจริงมักจะไม่ถูกดำเนินการตามกฎหมาย ผู้ที่รับผิดชอบคือผู้จัดการโรงงาน

10. ท่านว่ามาตรการลงโทษในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ควรจะมีอะไรเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

ควรมีกฎหมายในลักษณะที่เมื่อมีการลงโทษตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ควรให้ศาลกำหนดค่าเสียหายให้เกษตรกรด้วย

1. ท่านทราบหรือไม่ว่าปุ๋ยเคมีที่พบเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ อย่างไร

ไม่ทราบ การรู้ว่าปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ จะต้องมีการนำไปพิสูจน์ใช้จึงจะทราบผล และผลที่เกิดตรงตามโฆษณาหรือไม่ หากไม่ตรงตามโฆษณาก็ถือว่าเป็นปุ๋ยเคมีปลอมเพราะถือว่าธาตุอาหารที่ระบุไว้ไม่ตรงกับที่โฆษณาหรือต้องนำปุ๋ยเคมีไปตรวจที่เกษตรอำเภอจะมีเครื่องตรวจเบื้องต้น แต่หากจะทราบผลแน่นอนต้องไปที่สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร

2. ท่านมีความเห็นอย่างไรบ้าง ที่จะกำหนดสูตรมาตรฐานปุ๋ยเคมีไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะจะได้ชัดเจนเวลาเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ เนื่องจากปุ๋ยเคมีมีหลายสูตรและสูตรที่ขึ้นทะเบียนก็มีมาก จึงควรกำหนดให้ชัดในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ว่าสูตรที่จะขึ้นทะเบียนได้ควรมีธาตุอาหารหลักขั้นต่ำเท่าไร ขึ้นสูงเท่าไร เพื่อความชัดเจนและมาตรฐานของปุ๋ยเคมี

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร กับหน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพของปุ๋ย

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมปุ๋ยอยู่ที่สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร ซึ่งมีหน่วยงานเดียว การติดต่อประสานงานค่อนข้างล่าช้าเนื่องจากปริมาณงานมาก และสถานที่ก็แคบไม่เพียงพอกับปริมาณของประชาชนผู้ใช้บริการเนื่องจากสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร ดูแลหลายด้านไม่ใช่เรื่องของปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียว

4. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการตั้งหน่วยงานระดับกรมควบคุมปุ๋ยโดยเฉพาะ

เห็นด้วยเพราะหน่วยงานที่ควบคุมเรื่องปุ๋ยเคมี โดยเฉพาะยังไม่มี ต้องไปพึ่งพาสำนักรักษาพืชและวัสดุการเกษตร ซึ่งเรื่องปุ๋ยเป็นเรื่องที่สำคัญเนื่องจากเกษตรกรทุกคนต้องใส่ปุ๋ย

5. ตามที่ท่านสังเกตหรือเลือกซื้อปุ๋ยเคมี เวลาซื้อปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่เลือกซื้อจากเรื่องใด

การโฆษณาในรูปแบบต่างๆ ปุ๋ยเคมีที่เคยทำการใช้และสอบถามเกษตรกรข้างเคียงที่ผลผลิตมีคุณภาพหรือเป็นที่ต้องการของท้องตลาด

6. ท่านทราบหรือไม่ว่าธาตุอาหารแต่ละชนิดที่อยู่ในปุ๋ยเคมีทำหน้าที่อะไร ท่านเห็นด้วยหรือไม่

กับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

ทราบเพียงบางธาตุ เช่น ไนโตรเจนช่วยเสริมสร้างลำต้น ฟอสฟอรัสช่วยเสริมสร้างราก โพแทสเซียมช่วยเสริมสร้างดอกผล เห็นด้วยกับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบเพราะจะทำให้เกษตรกรได้ทราบถึงธาตุอาหารแต่ละชนิดว่ามีประโยชน์อย่างไรบ้าง และควรกำหนดไปด้วยว่าธาตุอาหารหรือเคมีดังกล่าวนำเข้าหรือได้มาจากที่ใด ส่วนไหนด้วย

7. ท่านทราบหรือไม่ว่าการขายตรงเป็นอย่างไร ท่านเคยพบการขายตรงปุ๋ยเคมีหรือไม่อย่างไร

การขายตรงคือการเอาสินค้าไปขายโดยตรงกับผู้บริโภค โดยผู้บริโภคไม่ต้องไปซื้อเองที่ร้านจำหน่ายสินค้า แต่ร้านจำหน่ายสินค้าหรือตัวแทนจำหน่ายสินค้าจะเป็นผู้ไปติดต่อขายกับผู้บริโภคโดยตรง โดยการขายตรงเรื่องปุ๋ยเคมีพบเห็นเสมอคือบรรทุกปุ๋ยเคมีไปเร่ขายตาม ตามไร่นา สวน โดยเฉพาะช่วงฤดูใส่ปุ๋ยช่วงต้นฝน ปลายฝน

8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดห้ามนำปุ๋ยเคมีมาขายตรงไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะการขายตรงส่วนใหญ่จะไม่คำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย และไม่คำนึงถึงคุณภาพที่เป็นจริง แต่จะอวดอ้างสรรพคุณเรื่องผลิตภัณฑ์เป็นอย่างเดียวเพื่อหวังปริมาณหรือยอด

ขายที่สูง ซึ่งในเรื่องการอวดอ้างก็ไม่อาจเป็นจริงและจะทำให้เกษตรกรไม่มีเวลาคิดเปรียบเทียบกับปุ๋ยเคมีของบริษัทอื่น

9. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับมาตรการลงโทษที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่มีแต่โทษจำคุก ปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ

มีแต่โทษจำคุกกับปรับ ไม่มีการชดเชยทางแพ่งซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้ให้จำคุกและปรับแต่มีความคิดเห็นต้องการได้รับการชดเชยการเสียหายหรือราคาที่จะได้

10. ท่านว่ามาตรการลงโทษในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ควรจะมีอะไรเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

ควรมีกฎหมายที่กำหนดโทษทางแพ่งให้เกษตรกรผู้บริโภค

บทสัมภาษณ์เกษตรกรสวนยาง วันที่ 12 กรกฎาคม 2555

1. ท่านทราบหรือไม่ว่าปุ๋ยเคมีที่พบเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ อย่างไร

ไม่ทราบเพราะการจะทราบว่าปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ ต้องดูหลังจากที่ทำการใส่ปุ๋ยเคมีไปแล้วประมาณ 1 เดือนว่าพืชเป็นไปตามที่โฆษณาหรือไม่ จึงจะสามารถบอกได้ว่าปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ แต่เกษตรกรอำเภอเคยแนะนำการตรวจสอบปุ๋ยเคมีเบื้องต้นว่า ให้หยิบปุ๋ยเคมีมาหนึ่งกำมือ ใช้นิ้วมือบีบถ้าแตกละเอียดถือว่าเป็นปุ๋ยมาตรฐานหรือดักน้ำใส่แก้วและเอาปุ๋ยเคมีใส่หากละลายน้ำได้ดีแสดงว่าปุ๋ยมีมาตรฐาน

2. ท่านมีความเห็นอย่างไรบ้าง ที่จะกำหนดสูตรมาตรฐานปุ๋ยเคมีไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะจะทำให้เกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ยเคมีได้ปุ๋ยที่มีคุณภาพ และปราศจากปุ๋ยเคมีปลอมปนที่กำลังระบาดอยู่เป็นจำนวนมาก

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร กับหน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพของปุ๋ย

เคยนำไปตรวจโดยไปติดต่อกับเกษตรกรอำเภอ แต่เกษตรกรอำเภอให้ไปที่กรมวิชาการเกษตร เวลาไป สถานที่ค่อนข้างแออัด คนนำผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการเกษตรไปตรวจเยอะ กว่าจะได้ผลค่อนข้างล่าช้านาน

4. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการตั้งหน่วยงานระดับกรมควบคุมปุ๋ยโดยเฉพาะ

เห็นด้วยเพราะจะทำให้ผลการตรวจเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

5. ตามที่ท่านสังเกตหรือเลือกซื้อปุ๋ยเคมี เวลาซื้อปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่เลือกซื้อจากเรื่องใด จะใช้ปุ๋ยเคมีที่เคยทำการใช้สอบถามเพื่อนข้างเคียง สอบถามจากเกษตรอำเภอ สารวัตรเกษตรและดูจากโฆษณาของบริษัทต่างๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน

6. ท่านทราบหรือไม่ว่าธาตุอาหารแต่ละชนิดที่อยู่ในปุ๋ยเคมีทำหน้าที่อะไร ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

ไม่ทราบว่าธาตุอาหารแต่ละชนิดที่อยู่ในปุ๋ยเคมีทำหน้าที่อะไร เห็นด้วยเพราะจะได้มีความชัดเจน บางที่สอบถามพนักงานขายบางคนยังไม่รู้

7. ท่านทราบหรือไม่ว่าการขายตรงเป็นอย่างไร ท่านเคยพบการขายตรงปุ๋ยเคมีหรือไม่อย่างไร

การขายตรงคือยกเอาสินค้าไปขายสถานที่ผู้บริโภคใช้ เคยพบการขายตรงปุ๋ยเคมีเนื่องจากบริษัทส่วนใหญ่จะนิยมเจาะตลาดสินค้ากับเกษตรกรโดยตรง ลักษณะของการขายจะเป็นการลงพื้นที่ตามไร่ สวน โดยจะเอาดินของเกษตรกรมาตรวจด้วยเครื่องมือของบริษัทและเครื่องจะออกมาเป็นว่าในดินมีธาตุอาหารอะไรบ้าง ควรใส่ธาตุอะไร ซึ่งธาตุแต่ละชนิดที่ขาดบริษัทก็จะมีการจำหน่ายในราคาถูกและหากเมื่อตรวจดินแล้วไม่ซื้อสินค้าของบริษัทเกษตรกรก็จะเสียค่าตรวจดินค่อนข้างแพง

8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดห้ามนำปุ๋ยเคมีมาขายตรงไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะในการขายตรงส่วนใหญ่ผู้ขายจะชอบโฆษณาเกินความจริง และไม่มีใครรับประกันสินค้าได้ ส่วนใหญ่เหตุผลที่ซื้อปุ๋ยที่นำมาขายตามไร่ สวนก็เนื่องจากมีการลดราคา ให้เครดิตนาน มีของแถม ซึ่งจะทำให้เกษตรกรคิดแต่เรื่องราคากับของแถมจนลืมเรื่องคุณภาพ

9. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับมาตรการลงโทษที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่มีแต่โทษจำคุก ปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ

ไม่เกิดประโยชน์เพราะเกษตรกรไม่ได้อะไรน่าจะมีการกำหนดชดเชยค่าเสียหายโอกาสให้แก่เกษตรกรมากกว่าการลงโทษจำคุก ปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ

10. ท่านว่ามาตรการลงโทษในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ควรมีอะไรเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

ควรมีกฎหมายที่กำหนดถึงการชดใช้การขาดประโยชน์ของสินค้าการเกษตร

บทสัมภาษณ์เกษตรกรสวนผลไม้ วันที่ 14 กรกฎาคม 2555

1. ท่านทราบหรือไม่ว่าปุ๋ยเคมีที่พบเป็นปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ อย่างไร

ทราบการจะดูว่าปุ๋ยเคมีปลอมหรือไม่ต้องดูจากร้านจำหน่าย ปกติจะซื้อจากร้านที่ซื้อประจำเพราะมั่นใจในคุณภาพของสินค้าและการรับประกันของทางร้าน หากไปซื้อที่อื่นๆ จะต้องขอแกะดูเนื้อปุ๋ยว่าละลายน้ำได้ดีหรือไม่

2. ท่านมีความเห็นอย่างไรบ้าง ที่จะกำหนดมาตรฐานปุ๋ยเคมีไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะเกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีไปแล้วและไม่ได้ผลผลิตตามที่โฆษณา ผู้ผลิตปุ๋ยจะบอกว่าปุ๋ยชนิดนี้เป็นบริษัทลูกของบริษัทอื่นซึ่งมีสูตรเดียวกันเพื่อปิดความรับผิดชอบ หากมีการกำหนดสูตรไว้ในกฎหมายจะทำให้ผู้ผลิตปุ๋ยเคมี ปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้และสะดวกแก่การลงโทษ

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร กับหน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพของปุ๋ย

มีที่กรมวิชาการเกษตรที่เดียวการเดินทางไปค่อนข้างลำบาก ไม่มีสาขาและการส่งดินปุ๋ยเคมี ไปตรวจว่าจะได้ผลการตรวจล่าช้ามาก จนต้องไปซื้อเครื่องมือมาตรวจดินเบื้องต้นเอง

4. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการตั้งหน่วยงานระดับกรมควบคุมปุ๋ยโดยเฉพาะ

เห็นด้วยเพราะจะทำให้การตรวจปุ๋ยเคมีทำได้ด้วยความรวดเร็วขึ้น และเครื่องมืออุปกรณ์การตรวจปุ๋ยเคมีจะมีมาตรฐานดีกว่าเดิมมาก

5. ตามที่ท่านสังเกตหรือเลือกซื้อปุ๋ยเคมี เวลาซื้อปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่เลือกซื้อจากเรื่องใด

เลือกซื้อจากร้านที่เคยใช้ประจำหากร้านที่เคยซื้อประจำหมดจะไปสอบถามจากเกษตรกรอำเภอเกี่ยวกับร้านที่จำหน่ายเพราะเกษตรกรอำเภอจะทราบว่าร้านไหนปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยที่ได้มาตรฐาน

6. ท่านทราบหรือไม่ว่าธาตุอาหารแต่ละชนิดที่อยู่ในปุ๋ยเคมีทำหน้าที่อะไร ท่านเห็น

ด้วยหรือไม่ กับการกำหนดให้ในการโฆษณาปุ๋ยเคมีต้องระบุสรรพคุณของเคมีแต่ละชนิดที่อยู่ในกระสอบไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

ไม่ทราบว่าธาตุอาหารแต่ละชนิดที่อยู่ในปุ๋ยเคมีทำหน้าที่อะไร เห็นด้วยเพราะจะได้ใช้ปุ๋ยเคมีให้ตรงตามความต้องการของพืช

7. ท่านทราบหรือไม่ว่าการขายตรงเป็นอย่างไร ท่านเคยพบการขายตรงปุ๋ยเคมีหรือไม่ อย่างไร

การขายตรงคือการขายสินค้าที่บ้านของผู้บริโภค เคยพบการขายตรงปุ๋ยเคมีบ่อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทใหม่ๆ ตราใหม่ๆ ส่วนใหญ่จะมาอธิบายว่าสินค้าของดีเกินกว่าสินค้าของผู้ผลิต

รายอื่นทั้งราคาถูกกว่า ซึ่งเกษตรกรก็ไม่อาจรู้ว่าเป็นความจริงหรือไม่เพราะขาดความรู้ด้านเคมี การเกษตร

8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการกำหนดห้ามนำเข้าปุ๋ยเคมีมาขายตรงไว้ในพระราชบัญญัติ ปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

เห็นด้วยเพราะการขายตรงส่วนใหญ่จะโฆษณาเกินความจริง บางครั้งผู้ผลิตที่ทำการขายตรงมาขายที่บ้านเพียงครั้งเดียวและเลิก บางครั้งหลอกให้ซื้อปุ๋ยเคมีจำนวนมากโดยอ้างว่าราคา ถูกหากไม่ซื้อก็จะไม่ได้ราคานี้อีกแล้ว บางครั้งก็มาหลอกว่าถ้าซื้อครบจะได้รถมอเตอร์ไซด์หรือ ตัวเครื่องบินฟรี

9. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับมาตรการลงโทษที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่มีแต่โทษจำคุก ปรับหรือทั้งจำ ทั้งปรับ

ไม่เห็นด้วยเพราะเกษตรกรไม่ได้อะไร

10. ท่านว่ามาตรการลงโทษในพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ควรมีอะไรเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

ควรเพิ่มกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยผลผลิตทางการเกษตร

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

เอกรัฐ ชัดใจ

วัน-เดือน-ปีเกิด

6 มีนาคม 2526

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปีการศึกษา 2545

ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ รุ่นที่ 22

สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสภาทนายความ

ปีการศึกษา 2547

เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 59

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ปีการศึกษา 2549

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ทนายความ

สำนักงานเอกรัฐและเพื่อนทนายความ

37/2 หมู่ 4 ตำบลลาดหลุมแก้ว

อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี 12140